

Tâlcuire la Trimiterea cea către Efesenî a Sfîntului Apostol Pavel, tâlcuită de Teofilact Episcopul Bulgariei, și tâlmăcită din elinască în cea proastă grecască de fericitul întru pomenire monahul Nicodim Aghioritul, și acum românește de smeritul V. P. M.

Pricina trimiterei ceii către Efesenî ¹⁾ după Chrisostom, Teodorit, Teofilact, Icumenie.

Efesul a fost mitropolia Asiei celei mici, și slujea mincinoșei Zeoei Artemidei, a căreia era și capiștea în Efes, cea prea mare și prea frumoasă, cinstindu-se de toți Elinii, iar mai ales de Efesenî ²⁾, pentru care și Efesul se numea cetatea Artemidei și a idolului ei celui ce se numea Diopet, precum istorisesc Faptele Apostolilor (Fapt. XIX). În Efes petrecea cea mai multă vreme evanghelistul Ioan, întru care și s'a săvîrșit ³⁾. Și Pavel

¹⁾ Trimiterea acesta s'a scris, după Meletie, în anul 27 după îndălțarea Domnului (Tom. I al biser. istorii).

²⁾ Capiștea Artemidiei a fost una din cele 7 minuni ale lumii, care s'a zidit cu cheltuiala a toței Asiei celei mici în vreme de 200 de ani, precum dice Plinie. Era însă în lungime adecă de 425 de pictoare, iar în lățime de 200; se întărea însă și se rezema asupra a 127 de colône, din care una fiește-care din ele era de 60 de pictoare înălțime, afierosite de un împărat (fiind-că în vremea aceea fiește-care cetate se obladuia de un ocârmuitor, carele se numea împărat) și fiește-carele dintr'insele era de multă cheltuială, și meșteșugită de meșteri prea iscusiți. Și s'a zidit capiștea acesta de vestitul arhitect Ktisiphont sau Krisiphont și de Metagheni fiul lui. ... S'a ars însă în ziua când s'a născut Mar. Alexandru. Un om prost, anume Erostrat a pus focul, carele pedepsindu-se pentru ca să mărturisască de unde s'a îndemnat a o arde, a răspuns că s'a îndemnat pentru acesta, ca să lase numele său nemuritor. Pentru acesta Asia, pentru ca să zădărnicescă scopul lui Erostrat, a dat hotărîre ca nimenea să cuteze a huli numele acesta. Însă hotărîrea acesta a deșteptat: pre iscodirea omienilor și a făcut pre istorici a pomeni și sus și jos în istoriile lor numele lui Erostrat.

³⁾ Insemnază, că Dumnezeuască Chrisostom și ucenicul său Teodori și Teofilact câte trei într'o unire dic, că evanghelistul Ioan s'a săvîrșit adecă a adormit și a murit în Efes; încă și Policarp episcopul Smirnei, sau după alții al Efesului, în scrisorea cea către Victor episcopul Romei, însuși acesta o mărturisește dicend: „Că și în Asia mici mari stihii au adormit, Filip a adormit în Ieropoli... încă și Ioan, cel ce a căzut pre peptul lui Iisus carele s'a făcut preot, purtând potcova și martor, și învățător acesta în Efes a adormit, măcar deși Nichifor Vlemid în orația ce-i face, manuscrisă, dice: că s'a înălțat sau-s' schimbat Evang. Ioan, fiind-că îndată scuturând stricăciunea s'a făcut nestricat, și acum viază. Însă schimbarea acesta se socotește ca mort și ca adormire, și așa s'a plinit amândouă cuvintele Evangheliei, cel

în Efes a lăsat învățător și arhiereu pre Timotei; și filosofi Asiei cei mai mulți și mai înțelepți în Efes au înflorit.

Deci, fiind-că Efesul era așa de mult datat la religia Artemidei și a celor-l-alți demoni, și fiind-că era bogătit de atîtea filosofi, pentru acêsta și Pavel a întrebuintat multă osîrdie pentru ca să scrie trimiterea acêsla către credincioșii cei din Efes, fiind-că Efesenii erau mai înainte catihisiți, pentru acêsta încredințază lor și le arată noîmele cele mai adânci și mai înalte ale credinței, și ale teologhiei, și ale intrupestei economii. Și mai întîi le scrie că tatna credinței hristianilor nu este-mai nouă, ci din început, și mai înainte de întemeerea lumii a fost buna voința lui Dumnezeu, a se întrupa Christos pentru noi, și noi a ne mîntui. Pentru acêsta scrie lor despre chemarea neamurilor, pentru ca să le arate cum că duple cuvîință au crezut în Christos și că chemarea lor s'a făcut nu prin om, ci prin Iisus Christos Fiul lui Dumnezeu, ca din acêsta să înțelegă Efesenii, cum că crezînd în Christos nu s'au făcut slujitori de omeni, ci s'au făcut adevărați cînstitori de Dumnezeu. Dice însă Pavel, cum că și el de Dumnezeu s'a trimis pentru ca să propoveduiască Evanghelia și cum că purta grijă pentru Efesei; apoi sfătuește și pre bărbați și pre femei și pre copii și pre slăvăni și pre robți și întrarmîndu-i pre ei ca pre niște ostași, și îndemnîndu-i ca un bun voevod de oști să se ostîescă asupra diavolului și a demonilor lui, sfîrșește scrisoarea pre care o scrie din Roma, legat fiind. Deci multă luare aminte se cuvine să avem și noi cari o cetim, pentru ca să înțelegem tainele cele adânci și înalte ce sînt într'însa ¹⁾.

despre acêsta, adecă acêsta: „și nu a dîs Iisus pentru el că nu va muri“ și acêsta: „de va rămînea acêsta până ce voi veni, ce-ți pasă ție?“ (Ioan XXI, 22).

¹⁾ Insemnăză, că trimiterea acêsta este a un-spre-zecea duple rînduiala vremilor, întrn carea Pavel a scris trimiterile sale, precum dice Teodorit, adecă duple cele două către Tesalonicheni și cele două către Corinteni, și duple cea întîia către Timotei, și duple cea către Tit, și duple cea către Romani, și duple cea către Galateni, și duple cea către Filipiseni, și duple cea către Filimon. Dice însă Teodorit pre lângă acêsta, cum că cel întîi Pavel a propoveduit în Efes mîntuitoria propoveduire și nu teologul Ioan, precum și istoria Faptelor învață. În Efes a aflat Pavel pre cei 12 ucenici, pre cei botezați numai în botezul lui Ioan, și i-a botezat pre ei, duple Teodorit. Doi ani a petrecut Pavel în Efes, și mai întîi vorovea în sinagoguri; iar fiind-că Iudeii diceau împotivă, petrecea în școala tiranului. Aflîndu-se Pavel în Efes, pînăturile (adecă tulpănele) și pînăturile (adecă șervețelele sau încingătorile, duple Isichie) ale lui, făceau minuni și demonul sîrînd asupra fiilor lui Scheva a dîs: „pre Iisus îl cunosc, și pre Pavel îl știu, iar voi cine sînteți?“ (Fapt. XIX, 14). Și în Efes a ars cărțile cele vrăjitoresști și fermecătorești, al căroa preț s'a încheiat în 50000 lei (Fapt. XIX, 18).

TĂLCUIRE LA CEA CĂTRE EFESENI

CAP. I.

APOSTOL (ADECĂ TEXTUL EPISTOLEI).

1. Pavel Apostolul lui Iisus Christos prin voea lui Dumnezeu.

TĂLCUIRE.

Iată aicea Pavel a pus pre propunerea «prin» la Dumnezeu Tatăl; însemnă dar acesta, o cetitorie, pentru Arieni, cari dic, cum că Fiul nu este de o ființă cu Tatăl, ci zidire și argat al Tatălui; fiind-că Evang. Ioan la Fiul a pus nu prepunerea «din» ci pre cea «prin» și a dis: «Tóte printr'insul s'a făcut» (Ioan I, 2) pentru-că iată, că și Pavel acestași prepunere o a pus la Dumnezeu Tatăl.

Sfinților celor ce sînt¹⁾ în Efes, și credincioșilor în Christos Iisus.

Veți câtă a fost fapta bună a vechilor hristiani, pentru-că Pavel îi numește pre ei sfinți, ómeni lumești, cari aveau femei, și copii, și casă; iar acum nici cei ce locuiesc în munți și prin peșteri nu sînt sfinți ca aceia.

¹⁾ Însemnă că, după Mar. Vasilie, în óre care prescrieri, nu se află acesta: „în Efes“ ci numai acesta: „sfinților celor ce sînt, și credincioșilor în Christos Iisus“, că scrie sf. Părinte așa: „Fiind-că Dumnezeu era și adevărul și viață, cei ce nu erau uniți cu Dumnezeu cel ce era după credință, și erau împrieteniți cu neștimea minciunei prin rătăcirea cea către idoli, potrivit, socotesc, pentru lipsirea adevărului și pentru înstreinarea de la viață, s'a numit că nu sînt (că dice, că Dumnezeu a ales pre cele ce nu sînt, adecă pre neamuri, I Cor. 2). Ci și Efesenilor scriind celor cu curățenie uniți cu acela ce este (adecă cu Dumnezeu) prin cunoștință, i-a numit pre ei că, cu deosebire sînt, dicînd: „Sfinților celor ce sînt, și credincioșilor în Iisus Christos“. Că așa și cei mai înainte de noi au predanisit, și noi întru cele vechi din prescrieri am aflat“ (Cuv. II împotriva lui Evnomie) că cei ce se dic idoli și dei ai neamurilor nu sînt, precum dice Ieremia: „S'a jurat întru cei ce nu sînt dumnezei“, și Estir dice: „Nu da Dómnne, scheptul tău celor ce nu sînt“, și Pavel încă: „Și ai slujit celor ce firește nu sînt Dumnezei“.

2. Har voue și pace dela Dumneđeū Părintele nostru și dela Domnul Iisus Christos.

Aicea mai întâi ȳ dice: har, apoi ȳ dice: dela Dumneđeū Părintele, pentru ca să arate cu acēsta ce mare ispravă a lucrat Darul lui Dumneđeū, adecă a face Părinte al nostru pre Dumneđeū și pre stăpānul a tōte; ci și Domnul, adecă Fiul lui Dumneđeū pentru harul cel către noi s'a făcut Iisus și Christos; pentru-că duple ce s'a făcut om s'a numit Iisus, asemenea s'a numit și Christos (adecă uns), pentru-că a uns pre omēnire cu a sa dumneđeire, despre care veȳi cap. I al celei către Rom., stih 9; veȳi încă și stih 3 al cap. I al celei I. către Corintenī.

3. Binecuvīntat e Dumneđeū și Părintele Domnului nostru Iisus Christos.

Iată aicea acestaș Apostol numește Dumneđeū și Părinte al aceluiāși și unuia Christos. Dumneđeū adecă al lui, fiind-că s'a făcut om, iar Părinte al lui, fiind-că este Dumneđeū Cuvīnt și Fiū.

Cel ce ne-a blagoslovit pre noi īntru tōtă blagoslovenia duhovnicēscă.

Spre osebirea blagosloveniei Evreilor, a pus aicea Pavel numirea duhovnicēscă, fiind-că blagoslovenia Evreilor era trupēscă și se făcea pentru bunătăȳi vremelnice: «Că va blagoslovi Dumneđeū, ȳ dice, pre nașterile pāntecelui tēu» (II Lege VII, 13). «Domnul va blagoslovi tōte lucrările mānilor tale» (II Lege XXVIII, 12). Iar blagoslovenia hristianilor este tōtă duhovnicēscă și se face pentru bunătăȳi vecīnice, īn cāt dela noi hristianī, nici un dar lipsește, fiind-că ne-am făcut nemuritorī și fiī al lui Dumneđeū, și īmpreună moștenitorī ai lui Christos; și pārga firei nōstre, īntru Christos se īchină, de tōte cetele anghelilor. Deci pentru acēsta cu dreptate a ȳis Pavel că Dumneđeū ne-a blagoslovit pre noi cu tōtă blagoslovenia, fiind-că Dumneđeū a dāruit nōuē tōte cele dumneđeēști și duhovnicești.

īntru cele cerești.

Cu acēstă ȳdicere, ca cum ar tālmāci Pavel, cum și īn ce chip este duhovnicēscă blagoslovenia hristianilor cea dela Dumneđeū, pentru aceea ȳ dice: «īntru cele cerești»; că blagoslovenia Evreilor era pre pāmēntul acesta, și pentru acēsta era trupēscă; «că de veȳi voi, ȳ dice, și mē veȳi asculta pre mine, bunătăȳile pāmēntului veȳi mānca» (Is. I, 19) și: «cānd vei intra īn pāmēntul ce va da ȳie Domnul, pāmēnt care curge miere și lapte» (II Lege XXVII, 3). Iar aicea īntru Darul Evāgheliei și īntru blagoslovenia hristianilor, nu se cuprinde nici o bună-tate pāmēntēscă, ci tōte sīnt cerești, pentru acēsta și blagoslovenia nōstră este duhovnicēscă, că sārācilor a fāgāduit a li

se da împărăția cerurilor și plata celor ce se gonesc are a li se da multă în ceruri, după ceea ce este scris: «Fericți cei săraci cu duhul, că acela este împărăția cerurilor» (Mat. V, 3), și: «bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri» (tij. 12).

In Christos Iisus.

Adecă prin Christos Iisus s'a dat duhovnicésca blagoslovenie nouă hristianilor, și nu prin Moisi, precum trupésca blagoslovenie s'a dat Evreilor; drept aceea noi hristianii, nu întrecem pre Evrei numai după ceimea bunătaților ce le-am luat, ci încă și după mijlocitorul bunătaților acestora, carele este Christos Fiul lui Dumnezeu.

4. Precum ne-a ales pre noi într-o sineși mai înainte de întemeierea lumii.

Dumnezeu, dăce, precum ne-a blagoslovit pre noi hristianii, prin Iisus Christos așa și prin acesta Christos ne-a ales adecă prin credința noastră cea într-o Christos. Ne-a ales însă mai înainte de a se întemeia și a se zidi lumea, fiind-că din începutul vécurilor s'a prohotărit chemarea și mântuirea noastră; și acesta nu este nouă, ci rânduită și hotărită din véc. Potrivit însă a dăis mai înainte de întemeierea, adecă de temelia lumii, pentru ca să arate cu dăcerea acesta, că din puterea lui Dumnezeu ca dintr-o înălțime, s'a aruncat și s'a întemeiat lumea, compogorindu-se Dumnezeu din nemărginita înălțimea mării sale, ca să zidésca lumea. Iar dăcerea, ne-a ales, însemnéză tot o dată și pre iubirea de omeni a lui Dumnezeu, și bunătaatea omenilor celor aleși; pentru-că Dumnezeu alege, nu pre toți de obște, ci pre acela, ce îl cunoște că au să se facă bine priimiți și aleși¹⁾.

Ca să fim noi sfinți și fără prihană înaintea lui.

Pentru a nu te lenevi tu, o cetitorule, auzind că te-a ales Dumnezeu, pentru acesta Pavel după urmăre a adaus aicea, că pentru acesta ne-a ales Dumnezeu, pentru ca să fim sfinți și fără prihană, adecă nevinovați și ne prinși de nici o patimă,

¹⁾ Pentru acesta a dăis sfințitul Avgustin (în Cap. XV) despre prohotărirea sfinților, cum că alegerea celor prohotăriți prin Christos s'a făcut ca prin unul ce a pățimit, iar Christos ca prohotărit curat pentru dumnezeésca iubire de omeni. Unii însă voesc, cum că și anghelii în trei feluri au luat darul prin Christos: cu deplinătate, cu pilduire și cu răsplătire; însă mai întâiu au luat darul omeni pentru care Christos s'a răstignit, și după urmăre a luat și anghelii (dupre Coresie). Veđi și la suplinsemnarea dăcei „punerea de fi nouă o a dat într-o Christos Iisus mai înainte de anii vecinici“ (II Tim. I, 9). Veđi și la sfârșitul cărței celei sfătuitoare către sfințitul Mitropolitul Ioaninilor.

macar de cea mai mică; și pentru ca să rămânem tot-de-una în sfințenia și curățenia aceea, ce o a dăruit nouă când ne-am botezat, viețuind viață plăcută lui Dumnezeu și îmbunătățită; pentru-că sfânt este cu adevărat acela ce are sfânta credință a hristianilor; iar fără prihană este acela ce este neprihănit după viață; însă și sfințenia acesta a credinței și neprihănirea vieții le cere Dumnezeu să le avem, nu prost și cum s'ar întâmpla, ci înaintea lui, pentru-că mulți sînt care înaintea oamenilor se arată sfinți și neprihăniți, precum erau fariseii, însă nu sînt unii ca aceștia și înaintea lui Dumnezeu; pentru acesta și David dice: «Dupre curățenia mâinilor mele»: Care curățenie? Ceca ce este acest-fel, dice: «Înaintea ochilor lui Dumnezeu» (Psalm. XIV, 25). Și prin Isaia poruncește Dumnezeu acesta: «Spălați-vă și vă curățiți, scoteți vicleșugurile din sufletele voastre, în prețma ochilor mei» (Cap. I, stih 16).

5. Intru dragoste prohotărîndu-ne pre noi spre punerea de fiu prin Iisus Christos către sine.

Fiind-că mai sus a ținut Pavel, că Dumnezeu ne-a ales pre noi, cu cuvîntul acesta a dat a înțelege cine-va, cum că ne-a ales ca pre niște aleși pentru fapta bună a noastră; însă fiind-că mîntuirea noastră nu se isprăvește numai din fapta bună a noastră, pentru aceea a adaus aicea, cum că ne-a prohotărit cu dragostea, adecă iubindu-ne pre noi, pentru iubirea sa de oameni ne-a prohotărit. Și după alt chip însă se înțelege acesta; că a crede noi și a ne apropia de Christos, acesta este ispravă a proalegerii noastre (cu toate că acesta este tot o dată și ispravă a lui Dumnezeu că ne-a chemat pre noi la credință). Iar a ne învrednici să ne facem fiu ai lui Dumnezeu, după ce am creștut, acesta este însușita ispravă a singurei dragostei și iubirei de oameni a lui Dumnezeu. Pentru acesta și Pavel a adaus aicea și a ținut că ne-a prohotărit spre punerea de fiu. Care punere de fiu? Aceea adecă care sue pre neamul oamenilor la Dumnezeu și îl face pre acesta însușit al lui Dumnezeu; însuși Darul acesta s'a făcut nouă prin Iisus Christos; că Părintele adecă ne-a prohotărit pre noi, iar Christos ne-a adus înaintea Părintelui, fiind-că prin Fiul s'a dăruit nouă toate duhovniceștile bunătăți, iar nu prin vre un rob sau slugă; și filotimia dar și darul acesta, este pentru acesta mai strălucit și mai de mare cuviință.

6. După buna voință a voei sale, spre lauda slavei darului său.

Pentru acesta, dice, Dumnezeu ne-a prohotărit pre noi spre punerea de fiu, pentru-că o a voit acesta și mult o a profit

(că acesta însemnăză buna voință), ca cu acesta să se arate slava darului și a facerei de bine a sale; dar ore și Dumnezeu poștește slava, și pentru acesta grăește aicea așa Pavel? Să nu fie! Pentru-că Dumnezeu nu are trebuință de slavă, ci voește a se slăvi de către noi, pentru ca mai mult să-l iubim noi pre el, că cela ce se minunează de ore-cine, și laudă facerile de bine, ce i s'a făcut lui de către acela, se silește a nu greși făcătorului său de bine, și de către ori cine-va își aduce aminte de facerile de bine ce a primit, cu atâta mai mult iubește pre acela ce i le-a făcut. Deci buna voință, după sf. Ioan Damaschinénul (Cart. II, Cap. XLVI despre credință), este voea lui Dumnezeu cea înainte povățuitoare (adecă cea chiar și cu diadinsul), de pildă cea mai întâiu voe a lui Dumnezeu este, de a nu peri vre un om; iar a doua și următoarea voe a lui Dumnezeu este de a peri și a se osindi la muncă cei ce de sineși se fac răi, că Dumnezeu voește, că cel ce este drept, a se munci cei răi; deci buna voință lui Dumnezeu este voea cea chiar și cu deadinsul care este din sineși, și din bunătatea sa. Iar voea cea a doua și următoarea a lui Dumnezeu se numește depărtarea, care se pricinuește din răutatea noastră, adecă din proalegerea noastră cea înrăutățită.

Intru carele ne-a hărăzit pre noi întru cel iubit.

Nu a ȳis că ne-a dăruit, ci că ne-a hărăzit, adecă cum că ne-a făcut pre noi mai cu har, adecă prea cu har și prea iubiți¹⁾; și precum de pildă de ar lua cine-va pre un bătrân plin de rfe și de rane din care ar fi uscat și stricat, și pentru acestea toate sluțit fiind, apoi îndată l-ar face pre el tiner și frumos făcându-l pre el cu har, și umplându-l de toate darurile și bunătățile;—cu un chip ca acesta și Dumnezeu a făcut, pentru-că luându-ne pre noi ómenii cei ce eram plini de totă grozăvia și slujia și bóla și de bătrânețele păcatului, ne-a arătat tineri și prea cu har, și prea frumoși, pentru acesta a ȳis David despre frumsețea și podóba acesta, către Biserică, și către fi-ește-care suflet: «ascultă fiică și veȳi-și uita pre norodul tǔu și casa părintelui tǔu, și va pofti împǎratul frumsețea ta» (Psalm. XLIV, stih. 12). Ne-a hărăzit pre noi însă Părintele întru cel iubit al său, adecă prin iubitul său Fiú Iisus Christos²⁾.

¹⁾ Cu conglásuire tâlcuește ȳicerea acesta și Teȳodorit.

²⁾ Că așa l-a mărturisit Părintele său, adecă iubit, etát la Iordan ȳicând: „Acesta este Fiú meu cel iubit, întru carele am bine voiú” (Mat. III, 17), cât și în muntele Taborului, ȳicând: „Acesta este Fiú meu cel iubit întru carele am bine-voiú, pre acesta să ascultaȳi” (Mat. VII, 5). Acest nume însă și purtătorii de Dumnezeu proroci, Fiúlii lui Dumnezeu îi potrivesc, că David ȳice: „Cântare despre cel iubit” (asupra Psalm. XLIV).

7. Intru carele avem izbăvirea prin sângele lui, lăsarea păcatelor.

Intru cel iubit, dice, Fiū al lui Dumnezeu avem izbăvirea; și care este izbăvirea acésta? Este lăsarea și ertarea păcatelor noastre. Dar cum și cu ce chip se face ertarea acésta? Prin sângele lui, că pentru acésta este darul acesta mai înfricoșat decât toate, căci părintele junghiind pre fiul său cel unul născut și iubit, a dat sângele pre preț de răscumpărare ¹⁾. Și așa ne-am izbăvit pre noi de păcate și ne-a slobođit de tirania morței și a diavolului. Veđi însă, o cetitorile, că darul

care tâlcuind cel mult intru cele dumnezești Vasilie: „Voū povestī dar ție, dice, pre cel iubit, pre cine ore-care îl dice cuvintul a fi, orī și mai înainte de cuvintele mele, îl știū aducēdu-ți aminte de glasul cel din Evanghelie? „Acesta este Fiul meu cel iubit, pre acesta să-l ascultați“; ca iubit Tatălui, adecă ca unul născut; iar zidirei iarăși ca părinte iubit de omenī și bun apărător; acésta însă este cu firea și iubit, și bun, căci bine a hotărīt ore-care acum (adecă Aristotel Nicomah I) bun a fi, care pre toate le lasă. Și iarăși acésta David dice: „Impăratul puterilor al celui iubit“ (Psalm. LXVII, 13). Iar Isaia dice: „Cânta-voū dar celui iubit cântarea iubitului meu“ (Cap. V, stih 1). Iar Ieremia dice: „Plângerea iubitului fă-o ție-ți“ (Cap. VI, stih 26). Dice însă și sf. Isac: „Cucerindu-se de fața celui iubit, urmăză smerenia“ (Cuv. II, fōea 12). Iar Teodorit pre fiul cel iubit îl tâlcuește în loc de adevērat, și veđi la supținsemnarea dicerei: „Și ne-a mutat la împărăția Fiului dragostei sale“ (Col. I, 13).

¹⁾ Nedumerire este, cum scrie aci sfințit. Teoflact, cum că a dat părintele sângele fiului său preț și răscumpărare? Căci cui l-a dat acesta? Diavolului, carele ne stăpânea pre noi robiți? Dar Teologul Grigorie acésta nu o primește, dicēnd: „Că de l-a dat acesta celui viclean, va de ocară! De nu ne-am izbăvit de Dumnezeu numai, ci și pre însuși Dumnezeu tâlharul îl ia preț de izbăvire, și plată așa de mai pre sus de fire, pentru tiranisirea lui, de carele era cu dreptate și pre noi a ne cruța“ (Cuv. la paști). Decī, precum voește acolo teologul, sângele fiului său, tatăl l-a luat, nu cerēdu-l acesta dela fiul, nici trebuință avēnd, ci pentru iconomie și pentru-că se cuvenea a se sfinți firea omenescă cu sângele lui Christos, și așa a ne izbăvi însuși Dumnezeu Părintele de tiranisirea diavolului, biruindu-l pre el cu sila, ca pre un tiran, prin mijlocirea Fiului. Intr'acest chip se cuvine să înțelegem aicea, cum că Părintele lui-și a dat pre sângele Fiului său, adecă cum că însuși Dumnezeu Tatăl l-a luat, și așa ne-a izbăvit pre noi de tirania diavolului. Insuși acésta o dice și înțeleptul Fotie: „Dumnezeu Părintele primește sângele Fiului său, pentru darul celui ce a eșit (adecă pentru dragostea sfîrșitului și a mântuirii omenilor, care s'a pricinuit prin sângele fiului său). Iar vicleanul cuteza adecă, și nădēduia să-l ia, a lut însă pre stricarea tiraniei sale în locul acésta, și rana ce ne așteptată și ne tărăduita care și prepuind-o și împreună a sărit asupra crucei, și tot o dată și se sfin, și s'a depărtat de la pornirea luptărei cu Dumnezeu“ (Intreb. 23 din Amfiloh). Iar la câte trebnicește plata izbăvirei, veđi supținsemnarea dicerei: „Cel ce s'a dat pre sine-și plată de izbăvire pentru toți“ (I Timotei, II, 6).

acesta este mai mare încă și decât însăși punerea de fi, care o a dăruit nouă Dumneșeu, adică a nu se scumpi și a nu cruța pre fiul cel duple fire, și unul născut, pentru noi; pentru acesta și Apostolul, duple ce a dis aceea, a pus acesta mai mare, începând dela cele mai mici și suindu-se către cele mai mari.

Duple bogăția darului său care a prisosit întru noi.

Acăsta, dize, a ne răscumpăra pre noi Părintele cu însuși sângele iubitului său Fiș, o a făcut duple bogăția darului său. Vedă însă covârșirile ce le scrie aicea Pavel, că le-a întrebuințat Dumneșeu; dize, că a dat nouă Dumneșeu bogăție și nu prost bogăție, ci bogăție a lui Dumneșeu; și nu prost a lui Dumneșeu, ci a Darului lui Dumneșeu; și nu prost a Darului, ci a Darului aceluia, carele a prisosit întru noi, adică cu îmbelșugare și cu îndestulare s'a revărsat.

8. Întru totă înțelepciunea și priceperea, a face cunoscută nouă taîna voei sale.

Adică a revărsat darul și l-a prisosit întru noi, ca făcându-ne înțelepți și pricepători mai înainte, apoi așa să facă cunoscută nouă taîna voei sale, ca cum ar fi voit a dize: că Dumneșeu și Părintele a arătat nouă taînele cele ascunse în inima sa; sau să înțelegi și așa dizarea, cu chip de dizarea celor din urmă mai întâi adică, a face cunoscută nouă taîna cea întru totă înțelepciunea și priceperea, adică taîna care este plină de totă înțelepciunea și priceperea; căci a ne învrednici Dumneșeu pre noi cei urâți vrășmași ai sêi de niște mari bunătăți ca acestea pre cei lepădați, și mai ales a ne învrednici de acestea pre la sfârșitul vremilor, și prin cruce, toate acestea, dize, cum nu erau fapte pline de prea mare înțelepciune?»¹⁾

9. Duple buna voința sa, pre-care mai înainte o a pus întru sineși.

Dumneșeu însă acăsta, dize, o a făcut precum a voit, și precum a propus și a prohotărit întru el, întru Christos adică, că Christos este începutul și capul prohotărîrei a tuturor prohotărîrilor, duple teologi, fiind-că întru el și prin el s'a prohotărit câte s'a prohotărit.

10. Întru împărțășirea plinirei vremilor.

¹⁾ Fotie însă așa tâlcuește dizarea acăsta: „Oră că nu numai a se face taîna cea pentru noi prin Fiș, s'a prohotărit a se face duple buna voința și voea lui Dumneșeu Părintele; ci și a ne învrednici noi a cunoște acăsta, asemenea prin Fiș s'a făcut nouă, duple buna voința Părintelui; că toate cu adevărat Fiș le-a făcut, și a pătimit pentru ca să ne înfișcă; și ne-a înfiș, și a descoperit nouă, că a înfiș; dar întru toate acestea și Părintele a bine voit și a priimit“.

Și buna voință dăce, acesta, și voca o a propus și o a prohotărit Dumneđeū Părintele spre iconomie și spre ocărmuirea și spre aședărea plinirei vremilor; căci plinirea vremilor, adecă vremile cele mai de pre urmă și către sfirșit, cerea dela Dumneđeū osindire și pedépsă ómenilor, fiind-că se înmulțiseră și s'aũ fost învîrfat întru dînsele răutatea ómenilor¹⁾. Iar întrupésca venirea Fiilul lui Dumneđeū, în locul osindirei și a pedepsirei, a iconomisit mântuire ómenilor în vremile cele mai de pre urmă; care acesta este lucrul unei înțelepciuni și bună-tăți neînțelese.

A le încheea tóte întru Christos pre cele ce sînt în ceriuri, și pre cele ce sînt pre pămēnt întru dînsul.

Că despărțite, dăce, și dezbinatē erau cele cerești de cele pămēntēști, și nu aveau pre unul și acelaș cap; căci măcar deși duple cuvintul facerei totului un Dumneđeū era asupra tuturor făpturilor celor cerești și celor pămēntēști, dar însă duple cuvintul apropierei nu era la tóte acestea Dumneđeū, fiind-că în locul lui Dumneđeū se închinau ómenii făpturilor. Decī a adaus Dumneđeū Părintele a încheia pre cele cerești și cu cele pămēntēști, adecă a pune asupra tuturor acestora, pre Christos un cap; asupra anghelilor adecă a-l pune pre el cap duple netrupésca fire a dumneđeirei (saũ duple netrupescul suflet); iar asupra ómenilor a-l pune pre el cap, duple firea trupului și a sufletului. Se dăce însă încheere, a dăce cine-va în scurt, cele ce s'aũ dīs cu multe și cu lungi cuvinte; decī în Christos a încheiat pre tóte Dumneđeū Părintele, adecă a strîns pre cele ce s'aũ iconomisit prin multe și îndelungate vremi, pentru acēsta și Isaia împreună cu Apostolul a dīs: «Cuvintul cel întru dreptate lucrāndu-l și scūrtāndu-l» (Is. X, 23; Rom. IX, 28)²⁾.

¹⁾ Veđi și dăcerea: „Iar cānd a venit plinirea vremei“ (Gal. IV, 4). Și dăcerea: „Iar acūm o dată pre la sfirșitul vécurilor“ (Evr. IX, 26), pentru ce se dăce plinirea vremei, vremea întru care a venit Domnul.

²⁾ Și Teodorit încă acēstași o dăce: „Încheere numește pre punctul cel în scurt al lucrurilor; că prin iconomia cea duple stăpānul Christos și firea ómenilor s'a deșteptat și cu nestricăciune s'a îmbrăcat, și firea cea vécută izbăvindu-se de stricăciune, va dobāndi nestricăciune și glótele celor nevécute întru veselie vor petrece, fiind-că s'a depārtat durērea, întristarea și suspinarea, și acēsta prin graiurile acestea o a arātat Apostolul, că nu prost a dīs ceriul și pāmēntul, ci și cele ce sînt în ceriuri și cele de pre pāmēnt“. Veđi și dăcerea: „Ca cu Darul lui Dumneđeū pentru totul să guste mórtea“ (Evrei II, 9). Iar sf. Ciril al Alexandriei așa tălcuește încheerea: „Pavel cel cu adevērat învățat de lege și prea sfințit, taina cea prin Christos înțelegēdu-o, dăce, că s'a făcut întru el încheere, și de cele ce sînt în ceriũ, și de cele ce sînt pre pāmēnt, întru buna voință și voca lui Dumneđeū și Părintelui îndreptarea

11. Intru carele și ne-am sortit, prohotăriți fiind după propunerea celui ce pre toate le lucrează după sfatul voei sale.

Mai sus a dis Apostolul, că Dumnezeu ne-a ales pre noi, acum iarăși dice, că ne-am sortit intru Christos, adică prin Christos; însă fiind-că sorta este lucru al norocului (sau mai bine al întâmplării) și după întâmplare urmează, și nu este lucru al faptei bune a omului, nici al proalegerii lui, pentru aceasta îndreptează dicerea acesta după urmăre Pavel și dice: că ne-am prohotărit după propunerea lui Dumnezeu, căci nu ne-ar fi hotărit, de nu ne-ar fi cunoscut vrednici, fiind-că ne-a provădit mai înainte de a ne naște, și pentru acesta ne-a sortit și ne-a osebit luiși Dumnezeu, cela ce cunoște pre toate. Drept aceea și alegerea noastră, și sortirea însuși Dumnezeu, lucrându-o, nu a greșit. Însă semn și dovadă de fericire este a ne sorti noi de către Dumnezeu, fiind-că nu cu ostentia noastră, ci cu singur Darul lui Dumnezeu s'a făcut sortirea aceasta, măcar că pentru cei vrednici s'a făcut. Iar după sfatul voei lui Dumnezeu, dice, că s'a făcut la noi lucrarea cea de acest-fel și sortirea și proalegerea; pentru ca să arate cu dicerea sfatului cum că nu s'a chemat neamurile ca în trecut după ce Evreii nu s'au supus, ci de sus, și dintru început, și mai înainte de vecuri s'a prohotărit chemarea lor; și chemarea lor a fost sfat și voe a lui Dumnezeu veche, pentru-că deși Christos a dis Apostolilor: «In calea păgânilor să nu mergeți» (Mat. X, 5) și: «Nu sint trimis fără numai către oile cele pierdute ale casei lui Israil» (Mat. XV, 25), dar însă acestea le-a dis Domnul pentru ca mai mult să îndemne pre Evreii și să-i tragă către credința sa, măgulindu-i ca pre niște copii mici; fiind-că adevărul este acesta, că chemarea neamurilor la credință a fost din început și din veci prohotărită.

12. Spre a fi noi spre lauda slavei sale, care mai înainte am nădăjduit intru Christos.

Pentru acesta, dice, ne-a chemat pre noi pre neamuri Dumnezeu Părintele, pentru ca să fim spre slava sa, pre cei ce mai înainte am nădăjduit intru Christos, adică noi cei ce am crezut intru Christos încă mai înainte de a ajunge viitorul veci, fiind-că am nădăjduit cu adevărat bunătățile aceluia, ce vor să se dea atunci nouă; căci slavă și laudă este a bunătății lui Dumnezeu, a ne mântui pre noi cari eram atât de despărțiți și depărtați de dînsul.

cea a tuturor, și venirea la ceea ce era din început a celor stricați cu numirea încheerii descoperit arătându-n" (Cart. I în care dice despre Adam).

13. Intru carele și voi auzind cuvîntul adevărului buna vestire a mîntuirii noastre.

Intru carele, adecă prin Christos, că așa scrie în trimiterea cea către Evrei acestas Pavel: «A grăit vouă întru fiul» (Evr. I, 2). Iar cuvînt al adevărului dîce aicea, spre osebire de lege, care era închipuitoare și umbră, și nu a adevărului; așijderea și buna vestire a mîntuirii a numit, spre osebirea legii ceii trecute care omora și perdea, și spre osebirea muncii celei ce va să fie, care va să piardă pre omeni; căci propoveduirea venirii lui Christos ceii întâi, sa făcut pentru mîntuirea omenilor; iar propoveduirea ceea ce se va face prin trîmbiță a venirii a doua a lui Christos se va face pentru munca omenilor celor necredincioși și a păcătoșilor.

Intru carele și creștînd, v'ați pecetluit cu duhul făgăduinței cel sfînt.

Intru carele, adecă în Evanghelia mîntuirii, creștînd voi cei din neamuri, sau și intru Christos, adecă prin darul lui Christos creștînd voi, v'ați pecetluit cu Duhul cel Sfînt, ca prin pecetluirea acêsta, arătat să fie tuturor, că sinteți sorta și sorți și parte a lui Dumnezeu. Și Evreii adecă s'aun pecetluit cu tăierea împrejur cea trupescă, precum și dobitocele cele necuvîntătoare se pecetluiesc cu trupescă pecete; iar noi hristianii fiind-că sintem fi ai lui Dumnezeu, pentru acêsta ne-am pecetluit cu Duh Sfînt cel fără de trup. Iar duh al făgăduinței l-a dîs pre acêsta, ori pentru-că din făgăduința lui Dumnezeu, s'a dat nouă, că prin prorocul Ioan a făgăduit Dumnezeu dîcînd: «Turna-vouă din duhul meu preste tot trupul» (Cap. II, stih 28), adecă preste trupul acela ce va crede, duple teologul Grigorie, și stăpînul Christos a făgăduit ucenicilor sîi dîcînd: «Veți lua putere, viînd preste voi Sfîntul Duh» (Fapt. I, 8) și iarăși: «Iar voi să ședeți în cetatea Ierusalimului până ce veți îmbrăca cu puterea de sus» (Luca XXIV, 49). Sau se dîce duhul făgăduinței Duhul cel Sfînt, fiind-că acêsta adevăreză prin lucrarea și darul lui cel ce se dă nouă, făgăduințele bunătăților celor viitoare, căci acêsta fiind-că acum s'a dat nouă hristianilor, încredințază și deplin adevărește inimile noastre, că vom lua și bunătățile cele viitoare. Pentru acêsta și arvună se numește de Apostolul la alte părți, că dînd, dîce, arvuna duhului în inimile noastre (II Cor. I. 29). Și aicea duple urmare, că dîce:

14. Carele ¹⁾ este arvuna moștenirii noastre.

¹⁾ Aicea, duple înțeleptul Fotie, se cuvine a dîce Apostolul: „Care este (adecă duhul care l-a dîs mai sus) arvuna“, și a dîs acêsta așa, nu

Dumnezeu, dă, pentru multa iubire ce are către noi a cum-părat dela noi, nu, alta, ci iarăși însăși mântuirea noastră, și în loc de acesta, a dat nouă de o cam dată arvuna Sf. Duh, pentru ca prin arvuna acesta să ne încredințeze, cum că va da nouă moștenirea negrăitelor bunătăți celor viitoare; drept aceea, cei ce cu adevărat și întru simțire gânditoare se împărtășesc de Darul Sf. Duh, aceia ce încă de aicea cunosc că Darul acela ce lucră în inima lor, este arvuna deplină moștenirii a însuși Sf. Duh, care are să-l ia în viitorul véc, precum era și însuși Apostolul Pavel, care suspina și cerea să dobândască deplinătatea și să fie cu Christos: «Că doresc, dă, a mă topi, și împreună cu Christos a fi» (Filip. I). Iar noi ticăloși, nici arvuna Darului Sf. Duh o avem în inima noastră, precum se cuvine, nici deplinătatea o dorim a o dobândi, fiind-că nu am gustat din dulceta lui Dumnezeu ¹⁾.

Spre răscumpărarea câștigului.

Câștig aicea numește Pavel pre purtarea de grijă și silința și providenția care a arătat și o arată către noi hristianii Dumnezeu. Deci, dă, că arvuna Darului Sf. Duh ne aduce pre noi la săvârșita izbăvire și la curata câștigarea noastră cea de Dumnezeu și pentru această pricină s'a dat nouă, că atunci se va face cea desăvârșit slobozenie și izbăvire a noastră, când desăvârșit se va strica și va peri păcatul, și când se vor slobođi sfinții și de împreună întâlnirea, și de împreună petrecerea cu cei păcătoși și se vor arăta curat cei ce s'a ocrotit și s'a câștigat de Dumnezeu, ca să fie norod al său, precum a dă vârfelnicul Petru: «norod spre câștigare» (I Petru II, 9). Unii însă, câștigare au înțeles că sîntem noi înși-ne, cea de față luându-o, în loc de cea tălmăcită, după dăcerea de mai sus a lui Petru. Deci, spre izbăvirea câștigării, dă, adică spre izbăvirea noastră, cari noi sîntem câștigarea, și dobândire, și avuție, și bogăție a lui Dumnezeu.

din dăcerea Duhului, ci din înțelegerea lui Dumnezeu, fiind-că mai sus a dă, că v'ați pecetluit cu Duhul, și Duhul este Dumnezeu, pentru aceasta după urmare dă: „Carele Dumnezeu este arvună”, mai adănc alcătuiind cu ceea ce se înțelege de Duhul, sau împreună o alcătuește (concordează) această dăcere, nu cu neutralul cel mergător înainte, adică cu Duhul, ci cu următorul masculin, adică cu arvuna după obiceiul Atineilor, după cea scrisă: „Cetăți acelea sînt, pre cari îi socotești cîmburi a fi”.

¹⁾ Iar Teodorit așa tălcuește dăcerea acesta: „A arătat mărimea celor ce se așteptă, că dacă Darul cel dat prin care se lucra minunile, și se învia morții și leproși se curățeau, și dracii se izgoneau, și cele-lalte asemenea cu acestea se făceau, și de o potrivă, au rânduială de arvună, arătat este, că cei ce cred vor lua mult mai mare Dăr.

Spre lauda slavei sale.

Des ȋice acest cuvânt Pavel, pentru ca să dea nouă încredințare cum negreșit se vor face câte a făgăduit Dumnedeu ; căci dacă pentru noi, și numai pentru bunătățile noastre, ar fi voit Dumnedeu să dea bunătățile sale nouă, ar fi fost ȋre-care îndoială ; dar fiind-că are să dea bunătățile sale nouă, pentru a se arăta bunătatea sa și a se slăvi însuși, cine mai pȋte a se îndoi, că nu ne va dăruî acestea ? Pentru acesta și Dumnedeu la multe părți făgăduesă ne milui pre noi, nu pentru alt ce-va, ci pentru slava sa și pentru numele său : « Și am făcut ca numele meu cât de puțin să nu se spurce înaintea neamurilor : » (Iezec. XX. 9) ; și iarăși : « Acestea ȋice Domnul, nu pentru voi fac eu casa lui Israil, ci pentru numele meu cel Sfint » (Iezec. XVI, 22). Și iarăși « Pentru mine voi face ție, pentru-că numele meu se ocărăște, și slava mea altuia nu o voi da » (Is. XLVIII, 11). Și David ȋice : « Nu nouă, Dōmne, nu nouă, ci numelui tău dă slava » (Psalm. CXIII, stih 1).

15. Pentru acesta și eu aȋdind credința vȋstră cea întru Domnul Iisus, și dragostea vȋstră cea către toți sfinții, nu încetez a mulțami pȋntru voi.

Pentru acesta, care ? Pentru-că voi, ȋice, Efesenii, creȋdȋnd în Christos v'ați pȋcetluit cu Sfintul Duh și ați luat arvuna bunătăților celor vȋtȋre, și a deplinitei izbăviri de pȋcate și de stricăciune ; și pentru-că aveți să dobȋnȋți bunătățile cele gȋtite hristianilor celor care viază viețuire drȋptă și îmbunătățită ; pentru acesta, ȋice, nu încetez a mulțami lui Dumnedeu. Veȋi, iubitele, îndurări părintești ale fericitului Pavel ! Cum mulțamește lui Dumnedeu pentru toți hristianii, ca cum însuși luiși i s'ar face bine dela Dumnedeu ; că nu o scrie acesta singur Efesenilor, ci și Corintenilor, și de obște tuturor credincioșilor către care scria. Decî, de cuviință este să mulțamim lui Dumnedeu pentru tȋte bunătățile de care ne-am învrednicit ; de cuviință încă este a mulțami, și pentru-că au credut necredincioșii cei dîn neamuri întru Christos și pentru că atât s'au luminat, la cât s'au depărtat cu adevărat dela diavolul cel ce li perdea pre ei, și s'au apropiat, și s'au unit cu crucea Mântuitorului lor ; că acesta este însușire a iubirei de frați, a nu mulțami cine-va lui Dumnedeu numai pentru sineși, ci și pentru frații săi. Aȋdind, ȋice, credința vȋstră cea prin Domnul Iisus, și nu numai credința vȋstră, ci și dragostea vȋstră, adevă milostiva și iubitoare de frați socotința vȋstră ce o aveți către toți, nu numai către cei de o patrie cu voi, și bogați, ci și către săracii sfinții cei străini, adevă

către hristianii; acesta, dice, auzind-o, mulțămesc lui Dumnezeu.¹⁾ Vedî însă că Pavel împreună cu credința unește și pre dragoste care naște pre viața cea îmbunătățită, căci una fără de ceea-l-altă este nelucrătoare și mîrtă, adecă credința fără de fapte și fără de viață, precum și viața fără de credință.

16. Pomenire de voi făcînd întru rugăciunile mele.

Socotește, iubite frate, câți omeni avea Pavel în gîndul său și de cîta mulțime de hristiani făcea pomenire întru rugăciunile sale; iar noi, nici de înși-ne noi, precum se cuvine, nu ne aducem amînte, cînd ne rugăm.

17. Ca Dumnezeuul Domnului nostru Iisus Christos părintele slavei.

Pentru ce, o fericite Pavele, rogi pre Dumnezeu pentru noi? ar fi dis cine-va din Efesenii. Pentru ca să vă înțeleptescă, răspunde Pavel, și să vă lumineze Dumnezeu, carele este Dumnezeu al Domnului nostru Iisus Christos duple omenire, iar Părinte al slavei, adecă acesta este care a dăruit nouă bună-tățile cele mari și slăvite. Pentru că Pavel obicinuește a numi pre Dumnezeu dela pricina ce-l sta înainte, precum îl numește și dela îndurările și dela mîngăerea ce da: «Părintele îndurărilor, dicînd, și Dumnezeuul a totă mîngăerea» (II Cor. I, 3). Așa și prorocul David numește pre Dumnezeu dela întemplările ce le urmase, dicînd: «Iubite-voî Doamne, virtutea mea, Domnul este tîria mea, și scăparea, și izbăvirea mea» (Psalm. XVII, 3). Decî și aicea Pavel, fiind-că Dumnezeu a dăruit nouă lucruri mari și slăvite, pentru acesta Părinte al slavei l-a numit, adecă pricinuitor al slavei noastre; de vreme ce nu avea din alt ce-va a-l numi pre Dumnezeu, fără numai din ceea ce se arăta mai strălucit la omeni, adecă dela slavă. Iar Teologul Grigorie slavă a înțeles pre Dumnezeirea unuia născut Fiului (în cuv. II-a despre Fiul). Drept aceea acestași este Dumnezeu și Părinte al însuși unuia Christos duple omenirea Domnului, îi este Dumnezeu, iar duple slava lui, adecă a Dumnezeirei lui, îi este Părinte, ca născîndu-l pre el fără de începere și cu pururea viețuire duple Dumnezeire²⁾.

¹⁾ Teodorit însă dice, că din cuvintele acestea ale lui Pavel, ore cari au socotit că el nu a vîdut pre Efesenii trupește și pentru acesta a scris lor epistolia acesta, și dice: „Trebuie însă aceea a socoti că și Corintenilor a scris epistolie, pentru-că a fost auzit de dinșii lucruri întristătoare, și nu că nu i-ar fi vîdut, că dice: „Mi s'a arătat mie pentru voi fraților, de către Hlois, că sînt între voi gilcevi“, decî precum acelora a scris mîhnit fiind, pentru lucrurile cele întristătoare ce le aflate, așa scrie și Efesenilor bucurîndu-se, pentru înștiințările cele pricinuitoare de bucurie ce aflate despre dinșii și mulțămeste pentru dinșii.

²⁾ Și Teodorit încă așa tâlcuește, dicînd: „Că slava pre dumnezeesca

Să dea vouă Duh de înțelepciune și de descoperire întru cunoștința lui, luminați ochii inimei voastre.

Adecă mă rog lui Dumnezeu pentru ca să vă dea dar, în cât să vă luminați de Duhul cel Sfânt, de vreme ce dacă Duhul cel Sfânt nu va descoperi tainele cele ascunse, cu neputință este duple alt chip a le afla cine-va; căci nu altul cine-va, nici anghel, nici arhanghel, ci însuși singur Sfântul Duh toate le cercetază și pre înseși adâncurile lui Dumnezeu, precum alurea a dis Apostolul: «Iar nouă ne-a descoperit Dumnezeu prin Duhul său; că Duhul toate le cercetază, și adâncurile lui Dumnezeu» (I Cor. II, 10). Deci, când se descopere nouă tainele lui Dumnezeu de către Sfântul Duh, atunci și noi venim spre cunoștința lui Dumnezeu, și să lumineze ochii noștri, și deacila nu ne mai indoim, nici dicem că este cu neputință as e face acesta sau aceea, ci vedem toate precum sint, și duple cuvîntul firei lor (1).

18. Spre a ști voi ce este nădejdea chemării lui.

Adecă pentru acesta mă rog lui Dumnezeu, să dea vouă duh de înțelepciune și de descoperire, pentru ca să cunoșteți pentru care nădejde v'ați chemat de Dumnezeu; că arătat este cum că noi hristianii ne-am chemat pentru ca să ne facem fi ai lui Dumnezeu, și pentru ca să dobândim bunătățile cele cerești, și pentru ca Christos să fie capul nostru; fiind însă că acestea

fire o a numit; așa și în ceea către Evrei dice: „Carele strălucire a slavei fiind“, adecă a dumnezeiești fire. Așa și dumnezeescul lezechiel acesta o dice: „Asemnarea slavei Domnului“ (Iezec. II, 1), că de vreme ce pre Dumnezeesca fire este cu totul cu neputință a o cunoște, slavă pre acesta o numesc, dela închinarea și slavă-cuvîntarea puindu-i numirea.

1) Pentru acesta vrednice de laudă sint acele ce a scris teoreticul Calist, la dicerea acesta potrivindu-se; că dice el: „că precum mișcarea trupului are trebuință și de ochi, și de lumină simțită afară de firea sa; așa și mișcarea minții, are trebuință de ochi și de lumina cea mai pre sus de firea sa; ochi însă ai minții, sint deschiderea inimei care se face întru credință; iar lumina este însuși Dumnezeu care lucrează în inimă cu Duhul; că precum lumina cea simțită nu mișcă drept pre cela ce nu are ochi, așa și lumina cea gândită, adecă Dumnezeu nu mișcă pre mintea omului aceluia, ce nu are pre deschiderea inimei. Și iarăși precum ochii nu pot a vedea fără lumină, așa și deschiderea inimei, care este ochii sufletului, nu pot a privi fără dumnezeesca lumină, sau mai bine a dice: nici deschiderea inimei se poate face, de nu va lucra Dumnezeu și nu se va arăta prin darul și prin Dumnezeesca lumina sa în inimă“. (Cap. XLIX din cele în urmă aflate, ne date la lumină). Dice însă și Mar. Vasilie: „Precum este puterea de a vedea întru ochiul cel sănătos, așa este lucrarea duhului în sufletul cel curat; pentru care și Pavel se roagă pentru Efesenii, a fi ochii lor luminați întru duhul înțelepciunii“ (Cap. XXVI despre Sfântul Duh).

sînt fiitoare, pentru-că în vécul cel viitor avem a le dobândi. desăvîrșit, pentru acesta avem trebuință de a cunoște, precum se cuvine, descoperirea cea dela Sfîntul Duh.

Și care este bogăția slavei moștenirii sale întru sfinți.

Încă și acesta fiind nouă neștiută și în viitorime, pentru acesta este trebuință de descoperirea cea dela Sfîntul Duh, adecă pentru a cunoște noi care bunătăți au să moștenescă sfinții, că mari sînt acestea; pentru acesta și Apostolul aicea bogăția slavei le-a numit, adecă slavă negraită și covîrșitoare; ci și moștenire le-a numit pre acestea, fiind-că au să se dea fiilor lui Dumnezeu, moștenitorilor lui, adecă sfinților ¹⁾.

19. Și ce este covîrșitoare mărire a puterii sale întru noi credincioșii, după lucrarea stăpînirii tăriei sale.

20. Care o a lucrat întru Christos, sculându-l pre el din morți.

Câte a dîs mai sus Apostolul, a fost despre lucruri viitoare, iar acesta ce o dîce aicea, este lucru trecut și făcut; îl pomeneste însă, pentru ca să încredințeze din acestea și pre acelea. Deci, care este acesta? adecă de a crede noi cei din neamuri întru Christos fiind-că și acesta, dîc, are trebuință de descoperire, pentru ca să o înțelegeți bine și să o pricepeți. Deci ce? Și nu știa Efesenii că au crezut, și aveau trebuință de a o înțelege acesta? Așa, o știa, dar nu o știa atîta de bine, precum dîce aicea acum Pavel, pentru-că nu este lesne a o înțelege cine-va, fiind-că a încredința cine-va pre sufletul omului și a-l strămuta pre el din rătăcirea lui acesta cu adevărat are trebuință de mai mare putere, decât de a învia morții. Pentru căci vedem că Domnul, cu un singur cuvînt a înviat morții, iar pre Iudei cu atîtea lungi cuvinte și învățături ale sale nu i-a înduplecat, și cu atîtea prea slăvite lucrări și minuni ce a făcut. Deci, dîce Pavel, că și ca să o înțelegem acesta avem trebuință de descoperirea cea dela Sfîntul Duh, adecă pentru a ne învăța, că a crede noi neamurile întru Christos, a fost lucruri și ispravă a singurei puteri celei mari a lui Dumnezeu și a lucrării lui; căci precum Dumnezeu a întrebuițat mare putere pentru a scula pre Christos din morți, așa asemenea a întrebuițat mare putere, și a ne scula pre noi care eram morți cu necredința. Pentru acesta, covîrșitoare mărire a puterii lui

¹⁾ Iar Teodorit așa tâlcuește dîcerile cele de mai sus, dîcînd: „Cu limbă trupescă vorovind Apostolul și neputînd precum voește a lăuda pre stăpînul și mărirea darurilor a o arăta, multe numiri adună la acesta, silindu-se a le arăta acestea după putere, pentru această, nădejde de chemare și bogăție de moșterea slavei și mărirea covîrșitoare de putere, și buna voință de vrere, și cele-lalte câte ca acestea, împreună le-a adunat.

Dumnezeu a numit prelucrarea acésta și stăpînire a tăriei lui; căci într'o vreme în care totă legea și prorocii nimica au isprăvit, într'o vreme întru care totă văduta făptură nimica a făcut, învățându-ne pre noi cu buna regula sa a cunoște pre Făcătorul ei, și într'o vreme cea nevăduta făptură a anghelilor nu a putut a ne îndrepta pre noi; și atunci cu mirare și afară de totă nădejdea ne-am mîntuit prin credința lui Christos ¹⁾. Iar dîcerea, a lucrat întru Christos, se înțelege că o a dîș Pavel pentru omenirea lui Christos, pentru-că cel ce s'a sculat era om, cu tôte că era unit cu Dumnezeu Cuvîntul; căci după dumnezeire și însuși Christos s'a sculat pre sine-și: «Că stricați, dîce, biserica acésta, și în trei zile o voi ridica pre ea» (Ioan II, 19).

Și l-a pus a ședea de-a drépta sa întru cele cerești.

21. Mai pre sus de totă începătoria, și stăpînirea, și puterea, și domnia.

Nu a dîș Apostolul: sus, ci: mai pre sus, pentru ca să arate înălțimea cea prea nemărginită la care s'a suit Christos decât carele mai pre sus nu se află; fiind-că din trépta cea mai de jos Dumnezeu și Părintele a suit la trépta și locul cel prea înalt pre firea cea omenescă întru Christos; și fiind-că Pavel aicea, pentru omenésca firea lui Christos vorovește, ce s'a făcut nemuritoare, și a înviat, și s'a înălțat, și s'a prea înălțat, fiind-că firea dumnezeirei nici a fost murit, nici a înviat, nici s'a înălțat, nici s'a prea înălțat, care tot-de-una se află mai pre sus de totă înălțimea. Decî mai pre sus de totă puterea anghelică a șeșut firea ômenilor ceea ce mai înainte era spurcată și urită²⁾.

Și mai pre sus de tot numele ce se numește, nu numai în vécul acesta, ci și în cel viitor.

Orî-ce lucru, dîce, și făptură nematerialnică se află în ceri, aceea este mai josită decât omul cel luat și înălțat de Dumnezeu Cuvîntul; că acésta este mai pre sus de tôte; din acest

¹⁾ Fotie însă prea covîrșitoare mărirea a puterii lui Dumnezeu, așa o tâlcuește: mărirea cea după covîrșire a negrăitei puterii lui Dumnezeu s'a arătat și la noi, cei ce credem. Cum? Căci tôte simțurile nôstre omorîte avîndu-le de patimi, și pre înseși cugetarea omorîită de dînsule, și împreună îngropată, le-a ridicat și le-a înviat spre a priimi noi pre luminarea credinței sale și strălucirea; acésta cu adevărat este stăpînirea tăriei lui; pentru acésta și o rógă acésta (Pavel) ca să o înțeleagă ei prin înțelepciunea duhului; că de vom înțelege lucru cu care ni s'a făcut bine, și mai mult vom îmbrășișă darul și ne vom afla petrecînd cu bună mulțămire înaintea Făcătorului de bine.

²⁾ Ce însă însemnăză drépta, veđi la dîcerea: „Carele este de-a drépta lui Dumnezeu” (Rom. VIII, 34).

cuvînt al Apostolului însă ne învățăm, cum sînt și alte puteri ale anghelilor, ale cărora numiri acum nu le știm, atuncea însă în vîcîl viitor aū să se descopere nouē și să le știm.

22. Tōte le-a supus sub picîōrele lui.

Auăid tu, o cetitorule, cā Christos a ședut mai pre sus de tōte rānduelile anghelilor, pentru ca să nu socotești, cā s'a protimisit Christos numai duple asemēnare mai mult decāt angheli și cā alt nimica a luat, pentru acēsta Pavel arată aicea, cum cā Dumneđeu și Părintele pre Christos l-a făcut Domn și stăpānitor preste tōte cetele anghelicești, duple ceea ce este om¹⁾ și pre tōte zidurile și fapturile vedute și nevēdute le-a făcut rōbe supuse lui: «Cā tōte, ăice, le-a supus lui», și nu prost le-a supus, ci cu o cea mai de pre urmă, robie și supunere, decāt care mai josită alta nu este; cā acēsta însemnēză ăicea: «sub picîōrele lui». Drept aceea, aicea cu dreptate se cuvine a glāsui cine-va, minunatele cuvintele acelea, ce le-a ăis dumneđeescul Chrisostom la tălcuirea ăicerei acestea: «Dacă tōte neamurile sînt ca o picătură, un om, ōre, cātă parte din picătură este? Ci pre acesta l-a făcut mai pre sus de toți și

1) Vrednică de laudă cu adevērat este și tălcuirea fericitului Teodorit ceea ce s'a făcut la aceste ăiceri, scriind așa: „Arătat însă este cā tōte acestea ca pentru un om le-a pus; cā acēsta l-a făcut lui și urmărea, cā cel ce este Dumneđeu a împreună ședea cu Dumneđeu, și fiți fiind împreună a împērăți cu Părintele, nici o mirare este; cā aceeași fire și împărtășirea stăpānirii sînt însoțite; iar firea cea din noi luată, a se împărtăși de aceeași cinste cu cea ce o a luat, în cāt a nu se arăta nici o osebite de închinăciune, ci prin firea cea vedută a se închina Dumneđeirea cea nevēdută, acēsta este mai pre sus de tōtă minunea. Pentru acēsta și dumneđeescul Apostol forte bucurāndu-se, mai întāi cu adevērat laudă pre cōvîrșitōrea mārirea puterei, apoi pre lucrarea stăpānirii tāriei, și caută numiri cari ar putea să arate pre deșāntarea lucrului; cā mai întāi ăice: cā l-a sculat pre el din morți; arătat cā, ca pre un om; apoi cā l-a pus să șadă, și arătānd mārimea cinstei, a adaus: de-a drēpta sa, arată însă și curțile cele împērătești, ăicēnd: întru cele cerești; apoi și pre supuși ascultători, ăicēnd: mai pre sus decāt tōtă începētoria și stăpānirea. Și ăicēndu-le tōte, cāte le-am auăit, numirile celor nevēdute, a adaus cā și de nu știm unele din acestea, în urmă le vom cunōște în viitōrea viață și acestea tōte i se supun și prorocēska mārurie o a adaus ăicēnd: „Cā tōte le-a supus sub picîōrele lui“, și prorocul acēsta încă ca pentru om o a ăis. Precum ăice aicea înțelept. Teodorit cum cā osebite de închinăciune între Dumneđeu Cuvîntul, și între omenirea cea de dînsul luată nu este, cā una este închinăciunea a amēndurora. Pentru acēsta a ăis dumneđeescul Chiril al Alexandriei, în anatematismul al 8-lea asupra lui Nestorie, celui ce ăice cā cel înălțat, adecă omul cel luat de Dumneđeu Cuvîntul, trebue împreună a se închina cu Dumneđeu Cuvîntul, și împreună a se slăvi ca altul întru altul, și cel ce nu cinște cu o închinăciune și slāvă pre Emanoil, cu care numire s'a făcut Cuvîntul trup, anatema fie.

de tóte. O minune! Infricoşate, cu adevărat, lucruri! Unui om s'a făcut róbă tótă puterea cea zidită, pentru Dumneđeşu Cuvintul cel ce locuşte într'însul; acesta cu adevărat este mare şi minunată!» (Vor. III-a la cea către Efesenî).

Şi pre acesta l-a dat cap bisericeî mai pre sus de tóte.

O minune! Şi tótă biserica hristianilor, Dumneđeşu şi Părintele întru Christos o a pus să şadă în împărătescul şi dumneđeescul scaun, căci unde se află capul bisericeî, adecă Christos, acolo se află şi trupul lui Christos, adecă biserica, şi nici cu un mijloc se desparte trupul de cap; căci de s'ar despărţi, nici capul ar fi cap, nici trupul trup. Iar đicerea: «Mai pre sus de tóte», acesta înseamnă, că Tatăl a dat pre Christos cap, înalt şi mai pre sus de tóte fiind, mai pre sus de angheli şi mai pre sus de arhangheli¹⁾.

23. Care este trupul lui, plinirea celuia ce se plineşte cu tóte întru toţi.

Ca nu auđind cap, tu cetitoriule, să socoteşti că numirea a-cesta înseamnă numai ore-care începătorie şi stăpânie (fiind-că capul înseamnă şi acesteia, duple ceea ce đice: «capul încunjurarei lor» (Psalm. CXXXIX, 8), adecă începătorul şi cel întâi al încunjurarei păcătoşilor); pentru acesta, duple urmare aicea adauge Pavel, că Christos este cap al bisericeî ca al trupului său; şi este atât de rudít şi unit cu biserica, precum capul este rudít şi unit cu trupul. Drept aceea duple urmare şi biserica este plinire a lui Christos, căci precum trupul este plinire a capului, fiind-că plineşte pre cap cu părţile sale şi îl face pre el nelipsit de nimic şi deplinit, aşa şi biserica tuturor hristianilor este plinire şi deplinătate a lui Christos, carele se deplineşte şi ore cum se umple duple tóte părţile cu toţi hristianii cei din tóte părţile; adecă de pildă se deplineşte şi apucă Christos cu o mână a sa cu hristianul cel milostiv, carele imparte la săraci, cu mâna milostenia; se deplineşte şi apucă cu ceea-l-altă mână a sa cu hristianul acela, carele cercetéză şi pórta grijă de bolnavi; se deplineşte şi apucă cu pictórele sale Christos, cu hristianul acela ce alérgă în sus şi în jos, pentru

¹⁾ Incă dumneđeescul Chrisostom pre đicerea: mai pre sus de tóte, aşa o tâlcuşte: „Ce este mai pre sus de tóte? decât Christos cel ce este mai pre sus decât tóte cele vėđute şi gândite; decât că mai pre sus de tóte bunătăţile o a făcut acesta, a da pre Fiul cap şi nu anghel, nu arhanghel, nu pre altul nimenea l-a lăsat mai pre sus. Iar dumneđeescul Ieronim đicerea acesta o citeşte aşa: „Şi pre acesta l-a dat cap mai pre sus de tótă biserica, adecă şi decât ceea ce se oşteşte pre pământ, şi decât ceea ce în ceruri triumféză; atât cea a ómenilor, cât şi cea a anghelilor; şi cea a celor muritorí, şi cea a celor fericiţi.

ca să propoveduiască cuvîntul lui Dumnezeu și cu acela ce alérgă spre cercetarea și ajutorul fraților lui; și alt mădular al său, deplinește și prinde cu cel-l-alt hristian; și cu un chip ca acesta Christos deplinește și apucă cu toate mădularile sale (adecă) cu toți hristianii prin mijlocirea tuturilor hristianilor, deplinind, un hristian adecă un mădular al lui Christos, și altul altul; că atunci se deplinește și se umple capul nostru Christos, adecă atunci primește trupul său deplinit, când noi hristianii sintem toți împreună uniți și împreună lipiți și împreună lipiți unul cu altul prin dragoste!).

CAP. II.

1. Și voi fiind morți cu greșelele și cu păcatele.

2. Intru care umblați ore când, după vécul lúmei a-cestia, după Domnul stăpânirei aerului, a Duhului.

A ȡis mai sus Pavel c ă ac  st   putere  i lucrare ce o a arătat Dumnezeu Părintele intru Christos, ac  sta i o a arătat  i intru credincioșii cei din neamuri.  i despre Christos a ȡis că l'a sculat pre el din mor i  i l'a pus a ședea mai pre sus de toate făpturile cele sim ite  i cele g ndite; iar pentru cei din neamuri ȡice acuma aicea, adecă cum că  i pre voi neamurile v'a sculat Dumnezeu, unde era i mor i, nu dupre murirea trup c   care s'a început dela căderea lui Adam, ci dupre m rtea suflete c  , care se face dela înși-ne noi, adecă din socote a n str  că rea  i din p catele n stre cele personale; în că cu  ns  i puterea  u care Părintele a sculat pre Christos dupre omenire din m rtea că trup c  , cu aceea i v'a sculat  i pre voi cei din neamuri, din m rtea că suflete c   a păcatelor; ori mai ales a ȡice, mai mare minune a

¹⁾ Iar Coresie ȡice, că Christos se depline te  i se  ntrege te mai cu de-amăruntul dintru cei ale i intru slava ceea ce va să fie, dupre Teodorit: ci  i prin pătimiri ne facem deplinire a lui Christos, dupre ceea ce ȡice: „ i împlinesc lipsurile lui Christos în trupul meu” (Col. I, 24).  nsemn z , că Teodorit biserica o ȡice că  ste trup al lui Christos  i plinire a Părintelui, fiind-că Dumnezeu Părintele a umplut biserica cu toate felurile de daruri,  i locu te  i umblă într'însa, dupre proroc sul glas. Asemenea pre Părintele îl ȡice, că toate intru to i le pline te, dupre ceea ce ȡice către Corintheni: „Că să fie Dumnezeu toate intru to i” (I Corint. XV, 26), fiind-că în via a ac  ta, intru to i este Dumnezeu, că nescris împrejur are pre fire, însă în toate intru to i, căci unii sint p g ni, iar al i fac fără de legi; locu te dar intru cei ce se tem de el,  i intru cei ce n d jduesc în mila lui; iar în viitoare via  ,  ncet nd murirea  i nemurirea d ndu-se,  i păcatul ne mai av nd încăpere, toate intru to i va fi.

lucrat Dumnezeu, a strămuta și a scula pre sulettele vóstre din rătăcirea necredinței și a idolo-slujirei, decât a scula pre morți, precum am dis mai sus. Deci totă înțelegerea dicerei aceștia acest-fel este: și să dă această mică cuprindere, jos la dicerea: «Impreună v'a înviaț cu Christos», că multe alte cuvinte s'a pus în mijloc, și poftorire s'a făcut a cuprinderei în dicerea: «Iar Dumnezeu bogat fiind întru milă», și mai ales poftorirea s'a făcut în dicerea: «Și fiind noi morți cu greșalele». Deci după ce a arătat Apostolul cum că Efesenii și toți cei din neamuri erau morți de greșale și de păcate; apoi îi mîngăie cu două chipuri; cu unul adevăz dicend: «Întru care óre când umblați» și nu ca dór acum umblați în păcatele acelea întru care întru o vreme ați umblat, iar cu alt chip dicend că păcătuiți cu adevărat însă, stăpâniți și tiranisiți de diavolul; pentru acesta totul păcatelor nu a fost al socotinței vóstre, ci al ajutătorului păcatelor, al diavolului, carele atât de tare vë stăpânea. Ați păcătuit dar, dice, voi neamurile, fiind-că umblați după vécul lumei acesteia, adevăz fiind-că cugetați cele ale lumei, și lucrurile cele vremelnice, și rău întrebuițați vécul acesta, fiind-că vécul de sineși nu este rău, ci réua întrebuițare a vécului; că vécul acesta, fiind-că este stricăcios și vremelnic, s'a dat ca un povățuitor nóuă dela Dumnezeu, pentru ca să ne îndemne și să ne deștepte spre a iubi noi cele nestricăciose și vecinice; noi însă fiind-că ne-am aflat întru stricăciunea vécului acestuia l'am făcut pre el, nu povățuitor al nostru, spre nestricăciune, ci împedecător. Iar Domn al stăpânirii aerului (adevăz al văzduhului) Pavel a numit pre diavolul și nu pre Făcătorul tuturor, prea hulesc blestemați Maniheii. Deci domn pre el îl numește, pentru că ómenii aceștia de sine-și s'añ supus lui, și cei mai mulți slujesc lui ca lui Dumnezeu; însă în singur vécul acesta este și ține și domnește și stăpânește diavolul și are stăpânire în aer și nu mai pre sus de aer, fiind-că în ceriù nu are încăpere, și loc diavolul, ci de desuptul ceriului unde este și aerul; pentru această și Pavel, domn al stăpânirii aerului îl dice pre diavolul, nu căci stăpânește pre aer, sañ îl iconomisește pre el, să nu fie hula acesta! ci căci în aer se zăbovește și petrece; pentru-că duh fiind el, pentru acesta în aer petrece, duh fiind și aerul și până în-aer are el puterea și stăpânirea, ca un stăpânitor asupra celor ce de bună voe se supun lui¹⁾. Iar unii, precum

1). Unii însă stăpânitori ai aerului aű înțeles pre diavolul, căci totă puterea lui cu care amăgește pre ómeni sînt osebitele și mult înfeluritele năluciri care le plăzmuiește și le închipuiește în aer, atât când sînt ómenii deștepți, cât și când dorm; pentru această și părinții pre diavolul îi numesc zugrav pandomimicesc și începător; iar nălucirea o nu-

este și dumnezeescul Chrisostom și sfântul Chiril, stăpânitor al aerului, adică al puterilor celor din aer, înțeleg. Pentru acesta și după urmărire dă Pavel, al duhului, adică după Domnul și stăpânitorul al tot duhul celui din aer; fiind-că diavolul s'a fost făcut din început de Dumnezeu începător al anghelilor, se vede că și după căderea lui, nu a căzut din începătorie și stăpânirea, ci stăpânește pre toți demonii, cei ce împreună cu dînsul au căzut din ceruri¹⁾.

Celui ce acum lucrează întru fiul neascultărei.

Nu a dă că diavolul silește pre omeni, ci că lucrează întru fiul nesupunerei²⁾. Din acesta dar este arătat, că îi stăpânește pre ei cu voea lor; căci, de ne-ar stăpâni pre noi silnicește, negreșit și ne-ar sili; încă și din următorul cuvînt ce dă Pavel, este arătat, că diavolul nu silește pre nimeni: «Că lucrează, dăce, întru fiul nesupunerei», adică întru cei ce

mesc pîd cu carea trecînd demonii împreună se mestecă cu sufletul și îl fac pre el lăcaș al neroditoarelor și pătimășelor înțelegeri, precum dăce dumnezeescul Calist (Cap LXIV din filocalie).

Iar Cuv. părinte Simeon făcătorul de minuni, domn și stăpânitor al aerului a înțeles pre diavolul, căci el în aer stînd, oprește sufletele după mîrte de a nu se sui la ceruri, că așa dăce anume: „Dumnezeescul Apostol învață dăcînd, că diavolul acesta este ca un judecător ce șede mai sus în văzduh; după domnul stăpânirii aerului cel ce acum lucrează întru fiul nesupunerei; că acestaș Apostol trecînd, cînd s'a răpit, ori în trup, ori afară de trup, până la al treilea ceru, și vedînd în aer pre luptătorul sufletelor, a povestit aceștia. Și după urmărire dăce sfîntul, că demonii cei ce zăpăciuesc asupra firește-căreia patimi, aceia cercetă pe firește-carele suflet ce se sue, și îi judecă pre el, stînd înaintea ușilor cerurilor. Aceștia socotință o adevăresc și viața M. Antonie și a M. Macarie cum că osăbite vămii ale demonilor sînt în aer, care cercetă pre sufletele cele ce se sue. Citește și Cuv. XXXII al cuv. Nicon în tom I al lui și vei afla că aduce mărturie pre larg la această pricină, între care și acest înfricoșat cuvînt îl vei afla, carele îl dăce dumnezeescul Simeon cel mai sus pomenit: eu știu pre un om întru neamul acesta că este încredințat cum că acum puțin se află cari își dau sufletele lor în mînilor anghelilor, că s'a înmulțit fără de legea și nedreptatea, și demonii sînt cari priimesc sufletele. Întreba însă pe Dumnezeu (sfîntul cel mai sus numit) ca să afle ce-va despre graful acesta și s'a descoperit lui prin Duhul cel Sfînt cum-că din dece mii abia un suflet se află în vremile acestea a se da în mînilor anghelilor eșînd din trup. O! milostiv, milostiv fie nouă Dumnezeu!

¹⁾ Însemnăză însă, că cu tôte că demonii acum se supun diavolului însă în ziua cea mai de pre urmă a judezăței au să-l ocărăscă și să-blesteme, vedînd că nu au luat nici un bine din supunerea lui, ci mai ales muncă nesfârșită, precum dăce Tolog. Grigorie în cuv. VI la cele nedumerite.

²⁾ Cari sînt fiul nesupunerei vezi la dăcerea: pentru care vine urgie lui Dumnezeu preste fiul nesupunerei (Col. III, 6).

nu se supun lui Dumnezeu, ci se supun diavolului, fără a se sili de dînsul).

1). Nedumerire se naște aicî pentru ce dumnezeescul Chirîl și sfîntul Chiril au dîs mai înapoi, că diavolul este stăpînitor al duhurilor celor din aer și că nu a cădut din stăpînirea ce-i-a dat Dumnezeu de a stăpîni sub cerîu, și după călcarea rînduelei sale. Iar M. Vasilie dîce din protivă, cum că a cădut din stăpînirea sa după întrupésca iconomie și patîma lui Christos, carele a dîs: „Acum stăpînitorul lumii a-cestia se va scôte afară“ (Ioan XII, 31). Că dîce M. Vasilie: „Locul stăpînirii diavolului a fost în aer, precum dîce Pavel Apost.: „Dupre Domnul stăpînirii aerului, a duhului celui ce acum lucră întrîu fiî nésupunerii“, pentru acestă și domn al lumii se dîce, căci stăpînirea lui este împrejurul pămîntului (tom. I vor. 9). Și mai jos: „Trebuie a ști că cerîu după obicei Scriptura pre aer îl numește, precum acestă: păsările cerului și valorile mării se înalță până la cerîuri, adecă fôrte să înalță din pricina aerului; pentru acestă și Domnul a dîs că a vîdît pre Satana ca un fulger din cerîu cădînd, adecă din stăpînirea sa cădînd și jos zăcînd, ca să se calce de către cei ce nădîjduesc în Christos. Și întrîu un glas cu M. Vasilie dîce și Teodorit: „Arătat ne-au învîțat pre noi Apostolul că din vechî diavolului i s'a încredințat stăpînirea aerului, cădînd însă din acestă pentru vicleșugul și rîutatea sa s'a făcut dascăl al păgînatăței și al rîutatei. Decî spre deslegarea nedumeririi dîcem: a). că după Chirîl și după dumnezeescul Chirîl diavolul nu a cădut din domnia și stăpînirea demonilor celor din început supuși lui, căci și aceia împreună cu dînsul au cădut din cerîu și după cădere se supun lui; au cădut însă după Vasilie din domnia și stăpînirea și din tirania ce avea asupra ômenilor; căci diavolul este domn și stăpînitor demonilor celor de sup dînsul și cari împreună cu el au cădît, iar asupra ômenilor nu domnește cu stăpînire, ci numai lucră întrîu dînsii. Și b). dîcem încă, că dacă domnia diavolului s'ar înțelege asupra ômenilor, atunci adevără dumnezeescul Chirîl dîcînd, că nu a cădît diavolul din domnia și stăpînirea ômenilor, ci din care domnie și stăpînire a cădît? Din cea furîșată și tâlhărescă și particularnică cu care și după întrupeasca iconomia lui Christos, ca un fur și tâlhar cu vicleșug și cu ascunsă vrășmășie și cu chip ne arătat supune pre ômeni prin îndulcirea și ale bogăției și ale slavei și prin poftele trupului.

Adevără încă asemenea și M. Vasilie împreună cu Teodorit, ce dîc că a cădît diavolul din domnia și stăpînirea sa, ci din care domnie? Adecă din cea cu totul tiranică și arătată, cu care mai înainte de întrupeasca iconomie vederat tiranisea și cu îndrăsneală pre oameni supunîdu-i și stăpînîdu-i și de către dînsii ca un dumnezeu închinîndu-se pretutîndenea. Și amîndouă acestea domnii și stăpînii ale diavolului mărturisește vederat M. Vasilie dîcînd: „Decî fiind-că s'a dat afară tirania lui cea rea și s'a curățît locul cel împrejurul pămîntului cu mîntuitoarea patîmă a lui Christos celui ce a împăcat pre cele de pre pămînt cu cele ce sînt în cerîuri, se va propovedî dar de noi împărăția cerurilor“ (tom. I, vor. 9).

Și iarăși: „Fiînd-că pre cea mai multă parte a puterii acelui stăpînî Christos cu legî nedeslegate o a legat (veđi aicea cerîtorile că, nu desăvirșît s'a strîcat puterea diavolului, ci partea cea multă tiranică și îndrăsneță) și nu l'a lăsat ca de o dată pornîndu-se să strîce pre neamul pămîntului; ci fură apoi biruința aceea asupra noastră za-

3. Intru care și noi ore-când petreceam în postele trupului nostru, făcând voile trupului și ale gândurilor.

Nu a mângălat Pavel pre Efesenii numai cu cuvîntul, ci le-a dîs, cum că stăpîniți fiind de diavolul păcătuiău, precum am dîs mai sus, ci și cu acesta că Apostolul împreună se număra și pre sineși, și pre toți cei-l-alți ómeni cu Efesenii, fiind-că nici un om nu era fără de păcat; iar poște ale trupului dîce pre poștele cugetărei celei trupesti și pătimășe; căci arătat este că nu prihănește pre trup ca pre un rău, căci după ce a dîs: făcînd voile trupului, după órmare a dîs: și ale gîndurilor, adecă ale cugetărilor celor pătimășe ale celor ce nimica duhovnicesc cugetedă. Drept aceea trupul de sineși nu este vrednic de prihănire, ci gîndul și cugetarea, care se povîrnește către patimile indulcirea. Său și așa se înțelege dîcerea: că și gîndurile și cugetările nóstre le-am spurcat mai înainte, gîndind reütățile și păcatele, asemenea am spurcat și trupul nostru făcînd cele rele; și poți a înțelege sapte ale trupului pre curvie, pre preacurvie și pre cele-l-alte păcate, ce se numesc

vistnicul pentru neînțelepția noastră, alergând sub umbrele lumestiilor
veselii cele ce se află în calea vieții aceștia, ca să ascundă tâlharul rele
curse și pre vrășmășuitorul să-l facă a fi neștiutor (tom. I, vor. 33).
Vezi aicea și tâlhăresca domnie a diavolului din care nu a căzut după
Christos.

Împreună mărturisește acestea și fratele Mar. Vasilie, sfântul Grigorie, dicând: „Că după întrupésca iconomie capul balaurului diavolul s'a sfârșit, adică trănicesca lui stăpânire covârșitoare, și numai cода lui a rămas clătindu-se și mișcându-se pentru iscusirea și încununarea credincioșilor. Iar în a doua venire a Domnului, atunci deasvârșit are să se omóre și înseși cода lui acesta are să péră, care este mórtea și așa ucigașul balaurului, când hiara se făcuse mult puternică... capul stricându-l... nu i-a păsut nimic de cода ce i-a rămas în urmă, lăsând un prilej de iscusire și făcând a rămănea celor de alcea biruință asupra hiarei ceii mórte (Cuv. la Nașterea Domnului).

Încă și acesta însemnăm aicea, că și acum demonii petrec în aer și supt ceri, precum dic teologii și cum am dīs și noi mai sus, după dumnezeesca slobozenie însă petrec nu ca în loc hotărît al osîndirei lor, ci pentru nevointa celor aleși și pentru pedepsa celor ce pîcătuesc, după cea dīsă: „Protiivnicul nostru diavol :ca un leu umblă răcnind și căutînd pre cine să înghită“ (I Petru V, 8). Și aceea a lui Iov: „Incunjurînd pămîntul și cele de sub ceri“ (Iov I, 7). Iar în iad pogorîndu-se acolo vor aștepta desăvîrșita osîndire, că iadul este locul cel hotărît al lor de osîndă, și muncile cele de acolo, precum s'a dīs despre Eosfor: „Iar acum în iad te vei pogori și în temelile pămîntului“ (Is. XIV, 15); și Apostolul Iuda a dīs despre dișii: „Și pre anghelii cei ce nu și-au ținut dregătoria lor, ci lăsînd locuința lor în judecata dîlei: ceil mari i-au ținut în legături pururea vecuitoare sub întunec“ (Iuda stih 6).

trupești; iar fapte ale gândurilor, pre pizmă, pre pomenirea de rău și pre cele-l-alte patimi, ce se numesc sufletești¹⁾.

Și eram fiu firești ai urgiei ca și cei-l-alți.

Eram, ȳice, toți ȳomenii, atȳt Iudeii cȳt și neamurile filii ai urgiei, ĳn loc de: am fost ĳntȳrȳtat pre Dȳmneȳeȳ, și alt-ce-va nu eram fȳrȳ numai ĳnsȳși urgia chȳlar, și materie și pricinȳ de a se mȳnia Dȳmneȳeȳ asupra nȳstrȳ pentru multe pȳcatele nȳstre, și precum un fiu al unui om, firește este om, aȳa și noi firește eram filii ai urgiei lui Dȳmneȳeȳ.

Și precum se ȳic filii ai gheenii și filii ai peirei aceia, carȳ lucrȳdȳ fapte vrednice de gheena și de peire, cu asemenea chip se ȳic și filii ai urgiei cei ce fac fapte vrednice de urgia și ĳntȳrȳtarea lui Dȳmneȳeȳ. Iar ȳicerea: firește, aicea se ĳntelege ĳn loc de: duple adevȳr și duple faptȳ; a adaus ĳnsȳ Apostolul aceȳta: «Ca și cei-l-alȳi», fiind-cȳ nici un om nu era slobod de pȳcat: «Cȳ toȳi aȳ pȳcȳtuit, precum aceȳȳi Pavel ȳice alurea și se lipsesc de slava lui Dȳmneȳeȳ, ĳn dar ĳndreptȳndu-se cu Dȳrul sȳu» (Rom. III, 23) ²⁾.

4. Iar Dȳmneȳeȳ bogat fiind ĳntru milȳ.

1) Mȳi aceȳȳi tȳlcuira la ȳicerea aceȳta o face și Mar. Vasilie (Hȳtȳr. pe scurt 269) ȳicȳnd: „Voile trupului, pre care le numȳrȳ Apostolul la altȳ parte“ (Gal. V. 19), iar voile gȳndurilor le ȳice pre cuge-tȳri adevȳcȳ, despre care a ȳis aceȳȳi Pavel, cugetȳri curȳtȳnd și tȳtȳ ĳnȳlȳtarea ce se rȳdicȳ asupra cunoȳȳtinȳei de Dȳmneȳeȳ și ĳntelegerile ce nu se robesc ĳntru ascultarea lui Christos; pentru care de nevoie este și sigur pururea și pretutȳndinea a pȳȳi acea ȳisȳ de David: „Și sfaturile mele, ĳndreptȳrile tale“. Veȳi și supȳȳnsemnarea ȳicerei: „Sȳ nu daȳi loc ȳiavolului“ (Efes. IV, 27) și supȳȳnsemnarea ȳicerei: „Cȳ trupul poȳtește ĳmprotiva duhului“ (Gal. V, 17). Iar Mar. Athanasie ĳn treȳ ĳmparte voile, ȳicȳnd: „Voea dȳmneȳeȳscȳ sȳnt poruncile lui Dȳmneȳeȳ; voea cea fireȳscȳ a firei cei cȳvȳntȳreȳȳ este lucrarea dȳmneȳeȳȳei voi; iar voe trupȳscȳ este neascultarea dȳmneȳeȳȳei legȳ. Ci și Anastasie Sinaitul ȳice: „ĳn treȳ feluri aȳlȳm ĳn Scripturȳ cȳ se ȳice: „Voea dȳmneȳeȳscȳ, fireȳscȳ și trupȳscȳ, care ĳnsemnȳzȳ cea trupȳscȳ pre ȳiavolȳesca voe; iar fireȳscȳ voe de Dȳmneȳeȳ este ziditȳ miȳcare gȳnditȳ a pȳrȳei sufletului cei pȳȳtitȳre, care ĳmpinge pre om cȳtre ceea ce poȳtește; ĳnsȳ voe fireȳscȳ la ȳomeni este-sila gȳnditei poȳtei cei ĳn om ĳnfȳȳȳate din cea afȳrȳ de fire ta cea duple fire; voe trupȳscȳ ĳmpȳtimaȳȳ este abaterea sufletului cea duple fire cȳtre cea afȳrȳ de fire (La Tom. I al cuv. Nicon).

2) Iar cum cȳ filii ai nesupunerei se ȳic și filii ai urgiei, veȳi la Colas. III, 6, ĳn supȳȳnsemnare. Și Teodorit ĳncȳ tȳlcuȳȳte aȳa: „Iar filii ai urgiei, a ȳis, ĳn loc de vrednicȳ de urgie și de cea mȳi de pre urmȳ muncȳ. Aȳa pre Antȳhrist, fiu al peirei l-a numȳt, ĳn loc de vrednic de peire“. Și Dȳmneȳeȳscul Chiril al Alexandr. ȳice: „Fii fireȳȳi ai urgiei, ĳn loc de cu adevȳrat filii ai urgiei, s'a tȳlcuit ĳntru deslegarea anatematismului al treilea asupra lui Nestorie; și ĳntru desvinovȳȳia cȳtre ĳmprotiva ȳicerea rȳsarȳtenilor și ĳntru desvinovȳȳia cȳtre surparea lui Teodorit; ĳntr'un gȳlas adevȳcȳ cu sf. Teofilact.

Noi adevă, ȃice, am fost făcut fapte vreauice de Dumne-deeſca urgie ſi de neimpăcată miniere, Dumne-deu înſă din protivă fiind-că este nu proſt miloſtiv, ci bogat întru milă, împreună ne-a învioſat pre noi cu Chriſtos, precum ȃice mai joſ:

Pentru multa ſa dragoſte cu care ne-a iubit pre noi.

ſi dragoſtea lui Dumne-deu, ȃice, din multa ſa milă ſ'a pri-cinuît, căci cūm era cu puțină noi a ne iubi de Dumne-deu, cei ce eram fiſ ai urgiei, de nu ſ'ar fi îndurat Dumne-deu aſupra noſtră ſi de nu ſ'ar fi pornit de o bogată milă a ſa?

5. ſi fiind noi morſi cu păcatul împreună ne-a învial cu Chriſtos.

Aicea ſe face încheere ſi ſfiſitul a tōtei înſelegerei ce o a început Apoſtolul de la cap. al doilea, iar cele-l-alte cuvinte ſ'aŭ pus în mijloc. ſi fiind-că cuprinderea ſ'a făcut lungă, pentru acēſta Apoſtolul a poſtorit aicea iarăſi dūpre legea ritoricei ſpre deſvêlirea ȃicerei: «ſi fiind noi morſi cu greſălele» care acēſta o a ȃis ſi la începutul capului (măcar că ȃicerea pre noi o a poſtorit nu în faſa a două precum a ſoſt acolo, ci întru cea întâia ſaŭ pentru-că poſtoririle nu tot-de-una ſe fac aſemenea ſi ne ſchimbât cu cele mai înainte ȃiſe, ale căroa ſint poſto-rii dūpre ritori; ſaŭ pentru că întâia faſa care a ȃis pomenind «întru care ſi noi toſi petreccaſm», ia împreună ſi pre faſa a două ſi acēſta coviſeſte întru cuprindere dūpre dascălii gramati-ceſti). Veſi înſă, o cetitoriule, că aicea iarăſi Chriſtos ſe află mijlocitor al facerei noſtre de vii. ſi lucrūl ſe veſe vrednic de creȃare, căci dacă începătura ſi pirga noſtră a ōmenilor viaȃă întru Chriſtos, arătat eſte că ſi noi, întru cari eſte pirga acēſta viem întru inſuſi Chriſtos; că Părintele a făcut viū pre Chriſtos dūpre omenire ſi pre noi; pre Chriſtos adevă cu lucrarea ſi cu fapta, iar pre noi ne-a făcut vii cu puterea ſi cu creȃinſa de o cam dată, iar mai la urmă ne va face vii ſi cu lucrarea ſi cu fapte. Iată acēſta eſte coviſitoare mărire a puterei lui Dumne-deu, care o a ȃis la începutul Epistoſiei. Iată acēſta eſte nădeȃ-dea chemărei noſtre, deſpre care a ȃis în întâiul capitol.

(Cu darul ſinteſi mîntuiſi).

Aceſt cuvînt l'a pus în mijloc Pavel ſi la glăſuit din o în-spălmântare din lăuntru ſi mirare; că ſ'a mîrat cu acēſta de negrăitul ſi coviſitorul dar ſi dăruire a lui Dumne-deu. De vreme ce voi cei din neamuri, ȃice, v'aſi mîntuit nu cu oſtene-lile ſi lucrările vōſtre, ci cu ſingur Darul lui Dumne-deu; căci atăta din faptele vōſtre eraſi vrednici de muncă ſi de urgie ſi nu de mântuire.

6. Și împreună ne-a sculat și ne-a pus de a ședea împreună întru cele cerești în Christos Iisus.

Precum Dumnezeu și Părintele a sculat pre Christos după omenire, pre pîrga și pre capul nostru al omenilor, așa prin acesta împreună ne-a sculat și pre noi. Și precum l'a pus să șadă pre Christos, pre capul nostru după omenire, de-a drépta sa, așa împreună cu capul nostru și pre noi, cari sîntem trupul lui, ne-a pus împreună; pentru acesta și a dîs «în Christos Iisus», adică fiindcă a ședut Christos întru cele cerești, pentru acesta și noi ședem¹⁾. Ori dîcerea: «împreună ne-a sculat» se cuvine să o înțelegem nu la înviere cea ce va să fie a trupurilor noastre, ci la învioșarea sufletelor noastre, pre care acum o am luat prin Sfîntul Botez. Decî, de se va înțelege dîcerea «împreună ne-a sculat» la învioșarea sufletelor, cum pôte a se înțelege la această și dîcerea: «împreună ne-a pus?» Decî așa veî înțelege: că de vom suferi necazurile și ispitele care vin asupra noastră pentru Christos (va fi așa). Că de le vom răbda acestea cu mulțămire și vom birui patimile, avem să ședem împreună cu Christos și împreună să împărățim, precum aîurea acestași Apostol scrie: «De vom răbda vom și împărăți împreună (a două către Timot. II, 12). Și însuși Christos făgăduiește acesta în sfînțita Apocalipsis: «Cela ce biruește, voi da lui a ședea împreună cu mine în scaunul meu, precum și eu am biruit și am ședut cu părintele meu în scaunul lui» (Cap. III, 21). Și iarăși: «Voi veți ședea pre două-spră-dece scaune» (Mat XIX, 28). Și iarăși: «Iar a ședea de-a drépta mea și de-a stînga mea, nu este lucru al meu a-l da, ci celora ce li s'a gătit» (Mat. X, 40). Drept aceea gătit este a ședea împreună cu Christos, cel ce pentru Christos a suferit patimile.

7. Ca să arate în vécurile cele viitoare covîrșitoare bogăția Darului său întru bunătate asupra noastră în Iisus Christos.

¹⁾ Asemenea tîlcuește și Teodorit dîcînd: „Că acesta sculîndu-se (din morți adică) și noi cu nădejdea ne-am sculat; și el cu Părintele împreună ședînd, ne împărțășim și noi de cinste, căci cap al nostru este acela ce împreună șede. Începătura și pîrgă a noastră este acela ce împreună împărățește, că cu firea noastră s'a îmbrăcat.” Iar Mar. Macarie Eghipt. dîce: „De îți veî ridica ochii către sóre, așli în cerîrî țîrcul (discul) lui, iar lumina și razele pre pămînt aruncate, și tótă puterea luminei și strălucirea către pămînt se aduce; așa și Domnul de-a drépta Părintelui este, mai pre sus de tótă începătoria și stăpînia șede, iar ochiul său îl are în inimile omenilor celor de pre pămînt întins, ca să dea ajutor celor ce îl așteptă dela dînsul, unde se află el fiindcă dîce: „Unde sînt eu acolo va fi și sluga mea” (Ioan XII, 26). Și iarăși Pavel dîce:

Pentru a nu se îndoii și a nu crede cine-va de darurile cele ce le-a dăis mai sus Pavel că are să le dea Dumneșeu nouă hristianilor, pentru acesta aicea face cuvîntul înduplecător și dăce, că deși nu ar da Dumneșeu darurile acestea pentru dragostea ce are către noi, le va da însă nouă măcar pentru-că voește a-și arăta bogăția dumneșească sale bunătați; căci acum mulți nu cred că are să dăruiască bunătațile cele de acest-fel Dumneșeu, iar atuncea în vécul viitor vécînd pre sfinții hristiani aflându-se în nepovestită slavă, vor cunoste toți care bunătați și daruri a dăruit Dumneșeu omenilor¹⁾. Iar dăcerea: «în Christos Iisus» însemnăză cum că bunătațile acestea nu se vor da numai lui Christos (dupre omenire adegă), nici numai până la Christos aș să stea acestea, ci prin Christos vor veni acestea și la noi ca dela pirga și începătura la totul și ca dela cap la trup; și ne vom șcula și noi și împreună cu Christos vom șede. Așa tâlcuește dăcerea acesta și Mar. Ioan Chrisostomul la trimiterea acesta către Efesenî. Însă în tâlcuirea Evangeliciei lui Matei dăce, cum că nimenea va șede atuncea la judecata lui Christos, în cât avem trebuință noi de descope-rirea Sfințului Duh, pentru ca să înțelegem adâncul tăinilor acestora. Pote însă a dăce cine-va la acesta, că precum noi cei ce credem în Christos ne dăcem că sîntem închinați de angheli, nu că dór însuși în persóne sîntem închinați de dînșii, ci pentru-că firea noastră se închină de angheli, cea unită după ipostas cu Dumneșeu Cuvîntul, și după urmare prin aceea trece și la noi închinăciunea și slava; cu un chip ca acesta ne dăcem și că vom șede împreună cu Christos, fiind-că acela ședînd în scaun și de-a drépta Părintelui, și noi întru dînsul vom șede; prin acela șederea și slava trece și la noi. Însă de vreme ce Domnul făgăduiește a ne pune pre scaune, precum am dăis, și dumneșescul Chrisostom anume le scrie acestea, acesta dar dăce (Pavel adegă) că și noi vom șede. Pentru acesta de urmare este să dăcem aicea minunătorele cuvintele marelui acestuia Chrisostom, pentru covîrșitorul dar și hărăzirea, ce are a ne dăruî nouă Dumneșeu; că dăce așa: «Și bine întru bunătațe la noi, întru bunătațea lui Iisus»; că a ne pune pre noi a șede de-a drépta, lucru de cînte este mai pre sus de totă cîntea și după care alta nu mai este cu adevărat covîrșitoare bogăție! Cu adevărat covîrșitoare este mărirea puterilor sale, a pune de a șede cu Christos! Măcar deciuî de mil de

„Că împreună ne-a sculat și împreună ne-a pus a șede de-a drépta se întru cele cerești“. Vor. 45, Cap. VI).

¹⁾ Veđi și supținsemnarea dăcerei: „La care aș ajuns sfîrșiturile vécurilor“ (I Cor. X, 11).

suflete de ai avea, nu le-ai perde pre ele pentru acesta? Că de ar trebui a intra în foc, ore nu ai trebui a fi gata să o suferi acesta? Că de ar trebui a fi tălat bucați în fieste-care di pentru acestea, ore nu ai trebui cu osirdie a priimi? Gân-dește unde a ședut acela? Mai pre sus de totă începătoria și stăpânirea. Și cu cine împreună șed? Cu acela. Cine fiind? Mort, firește fiu al urgiei. Și ce a isprăvit? Nimica cu adevărat. Acum este bună vreme a striga: O adinc de bogăție și de înțelepciune și de cunoștință a lui Dumnezeu!» (Rom. XI, 33)¹⁾.

8. Că cu darul sînteți mântuiți prin credință.

După ce a dis cele ale lui Dumnezeu cum că ne-am mântuit cu Darul lui, după urmăre dice aicea și cea din partea noastră, adecă cum că ne-am mântuit prin credința care o am arătat intru Christos, pentru a nu se surpa stăpânirea de sine a omului.

Și acesta nu dela noi, al lui Dumnezeu este Darul.

Dicînd mai sus cum că prin credința noastră ne-am mântuit, iarăși aicea șurpă și o strică acesta dicînd, că nici credință a fost dela sine-și, căci de nu ar fi venit Christos și nu ne-ar fi chemat la credința sa, negreșit noi nu am fi ascultat chemarea lui și să credem: «Căci cum, dice aceștiași Pavel, vor crede, de nu vor auzi?» (Rom. X, 14). Drept aceea și însăși credința care o am arătat noi, Dar al lui Dumnezeu este; saū și altmîntrelea se înțelege: nu dice pre însăși credința acesta în osebite. Apostolul, că este Dar al lui Dumnezeu, ci a ne mântui noi prin credință, acesta este Dar al lui Dumnezeu; căci fie că credința ar fi lucru al nostru și ispravă a noastră, dar cum singură această a noastră credință ar putea să ne mîntuiască, de nu ar voi Dumnezeu a-și priimi prin această a noastră credință? Inșă pentru ca să nu fim și noi desăvîrșit nelucrători, ci pentru a ne arăta că am proadus și noi un puțin oare-ce, pentru acesta Dumnezeu a cerut dela noi credința acesta a crede adecă și noi adecă intru Christos.

9. Nu din fapte, ca să nu se laude cine-va.

Nu-și întorce, dice, fața sa Dumnezeu de către noi, în vreme

¹⁾ Teodorit însă așa tâlcuește dicerea acesta: „Ca să arate în vecurile ce vin în urmă, că acum mărimea bunătăților celor ce se nădăduesc necredincioșilor adecă acesta este cu totul neștiută, iar credincioșii ca prin oglindă le vîd și prin ghicituri, că „Prin credință umblăm nu prin vedere“. Iar atuncea față către față le vor vedea, atuncea și credincioșii și necredincioșii vor vedea pre firea cea din noi luată, de către totă făptura închinându-se și pre sfinți împreună împărăind: „Că de am murit dicē împreună, împreună vom via, de răbdăm împreună și vom împărăți“ (II Timot. II, 11).

când avem fapte bune, ci mai ales din potrivă s'a făcut; și în vremea ce avem fapte rele și când eram stricați de răutăți în dar ne-a mântuit Dumnezeu. În cât din ispravă să nu pôta cine-va a se lăuda deacîia, căci aicea nu este țicere de pricinuire, ci hotărîtoare, adecă fiind-că pentru faptele noastre cele bune nu ne-a mântuit, din acesta a urmat a nu putea cine-va să se laude, că s'a mântuit din faptele sale și nu că pentru acesta nu avem fapte bune pentru ca să nu pôta cineva a se mântui ¹⁾.

10. Că a lui făptură sîntem, zidiți fiind în Christos spre fapte bune care le-a pregătît Dumnezeu, ca întru acestea să umblăm.

Fiind-că mai sus a ȡis Pavel, că din faptele noastre nu ne-am mântuit, ci din singura credință și din dumnezeescul dar, pentru-că nu auzînd tu acesta să te lenevești după fapte, pentru acesta țice acum aicea, că după credință este trebuință să avem și fapte; te-ai zidit, țice, tu hristiane, întru Christos și te-ai făcut făptură nouă, fiind-că a murit prin sfîntul botez omul cel vechi, cu care erai îmbrăcat, și precum la începutul facerei le-ai făcut din neîntință întru a fi, așa și acum a două oră te-a făcut Dumnezeu din ceea ce erai rău, întru a fi bun ²⁾. Te-ai zidit însă nu pentru ca să rămăi nelucrător, ci pentru ca să lucrezi și să umbli în fapte bune, adecă pentru a'ți petrece totă calea vieței tale cu fapte bune, nu un an, nu doi, nu trei, ci totă calea vieței tale. Că acesta ghicitoarește arată Pavel cu ceea ce țice: «Să umblăm» căci Dumnezeu, țice, a pregătît lucrurile acestea bune pentru ca să le lucrăm noi. Deci nu este chip de a întărîța și a le lăsa

¹⁾ Iar înțeleptul Fotie țicerea acesta și cea următoare tălcuindu-le, țice: „Că nu s'a mântuit cine-va din faptele sale, pentru a nu avea prilej de a ne mândri; măcar că deși ar fi putut cine-va a se mântui din fapte, iarăși nu se cuvenea a se lăuda și a se mândri. Pentru ce? Căci noi nu numai că sîntem făpturi ale lui Dumnezeu, ci și căci ne-am făcut pentru ca să facem bunătați; drept aceea și de ne-am fi și mântuit din faptele noastre, la Dumnezeu trebuia să dăm pricina și mulțămirea, fiind-că pentru acesta ne-a zidit, și nu la noi să o dăm; iar când noi care ne-am zidit pentru ca să lucrăm cele bune, nici o bunătațe nu am isprăvit, ci mai ales atâtea rele am făcut, și făcînd cele rele nu ne-am întors către Dumnezeu de sine-ne, ca să ne pocăim, ci de Darul lui Dumnezeu ne-am întors. Deci cei ce cu un chip ca acesta am priimit facerea de bine dela Dumnezeu, ore cât sîntem datorî a'î mulțămi? Sau cum putem a ne mai lăuda? Ci și Teodorit așa țice: „Că nu de năprasnă am crețut, ci chemați fiind ne-am apropiat și apropiîndu-ne nu ne-a cerut (Dumnezeu) curățenia de viață, ci singură credința primîndu-o, ne-a dăruit ertarea păcatelor“.

²⁾ Așa și Teodorit țice: „ȡicerea zidiți aicea o a pus la nașterea de a două“.

între altă vreme pentru-că sînt rinduire de Dumnezeu ca să le facem. Nu a ȋzis însă unatic: zidindu-ne spre fapta bună, ci pluralnic: spre fapte bune, pentru ca să arate că toate lucrurile cele bune trebuie să le facem noi hristianii; căci un singur lucru bun de va lipsi dela noi, nu este fapta bună a noastră desăvîrșită, ci scurtată. Insemnează însă, că Teolog. Grigorie ȋdicerea: «Zidindu-ne spre fapte bune» nu a înțeles pentru a două zidire cea iatru sfințitul botez, ci pentru cea dintâi zidire și din început, fiind-că Dumnezeu ne-a zidit nu pentru ca să rămănem nelucrători, ci pentru ca să lucrăm toate faptele cele bune »).

II. Pentru aceea aduceți-vă aminte că voi ȋre-cînd neamurile în trup cei ce vă ȋdiceți netăere împrejur, de către cei ce se ȋdicăere împrejur, făcută de mîna în trup, că într-o vreme erați fără de Christos.

După ce a ȋzis Apostolul că Dumnezeu ne-a sculat pre noi care eram morți, acum are să spuie cu care are să ne facă asemenea și împreună moștenitori, adică pre noi neamurile ne-a făcut întocmai cu Israilitenii, fiind-că dreptul Israilitenilor era mare. Deci, ȋdice: pentru acesta aduceți-vă aminte; pentru care? Pentru-că ne-am zidit ca să facem fapte bune, fiind-că singura acesta este indestulă a ne indupleca să ne silim și să facem fapta bună, aducîndu-ne aminte că pentru acesta ne-am zidit, pentru ca să lucrăm cele bune și plăcute lui Dumnezeu; aduceți-vă aminte însă, a ȋzis Efesenilor celor din neamuri, pentru-că este obiceiul la cei ce din multă prostime și din necinste se sue la înălțime de slavă și de cinste, a nu-și aduce aminte de starea lor cea de mai înainte sărăcească și a se smeri; și ce să vă aduceți aminte? că erați depărtați de Christos adică în vremile cele întîi ale rătăcirii și ale idolușlujirii vostre, iar acum v'ați făcut apropiați și fi ai lui Dumnezeu, precum a fost aceia însuși ai lui Dumnezeu și Israiliteni; ci și mai apropiați încă decît Israilitenii v'ați făcut voi. Acesta dar este scopul Apostolului să arate aicea; veȋi însă, iubitule,

*) Însăși dumnezeescul Christosom ȋdice: „Chemați dar de a două” fiind spre lucruri bune să rămănem făcîndu-le toate; că pentru acesta ne-a chemat, nu ca un lucru să facem, ci că pre toate; că precum sînt cinci simțiri la noi și toate trebuie a se întrebuița în ceea ce se cuvine, așa și toate faptele bune; iar dacă cine-va va fi întreg înțelegător însă nemilostiv sau ar fi milostiv și lacom la averi, sau s'ar depărta de cele străine iar dintru ale lui nu ar împărtași pre nimenea, toate se fac înzadar; că nu ajunge numai o fapta bună a ne înfățișa înaintea divanului lui Christos noi cu îndrăznală, ci este trebuință nouă de multă fapta bună și de înfeliurată și de multe chipuri și de totă fapta bună (vor. 4 la acesta).

cât de înțelepțește oboră și aruncă pre tăerea împrejur a Evreilor, pentru-că arată că acesta se osebește de netăierea împrejur a neamurilor, nu cu lucru, ci numai cu cuvînt gol, că voîu, dîce, neamurile în trup, ci nu în Duh ¹⁾. Și voi cei ce ve dîceți numai, dar nu și că cu adevărat sinteți netăiere împrejur, ca cum ar dîce că voi neamurile cele netăiate împrejur, duple trup și duple cuvînt numai sinteți mai înjosiți decăt Evreii cei tăiați împrejur, și nu duple Duh și duple lucru. De către cari însă ve dîceți netăiere împrejur? De către cei ce se dîc tăere împrejur în trup, adecă de către Evreii cei tăiați împrejur, arătând cu acestea, că numai duple cuvînt tăerea împrejur se protimisește mai mult decăt netăierea împrejur, și nu duple lucrul și adevărul. Decî netăierea împrejur a neamurilor nu era lucru rău nici spurcat, măcar deși Evreii cei tăiați împrejur pre cei din neamuri netăiați împrejur îi aveau spurcați. Iar cei din neamuri netăiați împrejur a fi despărțiți de Christos, acesta cu adevărat era lucrul cel mai rău și nesuferit. Pentru ce dar Pavel în vremea ce voia să arate pre cei din neamuri împreună pătași ai slavei și ai vredniciei Israilitenilor, întru aceeași vreme oboră pre vrednicia Israilitenilor? La acesta răspundem că așa oboră pre vrednicia Israilitenilor, dar nu la cele de nevoie și înființate, precum era apropierea și slujirea cea către Dumnezeu, ci la cele nu de nevoie și de prisos, sau de nebagat în sîmă, precum era tăerea împrejur; iar la cele de nevoie și înființate, foarte mărește pre Israiliteni numindu-i pre ei sfinți și casnici ai lui Dumnezeu.

12. Instrăinați de petrecerea lui Israil.

Nu a dîs: despărțiți, ci înstreinați; pentru-că și mulți Israiliteni leneși erau despărțiți de petrecerea cea duple Dumnezeu, pre care o cerea legea, însă nu erau înstreinați desăvîrșit, precum erau neamurile.

Ci streini de testamenturile făgăduinței.

Încă și acesta era mare despărțire a neamurilor, pentru-că nu a dîs Pavel că voi neamurile nu luați aminte de testamenturile și făgăduințele lui Dumnezeu, ci că erați cu totul streini de dinsele; căci măcar deși Israilitenii au cădut din făgăduințele lui Dumnezeu, însă nu ca niște streini, ci ca niște leneși și trîndavi. Care însă erau testamenturile făgăduinței? Acestea erau: «Ție voîu da pămîntul acesta și seminției tale» (Facere

¹⁾ Iar Teodorit dîcînd cum că se cuvîne să stăm la dîcerea: „Voi orîcînd neamurile“ și apoi să cetim: „în trup cei ce ve dîceți, netăiere împrejur“ arată că neamurile se dîceau netăiere împrejur la trup de către cei ce se dîceau tăere împrejur la trup.

10) și cate altele a iagăduit Dumnezeu să dea lui Avraam, care se înțeleg duhovnicește nouă hristianilor celor credincioși.

Nădejde neavând.

Voi, dice, cei din neamuri erați mai înainte fără de nădejde că aveți să vă sculați și să luați răsplatirea faptelor vostre.

Și ateți în lume.

Și cum a dis neamurilor ateți (adecă fără Dumnezeu), care se inchinau la mulți dumnezei? Pentru-că dumnezeii, la care ei se inchinau, nu erau adevărați dumnezei, ci mincuno-dumnezei; au adaus însă acesta: în lume, pentru ca să arate cu acesta cum că cei din neamuri numai mai josiți decât Israilitenii după bunătățile cele cerești și duhovnicești, ci și după cele pământești și slăvite bunătăți; fiind-că Israilitenii pentru cinstirea de Dumnezeu și cunoștința de Dumnezeu ce aveau, s'au făcut slăviți și cei mai nobili de pe lume¹⁾.

13. Iar acum în Christos Iisus, voi cei ce ore când erați departe, aproape v'ați făcut într-o sângele lui Christos.

Departă eram noi cei din neamuri de Dumnezeu, nu după loc, ci după proalegere și petrecere a vieții; iar acum ne-am făcut aproape de Dumnezeu, nu după petrecere a vieții, fiind-că nici un lucru bun avem, ci prin mijlocirea lui Christos și a sângelui lui; căci Christos, versându-și sângele său și dându-se pre sineși pentru noi, ne-a slobozit din robia diavolului, carea ne-a depărta de Dumnezeu și așa ne-a adus aproape de Dumnezeu. Poți însă și așa să înțelegi qicerea, că noi cei din neamuri mai înainte eram departe de Israiliteni după cunoștința de Dumnezeu și după viețuirea cea îmbunătățită, iar acum am venit aproape de dînsul după amîndouă.

14. Că acesta este pacea noastră care pre amîndouă le-a făcut una.

Mai înainte de înomenirea Fiului lui Dumnezeu mare vrajbă și război era între Evreii cei tăiați împrejur și între neamurile cele netăiate împrejur. Iar acum după înomenirea Fiului lui Dumnezeu, ne-am împăcat, fiind-că ne-am făcut amîndouă

¹⁾ Icumenie însă dice, că pentru acesta a dis Apostolul: „Ateți în lume, pentru ca să arate că, căți se fac ateți (adecă de nu cunosc pre Dumnezeu), în lumea acesta sint neavînd Dumnezeu, căci în vîcui viitor minenea va fi ateu, căci toți ômenii vor cunoște pre Dumnezeu și fără a voi, pre adevăratul Dumnezeu, și toți i se vor inchina și nevrînd. Pentru acesta și Teologul Grigorie a dis: „Iudeii smintescă-se, Elinii batjocurescă, Ereticii bîrfescă; iar de nu, atuncea vor crede, când îl vor vedea din ceri viind și ca judecător ședînd" (Cuv. la Nașterea Domnului). Veți și supînsemnarea qicerei: „Întru cari Dumnezeu vîcuiului acestuia" (II Cor. IV, 4).

neamurile una după credință fiind-că nu avem osebite semne unul tăerea împrejur, iar altul netăcerea împrejur, ci unul și al-celălă semn avem amândouă părțile credința cea în Christos; căci precum de pildă au stăpânitor aci doi oameni, pre unul rob, iar pre altul fiu înfiuit al său, apoi după ce greșesc am-mândoi stăpânului lor, și fiul cel înfiuit adecă ar face lucruri vrednice de a-l lepăda de înfiuire și a se goni dela cela ce i s'a făcut tată, iar robul ar fugi pre ascuns dela stăpânul său; apoi iarăși amândoi căindu-se s'ar face moștenitori și fiu după punere al stăpânului aceluia, iată că amândoi aceștia au venit intru una și aceeași cinste și s'au făcut una. Cu un chip că acesta, și cei din neamuri și Israilitenii cei din neamuri adecă ca, niște robi au greșit lui Dumnezeu, închinându-se idolilor și minciuno-șilor, iar Israilitenii au greșit lui Dumnezeu ca niște fii, nepăzind poruncile lui Dumnezeu și ale Părintelui lor, ci făceau lucruri vrednice de a-i lepăda din moștenire; iar apoi prin credința cea intru Christos întorcându-se la Dumnezeu și uniți și alții s'au făcut fii adevărați ai lui Dumnezeu, și moștenitori ai aceștiași cinste și al acelorași bunătăți. Pentru ce dar tu, o fericite Pavle, zici, că este mare vrednicie a ne face noi cei din neamuri părtași cu Israilitenii? Insuși mai sus ai zis că Christos ne-a suit în ceruri și ne-a pus să ședem mai pre sus de totă începătoria și stăpânirea și acum cum zici nouă, că este mare vrednicie a ne uni cu Israilitenii? La acesta răspunde nouă Apostolul, că așa, cele ce le-am zis că Christos ne-a suit în ceruri, trebuie să le înțelegem că le-am luat după credința cea în Christos, iar lucru mare am zis că este a ne face împreună părtași a Israilitenilor după faptele și după viețuirea Israilitenilor celor drepti. Și altminterile încă, nu zice Apostolul că e lucru mare a ne împreună împărtași cu Israilitenii, noi cei din neamuri și a ne înălța la bună nobilitate a celor, fiind-că Christos ne-a înălțat de o potrivă și pre acela și pre noi la mai mare cinste și bună nobilitate; ci o zice acesta pentru-că mai mare este facerea de bine ce o a făcut Dumnezeu nouă celor din neamuri, mai mult decât Evreilor, căci acelora adecă a fost dat făgăduință Dumnezeu, să le facă bine; iar nouă nici o făgăduință ne-a fost dat; și că acela de aproape au alergat la credință, iar noi de departe după pilda cea de mai sus a robului și a fiului celui înfiuit ce o am pomenit.

Și peretele cel din mijloc al îngrădirii stricându-l vrajba în trupul său.

Aicea tâlcuește, carele era peretele cel din mijloc al îngrădirii și zice, că era vrajba ce o aveau către Dumnezeu, atât

neamurile cât și Evreii, care se nașteau din păcatele și a uneia părți și a alteia, precum dice prorocul Isaia: «Aū nu păcatele vōstre despart între mine și între voi?» (Is. LIX, 2). Deci acest părete din mijloc al păcatelor și vrajba le-a stricat Christos cu trupul său. Cum? Și cu ce chip? Fiind-că a oprit cu trupul său vrajba acēsta, căci Fiul lui Dumnezeu, fiind-că a unit pre omenēsa fire duple ipostas cu dumnezeirea sa, prin unirea acēsta a pricinuit împăcare și împrietenire între Dumnezeu și între omenī, fiind-că s'aū îmbrățișat amēndouē firele unā cu alta, a dumnezeirii și a omenirei¹⁾. Și duple alt chip încă a stricat vrajba Christos și păretele cel din mijloc al păcatului, fiind-că păcat nu a făcut și fiind-că totā legea o a plinit; căci legea era îngrădirea fiind-că s'a dat spre siguranția omenilor pentru a-i îngrădi și a-i opri dela păcate. Călcându-se însă și ne păzindu-se legea, duple acēsta a arătat păcatul părete din mijloc nu pentru ca să mai siguripsēcă pre omenī, ci pentru ca să-i despartă dela Dumnezeu²⁾.

15. Legea poruncilor cu dogmele nelucrătore făcēndu-o.

Pentru ca se nu dică cine-va: decī, ce am căștigat dela Christos, dacă ne-a slobođit adecă de călcările de legi cele de mai înainte și iarăși sīntem siliți a păzi aceeași lege? Pentru acēsta Apostolul dice aicea că Christos și însăși legea acēsta o a dezlegat; căci Christos ne-a dat legea, pentru ca să ne propăzēcă de păcat și fiind-că nu o am păzit, în vreme ce

¹⁾ Dumnezeucul Maxim însă așa tâlcuește dicēnd: „Precum socotesc, perete din mijloc a numit pre legea cea firēscă a trupului, iar îngrădire pre atárnarea cea în legea trupului asupra patimilor, adecă păcatul; că singură atárnarea cea către patimile necinstei, a legei firei (adecă a părței celei pătimașe a firei) face îngrădire, despărțind pre trup de suflet de cuvīntul faptelor bune duple fapta cea către trup, prin mijlocirea sufletului, neertând a se face trecere; iar duple ce a venit Cuvīntul, și pre legea firei adecă pre pătimașa parte a firei biruind'o, a stricat pre ținerea patimilor celor duple fire ce este în trup” (Cap. LXIII altei fōea 6 din Teolog.)

²⁾ Iar Fotie dice, a dezlegat vrajba Christos în trupul său: adecă prin trupul; că de nu ar fi murit pentru noi nu s'ar fi dezlegat păcatul carele ne-a despărțit de Dumnezeu. Că îndoită era vrajba și îndoit peretele cel din mijloc său și întreit, adecă vrajba ceea ce o aveau Evreii cu cei de alt neam; vrajba ce o aveau amēndouē părțile acestea cu Dumnezeu și vrajba ce o avea tot neamal omenesc cu angheli; iar Christos a dezlegat pre câte trele vrăjibile acestea. Iar Coresie dice, că duple sfīntul Amvrosie și fericitul Ieronim, perete din mijloc era idolo-slujirea și totā mincinosă religie. Iar duple toți (invēțătorii) vrajba era ceea ce aveau în mijloc Evreii cu neamurile, că Evreii se făleau întru tăerea împrejur și cu Tablele Legei cele de pētră și urau ca pre niște câni pre cei de alt neam. Iar cei de alt neam iarăși rideau pre Evrei pentru acēsta și dimpotivă îi urau.

trebuea a ne pedepsi pentru călcarea legii sale, Christos a delegat legea aceea și ne-a slobozit de dinsa, precum ar face un părinte iubitor de fii, carele dând pre copilul său la un pedagog ca să-l povățuiască și fiind-că copilul lui nu ascultă, tatăl lui, în loc să-l pedepsască l'ar slobozi desăvârșit de pedagogul acela. Iar legea poruncilor numește Pavel pre Legea cea Veche, fiind-că porunca omenilor despre petrecerea vieții. Iar dogme numește pre credința cea în Christos, fiind-că acesta se alcătuește prin dogmele cele despre Dumnezeu¹⁾, ca cum ar dice că Dumnezeu¹ în locul viețuirii și a petrecerii a legiuit nouă credința; fiind-că noi hristianii nu ne-am îndreptat din poruncile legii, care rânduesc să facem cele și cele, ci creșdend numai cu inima și mărturisind cu gura pre Domnul Iisus Christos, ne-a mântuit: «Că de vei crede, dice, cu inima ta și vei mărturisi cu gura ta te vei mântui» (Rom X, 9); sau dogme numește pre sfaturile cele hotărătore ale Domnului precum acesta: «Iar eu dic vouă nici cum a vă jura» (Mat. V, 34); și: «Iar eu dic vouă a nu sta împotriva celui rău (Tij. 39); și: «Iar eu dic vouă să iubiți pre vrășmașii voștri» (Tij. 44).

Ca pe amândoi să-i zidescă într-o sineși într-o om nou.

Nu dice însă aicea Pavel că Christos a făcut pre Elini și pre cei de alt neam Evreii, ci cum că 'i-a suit pre amândoi într-o stare mai bună ²⁾.

Și nu a dis ca să-i prefacă pre ei, ci ca să-i zidescă, pentru ca să arate vederat ceea ce se dice, și cum că nu se cuvine a ne lepăda de acest-fel de stare la care ne-am ridicat de către Christos cei din alte neamuri și Evreii, precum nici în-

¹⁾ Într-o unire și Teodorit dice: „Christos a încetat acele câte pre noi și pre aceia îi despărțea, că acesta o a dis: legea poruncilor, că nu a stricat porunca acesta: să nu preacurvești, să nu uciști, să nu furi, să nu mărturisești strîmb, mărturie mincinoasă, împotriva apropiatului tău; nici pre acesta: cinstește pre tatăl tău și maica ta; nici acesta: să nu poțestii pre femeia apropiatului tău, și câte ca acestea; că acestea le-a arătat stăpânul Christos și celui ce voește a afla calea vieții celei veșnice. Iar dogme a numit pre învățătura cea evanghelică, fiind-că întru alegerea socotinței stă isprava săvîrșirii, că cela ce pôte a încăpea, dice, încăpă (Mat. XIX, 12). Și curat legea poruncilor dice Pavel, că Christos a stricat partea legii ceea ce se numește slujito-săvîrșitoră care învață pre Israilitenii și pre preoți despre jertfe și despre stropiri și despre tăierea împrejur și despre cele-lalte ce sînt de prișos, și nu de nevoie firei; asemenea și partea legii cea numită politică, care învață despre cele ce se cuvenea ocărmuirii cetii deosebite a neamului Israilitenilor și nu partea legii ceea ce se numea morală; că acesta nu a venit să o strice Christos, ci să o plînescă, și vești despre acesta la supținsemnarea dicerei: „Că voi fraților v'ați chemat spre slobozenie“ (Gal, V, 13).

²⁾ Iar Coresie dice, că Christos a unit pre cei de alte neamuri cu Israilitenii într-o norod și într-o trup.

suşirile zidirei şi ale firei pot a se lepăda şi a se tăgădui. Iar dicerea: «Intru sineşi», se înţelege saŭ că prin sineşi, fiind-că nimenea altul a lucrat zidirea şi unirea acéstă a amëndoror fără numai însuşi Christos prin sineşi; că topind pre Israilténul şi pre cel de alt neam ca intru o topitoare, pre amëndoi i-a arătat un om nou şi minunat. Saŭ şi așa se înţelege: cum că însuşi Christos mai întâi s'a dat pre sineşi pildă şi închipuire celor de alt neam şi Evreilor şi arătându-se însuşi mai întâi ceea ce l'a făcut pre acela din început, adecă om fără de păcat, apoi mijlocitor făcându-se între amëndouë părțile acéstea şi apucând pre Israilteni cu o mână şi cu cealaltă pre cei de alte neamuri şi amestecându-i şi perdând totă însuşirea şi patima cea străină a firei lor a doua oră i-a plăz-muit pre ei prin foc şi prin apa, adecă prin dumnezeescul botez şi prin sfintul Duh. Decî Dumneđeŭ Cuvîntul intru sineşi adecă intru omenésca fire, ceea ce este obştească atât Israiltenilor cât şi neamurilor şi pentru amëndouë părțile acéstea s'a luat de către (Insul;—intru acéstă fire, dic, curată fiind de totă stricăciunea şi vechimea păcatului, a zidit pre amëndouë noródele intru un om nou, slobod de bătrâneţe şi vechimea păcatului, fiind-că mai mult cei din neamuri şi Israilteni nu se haractirisesc cu vechile însuşiri, ce le aveau cei din neamuri adecă cu netăerea împrejur, iar Israilteni cu tăerea împrejur; ci însuşirile omului celui unul închipuit dupre Christos, acelea haractirisesc pe amëndouë neamurile acéstea. Insa mai curat vei înţelege acéstă ce se dice aicea de către Apostolul, de vei înţelege adecă pre Christos ca pétăra cea din capul unghiului, iar pre Israilteni şi pre cei din neamuri de îi vei înţelege ca pre doi pereţi ce se zidesc şi se unesc cu pétăra cea din capul unghiului, precum şi însuşi Domnul așa s'a asemănat pre sineşi dicând pentru sine dicerea cea psalmicéscă: «Pétăra care nu o au băgat în sémă ziditorii acéstă s'a făcut în capul unghiului». (Mat. XXI, 42).

Făcând pace.

Christos a făcut pace unind pre Israiltean cu cel de alt neam, care acéstă se face când amëndoi cred în Christos; iar mai ales a făcut pace Christos unind pre amëndouë neamurile acéstea cu Dumneđeŭ, care acéstă înţelegere este mai apropiată decât cea dintâi, precum arată şi cuvintele lui Pavel cele următoare:

16. Ca să reîmpace pre amëndoi intru un trup cu Dumneđeŭ prin cruce.

Nu a dis pentru ca să împace, adecă ca să-i împrietenească Christos, ci pentru ca să reîmpace adecă ca să-i reîmpriete

nescă arătând cu ȋdicerea ac sta Apostolul cum că omenésca fire s'a fost împăcat cu Dumne   prin lege, apoi iar    prin călcarea leg i s'a făcut vr  ma    i protivnică mai mult cu Dumne  ; pentru ac sta a fost trebuin   iar   a se împrieteni cu Dumne  . In    mprietenirea ac sta fiind-că s'a făcut deplină  i des vir   , pentru ac sta cu dreptate s'a numit de Pavel re mp care, adecă re mprietenire; căci propunerea «re», însemnă pre totul  i pre deplin   . Iar « ntru un trup» Christos pre am ndoi i-a re mprietenit întru al său trup, des vir    i-a împăcat cu Dumne   pre Isra liteni  i pre cei din neamuri, suferind  nsu i prin moartea crucei os ndirea ceea ce era dat re a se da am ndoror neamurilor; care ac sta  i mai sus o a arătat Apostolul ȋc nd: «Că Christos a stricat vrajba în trupul său  i că pre am ndou  i-a zidit întru sine i». Un i însă ȋdicerea: « ntru un trup» o a  înțeles cum că Christos pre Evrei  i pre cei de alte neamuri dupre ce s'a făcut un trup al căruia trup  nsu i este capul, a a des vir    i'a împrietenit cu Dumne    i Părintele ¹⁾.

Omor nd vrajba întru sine i.

Nu a ȋis: deslegând vrajba, ci cu o ȋdicere mai vie a ȋis: uc g nd-o  i omor nd-o des vir    în c t a nu mai putea vrajba ac sta a se mai scula  i a mai învia. Dar cum iar   se ridică vrajba ac sta  i se fac omenii vrășmași  i luptători împotriva lui Dumne  ? Răspundem la ac sta cum că vrajba aceea de mai înainte mai mult nici o dată va mai învia, nici se va scula, ci noi cu p catele ce le facem în urma sfintului Botez na tem altă vrajbă cu Dumne  . Iar ȋdicerea:  ntru sine i, însemnă că Christos a omorit vrajba prin cruce adecă prin Dumne -ipostatnicul său trup; pentru-că vrajba  menilor cea către Dumne  , Christos  i cu crucea o a omorit  i cu trupul său, cu carele a priimit  i m rtea cea de cruce.

17.  i viînd a bine vestit pacea, nouă celor de departe  i celor de aproape.

¹⁾ Dintre ace i c  i-va unul este  i  n eleptul Fotie, care ȋdice: „Cum că ȋdicerea:  ntru un trup, ar t  Pavel pre  mprietenia ce a făcut am ndou  nor dele, adecă neamurile  i Evreii întru sine i; iar ȋdicerea: „Cu Dumne  “, ar t  pre prietenia ce am ndou  aceste neamuri o a  făcut cu Dumne  “. Iar Teodorit se une te cu dumne e cul Teofilact în t lcul acestei ȋceri: „A omor t, ȋdice, Christos vrajba prin cruce, proaduc nd jertfa cea fără de prihană:  i a împăcat pre am ndou  neamurile adecă pre cei din alte neamuri  i pre cei din Evrei într'un trup, care pentru to i s'a proadus pre sine i ca ace tia într'un trup să petrec   i pre to i cei ce cred un om i-a numit; fiind-că un cap este al tuturor st p nul Christos, iar cei ce s'a învrednicit de m ntuire p nesc r ndu l  trupului.

Nu a trimis, *dice*, angheli săi vre un om, ci însuși Fiul lui Dumnezeu acesta a venit pe pământ și luând asuprași rânduială și chip de slujitor și supus și de propoveditor a vestit oamenilor pacea cea către Dumnezeu și celor ce erau departe de Dumnezeu, adică neamurilor și celor aproape adică Evreilor, fiind-că Evreii se arătau a fi mai apropiați de Dumnezeu; pentru acesta despre această pace a *zis* Domnul: «Pace las vouă» (Ioan XIV, 27); și: «Indrăzniți, eu am biruit lumea» (Ioan XVI, 33); și: «Tatăl meu pre voi vă iubește și voi pre mine m-ați iubit» (Ioan XIV, 23); și: «Tote câte veți cere, veți lua» (Mat. XI, 24); că toate *dicerele* acestea, semne sînt prea adevărate ale *păcii* oamenilor cei către Dumnezeu.

18. Cum că prin acesta avem amîndoi apropiere intru un Duh către Părintele.

Stăpînul nostru Christos, *urgia*, *dice*, ce avea Dumnezeu Părintele asupra oamenilor, o a topit cu mîrtea sa; iar duple ce o a topit ne-a făcut și vrednici de dragostea cea dela Părintele prin Sfîntul Duh, hărăzînd pre ambe părțile și pre cei din neamuri și pre Evreii, cu unul și același dar; pentru-că nu a dat Evreilor mai mult dar, ca unor ce erau mai aproape de Dumnezeu, iar nouă celor din neamuri mai puțin, ca unor ce eram mai departe de Dumnezeu, nu; ci cu unul și același Duh a dat amînduror părților pre același Dar și așa a adus pre amîndouă părțile pline de daruri la cerescul Părinte. Său *dicerea* «în», este în loc de «prin» și se înțelege cuvîntul într'acest chip: că prin însuși Fiul și Duhul ne-am adus toți și cei din neamuri și Evreii la Dumnezeu; căci și Domnul a *zis*: «Nimenia vine către Tatăl, fără numai prin mine» (Ioan XIV, 6) ¹⁾.

19. Decî dar numai sînteți străini de acum și nemerici, ci împreună cetățeni cu sfinții.

De vreme ce robul nu rămîne în casă, iar fiul rămîne în vîc, precum a *zis* Domnul (Ioan VIII, 35), decî cei ce nu vor rămînea să dobîndescă cetatea cea de sus, și locuința împărăției lui Dumnezeu, aceia nu sînt fiți, ci robi. Noi hristianii însă, *dice* Pavel, acum nu sîntem acest-fel, ci sîntem concețățeni ai sfinților, nu prost ai Iudeilor, ci ai sfinților acelora și dreptilor Patriarhi și ai Prorocilor și la aceeași locuire și cetate ne-am scris și noi, adică la ceea ce este în ceriuri și care rămîne și pre care aceia o dorea²⁾.

¹⁾ Vezi și supținsemnarea *dicerei*: „Prin carele am luat Darul și Apostolia, adică trimiterea” (Rom. I, 5).

²⁾ Pentru acesta și aîurea Apostolul *dice*, după Teodorit, despre A-

Și însușiți al lui Dumnezeu.

Aceia, dice, ce drepti și sfinți cei vechi, cei mai înainte de lege și cei în lege cu multe ostenele a fost câștigat, acesta noi hristianii o am câștigat în Dar, adecă a ne împrieteni cu Dumnezeu. Iată care este nădejdea chemării hristianilor, care la începutul trimiterii o a dis Pavel; Iată pentru care nădejde ne-am chemat de Dumnezeu la credință, pentru ca să luăm adecă niște Daruri acest-fel de mari.

20: Zidiți fiind pre temelia Apostolilor și a Prorocilor.

Vrând Apostolul să arate covârșitoarea unire ce o a luat cei din neamuri cu prorocii și cu Apostolii a dis că aceștia sînt zidiți asupra temeliei Apostolilor și a prorocilor, ca cum ar dice că prorocii și Apostolii sînt temelie; iar voi cei din neamuri ați implinit ceea-l-altă zidire; în cât toți și aceia și voi, v'ați făcut o biserică și un locaș al lui Dumnezeu ¹⁾).

Acésta ce o dice aicea zidire a celor din neamuri asupra temeliei prorocilor și a patriarhilor în trimiterea cea către Romanii, o a numit *altoire* (Rom. XI, 19); mai întâi însă a pus pre Apostoli după vrednicie și rânduială măcar deși după vreme sînt în urma prorocilor.

Petra cea din marginea unghiului fiind însuși Iisus Christos.

Acela, dice, carele ține împreună pre toate este Iisus Christos, petra cea din marginea unghiului; căci precum petra ceea ce se pune în unghiul zidului împreună ține pre amândoi părții și temeliile, cu asemenea chip și Christos, petra cea gândită, împreună ține și temeliile Apostolilor și ale prorocilor și păreții și zidirea celor din neamuri și a Evreilor. Veți însă, o cetitorule, că Pavel une ori dice pre Christos că de sus împreună stringe și împreună ține pre tot trupul, când mai sus îl numește cap; iar une ori dice că Christos împreună ține dedesupt pre totă zidirea bisericei, precum aicea îl numește petra în capul unghiului și ațurea îl numește temelie pentru a-

vraam: „Că aștepta pre cetatea ceea ce și avea temeliile, al căruia meșterul și ziditorul este Dumnezeu“.

¹⁾ Pentru această și purtătorul de Dumnezeu Ignatie scria către Efeseni dicînd, că ne-a întemeiat pre noi Christos pre petra, ca pre niște petrii alese și iscusite spre zidirea Părintelui, întru cele de sus spre Christos înălțându-ne, carele s'a răstignit pentru noi și a întrebuițat în loc de dreptate și de cumpănă pre Duhul cel Sfînt. Iar Ieronim dicea: „De sîntem petrii vii și bine formăluite împreună să ne alcătuim în casa lui Dumnezeu“. Cum însă ne vom face petrii în patru cornuri și iscusite spre zidire a casei Domnului? Ne învață Ava Dorotei dicînd: răbdarea și dragostea și smerenia face petra în patru cornuri care nici o dată cade din alcătuirea casei lui Dumnezeu (la Coresie).

céstaşi pricină: «Că temelia, ȳice, alta nimenea p te a pune afară de ceea ce este pusă, care este Iisus Christos» (I Cor. III, 11).

21. Intru carele t t  zidirea împreună alc tuit  creşte spre biserică sf nt  intru Domnul.

Asupra petrei aceştia, cei din capul unghiului, ȳice, adecă pre Christos, t t  zidirea, adecă toţi hristianii împreună alcătuiţi şi uniţi potrivit şi cu nedesp rtire, cresc şi se deplinesc, în c t toţi se fac o biserică sf nt  a lui Dumneȳ , dupre ceea ce este scris: «Că voi  locui şi voi  umbla intru dinşii» (Levit. XXVII, 11). Pentru că şi toţi de obştie şi în biserică şi adunarea hristianilor este o biserică a lui Dumneȳ  şi iarăşi fieşte-care hristian în deoseb  este biserică a lui Dumneȳ ; iar ȳicerea «Intru Domnul»,  nsemn z  că prin Darul Domnului ne-am făcut biserică a lui Dumneȳ  şi nu prin ostenelele n stre. ȳic nd însă Pavel că împreună   nd potriviţi ar t  cum c  intr'alt fel nu putem a ne face biserică a lui Dumneȳ  fără numai de vom avea via  îmbunătăţită şi asemenea cu p tra cea din capul ughiului, adecă cu Christos asupra căruia ne zidim.

22. Intru carele şi voi împreună v'aţi zidit spre locul lui Dumneȳ  intru Duhul.

Şi toţi hristianii, ȳice, pre p tra ac sta adecă pre Christos împreună se alcătuiesc; împreună însă cu aceştia şi voi Efesenii împreună v'aţi alcătuit pentru ca să fiţi toţi intru duhul un locaş al lui Dumneȳ , adecă prin lucrarea şi Darul Sf ntului Duh, sa  a ȳis: «Intru duhul» spre  osebirea zidirei celor simţite, ca cum ar ȳice: pentru ca să vă faceţi toţi duhovnicescă s l şluire a lui Dumneȳ . Dec  din aceste cuvinte să  ncee cum că ac st  împreună zidire are a se face p n  la a d ua venire a lui Christos, prim cei-ce în t te ȳilele cred intru Christos şi se zidesc cu însul în faptele cele bune.

CAP. III.

1. Pentru acesta    Pavel legatul lui Iisus Christos pentru voi neamurile¹⁾.

Dupre ce a spus Apostolul prevedenţia şi  ubirea de  meni a lui Iisus Christos, ceea ce s'a făcut pentru noi, acum intră şi în purtarea de grijă, ce însuşi a arătat pentru însuşi cei din

¹⁾  nsemn z , că dupre Teodorit nominativul acesta se dă jos la ȳicerea: „Plec genunchile mele către Părintele Domnului nostru Iisus Christos” la stih 14.  r cele-lalte cuvinte dela acestaşi p n  la stihul acela s nt în mijloc şi se ȳice forma acestei cuprindere dupre ritorii şi duh (period), dupre îndelunga vor v  ce are.

neamuri, și ca cum ar dice, fiind-că o purtare de grijă ca a-acesta a arătat stăpânul meu Iisus Christos pentru voi, de nevoe este și eu să arăt pentru voi prevedenția mea cea după putere pentru voi. Și iată că pentru mântuirea voastră mă aflu în legături și în lanțuri; și dacă Domnul s'a răstignit pentru voi și eu pentru voi sint legat. A dis însă că sint legat pentru voi neamurile, pentru ca să arate, că nu numai eu mă îngrețeluesc de voi ca de niște netăiați împrejur și de alte neamuri, precum cea-l-ălți Evrei se îngrețeluesc de voi, ci încă și legături primesc pentru dragostea voastră și mă laud a mă numi pre sine-mi legat al lui Christos pentru voi.

2. De veți fi audīt însă iconomia darului celui dat mie spre voi.

Aicea arată Pavel propicerea care o a dis Domnul către Apostolul Anania pentru dînsul, adică cum că vas de alegere este mie acesta, de a purta numele meu înaintea neamurilor și a împăraților și a fiilor lui Israel (Fapt. IX, 15). Și pre descoperirea încă a tainei credinței neamurilor, iconomie a darului o numește, pre care Pavel nu o a învățat dela omeni; așa dice, a iconomisit Darul lui Dumnezeu ca să fiu chemat de sus dela ceruri și să mă orbesc eu carele eram neinduplecat la lumina credinței lui Iisus Christos, ca măcar prin orbirea ochilor mei celor simțiți să mă înduplec spre lumina a-căsta și să cred. Adaugă însă că voue s'a dat darul acesta; că Iisus Christos cel ce m'a chemat pre mine a dis mie: «Mergi, că la neamuri departe te voi trimite pre tine» (Fapt. XXII, 2). Drept aceea totul este al Darului lui Dumnezeu și eu la a-căsta nimica am adaus dela sine-mi.

3. Că după descoperire a făcut cunoscută mie taina.

Iată lucrul dumnezeescului dar adică descoperirea tainei ceii pentru neamuri; că cu adevărat taină este a se ridica neamurile din smerirea și prostimea lor cea mai de pre urmă ce o avea, la cinste și vrednicie mai mare decât cea a Evreilor.

Precum mai înainte am scris într-un puțin.

Adică despre care am dis mai sus, adică pentru cum s'a chemat neamurile, care erau departe de Dumnezeu și despre chipul cum s'a zidit acestea asupra prorocilor și a patriarhilor și câte ca acestea. Iar «întru puțin» a dis în loc de, în scurt, și prin puține am arătat¹⁾.

¹⁾ Și Teodorit într'un glas tâlcuește dicerea a-căsta: Dicerea am proscris însă într-un puțin nu precum unii o au luat, că ar fi scris altă Epistolă, că nici despre ale sale dice că a proscris, ci despre taina a-căsta; că a dis a-căsta, cum că după descoperire s'a făcut cunoscut mie

4. Din care cetind puteți cunoște cunoștința mea cea întru taina lui Christos¹⁾.

Am scris, dice, nu cât se cuvenea, ci după puterea voastră, și pre cât puteți voi a înțelege; însă și din cuvintele acestea ce am scris mai sus puteți să înțelegeți înțelegerea și cunoștința ce am în taina lui Christos, adică cum că am cunoscut taina lui Christos și am înțeles că șede Christos de-a dreapta lui Dumnezeu și Părintele, cum că și pre noi ne-a pus împreună a șede cu sineși; cum că pre amândouă noroadele, pre cei din neamuri și din Evrei întru sineși l-a zidit, întru un om nou și câte altele sint potrivite tainei aceștia. Deci din acestea ce a arătat mie Dumnezeu veți cunoște, dice, vrednicia și priceperea mea cea mare și cinstea; căci cum că este mare cinstea și fericirea aceluia ce-l arată Dumnezeu tăinele sale, mai înainte apucând David o a strigat acesta dîcînd: «Nu a făcut așa la toate neamurile și judecățile sale nu le-a arătat lor» (Psalm. CXLVII, 9) și Varuh dice: «Feriți sintem noi Israile căci cele plătute lui Dumnezeu cunoscute sint noue» (Varuh IV, 4).

5. Care întru cele-l-alte neamuri nu s'a făcut cunoscută fiilor omenilor, precum acum s'a descoperit sfinților lui proroci și Apostoli întru Duhul.

Dar ce? Nu știaș prorocii taina cea despre Christos? Și cum dice Christos că, Moisi și prorocii au scris pentru mine? «Că de ați crede pre Moisi m'ați crede pe mine; că acela pentru mine a scris» (Ioan V, 46). Și iarăș: «trebuie a se plini toate cele scrise în legea lui Moisi și în proroci și în psalmi pentru mine» (Luca XXIV, 44). Și iarăș: «Cercetați scripturile... că acelea sint cari mărturisesc pentru mine» (Ioan V, 39). La acestea dar răspundem: mai întâi, cum că Pavel aicea dice că nu s'a descoperit taina lui Christos nu prorocilor, ci tuturor omenilor; pentru acesta a și adaus: «Care altor neamuri nu s'a făcut cunoscută la fiii omenilor; și al doilea, cum că taina lui Christos nici la proroci s'a descoperit atât de arătat precum s'a descoperit acum prin lucruri Apostolilor și prorocilor celor din Testamentul cel Nou prin Sfintul Duh; căci

taina, precum mai înainte am scris în puțin, adică despre care acum am scris; fiind-că din început a vorovit despre acesta, până la această parte a Epistoliei.

¹⁾ Însemnă, că după înțeleptul Fotie, dîcerea acesta sau după forma săritore către chipul cel drept și obicinuit a vorovei să poftorește adică către ceea ce puteți voi a înțelege noîma mea cea întru taina lui Christos; sau prin lipsita publicarisire cu cele diacia prin cele de mai înainte dise, adică a înțelege pre cunoștința mea cea întru taina lui Christos (Epistola LV către Gheorghe al Nicomediei).

de nu ar fi învățat Duhul cel Sfânt pre Virfelnicul Apostolilor Petru prin fața cea de masă ce s'a pogorât din ceriū, care avea într'iusă toate hiarele pământului și de nu o ar fi descoperit acesta lui Petru, cum că Dumnezeu pre toate neamurile le primește la credință..., cu adevărat Petru nu ar fi priimit să boteze pre Cornelie și pre toți casnicii lui (Fapt. X) ¹⁾.

Și veți că Duhul cel Sfânt nu a descoperit lui Petru pentru Evrei, ci pentru cei de alte neamuri fiind-că cu adevărat mare lucru era a se primi la credința lui Christos spurcații păgân. Pentru acesta prorocii cei mai înainte de Dar nu știaū atât de curat taīna acesta de vreme ce acela atât de mare și Virfelnicul Petru a avut trebuința a se învăța despre taīna acesta a neamurilor, dela Sfintul Duh.

6. Ca să fie neamurile împreună moștenitori și împreună un trup, și împreună părtași făgăduinței lui intru Christos prin Evanghelie.

Nu s'a descoperit dice taīna acesta la alte neamuri, că vor fi adevărat împreună moștenitoare și neamurile împreună cu Israelitenii și împreună părtași ai făgăduinței celei ce Dumnezeu

¹⁾ Și Coresie nu se dumereste aicea și dice: „Dacă Christos și chemarea neamurilor ar fi fost procunoscută prorocilor, cum dice Pavel că nu s'a făcut cunoscută fiilor oamenilor? Spre dezlegarea nedumerirei însă aduce pre dumnezeescul Chrisostom și pre Ieronim zicend cum că fiilor oamenilor nu a fost cunoscută dar nu prorocilor; că prorocii nu sînt fii ai oamenilor, ci fii ai lui Dumnezeu; sau chemarea neamurilor nu a fost cunoscută multora, ci la mulți, duple Chrisostom; și nu era cunoscute neamurile, că au să se asemeneze duple Dar și duple credința cu Israelitenii și că au încă a-i și covârși pre ei“. Ci și purtătorul de Dumnezeu Maxim propune o nedumerire ca acesta, cum că dacă Domnul a dīs duple înviere: mergend învățați pre toate neamurile, cum Petru apoi a avut trebuința de descoperire prin fața cea de masă din ceriū pogorâtă; ca să se învețe că Dumnezeu primește pre neamuri, sau cum Apostolii cei din Ierusalim aūind că Petru a botezat pre Cornelie și pre toți casnicii lui să despotariseau cu Petru? Deci dezlegand nedumerirea acesta dice că mult a avut trebuința Petru de dumnezeesca descoperire pentru neamuri, fiind-că nu știa că nu este nici o osebite între tăerea împrejur și între netăerea împrejur duple credința, nici știa curat că se cuvine a se învăța neamurile fără de slujirea cea arătată duple lege. Pentru acesta și Domnul a descoperit lui taīna cea despre acesta a sfatului său cel negrăit; pentru că alta este cuvintul poruncei și alta chipul duple carele trebuie a se face porunca; de aceea Petru luand dela Domnul porunca a se învăța neamurile, nu s'a apucat să le învețe, ci aștepta să i se arate de Christos; și chipul cu carele urma a le învăța pre neamuri, carele era că neamurile trebuiau să fie chemate și să se mântuiască fără de tăerea împrejur și fără de cele-lalte trupești (ceremonii); fiind-că Cuvintul știe tăerea împrejur duhovnicescă pre tăerea pătimasă plecării sufletului către trup (La șirul tîlc. Evangheliei lui Matei (Căp. XXVIII, stih 19).

o a dat lui Avraam; că Israelitenii se împărtășau de făgăduința acesta a lui Dumnezeu, ca un neam sfânt ce erau; s'au împărtășit însă împreună cu dinșii de aceeași făgăduință și cei din alte neamuri, cari să socoteau necurați.

Dar cu ce chip s'au împărtășit de acesta? «Intru Christos» adică prin credința lui Christos, care credință s'a pricinuit lor prin propoveduirea Evangheliei. Nu s'a îndestulat însă Pavel a numi pre neamuri numai împreună moștenitoare și împreună părtașă, ci pentru ca să arate multa și covârșitoare rudire și unire, ce o au luat neamurile cu Israelitenii, le-au numit pre ele împreună un trup; fiind-că cei de alt neam și sfinții Israeliteni s'au făcut un trup amândouă neamurile împreună fiindu-se de un cap adică de Christos.

7. Al căruia m'am făcut slujitor după dăruirea Darului lui Dumnezeu, ce s'a dat mie, după lucrarea puterii lui.

Eă, ăice, m'am făcut slujitor evangheliceștei propoveduiri celor mai sus ăisă, prin care au creăut neamurile în Christos și pentru evanghelicească propoveduire acesta acum mă aflu în legături; însă slujba acesta nu este ispravă a mea, ci este dare a dumnezeescului Dar, care s'a dat mie, nu prost și sărăcește; ci cu putere și cu îmbelșugare precum se cuvenea lui Dumnezeu, celui ce acesta o a lucrat întru mine. Său se înțelege și așa, că Dumnezeu, carele a dăruit mie slujba acesta a Evangheliei, însuși m'a dăruit și putere, fiind-că nu era de ajuns numai vrednicia și Darul acesta ce m'a dat de nu s'ar fi adaus mie și puterea dela dinșul; pentru-că trei lucruri se cuvine a produce sfinții propoveduitori și dascălii la slujirea evangheliceștei propoveduiri; suăet carele să iubească primejdiile, înțelepciune și pricepere și viață neprihănită. Însă este trebuință pre lângă acestea a arăta și Dumnezeu putere întru dinșii prin care se vor face aceste trei lucrătoare și aducătoare de roduiri: «Că Domnul, ăice, va da graiul celor ce bine vestesc cu putere multă» (Psalm. XXXIX, 12).

8. Mie celui mai mic decât toți sfinții s'a dat Darul acesta.

Fiind-că Pavel are a spune mărimea dumnezeescului Dar celui ce s'a dat lui, veăi ce ăice pentru sineși dela smerita cugetare; pentru-că el după atâtea isprăvi și bunătăți și nevoițe se numește pre sineși mai mic nu numai decât Apostolii, ci și decât toți sfinții, adică hristianii; însă cuvântul acesta este mai mare în cât despre smerenie decât cuvântul acesta ce a ăis: «Carele nu sint îndestul a mă numi Apostol» (I Cor. XV, 9).

Intru neamuri a bine-vesti neurmărita bogăția lui Christos.

Care dar, dice, s'a dat mie? Acestra de a propovedui la neamuri Evanghelia, căci cei-l-alți Apostoli propoveduiau Evanghelia la Evreii cei tăiați împrejur, iar Pavel o propovedua la neamuri; drept aceea cel mai mic decât cei-l-alți căruia îi s'a încredințat slujba cea mai mare după urmare trebuia a avea și darul mai mare pentru-că acela ce s'a rânduit de Dumnezeu să întorcă la credință pe cele-l-alte neamuri, pe cei mai răi decât Evreii, el după acesta este mare, măcar deși era mic; în cât isprava era a dumnezeescului Dar. Și dacă bogăția Darului lui Christos și după ce s'a arătat este nu numai neînțeleasă, ci și neurmărită, adică nici urmele lui nu e cu puțință a se afla, cu cât mai vărtos ființa și firea dumnezeirei lui? Drept aceea cum ereticul Evnomie se mândrea că înțelege și pricepe ființa lui Dumnezeu? ¹⁾

9. Și a lumina pre toți, care este iconomia tainei ceii din vécuri ascunsă întru Dumnezeu.

Cum că urma adică a se chema neamurile la credința lui Christos, acesta pôte o știa prin descoperirea Sfîntului Duh și prorocii și angelii; iar cum că urma a se chema pentru ca să dea niște Daruri mari ca acestea și pentru a ședea cu Christos în scaunul lui Dumnezeu, acesta cine o ar fi nădăjduit a se face? Cu adevărat niminea; pentru acesta Apostolul aicea acesta o numește taină ascunsă întru Dumnezeu din vécuri, adică din început, fiind-că iconomia acesta a lui Dumnezeu, nu este nouă, ci numai de dînsul se cunoște din véc.

Intru cela ce le-au zidit pre tôte întru Iisus Christos.

Bine a arătat aicea Pavel zidirea, pentru că Dumnezeu cela ce pre tôte fapturile le-a zidit prin Christos, după dumnezeire înțelegându-se Christos, (că dice Ioan: »Tôte printr'însul s'a făcut și fără de dînsul nimic s'a făcut ce s'a făcut) (Ioan I, 3). Dumnezeu, dice, și Părintele carele prin Christos pre tôte le-a zidit, acesta și taina acesta pentru chemarea neamurilor și slava o descopere iarăși prin însuși Christos.

10. Ca să se cunoscă acum începătorilor și stăpâ-

¹⁾ Acesteași le dice și Teodorit adăogând și acesta: »Că Evnomie pre Dumnezeu Tatăl dicându-l făcător al lui Christos și ființa a însuși Tatălui, dice, că o a înțeles; iar dumnezeescul Apostol nu numai dumnezească firea lui Christos, ci și bogăția o a numit neurmărită. Și cum propoveduește, de vreme ce bogăția este neurmărită? Că însuși acesta, dice, o propoveduesc cum că este neurmărită, că acesta adauge.

niilor întru cele cerești prin biserică înțelepciunea ¹⁾ lui Dumnezeu cea de multe feluri.

Nici începătoriile anghelilor cele de sus și stăpâniile, nici cele de jos știaș cu amăruntul taina slavei, care urma să o ia cei din neamuri, căci anghelii cei de sus fiind și arhangheli, numai acesta o știaș cum că norodul lui Israel era parte și norod al însuși Domnului, precum este scris: «Și s'a făcut partea Domnului norod al său Iacob, funia moștenirei sale Israel» (Levit. XXXII, 9). Și Arhanghelul Gavriil cel ce s'a trimis jos, singura acesta o știa că Christos va izbăvi pre norodul său, adică pre cel Evreesc, de păcatele lui: «Că acesta dice, va mântui pre norodul său de păcatele lor» (Mat. I. 21) ²⁾. Iar cum că neamurile și idolo-slujitorii au să ia atâta mare cinste și slavă, acesta o a cunoscut acum după întrupésca iconomie și anghelii cei ce sînt sus în cerș și cei de jos de pre pămînt prin biserică, adică prin facerile de bine cele ce se fac nouă dela Dumnezeu, căci facerile de bine care s'au dat nouă hristianilor celor din neamuri, acestea au arătat anghelilor înțelepciunea lui Dumnezeu ceea de multe feluri. Nu a dis înțelepciunea lui Dumnezeu, prost felurită, ci de multe feluri pentru ca să arate cu dîcerea acesta meșteșugurile cele de tot felul și nepricepute al înțelepciunei acesteea. Iar dumnezeul Grigorie al Nisei așa tâlcuește dîcerea acesta (In vor. VIII la Cântarea Cântărilor), cum că mai înainte de înomenirea lui Dumnezeu Cuvîntul, cereștile puteri ale anghelilor cunoșteau înțelepciunea lui Dumnezeu simplă, adică: Dumnezeu a zidit pre toate cu singură voea sa; și din acesta cunoșteau anghelii pre Dumnezeu puternic și a tot puternic; Dumnezeu păzea fapțurile cele zidite cu providenția sa cea înțeleptă; și din acesta anghelii cunoșteau pre Dumnezeu înțelept provădător; și nici o felurime era întru aceștia, adică nici un lucru era întru aceste ca să fie cu altul și a naște altă ispravă. Iar dupre ce s'a întrupat Dumnezeu Cuvîntul, s'a făcut înțelepciunea lui Dumnezeu, mult infelurită pentru că s'a isprăvit și s'a făcut cele protivnice prin cele dimpotiva lor, adică prin mörte s'a făcut viața, prin neputință, putere, prin neciste, slavă și prin

¹⁾ Iar dumnezeul Chrisostom dîce: Că propunerea „prin“ aicea se află în loc de împreună, în cât are acest fel de înțelegere apostolică dîcerea acesta că împreună cu biserică noastră și anghelii cei ce sînt în cerș s'au învățat tainele cele negrăite ale lui Dumnezeu.

²⁾ Adică pentru ca să se cunoscă anghelilor celor buni, dupre Ieronim și nu celor răi, dupre Amvrosie măcar că și Avgustin (Cart. V, despre facere, dupre slovă Cap. XIX) biserică înțelege pre cea cerescă făcînd cunoscute celor de mai jos, tainele cele ca acestea (La Corește).

omenii cei proști s'a făcut lucrurile cele mari și dumnezești încuviințate. Drept aceea cu un chip ca acesta acum s'a făcut cunoscută puterilor celor cerești mult înfelurita înțelepciunea acesta a lui Dumnezeu; căci după ce noi oamenii am cunoscut înțelepciunea cea de acest-lei a lui Dumnezeu, atunci și puterile anghelilor o a cunoscut acesta prin noi, fiind-că au văzut pre biserica și adunarea hristianilor, de care prea slăvite și mari lucruri s'a învrednicit, și după urmare, prin acesta s'a povățuit spre cunoștința înțelepciunii lui Dumnezeu.

11. După propunerea vécurilor, care o a făcut în Christos Iisus, Domnul nostru.

Acum ȋice, adevă în vremile cele mai de pe urmă s'a cunoscut înțelepciunea facerilor de bine ale lui Dumnezeu, celor ce s'a făcut nouă celor din neamuri; acesta însă era din început prohotărită de Dumnezeu, după propunerea vécurilor, adevă după procunoștința viitoarelor vécuri; pentru-că știa Dumnezeu, cele ce urmau a se face și pentru acesta le-a prohotărit așa; iar ȋicerea, care o a făcut în Christos, se înțelege pentru înțelepciunea, adevă pentru iconomia ce o a făcut Dumnezeu Părintele prin Fiul său. Iar Chrisostom citește ȋicerea acesta într'acest chip: «După propunerea vécurilor, pre care le-a făcut Dumnezeu prin Fiul său».

12. Întru carele avem îndrăznirea și apropierea întru nădejde prin credința lui.

Cum, ȋice, totul facerei de bine a lui Dumnezeu cei către neamuri s'a făcut prin Christos? Arătat este din acesta, pentru-că Christos este carele ne-a proadus la Părintele; însă nu ne-am proadus la Părintele de Christos, ca niște robi, nici ca niște osândiți păcătoși, ci ca unii ce avem îndrăznélă, și nu prost îndrăznélă, ci îndrăznélă unită cu nădejdea și cu cutezare. Și acestea prin cine s'a dat nouă? Prin credința ȋice: căci credința acesta fiind-că ne-a izbăvit de păcate a pus în inima noastră îndrăznire și cutezare.

13. Pentru acesta mă rog să nu slăbiți întru necazurile mele cele pentru voi¹⁾ care este slava vóastră²⁾.

Pentru acesta ȋice, pentru care? Pentru-că mare este taína

¹⁾ Formă săritóre întrebuintéază aicea Apostolul, adevă întru necazurile mele cele pentru voi, sau formă de lipsă, care din afară trebuie a se ȋice, adevă, cele ce se fac pentru voi, după înțelept. Fotie (Epist. CLXVII către Gheorghé al Nicomidiei).

²⁾ ȋicerea „care” împreună o a alcătuit către „slava” cea următoare, și nu către necazuri, care era mai întâiu, după meșteșugul aticesc, adevă acela cetăței aceleea sînt pre carele socotești a fi cuiburi.

chemărei văstre a neamurilor la credință și pentru-că mie mi s'a încredințat mare slujbă, ca se propoveduesc vouă Evanghelia lui Dumnezeu. Și nevoe este de a primi legături și a pătimi rele dela aceia, cari nu înțeleg taina acesta și se împrotivesc ei; pentru acesta ȋic, vĂ rog, frații mei, să nu slăbiți, adecă să nu vĂ turburați, nici să vĂ întristați, ca cum s'ar face vre un lucru deșăntat, fiind-că legăturile și necazurile, ce le sufer pentru voi, acestea sânt slavă și cunună a vĂstră, că acestea arată că Dumnezeu, atât de tare v'a iubit în cât nu numai pre unul născut Fiul său l'a dat pentru dragostea vĂstră, ci și pre noi slugile sale ne dă în primejdii și în legături pentru folosul vostru. Și dacĂ necazurile mele sânt slavă a vĂstră, cu mult mai virtos sânt slavă a vĂstră necazurile și relele care însiși voi le-ați pătit pentru Christos. Deci nu se cuvine a vĂ turbura și a vĂ întrista nici când însiși voi vĂ necăjiți.

14. Pentru acesta plec¹⁾ genunchile mele către Părintele Domnului nostru Iisus Christos.

15. Dintre carele totă părintimea în ceru și pre pământ se numește.

Fiind, ȋice, că voi cei din neamuri atĂta v'ați iubit de Dumnezeu și atât de mare și neînțelese bunătăți sânt cele ce le-ați luat și le veți lua dela el, pentru acesta și eu propoveduitorul și învățatorul vostru, mă rog să se dea vĂnĂ Darul lui Christos celui ce locuiește întru voi, că prin Darul acesta să înțelegeți bunătățile acestea și să recunĂșteți cât v'ați iubit de Dumnezeu. A ȋis însă cum că plec genunchile mele, pentru ca să arate și cu forma rugămintea cea cu umilință ce a proadus lui Dumnezeu pentru dinșii. ȋice însă că totă părintimea dela Părintele cel mai pre sus de tĂte vine, și pre neamurile cele de pre pământ ale ămenilor le numește «părintimi» pentru-că așa se obicinuesc a se numi în dumnezeesca Scriptură dela numele pămĂnteștilor lor părinți. Iar pre cetele cele ce sânt în ceru și adunările anghelilor, le numește «părintimi», fiind-că acolo neamuri nu sânt nici vre unul din angheli naște, sau se naște. TĂte dar părintimile și cele de sus și cele de jos, Dumnezeu Părintele le-a făcut și câți se numesc părinți dela dinșul se numesc așa²⁾.

¹⁾ Aicea se închee nominativul cel dela începutul capului, adecă acesta: „Pentru acesta eu Pavel, legatul lui Christos, plec genunchile mele“, precum am ȋis; și fiind-că multe cuvinte a pus în mijloc Pavel și cu-prinderea o a întins în mare lungime, pentru acesta aicea a făcut a dĂua poftorire a aceluiaș cuvint, adecă: „pentru acesta“ pentru ca să sue cuvintul la mai bună înțelegere, dupre ritori.

²⁾ Pentru acesta și dumnezeescul Ioan Damasc. numele părintimei ȋice

16. Ca să dea vouă după bogăția slavei sale putere, de a vă întări prin Duhul lui în omul cel dinlăuntru.

17. Spre a locui Christos prin credință în inimile voștre, într-o dragoste înrădăcinată fiind și întemeiată¹⁾.

că s'a dat din cele dumnezeiești nouă oamenilor, din cele de sus adevărat la cele de jos și nu dela cele de jos la cele de sus. Insuși aceștia o dăde și Ieronim: Părintimea însă evreește se dăce *misaha* și însemnează seminție, care se trage din ore: care început și rudire, după care primire a luat numele acesta aicea Apostolului, după Chrisostom (la Corintee). Iar Teodot dăce: „Chiar Părinte și cu adevărat Părinte Dumnezeu este, că nu s'a făcut mai întâi. Fiă apoi Părinte, ci de-a pururea este Părinte și firește Părinte, iar cei-l-alți părinți, ori trupești ori duhovnicești de sus au tras numirea; dăce însă părinți, pre pământ pre cei firești părinți, iar părinți cerești numește pre cei duhovnicești. Unul ca acesta era însuși dumnezeescul Apostol... mă rog, dăce, Părintelui Domnului nostru Iisus Christos, carele nu dela altui cine-va luând'o acesta o are, ci însuși acesta o dă altora.

¹⁾ Dăce: într-o dragoste înrădăcinați și întemeiați, Fotie dăce cum că este ori greșală scripturentică, pentru-că se cuvine a fi la caz acuzat, precum o cerea acesta alcătuirea (sințaxa), adevărat înrădăcinați și întemeiați; ori plecarea ablativă (casul acuzativ) o a întrebuințat Pavel în căderea nominativă, după împotriva plecarea a împărțirii (participiului), precum forma acesta o obiceiuesc și mulți Elini autori din afară și mai ales Tachidid, și obiceiul încă al vechii alcătuirii a Elinilor așa scrie; sau se îndreptăz alcătuirea, și de s'ar înțelege după săritorea formă, care formă mai ales o întrebuințază dumnezeescul Pavel; așa dar se alcătuește dăce: „Că în dragoste înrădăcinați și întemeiați (fiind) să vă întăriți a înțelege împreună cu toți sfinții ce este lăimea și celelalte”. Vezi însă că inima omului este locaș al lui Christos prin Darul Sfintului Duh; pentru acesta a dăce Marcu: „Trebuie mai întâi a avea în inimă pre Darul Sfintului Duh lucrând, și așa după analoghie a intra într-o împărăția cerurilor; că acesta făcându-o arată Domnul dăce: „Împărăția cerurilor înlăuntrul vostru este”. Acesta și Apostolul arătându o scria: „Pre sine-vă cercăți-vă de sinteți în credință sau nu cunoșteți că Iisus Christos este într-o voi? De nu cum-va sinteți netrebniți”. Și Macarie așa dăce: „Domnul viind în casele sufletelor noastre, se odihnește în cuibul inimei noastre, acolo locuește, deci trecând valurile viforului celui sâlbatec și ale întunerecului; și acolo strălucesc razele lui, de negrită lumină umplându-se, pace adâncă intrând în casa acesta”. Dăce încă și Grigorie al Nisei: unul din credincioși se face loc al lui Dumnezeu, iar unul casă, iar altul scaun și altul așternut supt picioare; este însă cine-va făcându-se și armă și căl bătut prindind asupra sa pre bunul călăreț și după ceea ce i se pare celui ce îl îndreptăz urmându-și calea (Vor. la Cântarea Cânt.). Ință precum inima hristianilor se face locaș al lui Christos prin Darul Sfintului Duh; așa aceeași inimă se face și diavolului locaș (într-o arătarea ei locuind, precum dăce dumnezeescul Diadoh și nu într-o adânc) așa, dăce, aceeași inimă se face locaș al diavolului și al demonilor prin lucrarea și deprinderea patimilor și a păcatelor; pentru acesta prea potrivit a dăce marele cu adevărat Macarie: „Precum ochiul este mic către celelalte mădulări și însuși lumina

Ce rog pre Dumnezeu, ȳice? Ca sǎ vǎ dea vouǎ, bogat fiind și vrǎnd ca sǎ vǎ slǎviți, rog, ca sǎ vǎ întǎriți în ispite în cǎt sǎ nu vǎ turburați pentru dinsele și sǎ vǎ abateți. Nu s'a îndestulat însă numai a ȳice sǎ vǎ întǎriți, ci a adaus și acesta: întru putere, pentru-cǎ se rǔgǎ a se da lor bunǎțile cu îmbalsigare și cu putere și cu covârșire. Cum însă sǎ se întǎrescǎ? Prin Sfintul Duh, pentru-cǎ Sfintul Duh este carele dǎ puterea și întǎrirea, pentru care și Isaia: «Duh de întǎrire» îl numește pre acesta (Cap. XI, 2). Și nu a ȳis numai ca sǎ vǎ întǎriți, ci a ȳis și cea mai mare, adevǎ ca sǎ locuiascǎ Christos în omul vostru cel din lǎuntru, adevǎ în inimile vǔstre, nu pre de-asupra și în arǎtare, ci întru adânc. Cum? Și cu ce chip? Prin credințǎ; cǎci în inimile credincioșilor locuiește Christos viind împreună cu Pǎrintele sǎu și făcând locaș într'însele, precum a făgǎduit cel prea nemincinos: «De mǎ iubește cine-va, cuvintul meǔ va pǎzi și Pǎrintele meǔ îl va iubi pre el și la dînsul vom veni și locaș la el vom face» (Ioan XIV, 23). Acestea însă, ȳice, le veți dobândi: «De veți fi înrǎdǎcinați în dragostea lui Iisus Christos», și nu vǎ veți strǎmuta nici vǎ veți clǎti dela dînsul; sau dar, doǎ ore-care rǔgǎ Pavel Efesenilor: a se întǎri, adevǎ prin Sfintul Duh, și a locui Christos în inimile lor; ori ȳice, cǎ mǎ rog sǎ vǎ întǎriți prin Duhul și sǎ vǎ faceți iscușiți spre a locui Christos în omul vostru cel dinlǎuntru, adevǎ în inimile vǔstre.

18. Ca sǎ puteți înțelege împreună cu toți sfinții ce este lǎțimea și lungimea și adâncimea și înǎlțimea.

Ceea ce a rugat Pavel la începutul Epistoliei, adevǎ ca sǎ se dea Efesenilor duh de înțelepciune și de descoperire pentru ca sǎ cunoscǎ care este nǎdejdea chemǎrei lor la credințǎ și cele-l-alte, însuși acesta o rǔgǎ și aicea a li se da lor, ca

lui micǎ fiind, mare vas este, cǎ vede supt un ceriǔ stele, sǔre, lunǎ, cetǎți și alte zidiri; asemenea și acestea ce se vǎd de unul în lumina ochiului cea micǎ se formǎluiesc și se închipuiesc, așa este și mintea în inimǎ; și însăși inima ore-care mic vas este și acolo balauri și acolo lei, acolo hǎrele cele vǎrsǎtoare de venin și tǔte vistierile rǎutǎței sînt; și acolo sînt cǎile cele aspre și ne netede, acolo sînt prǎpǎștiile, asemenea iarǎși acolo este Dumnezeu, acolo și anghelii, acolo viața, acolo împǎrǎția, acolo lumina, acolo Apostolii, acolo vistierile darului, acolo tǔte sînt" (Vor. 43, Cap. VIII). Și dupre puține acesta ȳice: „Precum mult fum este întru o casǎ așa este și pǎcatul cu însăși cugetǎrile cele spurcate ale lui, aședîndu-se pǎcatul și lǎrǎndu-se în cugetǎrile inimei și nemǎrginitǎ mulțime de demoni" (Tij). Pentru acesta și alurea Pavel ȳicea: „Iar Christos ca Fiul asupra casei sale, a cǎruiǎ casǎ sîntem noi, de vom ținea îndrǎznirea și lauda nǎdejdei adevǎratǎ pǎnǎ în sîrșit" (Evr. III, 6). Veți și supținsemnarea ȳicerei: „Cǎ voiǔ locui întru dînșii și voiǔ umbla întru ei" (II Cor. VI, 16).

să puteți, dice, a înțelege împreună cu toți credincioșii hristiani (că pre aceștia îi numește sfinți) taina care o a iconomisit Dumnezeu pentru voi, care este atât de mare în cât se întinde în toate părțile lumii; pentru acesta și cu chipuri trupеști și materialnice s'au scris împrejur, ȳicend cele de sus, cele de jos, părțile cele de latură vi le-am spus, dice, și eu despre taina acesta, însă nu este cu puțină numai cu cuvintele mele să o cunoșteți acesta îndestul, ci prin Sfintul Duh. Și duple alt chip nu veți putea a o înțelege acesta de nu veți întâri mai înainte cu puterea Sfintului Duh (că este trebuință să luați duhovnicescă putere), și de nu va locui Christos întru voi, nimic veți putea a isprăvi¹⁾.

Iar dumnezeescul Grigorie al Nisei (în I-Iul cuvint la pashă) în capul XXXII cel cathihesc dice: «Cum că prin aceste patru părți a lătimei, a lungimei, a adâncimei și a înălțimei, ce le dice aicea Pavel, se face arătată crucea cea în patru părți a lui Christos.

Deci rogă pre Dumnezeu Apostolul pentru Efesenii, ca să pótă să înțelegă taina crucei, căci totă întrupesca iconomia lui Christos în lăuntru, în cruce se cuprinde, și a economiei și a înomenirei lui Christos lucrul cel prea înfricoșat este crucea

1) Fotie însă dice: „A cui lătimea și lungimea și adâncimea și înălțimea, decât a tainei, cu lipsă, sau se înțelege duple covârșire adâncă ca să puteți a înțelege ce este; lătimea și lungimea și adâncimea și înălțimea cunoștinței lui Christos; cunoșteți încă și covârșitorea dragostea lui cea către voi, iar cunoștința lui Christos este arătarea economiei lui cea pentru noi și cum că lucrarea acesta mai pre sus de minune însuși o a lucrat și nu altul pentru noi și cum că însuși este cel ce dă nouă această cunoștință și că prin acesta mai ales am cunoscut pre Christos. Și cunoștința lui Christos acesta este; iar lungimea cunoștinței acesteea este că s'a prohotărit acesta fără început mai înainte de vecuri; iar lătimea cunoștinței acesteea este că la toți și la ômeni și la angheli și la cele cerești și la cele pământești și la Evrei și la neamuri și la cei vii și la cei ce au murit, lucrarea acesteea se lățește; fiind-că Christos pacea o a făcut între angheli și între ômeni, cari erau învrăjbiți între dînșii; și adâncimea cunoștinței acesteea este că Christos și până la zăpodile iadului a arătat negrăita facerea de bine și puterea sa, iadul adevă stricându-l și prădându-l, iar pre cei robiți de dînsul slăbođindu-i; iar înălțimea cunoștinței lui Christos este că însuși cel ce s'a pogorit este și carele s'a suit mai pre sus de ceruri, unde a suț și pre pârga firei noastre mai pre sus de totă începătoria și stăpânirea și puterea. Deci aceste patru rogă Pavel pre Dumnezeu să le înțelegă Efesenii și toți noii hristiani. Iar de le vom înțelege acestea, atuncea ce vom cunoște? Dragostea lui Christos cea către noi. De vom cunoște și dragostea lui Christos, cine se va mai îndoi încă cum că nu ne vom deplini întru totă deplinătatea lui Dumnezeu? Adevă cum că nu vom priimi pre Christos tot în lăuntrul nostru prin faptele cele bune, pre cea ce așa ne-a fubit.

din care și dragostea lui Dumnezeu către omeni mai ales și mai cu deosebire se arată, precum dice însuși Domnul: «Mai mare dragoste decât acesta nimenca are, ca cine-va să-și pue sufletul său pentru prietenii lui» (Ioan XV, 13). Pentru acesta și Pavel după urmare dice despre dragostea lui Dumnezeu ¹⁾:

19. Și a cunoște covârșitoarea dragoste a cunoștinței lui Christos.

Și acesta dicere se spânzură de cea mai sus, adică ca să puteți, dice, să cunoșteți dragostea ce are Christos către omeni care covârșeste pre totă cunoștința oamenilor. Dar ar dice cine-va: fiind-că dragostea lui Christos covârșeste pre totă cunoștința, cum noi, o fericite Pavle, omeni fiind să o cunoștem? La acesta ne răspunde, că eu v'am spus că dragostea lui Christos covârșeste totă cunoștința, a oamenilor, adică; voi însă nu aveți a cunoște dragostea acesta, cu cunoștință omenească și firească, ci mai pre sus de fire, prin Sfintul Duh.

¹⁾ Și Corasie încă dice că Apostolul aicea scrie împrejur lățimea și lungimea, adâncimea și înălțimea dragostei lui Christos, fiind-că dragostea și lucrarea lui Christos se întinde în lățime adâncă la toate neamurile și la oamenii cei mai înainte de lege și la cei în lege și după lege și la toate marginile lumii. Iar după lungime pentru pururea vecuității alegere și dumnezească prohotărîre cea mai înainte de vecuri, iar după adâncime, pentru pogorârea cea în Iad, sau pentru adâncimea înțelepciunii după care a săvârșit facerea de bine cea de acest-fel; și după înălțime pentru suirea la ceruri a celor prohotărîți, sau lungimea este credința; lățimea, nădejdea; înălțimea, dragostea și adâncimea, smerenia; sau lungimea este stăruirea întru Dar; lățimea, dragostea; înălțimea, nădejdea; adâncimea, judecățile lui Dumnezeu.

Iar Sofronie în Vorova cea la Nașterea lui Christos dice: pururea vecurilor era Christos (iată lungimea) lat după dragoste, înalt după fire, adânc după înțelepciune; le-a luat însă acestea stadii Pavel dela Iov carele dice: au dór urma somnului o vei afla? Sau la cele mai de pre urmă ai ajuns, carele le-a făcut A tot ținutul? Înalt e cerului, și ce vei face? Și mai adânc decât cele din Iad ce știi? Sau mai îndelungat decât măsurile pământului sau decât lățimea mării (Iov XI, 7). Dice însă și David aceste patru stadii: „De mă voiți duce la ceruri, tu acolo ești (iată înălțimea), de mă voiți pogori la Iad, de față ești (iată adâncimea), de voiți lua aripile mele de diminătă, adică la răsărit (iată lungimea) și mă voiți sălășlui la marginile cele mai de pre urmă ale mării, adică ale sudului sau a-miază-zi (iată lățimea). Dice însă și paserea cerului, Dionisie Ariopag. către părintimele cele de mai sus, acestea: „Deci lățime dumnezească trebuie a se dice înaintirea lui Dumnezeu preste toate, cea mai pre sus de totă buna alergare, iar lungimea, pre puterea ceea ce se întinde mai pre sus de toate, iar adâncime, pre ascunderea și necunoștința ceea ce este necuprinsă de toți” (Cap. IX despre dumnezeestile numiri). Înaintirea cea mai pre sus de buna alergare a lui Dumnezeu, o tâlcuește Pahimer dicând a fi acesta: „Că toate le-a adus întru a fi și a le ocărui și a purta grijă de dinsele” (Dumnezeu adică)

Apoi nu a ȋis Pavel că ave  a cun ste dragostea ac sta a lui Christos c t este de mare, ci numai că ave  a o cun ste că este mare  i că covir e te pre t t  omenésca cuno tiin  . Pentru ac sta ȋice: eu rog pre Dumnezeu că să pute  a vă inv ta dela Sf ntul Duh cum că este mare  i covir it re dragostea lui Christos cea către  meni.  i cine nu o  tie ac sta, o fericite Pavle? To i, r spunde, to i hristian i ac ia nu o  tiu; c  i se  ntrist z   i nu sufer cu mul amire relele ce le pătimesc  i c  i cinste c mai mult pre mamon a  i pre nedrepta bog tie dec t pre Dumnezeu; căi de ar cun ste to i dragostea cea mare  i covir it re ce are Christos către  meni, cu adev rat pătimind ispitele, nu ar c rti împotriva dumneze stei providen i, nici ar lua aminte de bog tia cea stric cio s   i vremelnică, desp r indu-se de Dumnezeu, care  t ta i-a iubit. Insemn z  însă  i ac sta asupra eretic ilor Evn mian i, car  se f lesc nebune te cum că cunosc ființa lui Dumnezeu; c  i dacă dragostea lui Christos covir e te pre t t  cuno tiin a  menilor, cu c t mai virtos ființa Dumnezeirei lui!

Ca să vă depliniți întru t t  deplinătatea lui Dumnezeu.

Ac sta în d u  chipuri o a  înțeles un i, din care mai ales este dumnezeescul Chrisostom, adev  că să cun ste i, ȋice, că Dumnezeul nostru este  chinat  i se cinste te în Părinte  n Fi   i în Sf ntul Duh, că ac sta este deplinătatea unui Dumnezeu a se  china de noi în trei fe e, că Treime, de vreme ce or  care fa a din aceste trei s'ar lăsa, r m ne Dumnezeu nedes v r it; sa , ȋice, cum că pentru că să fi i depliniți  i plini de t t  fapta bună, de care este plin Dumnezeu. Însă eu socotesc cum c  mai potrivit este a se  n lege a a: pentru că să fi i depliniți întru t t  deplinătatea cea  pre Dumnezeu, cunosc nd, în c t se p te, t te dumneze stele dogme  i t inele ¹⁾.

20. Celuia ce p te a face mai pre sus de t te, mai pre sus de covir irea celor ce cerem sa  g ndim,  pre puterea ceea ce lucr z  întru noi.

21. Acestuia slava în biserica lui Christos Iisus, întru t te neamurile vécului vécurilor, amin.

Eu cu adev rat, ȋice, mă rog lui Dumnezeu, că să vă invrednic c  a  n lege cele mai sus ȋise; Dumnezeu însă va da vou  încă  i mai mari dec t acelea, ci eu îl rog, fiind-că Dumnezeu are putere a da nu numai cererile ce le cere cine-va, ci  i a face mai pre sus de acelea,  i a le face nu prost, ci

¹⁾ Iar Teodorit ȋice: că să vă depliniți întru t t  deplinătatea lui Dumnezeu, în loc de: „Ca des v r it să-l pr imi i pre el înlăuntru locuind“.

mai pre sus de prisos, adecă cu filotimie și cu multă îmbelșugare și cu cuviință dumnezească.

Două covârșiri însă pune aicea Pavel, adecă mai pre sus de toate și mai pre sus de covârșire, pentru-că este cu puțință a da cine-va mai mult decât cele ce cere ore cine; nu le dă însă și mai pre sus de covârșire, adecă cu multă filotimie (sau înțelegere) și bogăție; iar Dumnezeu pre amândouă poate a le face, precum și acum, pre amândouă acestea le-au lucrat la noi oamenii; căci și lucruri mari și de mirare a făcut, făcând fi ai lui după Dar pre cei mai înainte vrășmași ai săi din neamuri; și pentru-că le-a făcut acestea cu covârșitoare și de Dumnezeu covenită filotimie și bogăție în cât din bunătățile cele ce până acum le-a lucrat pentru noi, este arătat că și în viitorime va lucra mult mai mari. Cu dreptate însă sfârșește cuvîntul în slavo-cuvîntare dumnezeescul Apostol, una adecă pentru ca să slăvescă pe Făcătorul nostru de bine Dumnezeu¹⁾, și alta încă pentru ca, cu slavo-cuvîntare să arate pre mărimea bunătăților celor ce s'au făcut de Dumnezeu nouă; căci Dumnezeu nu s'ar lăuda nici s'ar slavo-cuvînta dacă bunătățile cele ce le-a dăruit nu ar fi fost acest-fel de mari, în cât să pornască pre oameni spre mirarea și slavo-cuvîntarea lui Dumnezeu. Nu a dis însă prost să fie slavă lui Dumnezeu, ci prin Iisus Christos; că cu adevărat nici un om poate cu alt chip să slavo-cuvînteze pre Dumnezeu Părintele, fără numai cu Darul și puterea lui Iisus Christos; că Christos este carele ne-a dat Darul pentru a slavo-cuvînta pre Dumnezeu și carele ne învață cum se cuvine a-l slavo-cuvînta. Și bine a dis că în biserică este slava lui Dumnezeu, căci precum biserica petrece tot-de-una și porțile Iadului nu o vor birui, așa după urmare și slavo-cuvîntarea lui Dumnezeu în biserică rămâne tot-de-una și este vecinică²⁾.

CAP. IV

1. Rogu-vă dar pre voi eu legatul întru Domnul, cu vrednicie să umblați după chemarea cu care v'ați chemat.

Învățătorul nu se cuvine a fi ca domn și stăpânitor, ci să cuvine a se arăta ca o slugă către ucenicii săi pentru mântuirea lor; pentru acesta și Pavel aicea, ca o slugă, roga pre

¹⁾ Vezi despre acesta și supținsemnarea la Cap. IV al celei către Filipeni, stih. 20), vrednică de cuvînt fiind; că hristianii se cuvine a slavo-cuvînta, de câte ori pomenesc numele lui Dumnezeu.

²⁾ Duce însă Teodorit: „Laud pre el că și poate și voește și mai mult decât cele ce cerem ne dăruiește; se cuvine încă pre el a-l lăuda și mai mult decât pre toate și în viața acesta și în ceea ce va să fie“.

Efesenî şi propune spre rugăciune şi mijlocire legăturile cu care era înfăşurat pentru Christos şi pentru hristianî; legat, ȳice, sînt întru Domnul, adecă legături şi lanţuri port, nu pentru vre o r  tute a mea, ci pentru Domnul. Dec   ru  ina  i-vă voi hristianii de legăturile aceste, pentru Dumne  e  , ale mele ¹⁾.

¹⁾ Neplăcut lucru mi se pare a nu spune   re care laude din cele multe ce le   mplete  te legăturile fericitului Pavel, ritorul biserice  i cel a  urit, ȳic  nd: „Nimic este a  a de strălucit ca legăturile cele pentru Christos; ca lan  turile cele împrejurul cuvi  oselor m  nilor acelea   i dec  t a fi A  postol, dec  t a fi învătător, dec  t a fi Evanghelist, ac  sta este mai mare strălucire a fi legat pentru Christos. De   ube  te cine-va pre Christos cun   te ceea ce se ȳice; de turb  z  , este entusiast, cine-va, de se a  prinde pentru stăpânului,   tie puterea legăturilor; unul ca acesta ar alege legat a fi pentru Christos dec  t a locui în cer  u, p  te   i dec  t a   edea de-a dr  pta. lui ac  sta este mai str  lucit   fapt  ; dec  t a ședea pre 12 scaune, ac  sta este mai de cinst, pentru d  nsul adecă a fi legat; mie de m  -ar dărui cine-va tot cer  ul, mai pu  in m  -ar părea dec  t lan  ul acela (al lui Pavel), pre acela eu mai bine l'a  i alege; de m'ar pune cine-va a ședea sus cu anghelii său împreună cu Pavel legat, mai bine a  i alege temni  a; de m'ar face cine-va unul din cei al puterilor celor din prejurul cerului, celor din prejurul scaunului.   mp  r  tesc, său în chip de legat acest-fel, una ca ac  sta a   alege a fi legat,   i duple cuviin  a; că nimic e mai fericit dec  t lan  ul acela. Nu fericesc a  a pre Pavel căci s'a răpit în ra  u, în c  t că a fost băgat în temni  a; nu îl fericesc at  t pre el căci a aud  t gra  uri negrăite, în c  t îl fericesc că a suferit legături; mai de ales este mie a pătimi rău pentru Christos, dec  t a m   cinsti pentru Christos; ac  sta este mare cinst, ac  sta siav   care le covir    te pre t  te. O fericite legături! O fericite m  ni, pre care le-a împodobit lan  ul acela; nu a  u fost a  a de c  nstite m  nile lui Pavel c  nd a ridicat pre cel   ch  op în Litra   i la îndreptat, în c  t   nf   urate fiind cu lan  urile; de aș fi fost eu în vremile acelea, atuncea mai virtos le-a  i fi sărutat   i pre luminile ochilor mi le-aș fi pus;   i nu aș fi încetat s  rut  nd m  nile, care s'a   învrednicit a fi legate pentru stăpânului meu. Te minune  i   i laud  i pre Pavel că s'a apucat vipera de m  na lui   i nimic   -a făcut? S  a nu te mir  , căci c  nstete lan  ul, că   i marea   ntreg   de acesta se cucerea, că   i atuncea s'a curerit; de ar da cine-va mie acum să   nviez mor  ii, nu o a   alege ac  sta mai bine dec  t lan  ul; de aș fi afară de biserice  tile gri  i,   i de a  i avea trupul bine sănătos, nu m'a  i feri de a face o călătorie ca ac  sta numai pentru a vedea lan  urile lui Pavel, pentru a intra în temni  a întru care a fost legat... C  t   laudă este a   ti, că pentru Christos a fost legat! C  t   dulc    ! C  t   cinst! C  t   strălucire! A   voi tot-de-una acéstea a le grăi; a   voi a mă apuca de lan  ul acela; a   voi, deși de lucru mă lipsesc, ci cu lucrul a   mbr    a lan  ul acela   i cu sufletul prin a  edare“ (Vor. VIII la ac  sta către Efesenî).

Adaug   însă   i ac  sta  i s  nt, cum că fericitul mucenic Vavila a fost   i el legat pentru ac  sta  i pricin  , pentru care s'a legat   i Ioan   nainte Mergătorul, pentru-că a mustrat pre   mp  ratul cel f  r  de-lege; murind însă dumne  cescul acesta Vavila, a poruncit casnicilor s  i să-   pue legăturile pre trupul său   i a  a legat să-l   ngr  pe; unde   i p  n   în ȳiua de astă-ȳi se a  l   lan  urile   i legăturile acéstea împreună

Și ce vă rog? Nu pentru mine, ci pentru voi ca să umblați după cuviință și după chemarea cu care v'a chemat pre voi Domnul, fiind-că nu v'ați chemat de Dumnezeu pentru ore care mici lucruri, ci pentru mari și minunate, adică pentru ca să ședeți împreună cu Christos și pentru ca împreună să împărați cu dînsul în vec, în ceruri; pentru aceea nu se cuvine să rușinați chemarea acesta și vrednicia noastră, cu fapte nevrednice de Christos și de hristian. Veți însă că dela învățătura dogmatică s'a pogorât Pavel aicea la cea morală-cască pentru ca să îndulcăască cuvîntul.

2. Cu totă smerita cugetare.

Aicea arată cum este cu puțință a umbla hristianul după cuviința chemării ce a luat dela Dumnezeu, adică de vor fi smeriți; să vor face însă smeriți, de vor înțelege ce fel erau mai înainte, adică că erau necinstitori de Dumnezeu și păcătoși și vrășmași ai lui Dumnezeu; și de care bunătăți s'au învrednicit a lua în urmă dela Dumnezeu; și așa se vor smeri și se vor sîrgui să mulțămască lui Dumnezeu Făcătorul lor de bine. Însă și după alt chip, smerenia este temelie a fete-căreea fapte bune; pentru acesta și Domnul dela smerita cugetare a început fericirile, și acesta o a pus temelie faptelor bune dîcînd: «Feriți cei săraci cu duhul» (Mat. V, 5), adică fericiți sînt cei smeriți cugetători; a dîs însă Apostolul, cu totă smerenia, adică nu numai cu smerenia cea în cuvinte, ci și cu cea în fapte și în înțelegeri și în forme și în tot chipul, și nu numai pentru unul adică a arăta smerenie, iar nu și către cela l-alt, ci cu smerenia cea către toți, măcar mici de ar fi, măcar mari.

Și cu blîndeță și cu îndelungată răbdare.

Fiind-că este cu puțință a fi cine-va smerit dar iute și mînios, pentru acesta aicea Pavel adaugă blîndeța și îndelunga răbdare, pentru ca să arate, că cel ce este smerit tot o dată se cuvine a fi și blînd și a nu se mînia lesne.

Pentru acesta și Domnul a dîs: «Învățați-vă dela mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți afla odihna sufletelor vîstre» (Mat. XI, 29), pentru ca să arate că aceste două fapte bune: blîndeța și smerenia, sînt nedespărțite una de alta.

Suferindu-vă unii pre alții întru dragoste.

Aicea învață Pavel care este câștigul blîndeței și al îndelung-

cu trupul lui; atît de dorite îi erau fericitului legăturile cele pentru Christos (vor. IX la această către Efesenî). Și însemnă, că amîndouă aceste vorôve, cea a opta adică și cea a noua la cea către Efesenî, le cheltuiește dumnezeescul Chrisostom spre lauda legăturilor lui Pavel,

răbdare, adică a răbda hristianii unul pre altul. Apoi pentru ca să nu dică cine-va: și cum voi răbda pre fratele meu, carele se mânie și mă ocărăște?

Pentru acesta Pavel adaugă, după urmare, și cu ce chip poate a răbda, a leca cu dragostea, căci de vom avea noi hristianii dragoste, cu lesnire vom suferi unul pre altul.

3. Sărguindu-vă a țineă pre unirea Duhului întru conlegătura păcii.

Precum în trupul cel firesc, duhul cel ce se numește sufletesc și în chip de om, acela este carele împreună ține și unește pre toate mădulările, măcar deși sînt ele osebite; — cu un chip ca acesta și întru noi hristianii, Sfîntul Duh este carele ne unește pre toți, măcar deși avem neamuri osebite și stări și socotințe, și prin mijlocirea Sfîntului Duh acestuia toți ne facem un trup. Deci să ne sârguim, dice, să păzim unirea aceasta ce se face prin Sfîntul Duh, cu pacea cea dintre noi, căci de nu vom avea conlegătura dragostei și nu ne vom afla între noi cu pace, cu adevărat vom pierde unirea care ne o a dăruit Sfîntul Duh, precum urmăde și la trupul cel firesc; ca să dicem de s'ar despărți mîna sau piciorul de cela-l-alt trup și de s'ar tăia mădulările de conținerea (încheeturile) lor și unirea ce o au una cu alta, mai mult nu se țin împreună una de alta și de însuși duhul cel firesc. Deci avem trebuință de a avea multă silință și ostenelă și purtare de grijă, pentru că fără de ostenelă nu vom putea să avem tot-de-una pace cu frații noștri și să ne conlegăm dar pre înșine noi unul cu altul, și unde se pornește și se poartă unul, acolo și cela-l-alt să se poarte; fiind-că cu acest-fel de chip împreună se mișcă și împreună se poartă și cei ce sînt legați unul cu altul cu legătură; și nu ne arătăm că în chip domnesc stăpânește unul pre altul, ca cu acest chip, împreună să ne ținem de unul și acelaș Sfînt Duh.

4. Un trup și un duh.

Nu cere Pavel dela hristianii prost dragoste și cum s'ar înțempla, ci cere acest-fel de dragoste strînsă, care face pre toți hristianii un trup, pentru scumpa unire ce au unii cu alții; în cît precum mădulările trupului compătimesc unul cu altul și iarăș împreună se bucură unul cu altul, așa și hristianii se cuvine a compătimi și împreună a se bucura unul cu altul. Bine a dis însă și un duh, pentru ca să arate cu acesta, că pentru a fi un trup, din acesta urmăzează a fi și un duh; sau o dice acesta, căci se poate cu adevărat a fi oare cari un trup, a nu fi însă și nu duh, precum de pildă poate a fi vre un drept slăvi-

tor, prieten duple trup cu ereticii, a nu fi însă și prieten duple duh, adică duple dogme și eres; sau se înțelege și așa: căci fiind-că noi hristianii am luat un duh prin credință, pentru această sintem datorii să avem și unire între noi; sau duh dize aicea pre osârdia cea una, chipul cel de o potrivă și consufllarea (concordia), ca cum ar dize ca să fiți un trup și un suflet ¹⁾).

Precum și v'ați chemat întru o nădejde a chemării vóstre.

Dumnezeu, dize, a chemat pre toți voi hristianii pentru ca să dea voue aceleași daruri, că tuturor le dăruiește viață și de o potrivă al tuturor este cap și pre toți împreună a sculat și împreună i-a pus a ședea întru cele cerești, și pre toți de obște și cu de o potrivă cinste i-a însușit luiși. Și aceleași bunătăți le nădejduim a le dobândi toți hristianii de obște; pentru această dar sinteți datorii, dize, a fi una duple unirea dragostei, pentru-că în ceriuri toți hristianii vor fi întocmai ca unui ce se vor afla întru aceeași împărăție a ceriurilor, măcar deși pre pământ aflându-se sint osebiți unul de altul.

5. Un domn, o credință, un botez.

Unul, dize, este Domnul al tuturor hristianilor, și nu are unul adecă mai mare domn, iar cela-l-alt mai mic, nici unul adecă s'a mântuit din credință, iar cela-l-alt s'a mântuit din fapte, ci toți din credință s'a mântuit, nici unul adecă s'a făcut fiu al lui Dumnezeu din sfântul botez, iar cela-l-alt nu s'a făcut, ci toți de obște din unul și același sfânt botez s'a făcut fil ai lui Dumnezeu²⁾).

¹⁾ Teodorit însă așa tâlcuește această: „Un duh ați dobândit, într'un trup vă aflați, o nădejde s'a dat voue și cea a învierii și cea a împărăției ceriurilor“.

²⁾ Marele Vasile această tâlcuindu-o dize: „Pentru această nu iudaicește pentru fiește-care spurcăciune ne scaldăm, ci o mântuitoare scaldătoare adecă botezul știm“ (Cap. XV, despre Sfântul Duh). Pre singurimea botezului arătându-o, Apostolul dizea aiurea: „Că cu neputință este, cei ce o dată s'a mântuit și au gustat din Darul cel ceresc, și cari au mai cădut iarăși a se înoi spre pocăință, a două oră răstignind pre Fiul lui Dumnezeu și batjocurindu-l“ (Cuv. VI, 4). Și iarăși: „Că de bună voe păcătuiind, noi duple ce am luat cunoștința adevărului, nu mai rămâne jertfă pentru păcate“ (adecă botez) (Evr. X, 26). Pentru ce însă întâiu a dīs Apostolul, o credință și apoi a dīs un botez? Pentru-că credința povățuește înaintea botezului, că mai întâiu trebuie a crede omul și apoi a se boteza; pentru această dize Mar. Vasile, credința și botezul sint două chipuri de mântuire de o ființă unul cu altul și nedespărțite; că credința cu adevărat prin botez se deplinește; iar botezul se întemează prin credință și prin acesteși nume și una și alta se deplinește, că precum credem în Tatăl și în Fiul și în Sfântul Duh, așa și ne botezăm în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh și merge înainte măr-

6. Un Dumnezeu și Părinte al tuturor, cel preste toate și prin toate și întru toți voi.

Unul, *ține*, este Dumnezeuul și Părintele al tuturor oamenilor: «Cel preste toate», adică, acela ce este mai pre sus de toate «și prin toate» adică acela ce încapă în toate estimile cu providenția și ocârmuirea sa. «Și întru toți», adică cel ce locuiește întru toți voi. Înseamnă însă, că ereticii *țin* că propunerea «prin» se dă la singur Fiul, iar propunerea «în» la singur Părintele, fiind-că înseamnă micșurime; iar fiind-că aceea amândouă aceste propuneri, adică, *prin* și *în*, se află la Părintele, deci nu arată micșurime, drept aceea ereticii greșesc¹⁾.

7. Unuia fiește-căruia din noi însă i s'a dat Darul după măsura dăruirii lui Christos.

Poate s'ar nedumeri cine-va și ar *ține*: o, fericite Pavle, de vreme ce *ții* că hristianii au toate darurile de obște și întocmai, de unde vine acesta, că unul adică are dar mai mare, iar altul mai mic? că acesta făcea și pre Efesenii precum și pre Corinteni și pre alții mulți, a se zavistui unul pre altul. Deci dezlegând dumnezeescul Apostol nedumerirea acesta aicea, *ține*, că fiește-căruia hristian i s'a dat darul, precum a măsurat Christos acela ce dăruiește darurile. Drept aceea fiind-că este dar și dăruire, primește și mulțamește și tu hristiane carele ai darul cel mai mic, fiind-că tot ai luat, căci nu s'a dat ție ca datorie, darul acesta dela Dumnezeu. Și fiind-că Dumnezeu este cel ce hotărăște și cumpănește măsura fiește-căruia dar, or mic or mare, tu mai mult nu cerceta despre acesta, pentru-că de a rânduit Dumnezeu măsura fiește-căruia dar, negreșit spre folos o a făcut acesta. Deci câte sînt de nevoie, fără de care nu este cu putință a fi vre un hristian, aceste toate, *ține*, sînt de obște și întocmai la toți hristianii, iar de are vre un hristian dar mai mare decât altul, acesta nu te mahnescă căci nu o ai; pentru-că acela ce a luat darul cel mai mare a făcut și osteneală mai mare precum mai jos o va spune Apostolul. Veți

turisiră traducînd către mîntuire, urmîză însă botezul pecetluind învoirea noastră" (Cap. XII despre sfîntul botez). Și iarăși, *ține*, trebuie a ne boteza precum am apucat și a crede precum ne-am botezat și a slăvi precum am crezut (Cuv. pentru nevoință).

¹⁾ *ține* însă și Teodorit: „Pretutîndenea pre *ține*rea una și unul o a pus spre conglăsuire unind pre biserică, un Domn, *ține*, avem; un botez am dobîndit, la o credință ne-am adus; unul este Dumnezeuul și Părintele nostru al tuturor. Deci se cuvine voi ca niște frați a avea unire la un gînd unul cu altul; *ține*rea însă; „preste toate“, înseamnă pre stăpînire, iar „prin toate“, pre providenția, iar „întru toți“, pre sălășluire.

însă, că nu a ȃis duple măsura credin ei fie te-căruia, pentru ca să nu m hn esc  pre ac ia, cari a  mai mici daruri, ci a ȃis duple măsura fie te-căruia dar, în voea lui Dumne eu celui ce dă, pentru ca să nu c teze cine-va nici cum a cerceta despre ac sta.

8. Pentru ac ea ȃice: Suindu-se la  n l ime a robii robie  i a dat dări  menilor (Psalm. LXVII, 19).

 i că Dumne eu este cel ce dă darurile  menilor arătat, ȃice, este din cuvintele prorocului David, carele ȃice că Dumne eu a dat dări, a ec  d ruiri  i daruri  menilor. Ci David ȃice că a luat dări  i nu că a dat? Însă una  i aceea i   telegere este aicea  i a luat  i a dat, pentru-că Christos d nd darurile  menilor pentru acéstea  a slujire dela  meni, fiind-că or  carele om  a dar, pentru  c sta îl  a, fiind-că lucr z  vre o slujbă lui Dumne eu  i ostene te¹⁾. Dec , nu se cuvine pentru ac sta a se m hni cine-va. S'a suit însă Christos or  la  n l imea crucii, c nd s'a răstignit, or  la  n l imea cerului, c nd s'a  n l tat, care ac sta este  i mai potrivită, precum din următoarele cuvinte se face arătat. Care robire însă o a luat rob  Christos? Pre cea a diavolului a ec , fiind-că a luat Christos rob  pre diavolul  i pre m rte  i blăstemul  i păcatul  i pre noi ómeniĭ cari eram supt robia diavolului  i a celor-l-alte  i nu numai ne-a slobo it, ci  i în loc de pedépsă, a dat nouă dări  i daruri, precum ȃice   teptul Fotie.

9.  ar ac sta că s'a suit, ce este, fără numai că  i s'a pogorit mai  nt i  în p r ile cele mai de desu  ale p m ntului?

10. Cela ce s'a pogorit, acesta, este  i carele s'a suit mai pre sus de t te cer urile, ca să deplin esc  t te.

De vreme ce Pavel aicea vorovește despre smerita cugetare, pentru ac sta aduce pre Christos pildă, precum îl aduce  i în Epistola cea către Filipseni  i ȃice că precum Christos nu s'a lepădat de a se pogori din cerîuri  i a se smeri, a a  i voi hristianii nu vă lep da i de a vă compogori pentru smerenie către fra ii voștri cei mai mici.  ar cum că Christos s'a pogorit, este arătat din cuv ntul lui David: «Carele a ȃis că s'a suit» că suindu-se ȃice la  n l ime (Psalm. LXVII, stih 9), căci la Dumne eu c nd se ȃice că s'a suit, este de nevoie a   telege că mai  nt i  s'a pogorit dela  n l imea întru care mai înainte se afla;  ar la  meni nu urm d  ac sta, căci c  i  meni să sue la vre o vrednicie dumne e c  sau  men c , nu se afla mai

1) Teodorit însă ȃice că am ndou  s'a  făcut  i a luat  i a dat; că luând credința d   mprov  darul.

înainte într-o aceea, ci dela cele de jos se sue la cele de sus și dobândesc vrednicia acesta. Dar cum s'a pogorit Christos în iad? Că iadul îl numește aicea Apostolul, părți mai de jos ale pământului, după obiceiul ce are Scriptura și după obșteasca socotință, ce o au oamenii, că iadul este în părțile cele mai de jos ale pământului, că așa dicea și Iacov către fiii săi: «Și veți pogori bătrâneța mea cu durere în iad» (Fac. XXIV, 38). Și David dice: «Dă-mi ai scos din iad sufletul meu, mântuitu-m'ai de cei ce mă pogorau în groapă» (Psalm. XXIX, 3). Deci Christos s'a pogorit în părțile cele mult mai de jos ale pământului decât care altele nu sînt mai jos. Și apoi de acolo de jos s'a suit mai pre sus de toate cerurile, mai pre sus decât care alte ceruri nu mai sînt. Și nemărginita pogorire ce o a făcut nu l'a oprit nici cum de a se sui la înălțimea cea prea de asupra¹⁾.

Deci și voi hristianii, de vă veți smeri, negreșit vă veți înălța fiind-că Pavel pentru acesta arată și voroște acestea cu de-a mărunțul, pentru ca să învețe pre oameni smerita cugetare. Iar că s'a suit, dice, Christos mai pre sus de toate, ca să plînescă și să umple toate zidurile și toate locurile de stăpînire a cea împreună cu omenirea și de lucrarea sa, pentru-că cu dumnezeirea sa umplea toate locurile a totului mai înainte de în-omenire, pretutindenea fiind și mai pre sus de tot, nemărginit fiind²⁾). Însemnă, o cetitorule, graiului acesta împotriva

¹⁾ Iar înțeleptul Fotie tâlcuește așa dicerea acesta: Fiind-că ceea ce se sue, sau când se sue, începe a se face sus, nefiind mai înainte, sau nu începe a se face sus când se sue, ci din început era sus, s'a pogorit însă de acolo și iarăși se sue acolo; pentru acesta Pavel dicind pentru Christos suindu-se, tâlmăcește cum se cuvine a înțelege noi dicerea, suindu-se, acesta; adică cum că acesta nu se dice că s'a suit pentru-că a început acum a se sui (fiind-că acesta dintru început era întru înălțimea dumnezeieștei vrednicii și a părinteștei slave), ci pentru-că suindu-se din compogorirea cea până la iad, la cuvîntoasă slavă a dumnezeieștei sale vrednicii, se dice că s'a suit. Iar Teodorit dice, că părți mai de jos ale pământului a numit pre mîrte, că așa dice prorocul: „Pusu-m'au în groapa cea mai de desuși” (Psalm. LXXXIII, 19). Și iarăși: „Și ipostasul meu întru cele mai de jos ale pământului” (Psalm. CXXXVIII, 15).

²⁾ Din această dicere a luat Teologul Grigorie și a dis: „Trebuia a se umplea toate de slava lui Dumnezeu fiind-că este și Dumnezeu”. Și Marcu îndruntul în troparul cîntărei întâia a canonului Sâmbetei celei Mari, din dicerea acesta și din a Teologului luând a dis: „Ca dela slava ta pre toate să le umple, te-ai pogorit întru cele mai de jos ale pământului, că de tine nu s'a ascuns ipostasul meu cel întru Adam”. Dice însă și Domnul prin Moisi: „Viū sînt eu și viū este numele meu și slava Domnului va umplea pământul” (Numer. XIV, 21). Și Serafimii încă laudă dicind: „Sînt, Sfînt, Sfînt, Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava lui” (Is. VI, 3).

lui Pavel Samosateului și a lui Nestorie, a celor ce cred pre Christos om gol, și altul adecă Fiul al lui Dumnezeu, și altul fiu al Fecioarei dîcîndu-l; pentru că acela ce s'a pogorât, arătat este că sus fiind mai înainte, s'a pogorât apoi pre pămînt și intrupându-se și murind pre cruce s'a pogorât apoi și în îad; în cît unul și același Fiul lui Dumnezeu este acela carele a făcut pogorărea acésta și suirea, și nu este altul carele s'a pogorât și altul carele s'a suit 4).

11. Și acesta a dat.

Cu vîdîre a dîs Pavel dîcîrea: «Acesta» pentru ca să arate cum că același Christos, carele atît de mult a propurtat grijă de noi ômenii și carele pentru dragostea noastră nu s'a ferit de a se pogori în părțile cele mai de jos ale pămîntului, aceștia este carele a împărțit și darurile la ômenii, nu prost și cum s'ar fi întemplat, ci intru totă înțelepciunea și pentru folos. Drept aceea pentru ce, tu frate, te mîhnești, că nu ai luat dar mai mare? și că arăți întristarea acésta, că Christos nu a împărțit darurile sale cu dreptate și cu chip bine cuvîntat și cu acésta stai împotriva lui Christos. Iar intru cea către Corîntenii dîce Pavel, că Duhul cel Sfînt este carele împarte darurile precum voește (I Cor. XII, 11). Și în Fapte este scris că a dîs aceștia Pavel, către episcopii efeseni: «Luați amînte de sine-vé și de totă turma intru care v'a pus pre voi Duhul cel Sfînt, episcopii» (adecă pîndarii) (Fapte XX, 28). Iar intru altă parte dîce cum că Părintele lucrăză darurile: «A pus Dumnezeu în biserică întâi pre Apostoli, al doilea prorocii, al treilea învătătorii» (I Cor. III, 6). Iar aicea dîce că Fiul împarte darurile. Deci una este lucrarea a tustrele fețelor ale prea Sfîntei Treimi precum și ființa lor este una.

Pre unii Apostoli, iar pre alții proroci,

Apostolii sînt întâi fiind-că aceștia aveau și prorociile prorocilor celor în Noul Testament; iar prorocii darului acestui nou nu aveau și darul apostoliei; pentru acésta și al doilea după Apostoli s'au pus în rînduială. Și erau proroci în noul dar, precum era Agav și prorocii cei ce au venit în Antiohia, despre care este scris așa: «Intru aceste zile s'au pogorât din Ierusalim, prorocii în Antiohia» (Fapt. XI, 27).

Și pre alții Evangheliști.

1) Iar Teodorit dîce: „Nu s'a pogorât altul și altul s'a suit, ci ca să dîc în scurt, alt-fel s'a pogorât și alt-fel s'a suit, că fără de trup pogorându-se, cu trup s'a suit; pogorînd însă nu înseamnă ôre care localnică mutare, ci mărima iconomieio învătă, cum că cel prea înalt a suferit atîta smerenie. —

Evangelheliști numește aicea Pavel sau pre cei ce scriau Evanghelia, sau pre cei ce nu înconjurau prin lume pretutindenea să propoveduască, acolo însă, unde se aflau, binevesteau noroadele cu propoveduirea, precum era Prischila și Achila ¹⁾.

Iar pre alții păstori și învățători.

Păstori aicea numește pre episcopi, pre cei ce au purtarea de grijă a bisericilor, precum era Timotei, Tit și alții ca aceștia. Poți a socoti păstori și pre presbiteri (adecă pre preoți); iar învățători pre diaconi, fiind-că aceștia aveau în biserică rândulala cea curățitoare, precum dice Dionisie Ariopaghitul, că prin învățatură și prin dumnezeescul cuvînt curățesc pre oameni²⁾.

12. Spre săvîrșirea sfinților în lucrul slujbei, spre zidirea trupului lui Christos.

Veți, o cetitorule, câtă este vrednicia fiește-căruia hristian? Fiește-carele, dice, gătește pre cela-l-alt, fiește-carele slujește spre zidirea trupului lui Christos, adecă a bisericei. Drept aceea ce te mîhnești, tu hristiane, că ai luat mai mic dar? Că iată și tu trebnicești spre gătirea sfinților, adecă spre folosul și deplinătatea hristianilor. Veți însă, frate, și ta aminte, nu cum-va luând darul pentru ca să zidești pre cea-l-alti frați ai tăi, apoi zavistuiind acelora ce au mai mari daruri, din acesta să te perdi pre sineți; apoi și acesta socotește-o, că deși cela-l-alt a luat mai mare dar dela Dumnezeu pentru folosul hristianilor, însă osteneala și slujirea ce-o a făcut este mai mare și duple urmare și munca este mare aceluia, de nu va întrebuinta bine darul cel de acest-fel ce i s'a dat. Și duple alt chip încă socotește, ore nu este patimă satanicăscă acesta ce

¹⁾ Unul ca acesta însă a fost și diaconul Filip despre carele este scris așa: „Iar a doua zi eșind noi cei dinprejurul lui Pavel, am venit în Chesareea și intrînd în casa lui Filip Evangelistul (celui ce era din cei șapte diaconi), am rămas la dînsul“ (Fapt. XXI, 8). (Scrie însă acestași Pavel și către Timotei: „Lucrul Evangelistului fă-l,“ (II Timot. IV, 5).

²⁾ Teodorit însă dice: „Cum că păstori și învățători numește Pavel pre cei prin cetăți și prin târguri rînduiți; iar Evangelheliști, pre cei ce înconjură și propoveduesc Evanghelia“. Iar Evsevie al lui Pamfil acestea le dice despre Evangelheliști, dicînd: „Din cei ce au strălucit însă întru aceste vremi, a fost Codrat, carele împreună cu fiicele lui Filip cu pro-rocesc dar, se dice că au strălucit“. Și alții încă pre lângă aceștia mulți se cunoșteau ca aceștia, avînd rîndulala cea întâia a învățătorei Apostolilor; cari ucenici fiind, duple dumnezeesca cuvîntă a unor învățători ca acestora prin toate locurile pre temelile Apostolilor cele puse de dînșii ale bisericilor zideau crescînd spre mai mult propoveduirea și mîntuitoarele semințe ale împărăției cerurilor, prin lățimea a totă lumea sămănîndu-le (Cartea III, cap. 37 din bisericăscă istorie).

o pătimești, adică a zavistui pre fratele tău cel ce are darul cel mai mare, carele gătește și zidește trupul în biserica lui Christos? Că patima cea de acest fel este naștere a lui anti-hrist și a protivnicului lui Dumnezeu.

13. Până ce vom ajunge toți la unirea credinței și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu.

Până atunci, dice, se cuvine să lucreze și să ostenască și să zidască pre hristiani, cei ce au luat darurile, până ce vom ajunge toți la unirea credinței, adică până ce cu dovadă ne vom arăta toți că avem toți una și aceeași credință. Și nici după dogme să fim osebiți, nici după viață și după fapte a nu avea dezbinări între noi; că atunci se face adevărata unire a credinței, și atunci vom cunoște pre Fiul lui Dumnezeu, când și în dogme vom fi drept slăvitori, vom păzi conlegătura dragostei, care dragoste este Christos¹⁾.

În bărbat desăvârșit, întru măsura virstei plinirei lui Christos.

Bărbat desăvârșit și măsura de virstă dice Pavel pre cunoștința cea mai desăvârșită a dogmelor credinței, precum și deplinirea a lui Christos numește pre cunoștința și credința cea desăvârșită și întregă, adică, cum că unul fiind din sfânta

¹⁾ Și Icuinenie încă dice, că acesta este cunoștința Fiului lui Dumnezeu, a nu dice unul una și altul alta despre acesta; din această dicere însă a lui Pavel luând dumnezești părinți cei ce au conșcris sfințitele liturghii, Marele Vasile, Chrisostomul și Grigorie Dialogul, cer dela Dumnezeu unirea credinței, care tâlcuind-o înțeleptul Nicolae Cavasil episcopul Dirahului dice: „Și ce este unirea credinței? Bărbatul, dice, cel cu îndoit suflet, nestatornic este în toate căile sale“ (Iacov IV, 8). Cu îndoit suflet dicând, pre cel ce se îndoiește, pre cel nici de cum adevărat; că unul ca acesta în amândouă părțile plecându-se, nici întru o parte umblă cu încredințare; lucrul cel împotriva acestuia se arată prin unire, stăruire, adevărire, cel ce stă, că acela ce crede cu adevărat și una știe despre lucru, sau că este sau că nu este, iar cel ce se îndoiește, către amândouă se plecă și dela numire se face arătat“ (Cap. XIII din tâlcul dumnezeștei liturghii). În cât după tâlcuirea acesta a înțeleptului acestuia, Pavel se roagă lui Dumnezeu să ajungă toți hristiani la credința cea desăvârșită la cea a minunilor care și mare și a teoriei se numește nimica îndoindu se la câte cer, măcar și munților poruncind a se muta întru alt loc; adeveriți și deplin încredințați fiind, că toate se pot celuia ce crede și că Dumnezeu pre toate poate a le face. Iar cunoștința Fiului lui Dumnezeu înțelege Pavel aicea nu pre cunoștința lui Dumnezeu ceea ce se face prin teoria fapturilor și a dumnezeștilor Scripturi, căci aceasta pot să o aibă și cei necurați, ci dice pre cunoștința cea prin dumnezească strălucire, cea înipostatnică în inimă cunoștință mai pre sus de fire a Fiului lui Dumnezeu, care se dă singur celor desăvârșiți și cu totul curățiți de trupeștile și suleteștile patimi, la care roagă să ajungă toți hristiani.

Treime și asemenea cu Tatăl și cu Sfântul Duh, s'a făcut om, aflându-se un ipostas în două fir și în două voinți și în două lucrări, și cum că cu trupul șede împreună cu Părintele și va veni cu același trup pentru ca să judece pre vii și pre morți, și câte alte dogme despre Christos se înțeleg drept duse, dic, de către sfințitele sobore și dascălii și teologii bisericești¹⁾. Cum însă între alte părți ale trimerilor sale Pavel dice nedeplină pre cunoștința ce o avem pentru Christos? «Că vedem, dice, acum ca prin oglindă și în ghicitoră» (I Corint. XIII, 12); sau dice cunoștința noastră nedeplinită, spre ossebirea cunoștinței ceii ce va fi în viitorul vec, care va fi desăvârșită și întregă; ori aicea

¹⁾ Icumenie însă tâlcuind dicerea acesta dice: „Ca nu auzind bărbat desăvârșit și măsură de vîrstă să socotești pre cea trupescă, a adaus „a plinirei lui Christos“; ca cum ar fi dis: până când vom ajunge în deplinătatea credinței și a cunoștinței-lui Christos, ceii cu totul deplinite. Că nu ori carele s'ar întempla se facă parte a deplinirei totului, adecă a trupului lui Christos, ci cela ce a ajuns a fi bărbat desăvârșit întru cunoștința lui Christos și în măsura vîrstei ceii vrednice de deplinătatea lui Christos“. Și teologul Grigorie încă despre acesta dicea în Cuv. cel la Nașterea Domnului: „Prin toate vîrstele și puterile lui Christos să umbli fără de prihană, ca un ucenic al lui Christos, curățește-te, taete împrejur.... în sfîrșit răstignește-te împreună, mori împreună, îngropă-te împreună cu osîrdie, ca și să înviezi împreună și să te slăvești împreună și să împărățești împreună cu el“. Căci cum că cu adevărat nu este cu neputință, ci este cu putință a ajunge cine-va la deplinătatea cea în Christos, arătat mărturisește aicea Apostolul. Iar cum că este cu a-nevoie, a ajunge cine-va la deplinătatea cea de acest, fel, mărturisește sf. Macarie cel ce a ajuns la deplinătatea cea putincioasă omenilor, dicînd: „Și cine este cel ce a venit la măsura cea desăvârșită în vremile acestea și carele a gustat și pre cercare de vécul acela? Că acum pre nici un om hristian l-am vădut deplinit sau slobod; ci deși se odihnește cine-va întru dar și întră în taină și în descoperiri și întru mult îndulcire a darului, însă și păcatul încă împreună stă înăuntru; aceștia însă pentru covîrșitorul dar și pentru lumina ce este întru dinșii, socotesc a fi slobodi și desăvârșiți din neiscusință greșînd fiind-că cu lucrarea darului; acum însă pre nimenea am vădut slobod, fiind-că și ei în ore-care vreme am intrat în măsura aceea și am vădut înțelegînd cum că nu este omul desăvârșit“ (Vor. VIII, Cap. V). Vezi și supunsemnarea dicerei: „Căți sîntem depliniți acesta să cugetăm“ (Filip. III, 15), ca să înțelegi, ca ori cât s'ar face vre unul dintre omeni deplinit, tot-de-una se cuvine a se smeri, socotind cum că este foarte departe de deplinătatea cea chiar și adevărată; pentru-că dice pomenitul Mar. Macarie: „Că de multe ori am aflat între frați, că atîta bucurie am aflat în har, în cât în cinci și în șese ani a dice ei că s'a uscat potfa; și duple acesta când a socotit că s'a slobodit de dînsa, ascunsă fiind răutatea s'a pornit asupra lor și s'a aprins de potfa în cât a se mira ei și a dice, că duple atîta vreme de unde s'a sculat asupra noastră atîta mare răutate? Decî nime-nia din cei întreg înțelepți să nu cuteze a dice, cum că împreună cu mine fiind darul, cu totul m'am slobodit de păcat.

a numit cunoștința deplină, pentru statornicie și nestrămutare, căci când noi nu ne strămutăm, ci aceea ce puțin am luat o ținem cu toată sirguința și adevărarea, atunci ne dăcem desăvirșit, precum acesta se arată și din următoarele cuvintele Apostolului:

14. Ca să nu mai fim prunci, învăluindu-ne și învîrtindu-ne de tot vîntul învățăturei.

Că acesta puțină măsură, dăce, a cunoștinței ce o am luat să o ținem cu adevărate și cu statornicie și ca să nu ne mai clătim și să ne purtăm împrejur mai mult ca niște prunci fără de minte de fiește-care învățătură; fiind-că pentru acesta s'a dat dăruirile, pentru ca să economisescă și să folosescă pre alții cei ce le au acestea și după urmare pentru a nu se clăti zidirea bisericeii. Dăcînd însă Pavel, că să nu ne mai clătim, a arătat că mai înainte se clăteau Efesenii; și dăcînd și: să nu ne clătim, în fața întâia împreună se numără și pre sineși Apostolul cu cei ce se clăteau, pentru a nu se arăta că ocărăște pre Efesenii și așa mai cu lesnire îi va îndrepta. A dăcînd însă că se învăluiau și că aveau furtuni între sineși, pentru ca să arate cu dăcarea acesta în ce primejdie și turburare se află sufletele acelea, ce nu sînt înălțate și statornice în credința cea drept slăvitore; stăruind însă în metaforaua furtunei, după urmare a numit vînturi pre învățăturile omênilor cele osebite și amăgitoare¹⁾.

Întru amăgirea omênilor și întru viclenia spre iscusința rătăcirii.

Amăgitori sînt unii ca aceștia și mincinoși învățători, pentru că mută pre cei proști și fără de răutate frați întru amăgirea, lor precum voesc; pentru acesta dăce, că noi hristianii nu trebuie a ne abate și a ne întorče către rătăcire. Dar cum ne abatem noi? Cu viclenire către iscusința rătăcirii, adevă către ceea ce voeste meșteșugul cel amăgitor și metodel mincinoșilor învățători, fiind-că toate cele ce meșteșugesc unii ca acela, nu le fac pentru altă, fără numai pentru ca să amăgescă; și bine a adăus dăcarea: «amăgirea omênilor», fiind-că lucrurile și învățăturile lui Dumnezeu nu au nici o amăgire.

15. Adevărînd însă în dragoste, să creștem întru dînsul toate, carele este capul nostru Christos.

Mincuno-învățătorii cei vicleni și amăgitori în cuvinte, toate le au mincinoșe și amăgitoare și nici un lucru sănătos și ade-

¹⁾ Veđi și tălcuirea dăcerei: „La învățătură streine și de multe feluri să nu vă abateți“ (Evr. XIII, 9).

verat întru dînșii nu se află. Iar noi hristianii, fiind-că adevărim cu dragostea cea către Dumnezeu și către aprópele, și fiind-că nici o dogmă mincinosă, neadeverată nu avem, nici viețuim cu fățarnicie și cu vicleșug (că se vede aicea Pavel că nu vorovește Efesenilor numai pentru dogmele credinței, ci și pentru viața cea îmbunătățită), să creștem, dice, lui Christos pre toate ale noastre; adecă și dogmele cele drepte și viața noastră cea îmbunătățită; căci capul nostru fiind Christos și noi mădulări ale lui, datorî simțem a potrivi pre toate ale noastre cu dînsul, ca cu chipul acesta să nu avem nici o dogmă saú faptă nepotrivită și nevrednică de capul nostru Christos, ci toate să le înaintăm lui și să i le lipim.

16. Din carele tot trupul împreună alcătuiindu-se și încheindu-se prin totă pipăirea dăreî, duple lucrarea întru măsura uneea fiește-căreea părți, face pre creșterea trupului spre a sa zidire întru dragoste.

Intunecată este voróva, și nedescoperită, a dicerei acesteea, însă înțelegerea ei este acesta: Precum în trupul cel firesc, duhul cel sufletesc și curat ce se pogórá din creerii capului prin nevre (care însă aú rădăcina lor în cap, duple fiziologi și doftori), nu dá prost și cum s'ar întempla simțirea tuturor mădulărilor și mișcarea, ci duple analoghia și măsura, adecă duple priimítórea putere, ce o are fiește-care mădular, așa dá și simțirea și mișcarea; și altuî mădular adecă îi dá mai multă simțire, iar altuía mai puțină; cu un chip ca acesta și capul nostru Christos dá darurile sale sufletelor noastre, care suflete sînt mădulări ale lui, le dá însă acestea, nu prost și cum s'ar întempla, ci duple măsura fiește-căruía hristian, adecă duple puterea ce are fiește-carele hristian a încăpea. Și așa tot trupul hristianului face zidirea și creșterea sa cu dragoste, fiind-că duple alt chip nu este cu puțință să priiméscă darea darurilor Duhului celui ce se pogórá de sus, din gánditul capul nostru Christos, de către carele Duh și bine facem și creștem, afară de nu cum-va vom fi neconlegați cu dragostea și ne uniți ca un trup. Căci precum de pildă mânia s'ar despărți de trup, nu mai póte a priimi pre duhul cel sufletesc și simțitoresc, care se pogórá din cap, pentru-că s'a tăiat de conținerea trupului;—cu un chip ca acesta și noi hristianii de nu vom fi uniți între noi, nu putem să priimim Darul Sfințului Duh, cel ce se pogórá de sus, dela capul nostru Christos. Pentru acesta și Apostolul a đis că trupul împreună alcătuiindu-se și încheindu-se, adecă cum se cuvine a se afla mădulările trupului, nu prost și cum s'ar întempla aședate, ci tot o dată a fi și unite întru dînsele și fiește-carele a-și avea locul seú cel firesc și să nu fie scóse din armonie și din așe-

darea și forma lor. Deci lucrul nostru este a ne împreună alcătui și a ne încheia pre înși-ne cu dragoste, iar al capului nostru iarăși însușire este, adecă a lui Christos, a ne trimite noué celor așezați, pre Darul Sfintului Duh. Deci tot cuvîntul Apostolului este despre smerita cugetare și despre unire.

Iar acésta «în tótă pipăirea și darea» înseamnă că sufletescul duhul trupului, carele se pogóră din creerii capului să atinge și să împarte în tóte mădulările trupului ¹⁾).

Deci trupul crește și să zidește pentru-că curgerea sufletescului Duh, se atinge de mădulări și lucréză într'însele; că acésta înseamnă dîcerea: «Dupre lucrarea»; sau arată, că Duhul este carele dă mădulărilor lucrarea și mișcarea.

17. Deci acésta dîc și mărturisesc întru Domnul, să nu mai umblați de acum pre cum cele-l-alte neamuri umblă, întru deșertăciunea minții lor.

Insușire a învățatorului este nu numai a sfătui, ci și a înfricoșa, făcend pre Dîmneđu privitor și stătător asupra ucenicilor sîi. Pentru acésta și Pavel ca un dascăl al lúmei, acésta face aicea; că mărturisesc, dîce, adecă martur pun voué pre Domnul, că nu am ascuns de voi ce-va din cele ce se cuvenea a vè dîce; nu a dîs însă ca să nu umblați mai mult pre cum umblați mai înainte, pentru ca să nu-î înfrunteze, ci să nu mai umblați pre cum umblă cele-l-alte neamuri, înțeleptîndu-î pre ei și făcându-î a se sfii de pilda celor-l-alte neamuri; iar întru deșertăciunea minții lor umblă neamurile una adecă, pentru-că cinstesc pre idoli care se numesc deșerti și fără folos, precum dîce Ieremia: «Aû mers în urma celor deșerte și s'aû zădărnicit» (Ier. II, 5); și iarăși: «Cele legiuite ale neamurilor sint deșerte» (Ier. X, 3). Și Isaia dîce: «Care a făcut ca să se inchine celor deșerte și liliecilor» (Is. II, 20). Și alta încă, pentru că robesc patimilor, și sint pironiți către lucrurile cele zadarnice ale lúmei, care și deșertăciune se numesc pentru acésta, pentru că noi le în-

¹⁾ Fotie însă așa tâlcuește acésta „prin tótă pipăirea“; dîce, că nu unul adecă cu cutarele să se unescă, iar altul cu cutarele, ci toți cu toți; că prin unirea tuturor să face creșterea trupului tot; dar atingerea și împreunarea de unde se înființéză? Din darea lui Christos. Și dare o numește pe acésta, pentru-că împreună cu cele-l-alte faceri de bine care dă Christos trupului sîu (adecă bisericei), dă încă și pre împreunarea unora cu alții. Iar dîcerea „dupre lucrare“ înseamnă că Christos nu numai dă noué iscusința spre a ne uni, ci și însuși acésta, a ne uni cu lucrarea, lucru al dărei lui este. Iar ca să nu te lenevești, tu hristiane, auzind că Christos ne face iscusiti a ne împreună alcătui, și ne împreună dîce, pentru acésta a adaus dîcerea acésta: „Întru măsura fiește-căreea părți“ se face adecă darea și împărțirea Duhului lui Christos dupre măsura osârdiei fiește-căreea, ce priimește darea.

trebuințăm zădărnicește: «Că deșertăciune, țice Solomon, a deșertăciunilor, toate deșertăciuni» (Eclesiast. I, 1), fiind-că după firea lor nu sînt zadarnice. ci sînt către ôre-ce trebnice, fiind-că și ca niște fôrte bune s'au zidit de Dumnezeu (Fac. I, 31) ¹⁾.

18. Intunecați cu mintea, înstreinați de viața lui Dumnezeu.

Lumina adică atât aceea a cunoștinței lui Dumnezeu, cât și cea a îmbunătățitei vieți, strălucea în lume, prin zidirea și prin luminarea legii; iar neamurile și-au întunecat mintea lor pentru-că și-au bolnăvit pre ochiul sufletului lor cel străvedetor, cu întunecul patimilor și al purtărilor de grijă celor lummești; fiind-că atât patimile cât și grijile lumii sînt ca o curgere multă și cu anevoe vindecată, care turbură și copere pre ochiul minții. Pentru acesta și cei ce aveau curgere ca acesta și săvîrșire asupra ochilor lor, erau despărțiți de viața lui Dumnezeu, adică de cunoștința lui Dumnezeu; fiind-că viața sufletului celui cuvîntăresc, este a înțelege și a cunoște adevărul și ori carele cuvîntăresc se va orbi către adevărul acesta, acela după dreptate se țice că nu viază, ci că este mort, pentru-că adevărul este ființa și lumina și după urmare viața minții celui cuvîntărești ²⁾.

Pentru necunoștința ceea ce este întru dinșii, pentru orbirea inimei lor.

O fericite Pavle, măcar deși aveau necunoștință neamurile, pentru ce le prihănești? Că acela ce nu știe, se cuvinca să învețe pentru ca să știe și a nu să prihăni. Răspunde Apostolul, că necunoștința neamurilor s'a făcut de voea lor, pentru orbirea și nesimțirea inimei lor. Iar nesimțirea iarăși acesta a urmat lor din necurățenia vieții lor și din plăcarea ce aveau spre patimi, pentru acesta sînt vrednici de prihănire ³⁾. S'a luat însă țicerea

¹⁾ Fotie însă așa tâlcuește acesta: „Întru deșertăciunea minții lor“ adică neamurile și idolo-slujiitorii, nu cugetau cele ale adevărului, nici credeau și nici așteptau pre adevăr, ci credeau acelea ce cugetarea lor le plăzmuia cu fantazia și le socotea, și ce bine putea să socotescă cei ce își aveau mintea lor întunecată? Cu adevărat nici un bine.

²⁾ Pentru acesta și Evangelistul Ioan a țis despre Dumnezeu Cuvîntul: „Întru acesta viața era și viața era lumina ômenilor“ (Ioan I, 4). Ca cum ar fi țis că lumina cea gîndită și cunoștința lui Dumnezeu și adevărul, acesta este viața ômenilor celor cuvîntători. Iar Teodorit țice: „Că viața lui Dumnezeu o țice Apostolul a fi viața cea întru fapte bune“.

³⁾ Iar Teodorit așa tâlcuește țicerea acesta: „Țice Pavel pricina fără de lege; și prorocul David așa țice: „Țis'a cel nebun în inima sa: nu este Dumnezeu; stricatu-s'au și urât s'au făcut întru iscusința lor“ (Psalm. XIII, 1). Iar orbire a inimei (că așa scrie Teodorit prin țicerea acesta),

orbire dela pétra numită pori, ca prin acésta să se arate împetritirea și vârtosia nesimțirei inimei, precum și aiurea s'a ȃis.

19. Carî nesimțîndu-și durerea s'aũ dat pre sineși înversunării, spre lucrarea a tótă necurăția întru lăcomie.

Veđi, frate, că nesimțirea neamurilor a fost din a lor proalegere? că simțîndu-și firea, adecă trândăvinduse ei și nevrînd a osteni pentru ca să afle binele și pre adevăratul Dumnedeũ, și nedurându-i nici întristându-se pentru peirea lor, ci făcându-se nebuni și nesimțitori, așa s'aũ dedat pre sineși întru înversunare. Pentru ce sfîrșit? Pentru ca să facă necurăția trupului, acea avîndu-o cugetare și lucrare de tótă vremea, și nu pentru ca să facă numai un fel de necurății, ci tóte felurile. Decî, cum nu ar fi urmat a fi nesimțitori acești ce de voe s'aũ dedat pre sineși la tótă necurăția și păcatul? Pentru că necurată viață este pricinuitoare și de dogme rele și pricinuește necunoștința de ori ce bine și faptă bună.

Decî, când vei aũdi tu pre Apostolul a ȃice la cap I al cei cãtre Romani, că Dumnedeũ a dat pre filosofi și pre neamuri la minte neiscusită, adu-ți aminte și de ȃicerea acésta, ce o ȃice aicea, și împreună unindu-le pre amîndouă înțelege, că Dumnedeũ se ȃice că dă la minte neiscusită pre acei ómeni, carî singuri pre sineși s'aũ dat aceieași minți; că adecă Dumnedeũ slobóde și îi părăsește pre ei, de vreme ce însiși s'aũ făcut pre sineși vrednici de părăsirea lui Dumnedeũ. Ci și acésta ce a ȃis Pavel «întru lăcomie» mărturisește cu acésta că neamurile de voea lor aveaũ nesimțirea ¹⁾ pentru-că era lor cu puțință să dobîndescă și bani și îndulcirî, cu măsură însă și cu bună întrebuințare. Iar de vreme însă ce ei le-aũ întrebuințat acestea cu nemăsurare și cu rea întrebuințare, pentru acésta aũ venit întru o robire și întru nesimțirea fiește-căreia bunătăți și virtuți.

20. Voi însă nu așa v'ați învățat de Christos.

21. De l'ați aũdit pre el și v'ați învățat întru el, precum este adevărul întru Iisus.

22. A lepăda voi, duple petrecerea cea de mai înainte, pre omul cel vechiũ.

Neamurile adecă și necredincioșii, ȃice, așa se află; iar voi hristianii nu ați învățat așa dela Christos, adecă nu ați cređut

pre nesimțirea cea mai de pre urmă o a numit; că orbirile cele ce se fac în trup nu aũ nici o simțire, pentru-că desăvîrșit se omórá.

¹⁾ Iar Icumenie ȃice că „întru lăcomie” se póte înțelege în loc de „că cu covîrșire și cu prisosință lucraũ neamurile tóte necurățiile trupului”. Și Teodorit ȃice: că Apostolul lăcomie a numit pre păcat.

în Christos pentru ca să faceți pângărite fapte ca acestea și a vieții o viață păgănescă ca acesta. Iar dicerea: «De ați audīt pre Christos» nu o ȳice Pavel, ca cum ȳindoindu-se, ci ca cel ce era prea ȳncredinȳat, adevă cum că l-ați audīt și v-ați ȳnvăȳat de Christos precum este adevăruȳ ȳntru Iisus.

Le ȳice ȳnsă acestea Apostolul, pentru ca să arate cum că a vieții hristianul drept și ȳntru fapte bune, acesta cu adevărat este a se ȳnvăȳa și a ști pre Christos, fiind-că cela ce viaȳă viaȳă pângărită și rea, acela duple răutate nu cunște și nu știe pre Christos. Pentru acesta și alurea aceștiaș Pavel ȳice: «Pre Dumneȳeȳ mărturisesc că ȳl știu ei, iar cu faptele ȳl tăgăȳduesc» (Tit I, 16). Iar dicerea: «Precum este adevăruȳ ȳntru Iisus», așa se ȳnȳeleȳe: cum că nu v-ați tocmit voi hristianii cu Christos când ați creȳut, ca să umblați ȳntru cele rele, precum umblă păȳanii; fiind-că lucrurile lui Christos nu sȳnt minciȳoșe și zadarnice, precum sȳnt ale păȳanilor, ci sȳnt adevărate atăȳ duple dogmele credinȳei căt și duple viaȳa ce o cere a vieții hristianii ucenicii lui; că păcatul adevă este minciună, fiind-că nu are ipostas, și sfirșit, și țel, ci este fără de ipostas și fără de vre un sfirșit și fără țel¹⁾; iar fapta bună este adevă și este lucru ipostatnic și are sfirșit și țel. Și ce v-ați ȳnvăȳat ȳntru Christos? Și care este adevăruȳ cel duple Christos? A lepăȳa pre omul cel vechiȳ, adevă pre chipul petrecerei ceiȳ de măi ȳnainte și viaȳa cea veche și păcătōsă. Iar pentru ce se ȳice om vechiȳ, veȳi supȳȳinsemnarea capului VI al ceiȳ către Romanii, și stih. 6; veȳi și tălcuirea capului III al ceiȳ către Colasenii stih. 6, adevă acesta: «Deȳbrăcându-vă de omul cel vechiȳ ȳmpreună cu faptele luiȳ, frumoșă fiind.

¹⁾ Pentru acesta a ȳis Sf. Grigorie Nisis: „Păcatul este ȳnstreȳnarea... dela Dumneȳeȳ, carele este viaȳa cea adevărată și singură” (Cuv. II, asupra lui Evnomie) și ȳarăși „că rău este ceea ce se află afară de proalegere și care se teorisăȳte duple osebit ipostas și ȳn firea estimilor este nimica” (Cuv. despre feciorie, Cap. XII). Că pentru acesta și păcatul se ȳice păcat, adevă nenemerire; pentru că cei ce le fac, nu nimeresc sfirșitul și țelul dumneȳeeștei fericiri pentru care s'aȳ zidit. ȳice ȳnsă și Marele Athanasie: răul nu s'a făcut de Dumneȳeȳ, nici ȳntru Dumneȳeȳ, nici din ȳnceput s'a făcut, nici este vre o fiinȳă a sa” (Cuv. asupra Elinilor). Și ȳarăși cel al Nisiei ȳice: „Lucrul cel ce este ȳntru estime (adevă ȳntru bine), cu adevărat este că este; iar dacă ce-va a căȳut din estime (adevă din bine), nimic nu este ȳntru estime, că ceea ce este ȳntru răutate, nu este cȳiar că este, pentru că acesta răutatea, de sineși nu este, ci nefiinȳa binelui se face răutate (tălc. la Psalmii). Iar sfinȳitul Avustin ȳice „nimic alt este răutatea fără număi lipsa binelui; decȳ răul nimica este; de câte oriȳ dar te abași dela bine, pre sineși te desparȳi de Cuvȳnt, că acesta este binele și pentru acesta nimic te faci, pentru-că te desfacȳ de Cuvȳntul, fără de carele nimica s'a făcut” (Rugăciune erotică a patra).

Carele se strică după poftele înșelăciunii.

În două chipuri poți să înțelegi, iubite, dicerea acesta: sau că precum poftele trupului să strică, așa și omul cel vechi adevărată cugetarea cea pătimasă se strică și nu rămâne; dar cum se strică poftele trupului? Pentru-că și trupescă frumusețe, care o pofteste cine-va, se vestejește și se strică de bătă sa și de bătrânețe, și cugetarea încă și puterea trupului aceluia, ce o pofteste și aceea asemenea se strică și în sfârșit amândouă cu mărtașă se topesc: «Că într-o aceeași zi, zice David, vor peri toate gândurile lui» (Psalm, CXLIV) Sau că: «după poftă» se înțelege în loc de: «de către poftă», pentru-că de către poftă se strică omul cel vechi, precum și lăna din vermi ce se nasc dintr'însă, de însuși aceia se strică; asemenea și ferul de rugina sa care o naște, de aceeași să mănâncă, fiind-că și iubirea slavei și a cinstei strică cu adevărat pre suflet, de multe ori și trupul îl strică și îi pricinuește mărtașă; asemenea fac și îndulcirile cele trupesti și bogăția lumii. Însă potrivit a numit Pavel amăgire pre îndulcirea ceea ce se naște din poftele acestea, pentru-că îndulcirea lor se formăluște adevărată și se pare a fi îndulcire cu fătărie și cu mincună, iar cu adevărat este amărăciune și mărtașă. Deci acesta este amăgirea, că se pare a fi îndulcire, și ea este cu adevărat și cu lucrul alt¹⁾.

23. Să întineriți²⁾ însă cu Duhul minții voștre.

Pentru ca să nu socotescă cine-va că Pavel este cel ce le-guește pre alt om, pentru acesta zice aicea «să vă înnoiți», adevărată pre însuși omul acela ce îl purtați, carele a îmbătrânit de păcat, pre acesta să-l înnoiți și să-l faceți nou cu faptele cele bune; drept aceea persoană și omul este același, iar prefacerea omului acestuia este după chipul și socotință. Dar cum și cu ce chip se face înnoirea omului celui vechi? Se face prin mijlocirea Sfântului Duh, celui ce locuște în mintea și în inimă noastră, fiind-că Duhul cel Sfânt nu suferă fapte și lucrări vechi și păcătoase. Deci dicerea acesta va să zică: înnoiți-vă, hristianilor, duhovnicescă înnoire cu mintea voastră, și nu trupescă, care se face cu trup³⁾.

¹⁾ Alții însă dicerea acesta: „După poftele amăgiri“ o tâlcuiesc în loc de după amăgitorile poftă, după tâlmăcire, precum și la a patra a împăraților Cap. II, stih. 25 zice că au trimis 50 fii ai puterii, pentru ca să caute pre lăie, adevărată fii puternici, tâlcuiește Teodorit.

²⁾ Întru altele se zice: a vă înnoi, atârându-se graiul din dicerea: v-ați învățat.

³⁾ Teodorit însă zice: „Duh al minții“, pre pornirea minții cea duhovnicescă o a zis. Vezi și suplinsemnarea dicerei: „Ci să vă răsfăr-măluiați cu înnoirea minții voștre“ (Romani XII, 2).

24. Imbrăcați-vă în omul cel nou.

Veți, o cetitorule, că persoana adecă omul este unul și acelaș carele se dezbracă și se îmbracă. Iar îmbrăcămintele sint osebite, adecă vechimea și tinerimea, adecă răutatea și fapta bună; căci precum a se dezbrăca și a se îmbrăca cine-va cu îmbrăcămintea sa este lesne, așa cu lesnire este și de răutate a ne dezbrăca și întru fapta bună a ne îmbrăca, de vom voi cu osârdie. Dar pentru ce numește om vechi, pre răutate, iar pre fapta bună om nou? Pentru că din fapte și din răutate, ori din fapta bună se harăcțirăsește omul și acestea sint care insemnă și vădesc pre om, ori că este bun, ori rău, nu mai puțin decât însușirile firei celei harăcțirăsitore. Și veți tălcuirea Cap. III al celei către Colășeni stih. 6. Deci om nou este noul hristian ce se boteză, carele este dator a fi puternic, adecă a nu se birui de patimi și de diavolul; este dator să nu aibă sbârcitură pre obraz, ci a fi frumos, adecă întru toate a fi desăvârșit. Și pre lângă acestea a fi și sănătos, adecă a nu avea nici o bolă de păcat, că acestea sint însușirile cele harăcțirăsitore ale omului celui nou, care este dator a le avea fiește-carele hristian, botezându-se.

Cel duple Dumnezeu zidit întru dreptate și întru cuvioșia adevărului.

Omul acest nou, dize, și botezatul hristian s'a zidit nu duple poftete amăgirei, ci duple Dumnezeu, adecă de Dumnezeu s'a zidit cu o zidire ca acesta, întru care este Dumnezeu, prin sfînta scaldătore a dumnezeescului botez, nu cu pământ și cu apă și cu cele-lalte stihii, precum mai înainte s'a zidit, ci cu dreptate și cu cuvioșie; că aceste fapte bune sint alcătuirea și ființa omului celui nou și botezatului hristian. Deci dreptate este fapta bună cea preste tot cuprindătoare și generalnică de unde și obicînuim a numi drept pre omul cel ce are toate faptele bune și este ne atîns de ori ce răutate. Pentru acesta și Domnul a dis: «De nu va prisosi dreptatea voastră (adecă fapta bună cea preste tot cuprindătoare) mai mult decăt a cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în imperăția cerurilor (Mat. V, 20).

Iar cuvioșie se dize curăția și a plîni cine-va totă datoria ce e dator; pentru acesta obicînuim a dize la morți cuvioșie adecă când plînește cine-va toate datoriile și obicînuitele ce sint datorre morților; așisderea dize și acesta: am împlinit grijile. Iar fiind-că și în Testamentul Vechi se dizea dreptate, pentru acesta dize Pavel cum că dreptatea a celui vechi era umbră și închipuitoare; iar eu dize voue pre dreptatea adevărului și a Evangheliei. Sau dizea: «Adevărului» o a dis spre osebiră

dreptăței ceii întru lucru și a ceii întru fățarnicie și în formă». Deci s'a zidit, adică s'a născut hristianul întru botez, prin dreptate și prin cuvioșie, dar se cuvine aceștia hristian a se îmbrăca și în omul cel nou, prin viața cea îmbunătățită și prin faptele cele bune. Însă când vei auzi, tu cetitorule, că să se îmbrace hristianul cu viața cea îmbunătățită, să înțelegi că nu să cuvine a se mai dezbrăca de acea viață; pentru-că Sfânta Scriptură obicinuește a dice la lucrurile cele ce nu se schimbă, îmbrăcare, precum acesta se arată și prin psalmiceasca dicere acesta: «S'a îmbrăcat cu blestemul ca cu o haină» (Psalm. CVIII, 18). Și prin acesta: «Cel ce te îmbracă cu lumina ca o haină» (Psalm. CIII, 2). Și noi obicinuiam a dice pentru un om ce nu mai pôte a se lepăda de împreuna petrecere cu altul, cum că cutarele s'a îmbrăcat cu acela.

25. Pentru aceea lepădând minciuna grăiți adevărul fieștecarele cu apröpele seü, că sintem mădulări unui altora.

Dupre ce a ăis Apostolul de obște! cuprinăetör pre omul cel vechü și pre viața cea păcătösă, apoi dupre urmare îl face arătat și cu răutățile cele din parte. Și mai întâiu învață să lepăde hristianii minciuna dela sineși¹⁾ și spune pentru cari pricinii se cuvine a lepăda minciuna, pentru-că sintem apröpe și frați unul altuia și încă cea mai mare, pentru-că sintem mădulări unul altuia; ca cum ar ăice acesta: precum ochiul omului, când vede vre un șörpe sau vre o hiară înfricoșată și omorătöre de ömeni, nu spune piciorului minciuna că nu vede nimica, ci îndată îi dă știrea adevărată, de acesta și fuge de acesta. Sau când piciorul, se ăicem, calcă în vre o gröpă adăncă, care nu se vede, ci este acoperită pre de-asupra cu pământ sau cu burueni și cu trestii, precum ăic, când calcă piciorul și cunoște că este gröpă, nu spune minciună ochiului, ci îi dă știre adevărată pentru ca să privescă să afle altă parte de trecere ca să trecă și să se păzescă; și în scurt precum tötö mădulările omului când simțesc vre o vătămäre o arată cu adevărat la tötö mădulările pentru ca să se ferescă; cu un chip ca acesta și noi hristianii fiind-că sintem mădulări unul altuia, pentru acesta nu se cuvine să spunem minciună unul altuia, ci să ăicem adevărul, pentru ca să cunoștem sau binele și să-l vinăm, sau răul și să fugim de el.

26. Măniați-vă și nu greșiți (Psalm. IV, 5).

Mai sus a ăis Apostolul să nu mințescă hristianii, fiind-că de multe ori din minciună se naște urgie și mânia, pentru a-

¹⁾ Veăi și tălcuirea ăicerei: „Nu mințiți unul altuia“ la cap. III, 9, al ceii către Colasenii.

césta dupre urmare și aicea dîce Apostolul, că bine este cu adevărat a nu se mânia vre un hristian nici de cum; însă fiind-că se întîmplă a se mânia, pentru acésta sfătuește că de s'ar întîmpla a vē mânia, o hristianilor, încalte să nu întrebuințați mânia fără măsură și pentru acésta să cădeți în păcat, ci în grabă să potoliți mânia voastră, puind-u-i frâu pre cuvîntărima (rațiune). Sau s'a împrumutat cu dîcerea acésta Apostolul de la prorocul David. Unîț însă dîc că numai o singură mînie se face fără de păcat, aceea ce are cine-va împotriva demonilor și a patimilor și a păcatului, și despre acésta mînie ne poruncește aicea dumnezeescul Apostol ¹⁾).

Sórele să nu apue întru mânia voastră.

Nu rămăe, dîce, întru voi fraților, patima mîniei în véc de multe dîle, ci nici sórele să apue și să vē lase învrăbiți și tulburați cu frații voștri, una adecă, ca nu cum-va să se arate că ș'a răsărit lumina sa unor ómenî nevrednici de lumină, și alta încă, nu cum-va nóptea fiind în mijloc mai mult să se aprindă focul mîniei și să formăluască meșteșugiri, vrăsmășii ale unuia asupra altuia ²⁾).

27. Să nu dați loc diavolului.

A vrăsmășuî unul pre altul și a ne mânia între înșine, acésta este că dăm loc diavolului; pentru-că în câtă vreme sîntem uniți și împletiți unul cu altul prin dragoste, nu este cu puțință diavolul să bage între noi vre o vrăsmășuire a lui și răutate, fiind-că nu află loc și intrare; Iar când află vre o despărțire, și loc deșert între noi, atuncea și el aflând locul deșert își bagă între noi capul său ca șérpele; Iar dupre ce își bagă capul își trage împreună și pre tot cel-l-alt trup al său și cu totul ne stăpânește ³⁾).

¹⁾ Pentru acésta a dîs și M. Vasile: „Că nevră adecă vină a sufletului este mânia, curaj dând sufletului întru starea împotriva răutăților... că de nu te vei mânia asupra viclénului, nu este cu puțință ție a-l urî pre el cât se cuvine; că mi se pare că trebuie a arăta asemenea sînguiniță și către dragostea fapteî bune, și către ura păcatului (Cuv. asupra celor ce se mânia).

²⁾ Acéstă dîcere tâlcuind-o Teologul Grigorie dîce: „Căci precum mânia nu se cuvine a petrece tótă ziua, ci a apune mai înainte de apusul sórelei;—este bine și lucru plăcut lui Dumnezeu, nu cu vreme lungă și întîrziere, că nu este fără de primejdie nouă mâniați fiind a apune sórele dreptăței; așa mîncarea cea de acest-fel a petrece nóptea nici a se păstra pentru a dóua dî“ (Cuv. la pasha); și Teodorit dîce: „A dat măsură mîniei pre măsura dîlei că se vede, nu nóptea când se liniștește gîndul să întîndî bóla.

³⁾ Óre care păriți însă dîcerea acésta a Apostolului o tâlcuesc așa: cum că când propune diavolul vre o cugetare de rușine nouă, sau rea, trebuie să o urâm și să-i stăm împotriva și din întăia propunere să o

Iar Icumenie dice, că dicerea acesta: «Să nu dați loc diavolului», se atârână de cea de mai sus ȕisă: «Să nu apue sórele întru m nia v str » ca să nu se dea loc diavolului prin cuget rile cele de nópte si să ne aprindă pre noi spre mai multă vrajbă asupra fra ilor aceloră cu cari ne-am turburat  iua.

gonim dela noi, precum Iacov fratele Domnului ne sfătuește  ic nd: „Sta i împotriva diavolului  i va fugi dela voi” (Iac. IV, 7).  i să nu vorovim cu dulc     i să ne  nvoim cu g ndul cel rău, nici să facem compogor re ca să lucrăm prin fapte; căci de vom face a a dăm loc diavolului;  i care este locul? Inima n str  este, întru care intră diavolul c nd primim noi propunerea g ndului lui  i face învoire în inima n str .  ns  i acesta însă o poruncește  i Ecclesiastul  ic nd: „C nd Duhul (adecă cugetul celui ce st p ne te adecă al diavolului) se va sui asupra ta, loc (adecă inima ta) să nu-  faci” (Eccl. X, 4).

Pentru acesta  i dumnezeescul Chiril al Alexandriei, t lcuind  icerea: „Atuncea a intrat satana în Iuda”,  ice: „A intrat dar satana ca  re care u   pustie de deşteptarea păzitorului  i deschisă luiși, pre inimă afl ndu-o  i v   nd mîntea lui că este fără de u    i  nferb ntat acum a face ceea ce voește,  r  ce ar voi  i ar socoti... că vine mai  nt i  la început cerc nd inima celor ce cinstesc pre Dumne eu,  i mai  nt i  s m n  g nduri rele  i îndulcirile cele în p ng r ciune  i ne a i  pre noi către tot felul de gre ale, iar mai ales către aceea cade grea, către care ne-ar vedea că acum mai  nt i  pătimim (adecă către cele ce avem în pătimire).  i mai înainte s ntem birui ...”  i mai jos încă:  i a p timii acest-fel, precum c nt  Psalmistul: „Mai înainte de a m  smeri, eu am greșit” (Psalm. CXVIII, 67), că mai înainte de a pătimi cu totul păcatul (adecă mai înainte de a s vir i) progrese m noi cu înțelegerea g ndurilor cinstind păcatul  i primindu-l,  i loc de intrare d nd prin acesta lui satana,  i închipuire va fi  i iconă a lucrului acestuia, patima v n  torului” (Tom. IV, Part. 9, Cap. XIII).

Acesta  Chiril însă t lcuind  icerea de mai sus a Ecclesiast.: „De se va sui asupra ta duhul celui  ce st p ne te locul tău, să nu-l la i, că vindecarea va potoli mari păcate”  ice: „Că cert ndu-se întru început patimile  nc t     i se curmă, iar de ar lua  naintire lată spre cele mai rele, ca  i ne sfătuit cu totului tot lucr   împotriva sufletului,  i cugetul muncitorului nu-l suf r” (T lc. la loil Cap. I, tom. 3).  i dar  icerea: „Vindecarea va conteni păcate mari” va să  ic , că doftoria ce o ar face cine-va la începutul păcatului, adecă a nu primi în inima sa prolovirea g ndurilor celor rele, ci a-l ur  pre el  i a- i  nt ce fa a de către d nsul, ura acesta va înceta pre p catele cele mari, pentru-că nu le lasă să ajungă în faptă  i în lucrare  i așa să se facă de m rte  i mari. Ve i  i supînsemnarea  icerei: „Trupul po te te împotriva duhului” (Gal. V, 17), asemenea ve i  i supînsemnarea  icerei: „ i  n l nd pic toarele v stre” (Ef. VI, 15). Pentru acesta dator  s nt hristianii a se împotrivi  i a da r sboi  g ndurilor celor de rușine  i hilit re  i rele, precum se  mprotivesc  i dau r sboi   i lucrărilor  i faptelor celor de rușine  i dupre cum se siguripsesc întru cele din afară, a a să se sigurips c   i întru cele dinl untru; pentru acesta a  is Mar. Macarie: „S nt  re-cari ce  ic acesta: că Domnul cere numai rodirile cele  r tate dela  men , iar cele ascunse Dumne eu le ispr ve te; însă nu s nt a a lucrurile, ci precum se siguripse te cine-va în omul cel din afară, a a e

28. Cel ce fură, să nu mai fure.

Vezi, o cetitorule, cari sînt mădularile omului celui vechiu? Minciuna, mânia, pomenirea de rău, furtişagul, despre care mai sus a spus Apostolul şi aicea dice; însă nu dice: cela ce fură să se pedepsască, ci să înceteze dela rău, căci pedepsa şi munca furilor este lucru al judecătorilor celor din afară, iar a înceta furul de a mai fura şi de furtişag, acesta este încredinţarea lui Christos. Unde sînt acum Novaţianii cei ce se duc pre ei curaţi şi cari sînt plini de totă necurăţenia, cari oboră pocăinţa? Ascultă pre Apostolul Pavel că este cu putinţă a se speia cineva de păcatul său nu numai cu a face parăsiere de el, ci şi cu a lucra bunătate, că dice duple urmare acestea:

Iar mai ales ostenescă lucrând binele cu mâinile sale, ca să aibă a da celui ce are trebuinţă.

Fiind-că nu e destul numai a lăsa cine-va păcatul, ci şi a lucra pre fapta bună cea împotriva păcatului, pentru acesta dice Pavel aicea că, furul cel ce mai înainte fura şi făcea răutatea furtişagului, acum se facă fapta bună a milosteniei; şi nu prost să o facă acesta, ci cu ostenelă şi cu trudă, adică cu meşteşugul şi lucrarea mânilor; una, adică ca să se chinuască pre sineşi şi să-şi sfărme prin lucrarea mânilor, trupul său carele pentru nelucrarea ce urma mai înainte s'a fost învătăat a fura pre ale altora şi a se hrăni dintr'însele, şi alta încă pentru ca să aibă chip îndestulat şi venit al vieţii din meşteşugul şi lucrarea mânilor lui şi aşa avînd chipul să miluască şi pre alţii, cari nu au; şi în locul celor ce furau mai înainte dela alţii, acum să facă bine şi să dea altora. O minune! (Că bună vreme este, cu glas a striga aicea) că viaţa Sfintei Evanghelii face curaţi şi angheli pre aceia cari mai înainte erau păcătoşi şi draci¹⁾.

29. Tot cuvîntul putred să nu purcedă din gura voastră.

Cuvînt putred şi puturos numeşte aicea Apostolul pre cel nelucrător şi fără de vreme şi zădarnic sau deşert, precum de

dator a se nevoi a face război împotriva gândurilor; că cere dela tine Domnul ca să te mînuieşti asupra-ţi, să te lupţi tu cu mintea ta şi nici să te învoeşti, nici împreună să te îndulceşti cu gândurile răutăţii" (Vor. III, 3). Dice însă şi dumnezeiescul Chrisostom: „Că cela ce biruieşte gândurile cele rele, acela se face împărat; şi cu alt chip ne facem împăraţi adică de vom voi să biruim gândurile cele necuviinţose, căci cum că unul ca acesta împărăteşte şi mai bine decît cel împodobit cu coronă, acum o voi face vouă arătată acesta" (Vor. III, la cea a doua către Cor.)

¹⁾ Şi Teodorit încă tâlcuind dicerea acesta dice: „Fiind-că nelucrarea, acesta mai cu osebite naşte pre păcatul furtişagului, potrivit a rînduit împotriva acesteea pre buna lucrare; cheazăşlueşte însă ca nu pentru singur pîntelece a întrebuinţa lucrarea, ci şi pentru trebuinţa celor lipsiţi

pildă este vorba nebunescă, șaga, adică glumele și șăgile și altele asemenea¹⁾. Iar mai rău încă și mai puturos cuvânt decât cel putred este vorova cea de rușine și ocară și grăirea de rău, fiind-că avem să ne osirduim nu numai pentru faptele cele rele, care le facem, ci încă și pentru cuvintele cele deșarte ce le grăim, precum a spus Domnul: «Însă ȋic voue: pentru tot graiul deșert care l'ar grăi ȋomeni, vor da rȃspuns în ȋiua judecȃței despre acela» (Mat. XII, 36)²⁾.

.. Ci de este vre un bun spre zidirea trebuinței, ca să dea dar celor ce aud.

Adecă noi hristianii numai cuvântul acela se cuvine să îl grăim, carele este trebuincios la pricina noastră și la trebuința ce avem. Iar tot cuvântul care nu este trebuincios în pricina noastră, acela nu se cuvine să-l grăim fără vreme și fără trebuință ca cei ce aud cuvintele cele mai trebuincioase ale noastre să

¹⁾ Însemnă, că deși sfințitul Teofilact aicea ȋice cum că nebunescă vorovă și gluma este cuvânt zădarnic, mai cu lătime luând pre înțelegerea cuvântului nelucrător; mai cu amăruntul însă luându-se este mult mai rău și pricină de mai multă oșindă este vorova nebunescă și gluma decât cuvântul deșert, căci vorova nebunescă și gluma stricând țaria și statornicia minței și pornind spre rău pre cei ce le aud, vederat este păcat, iar cuvântul nelucrător, adecă deșert nu este acest-fel. Și ascultă ce ȋice Mar. Vasilie, că întrebât fiind acesta, din care graiuri se judecă vorova deșartă, rȃspunde așa: „De obște tot graiul carele nu urmăze spre trebuința cea trebuincioasă întru Domnul, deșert este; și atât este primejdia graiului celui acest-fel, în cât măcar de ar fi și bună ceea ce se ȋice, nu spre zidirea însă a credinței se ȋconomisește, nu întru bunătatea graiurilor ale neprimejduire cela ce le grăește, ci pentru-că nu se ȋconomisește cea ȋisă spre zidire, mȃhnește pre Duhul Sfint al lui Dumnezeu. Că acesta arȃtat o a învățat Apostolul ȋicȋnd: „Tot cuvântul putred din gura voastră să nȃ purcȃdă, ci de este vre un bun spre zidirea credinței ca să dea har celor ce îl aud” și acesta adăugȃndu-o a ȋis: și nu mȃhniți pre Duhul cel Sfint al lui Dumnezeu întru carele v'ați pecetluit; iar a mȃnia pre Duhul cel Sfint cât de rău lucru este, ce trebue a o și spune?” (Hot. pre scurt XXIII). Drept aceea duple sfințitul acesta, cuvântul cel deșert urmăze a fi une ori și bun, iar vorba nebunescă și ghimpoșitura tot-de-una este rea și păcat.

²⁾ Însemnă, că duple Mar. Vasilie, amăruntul scriitor de lege al Sf. Duh, și înseși gȃndurile inimii noastre și cuvintele fapte se ȋic, mai cu lătime luându-se însemnarea lucrului, că așa tâlcuind ȋicerea cea psalmicȃscă: „Cel ce a zidit în deosebire inimile noastre, cel ce pricepe întru tȃte lucrurile lor” (Psalm. XXXII, 15), ȋice așa: „Iar lucrul ȋicem și cuvintele și gȃndurile și în scurt pre tȃtă mișcarea omului, căci cu ce aședare și cu ce propunere ne mișcȃm, spre care din două, spre plăcerea ȋomenilor sau spre slujirea poruncilor celor date nouȃ dela Dumnezeu, singur acela știe carele pricepe tȃte lucrurile noastre; pentru a-cȃsta și despre tot graiul deșert vom da sȃmă, și până la un pȃhar de apă rece plata nu o vom perde, pentru-că Domnul pricepe întru tȃte lucrurile noastre.

ne cunoscă har; căci când grăim cuvinte folositoare de suflet și mântuitoare ne mulțămesc cei ce ne aud, pentru-că se folosesc de ele. Sau zicerea: «Ca să dea har celor ce aud această» însemnează: că cuvântul ca bun și folositor de suflet, va face bunuri celor ce îl aud; căci precum mirul dă har și bună mirismă acelor care să ung cu dinsul, cu asemenea chip și dumnezeescul și folositorul cuvânt dă har și bună mirismă duhovnicescă celor ce îl aud ¹⁾. Vedî iubitele, că Pavel ceea ce sfătuește tot-de-una pre hristiani, aceea și acum o învață cu aceste cuvinte, că ne îndemnă pre noi să zidim și să folosim pre frații noștri și mai ales pre înși-ne noi să ne folosim, că cel ce sfătuește pre alții cele folositoare de suflet și mântuitoare, acela mai întâi pre sineși și sfătuește și se folosește.

30. Și să nu mârniți pre Duhul cel Sfînt al lui Dumnezeu.

Că dacă, tu hristiane, zice, vei grăi vre un cuvînt puturos și nevrednic de hristienescă gură, nu mârnești pre vre un om, ci mârnești pre însuși Sfîntul Duh al lui Dumnezeu, de către carele ți s'a făcut bine și de către carele s'a sfințit gura ta. Mârnicimea această însă, ce tu o pricinuești Sfîntului Duh, este un păcat foarte înfricoșat și gróznic de tine frate; pentru această și alurea acestași Apostol zice: «Cela ce se lepădă, nu de om se lepădă, ci de Dumnezeu» (I Tes. IV, 8), și duple urmare zice Pavel și ce facere de bine am luat noi hristianii dela Sfîntul Duh:

Intru carele v'ați pecetluit în ziua izbăvirei.

Pentru-că însuși Sf. Duh, zice, este acela, carele ne-a pecetluit cu darul ca cu o pecetie împărătescă și ne-a arătat și pre noi că sintem oi ale dumnezeestei turme și ale staulului său; Duhul Sfînt acesta nu ne-a lăsat pre noi să stăm cu cei osîndiți și cu vinovații urgiei lui Dumnezeu, ci ne-a pecetluit pre noi și ne-a osebit spre a fi slobozi de dumnezească urgia această).

¹⁾ Așa zice și dumnezeescul Chrisostom: „Precum mirul dă har celor ce să împărtășesc cu el, așa și cuvîntul bun; pentru această și ore cine zicea: mir deșertat este numele tău (Cânt. I, 2), că face pre ei a trage din bună mirismă aceea (Vor. XIV la cea către Efes). Și Ión-al-scărei așa zice: Precum cela ce poartă aromate și ne vrînd se vedește de bună mirismă, așa și cela ce are Duhul Domnului, din cuvintele sale se vădește și din smerenia sa“ (Cuv. XXVI).

²⁾ Drept aceea zicerea: „În ziua izbăvirei“ o tâlcuește sfințitul Teofilact că este ziua judecăței, de către carea avem să ne izbăvim prin pecetea Sfîntului Duh. Iar Iumenie zice: „Ziua izbăvirei“ este aceea întru care am luat sfințul botez, când și ne-am pecetluit cu Sfîntul Duh prin ungerea sfințului Mir.

Deci nu ne rușinăm a măhni pre făcătorul nostru de bine cel atât de mare! S'a pecetluit, dice, și s'a îngrădit gura ta, hristiane, de Duhul cel Sfânt, în cât să nu grăești nici un cuvânt nevrednic de Darul lui. Deci să nu strici pecetea acesta și dumnezeesca îngrădire, ci ți și tu împreună cu David: «Pune Dómnă pază gurei mele și ușă de îngrădire împrejurul buzelor mele» (Psalm. CXXI, 3) ¹⁾.

31. Tótă amărăciunea și mânia și urgia și răcnirea și hula să se ridice dela voi împreună cu tótă răutatea.

Măcar deși a surpat pre mânia Apostolul și cu sfaturile ce le-a dis mai sus, și acum o izmulge prea ea din rădăcină; pentru-că amărăciunea este rădăcina și începutul mâniei și a urgiei, căci precum umezela trupului, când se face amară și iute se revarsă în tot trupul și face pre om sălbatic ca o hîară; într'acest chip îl face sălbatic pre el și amărăciunea ²⁾, fiind-că amărăciunea este o viclenie și o amăgire a moralului și gătire și sânguință spre a face rău ore cine altuia. Iar mânia este o răsufare și o căldură a sângelui celui din prejurul inimei, precum o hotărăște Mar. Vasilie (în Cuv. cel asupra celor ce să mânia), și un început al urgiei. Iar urgia este aceea ce acum a început a năvăli spre a face răul. După aceștia Vasilie însă, urgia este o stăruitoare întristare a inimei spre izbândirea aceloră ce au nedreptățit pre om; și fiind-că urgia de nu are răcnetele cele mari și strigările ca să o aprindă, cu lesnire și în grabă se strige;—pentru acesta dice aicea Apostolul, că încă și răcnetul acesta și strigătul cel mare, care se naște din mânia și din urgie se cuvine cu totul a se ridica și a peri dela hristian, în cât, nici vre o rămășiță de urgie se rămăe întru dinșii; căci răcnetul și strigările cele mari sînt ca un cal, iar călărașul carele șede pre calul acesta este urgia și mânia. Deci tu, hristiane, împedecă și oboră jos pre calul răcnetului și negreșit vei obori împreună și pre călărașul, adecă pre mânia și pre urgie; lépeda încă și hula, adecă ocară și sudalma cea asupra fratelui

¹⁾ Pentru acesta a dis și dumnezeescul Chrisostom: „De vei dice grațu ocăritor, de vei răni pre fratele tău, nu l'ai rănit pre acela, ci ai măhnit pre Sfîntul Duh.“ (Vor. XIV. la cea către Efes.).

²⁾ Pentru acesta și Mar. Vasilie pre ómenii cei amari și mănioși semănază cu albina care împungînd pre om cu boldul ei, îndată móre, pre sineși vătămându-se mai mult decăt pre alții: „Și ultima este o vietate mică și neputincioasă care móre izbândindu-și, că tot o dată înfige boldul și împreună cu rana móre; și pre cel împus, puțin l'a vătămat, iar pre sineși de viață s'a lipsit; una ca acesta este firea ómenilor și a duhurilor celor amare, mai mult făcendu-și rău loruși prir amărăciune decăt pre căți i-ar împunge cu mânia lor“ (tâlc. la dicerea lui Isaia: „Și cu albina care este în țara Asirienilor“. Is. VII, 19).

tău, care ocară se naște din urgie și mai mult se aprinde prin răcnet ¹⁾. Însă de vreme ce mulți oameni sînt, cari întru arătare nu dic vre o ocară, în ascuns însă vrăsmășesc și fac rău, păzind reutatea ne arătată în inima lor, ca ore care cîni cari se dic că mușcă furiș fără a lătra, pre ascuns însă mușcă; pentru acesta și Apostolul a adaus a dice împreună cu totă reutatea, dîcînd că mânia și urgia se cuvine a se ridica dela hristiani, împreună cu totă altă reutate, arătată și ne arătată, mică și mare.

32. Faceți-vă însă unul altuia trebniți, îndurători, hăr făcînd înși-vă voue.

Fiind-că nu e destul numai a se depărta cine-va dela acele rele spre a se învrednici împărăției ceriurilor, ci trebuiește a face și binele, duple ceea ce dice: „Abate-te dela rău și fă bine” (Psalm. XXXVI/28), (căci de nu vom face binele ne osăndim spre muncă, măcar deși nu am face răul, precum acesta este arătată dela feciôrele cele cinci nebune și dela pécătoșii cei ce vor sta de-a stînga, cari s’au osăndit, nu căci s’au nedreptățit, ci căci nu au miluit). Pentru acesta, dice, și Pavel duple ce a poruncit să nu facă hristianiile cele rele, acum aicea îi sfătuește și că se cuvine să lucreze ei cele bune, și dice lor să se facă trebniți și blîndi spre osebirea celor ce se fac sălbatici de mînie; asemenea să se facă și îndurători spre

¹⁾ Pentru acesta și Mar. Vasile, în cuvîntul cel asupra celor ce se mînie, sfătuește, că deși s’ar birui cine-va de mînie și s’ar turbura cu inima și lesne va birui patima; de nu vei mușca, ne rănit vei fi, iar deși ai pătimi ce-va cu sufletul, ține întru sineși mîhniciunea: „Că întru mine, dice „s’a turburat inima mea”; adecă nu s’a dat afară patima, ci ca un ore care val al noianurilor înlăuntru s’a frînt și s’a alinat. Ciniștește inima cînd se turbură și se sălbăticește. Și dumnezeescul Chrisostom așa dice: „Asculte-le acestea, mai ales femeile, care la tot lucrul strigă și răcnesc. Și de voești a te învăța prin lucruri, nici odinioară să strigi, și nici o dată te vei mânia. Iată chipul nemănierei. Precum nu este cu putință a se mânia cel ce nu răcnește, așa nu este cu putință cel ce răcnește a nu se mânia... Drept aceea nu e mic lucrul acesta a se învoi cine-va cu acesta, adecă a’și învăța sufletul nici odinioară a striga și a răcni; îngăduind răcnetul, tae aripile mîniei potolind unflarea inimii” (Vor. XVI, la cea către Efes.). Pentru acesta și Dimonax întrebat fiind de ore carele ighemon cum s’ar putea îndrepta oștile mai bine, a răspuns, cum că acesta le va îndrepta, de va lepăda mânia. Dice însă pre lângă acestea Mar. Vasile: „Osebirea mîniei și a urgiei pôte se află întru aședarea și pornirea celui ce s’a mîniat, cînd are patina întru singură aședarea, precum arată dîcînd: „Mâniati-vă și nu greșiți”. Iar cînd cel mînios vede ce-va și mai mult arătînd: „Că mânia lor dice, este duple asemănarea șerpelui, că și Irod era luptîndu-se cu mânia asupra Tirienilor și a Sidonienilor; iar pornirea cea mai iute decît mânia se numește întărătarea; iar amărăciunea este o formăluire a reutății” (Hot. în scurt 55).

osebirea amărăciunei mâinii; le dăce însă să-și facă har loruși, adecă să fie împreună ertători și compătimitori, ertând pre cei ce le-au greșit, spre osebirea ocăritorilor și a pomenitorilor de rău în inimă.

Precum și Dumneșeu a dăruit nouă în Iisus Christos.

Fiind-că pildele tot-de-una sînt mai înduplecătore și mai pornitoare spre a pleca pre omeni, pentru acesta și Pavel pildă aduce aicea pre Dumneșeu. Și putea a dăce că Dumneșeu a dăis: «De veți lăsa omenilor greșalele lor, va lăsa și vouă Părintele vostru cel ceresc» (Mat. VI, 14). Însă fiind-că cei mai mulți, de lucrurile cele ce vor să fie nu cred, pentru acesta aduce în mijloc pre cele trecute și dăce că Dumneșeu a dăruit nouă, adecă ne-a ertat pre noi, de câte am greșit lui; însă cum ne-a iertat? Intru Christos, adecă cu primejdia și cu mărtea Fiului său, lui Iisus Christos. Și tu, hristiane poți dăruști și erti pre fratele tău, fără a suferi vre o primejdie; iar Dumneșeu nu a ertat ție fără de primejdia Fiului său; și tu adecă erti și faci har altuia carele este duple fire și duple dar frate al tău, iar Dumneșeu te-a ertat pre tine, fiind tu vrăjmaș al lui. Veți însă, o cetitorule, că dumneșeescul Apostol în loc de a dăce: har făcend uniă altora, a dăis: har făcend-vă vouă înși-vă, ca cu acesta să arate că noi când facem vre un har fratelui nostru, nouă înșine facem harul acela.

CAP. V.

1. Deci, faceți-vă următori ai lui Dumneșeu, ca niște fii iubiți.

Precum stăpânul tău, dăce, o hristiane, Dumneșeu, te-a iubit pre tine robul așa, și tu, robul, iubește pe fratele tău cel împreună rob cu tine și așa te-ai făcut următor lui Dumneșeu, în cât se poate ție; fiind-că aicea nu poate cine-va a afla o pricipuire pre sărăcie și pre paguba banilor și să dăcă, că de voiu erta eu fratelui meu, mă păgubesc de banii mei, nu; pagubă ca acesta nu urmăză aicea, nu te teme hristiane; ci iartă pre fratele tău, fără a suferi vre o pagubă și cheltuială, și în locul ertării acestei ne păgubitoare, ai câștigat un câștig mai mare, pentru-că ai urmat Dumneșeului tău. Apoi și altă pricină aduce Pavel la acesta, mult mai nobilă: voi, dăce, hristianii, sînteți fii ai lui Dumneșeu, deci ca niște fii iubiți ai lui Dumneșeu, sînteți datorii a urma cerescului vostru Părinte; iar fiind-că nu toți fiii lui Dumneșeu urmăză Părintelui lor, pentru acesta a adaus Pavel

dicând: «Fii iubiți», pentru ca să arate că fiii cei iubiți, firește urmăză iubitului lor Părinte ¹⁾).

2. Și umblați în dragoste precum și Christos ne-a iubit pre noi și s'a dat pre sineși pentru noi proaducere și jertfă lui Dumnezeu, întru miros de bună mirésmă.

Iată carele este obiectul și pricina tuturor bunătăților: dragostea, căci unde este dragostea acolo nu este stricare, acolo nu este mânie, acolo nu este hulă și gâlcévă, ci toate acestea lipsesc și pier; pentru acesta și Pavel în urma tuturor aicea a pus pre dragoste, ca pre o mai puternică. Învață însă și din care pricină ne am făcut fii ai lui Dumnezeu, adecă din dragoste. Deci dragostea sîntem datorî a o păzi, fiind-că s'a făcut pricinuitoare nouă de dumnezeesca înfiire; căci precum când sîntem bolnavi și ne-am vindeca de către vre o doftorie, cinstim și pre însuși numele doftoriei aceia, pentru-că ne-a folosit;—cu un chip ca acesta sîntem datorî a cinsti și a păzi dragostea, de către care stăpânul Christos pornindu-se, s'a dat pre sineși pentru noi; și măcar că acela cu adevărat s'a dat pre sineși pentru vrășmașii sîi, iar tu, hristiane, faci bine fraților și prietinelor tîi. Însă atunci cu adevărat vei urma stăpânului tîu Christos, când vei face bine vrășmașilor tîi, că atuncea păzești cuvîntul acesta, ce dîce aicea Pavel, adecă: «Precum și Christos ne-a iubit pre noi», adecă, când vei erta pre vrășmașii tîi și le vei face bine. Dar când ne facem jertfă și miros de bună mirésmă? Când vom suferi relé și vom muri pentru mîntuirea vrășmașilor noștri; pentru-că și Christos a făcut jertfă pre cruce și s'a proadus miros de bună mirésmă Părintelui sîu, fiind-că el pentru noi, vrășmașii lui, a murit ²⁾. Deci această

¹⁾ Pentru acesta și dumnezeescul Chisostom dîcere a această tâlcuind-o dîce: „O minune, ce ar fi mai fericit decît glasul acesta? Orî împărăție de ai dîce, saŭ orî ce altă, nimica e asemenea; lui Dumnezeu urmezî, cu Dumnezeu te asemeneazi, când vei erta aceluia; că mai bine trebuie a erta greșalele decît banii; că banii adecă deî vei erta nu te-ai asemănat cu Dumnezeu; iar greșalele de vei erta, lui Dumnezeu urmezî“ (Vor. XVII la cea către Efes.). Iar Coresie dîce: „Că ne învață pre noi Apostolul să fim următorii lui Dumnezeu, nu duple putere, ci duple blîndeță și duple dragostea și în scurt duple deplinătățile cele firești ale lui, pre care le propune înaintea noastră spre urmare și care se dîc moralicești pentru acesta de ore care teologi.

²⁾ Duple omenesca cuviință a dîs aicea Pavel, că Christos s'a proadus pre sineși jertfă Părintelui sîu întru miros de bună mirésmă, precum așa se scrie și despre jertfele cele în lege și aducările de roduri: „Ardere de tot este jertfa întru miros de bună mirésmă Domnului“ (Levit. I, 9). Miros însă de bună mirésmă o a numit această, pentru-că s'a făcut priimită de Părintele și pentru-că a fost jertfă duhovnicescă, dulce ca o lămâie bine priimită, duple Coresie.

este a urma noî ômenîi lui Dumnezeu, când pătimim pentru dragostea vrăşmaşilor noştri.

3. Curvia însă şi totă necurăţia, sau lăcomia de averi, nici să se numescă între voi, precum se cuvine sfinţilor.

Fiind-că patimile sufletului cele preste tot cuprindătoare sînt două: mânia şi pofta, pentru acesta duple ce mai sus Apostolul a vorovit pentru mânia (care este o patimă mai rea şi mai cu anevoe de biruit¹⁾), acum aicea dîce şi pentru poftă, care este o patimă mai puţin rea. Pentru acesta şi puitorul de lege Moisi, într-^u cele şapte porunci mai întăru a pus. pre ucidere, care se naşte din mânia, că a dîs: «Să nu uciđi» (a doua lege V, 17) şi al doilea a pus pre preacurvie, care se naşte din poftă, că a dîs: «Să nu preacurveşti (tij. XVIII); căci precum amărâciunea şi răcnetul şi hula sînt naşteri şi odrasle ale mănîei, aşă şi curvia şi necurăţia şi lăcomia de averi sînt odrasle ale poştei; fiind-că cu aceeaşi poftă poştim atât trupurile cele frumoase, cât şi banii²⁾). Deci păcatele cele de acest-fel ale curviei şi ale necurăţiei şi ale lăcomiei de averi, nici să se numescă, dîce, de către voi hristiani şi să fiţi curaţi şi de înseşi numirile cele gôle ale unora ca acestora, căci precum dîce Chrisostom cuvintele aduc pre om şi la fapte: «Cuvintele lucrurilor sînt cai» (Vor. XIII la acesta către Efesenî). Drept aceea de aţi fi voi sfinţi, hristiani, precum şi şinteţi, sîntă fie şi limba voastră, iar sîntă va fi de nu va grăi necuviincioşele cuvinte cele ca acestea³⁾. Şi dîce duple urmare Pavel:

¹⁾ Pentru acesta şi purtătorul de Dumnezeu, Maxim a dîs: „Cu anevoe biruite mai ales sînt patimile părţii sufletului ceî mănioş, decăt sînt cele ale părţii ceî poştitoare; pentru acesta şi doflorie mai mare asupra acesteea s'a dat de către Domnul porunca dragostei" (Cap. al sutei a doua despre dragoste). Şi pentru acesta, precum se vede, şi Pavel duple ce mai sus a spus isprăvile mănîei, a spus şi doctoria ei a fi dragostea, dîcînd: „Umblaţi întru dragoste, precum şi Christos ne-a iubit pre noi".

²⁾ Iar cum că amîndouă patimile acestea mânia şi pofta sînt cai cari trag pre carul sufletului, veđi la suplinsemnarea dîcerei: „iar acum nu eú însă o lucrez acesta" (Rom. VII, 17).

³⁾ Pentru acesta şi Dumnezeu înfricoşază să stingă dela hristiani numirea acesta a păcatelor şi rămăşiţa şi sîmînta lor, care este aducere amînte cu conlegătura păcatului cea îndulcitore: „Şi mî voú scula asupra lor, dîce Domnul Savaot, şi voú perde numele lor şi rămăşiţa şi sîmînta" (Is. IV, 21), care tâlcuînd'o Mar. Vasilie dîce: Fericită stare este şi a sufletului şi a petrecerei ômeneşti, unde nume de răutate nu se află, duple Apostolul ce dîce: „Iar curvie şi necurăţie, sau înverşunare nici să se numescă între voi, precum se cuvine sfinţilor, iar al doilea rămăşiţe adecă a nu fi, că mulţi întorcîndu-se de la fapte rele, ôre cum fiind pomenirile vechilor lucrări, prin acestea de multe ori înăesc pre păcatul ceî ce s'a fost lînştit.

4. Și măscăriciunea și vorba nebunăscă sau gluma, cele ce nu se cuvin, ci mai ales mulțămirea.

Precum mai sus a oprit răcnetul și strigările cele mari Apostolul, pentru-că acestea sînt calul asupra căruia încăleacă mânia, sau mai bine a dice acestea sînt aprindere de mînie, așa și acum oprește vorbele cele de rușine și ghimpoisiturile și glumele, pentru-că acestea sînt aprindătoare de curvie. Să nu grăești, o hristiane, glume, fiind cuvinte de rușine, și vei stinge flacăra curviei; apoi ca să nu se arate Apostolul greș și cu anevoe de suferit, fiind-că oprește glumele, spune și pricina pentru ce le oprește; adică, căci glumele și șegile și cuvintele cele de ris nu se cuvin nici trebnicește nouă hristianilor; căci precum meșterii și fiește-carele de-al de aceștia, nu suferă a face alt ce-va, afară de ceea ce trebnicește la meșteșugul lui, cu un chip ca acesta și hristianul fiind-că s'a făcut sînt și curat prin credință și prin sf. botez, pentru acesta nici trebuie a dice nimica, care nu se potrivește la sîntenie și la chemarea sa, fiind-că cele ce nu le trebuiesc, acelea nici se cuvine a le grăi, nici a le numi măcar, ci de voim să dicem cuvinte, să dicem mulțămiri și slavo-cuvintări lui Dumnezeu; căci de ne vom obicinui așa să mulțămim, ne vom aduce aminte ce era mai înainte și ce ne-am făcut în urmă; ne vom mîhni pentru relele ce am făcut și vom lăuda pre Dumnezeu, că ne-a învrednicit de atâtea mari daruri și nu vom avea vreme a mai cugeta, sau a dice alt ce-va; afară de acestea, fiind-că după dumnezeescul Chrisostom, vremea vieții noastre acestea nu este vreme de ris și de glume, nu; și este vreme de plin și vreme de nevointă; ce faci dar hristiane? Diavolul umblă încungîurînd și scrășnind cu dinții împotriva ta, și tu te joci și glumești? Și dacă acela ce se nevoește și se luptă abia și cu anevoe biruște pre diavolul, cum tu frate, îl vei birui, rîdînd, și jucându-te, și glumind? Vrei, fratele meu hristian, să cunoști ce lucru este glumețul și șăgalnicul? Învață-te, că după Chrisostom, este acela ce este lesnicios și carele se închipuiește către toate, este acela ce lesne își întorce cuvintele unde voește, este actorul acela, carele urmăze formele și cuvintele și metehnele oamenilor; iar patima acesta a glumirei nu este însușită hristianilor celor ce cred în Christos, petra cea tare, nu; ci este însușită acelor nestatornici și neîntăriți în cugetare¹⁾, adică a necredincioșilor și a păgănilor.

¹⁾ Și toți glumacii și șăgalnicii, păcătuiesc, mai mult însă cei ce șăguiesc cu dumnezești cuvinte și întrebuintează cuvintele sfintei Scripturi în glume, că unii ca aceștia sînt vrednici să-î ardă Dumnezeu cu ful-

5. Că acesta v'o fi cunoscând (adecă să știți), că tot curvarul său necuratul său lacomul de averi, carele este idolo-slujitorul, nu are moștenire întru împărăția lui Christos și a lui Dumnezeu.

6. Nimenea pre voi să vă amăgescă cu cuvinte deșerte.

Precum se vede, se aflău unii în Efes, cari diceau, că Dumnezeu, vrând să îngrozescă pre oameni, i-a oprit a nu dice și a nu face cele mai mici păcate, și nu că pentru acestea va să-i muncescă; căci ce mare greșală este a dice cine-va altuia: nebunule, și pentru acest prea mic cuvânt, să se facă vinovat gheenei focului? cum dice: «Și ori-care va dice: nebunule, vinovat va fi în gheena focului» (Mat. V, 22), sau că lacomul de averi este idolo-slujitor. Deci pre aceștia ghicitoarește arătându-l aicea Apostolul dice: Nimenea să vă amăgescă pre voi cu cuvinte deșerte; că deșerte cuvinte sînt acelea, care la o vreme pricinuesc ore-care har și mulțămire celor ce le aud, iar în lucruri și în fapte sînt netrebnice. Pentru acesta și dice Apostolul: a nu se amăgi, pentru că să arate că amăgire și înșelăciune este a face cine-va har cu netrebniciile cuvinte cele de acest-fel. Iar lacomul de averi că este idolo-slujitor învață-te dela sfînta Evanghelie, că Domnul a dis: «Nu puteți sluji la doi domni, lui Dumnezeu adecă și lui Mamona»¹⁾ (Matei VI, 24).

gere și cu trăsnete, precum dice dumnezeescul Chrisostom: „Nimenea este mai fără de rușine decât glumaciul, a căruia gură nu este plină de har, ci de durere; căci unde încă nu este bôla acesta apoi! Acum și în biserică a intrat, acum și de Scripturi s'a atins, s'a întemplat ore cine fiind la ore-care din cei ce se făleau pentru cunoștință... Și biidul înainte puindu-se dicea: apucați copii, nu cum-va să se mînie pîntecele; și iarăși alții dic: vai fie lui Mamona și celui ce nu te are pre tine; și multe ca acestea necuviincioșe le-a adaus gluma, care nu sînt vrednice acestea de fulgere?” (Vor. XXXI la cea către Efes.). Și Ioan Carpatul dice: „Nimica este așa care perde pre fapta bună, precum gluma și jucăria și vorba deșartă” (Cap. XX din Filocalie). Dice însă și dumnezeescul Nil acest înfricoșat cuvînt: „Dici că săguind am ocărit, drept aceea săguind și luând preste picior suferi vecinica muncă și răspîndindu-te du-te în focul cel vecinic”, care va să dică, că cei ce dic săgi, săguind vor merge în iad. Despre glumă și noi am dis pre larg în cuvîntul al șeptelea al hristoitiei hristianilor cea de noi de curînd alcătuită.

¹⁾ Însemnează, că dumnezeescul Chrisostom pre Mamona îl tâlcuește că este aurul și banii, iar Mar. Vasilie dice, că este tot ce e de prisos și mai mult decât trebuie. Iar dumnezeescul Grigorie al Tesal. (în Vor. la Evang. bogatului și a lui Lazăr) dice: „Mamonaua nedreptăței este tot ce e de prisos preste trebuință și care nu se dă celor ce au trebuință. Iar Christos a numit pre Mamona domn și stăpîn nu pentru firea lui, ci pentru ticăloșia celor supuși lui, așa și pîntecele l'a numit Pa-

Deci, cel ce este lacom de averi, acela se desparte de Dumnezeu și slujește banilor și avuțiilor; așa dar cum nu este lacomul de averi idolo-slujitor? Iar de dici că lacomul de averi nu a înălțat idol simțitor aurului, nici s'a închinat simțitoru-lui, ce este din acesta? Iată cei mai înțelepți din Elini mărturiseau că se închinau idolilor și diceau că se închină Afroditei și lui Jupiter, iar acestea sînt patimi, Afrodita adică a curviei și a celor-l-alte trupești patimi, iar Jupiter al mâniei și al luptei și al pomenirii de rău. Pentru acesta și lacomul de averi ca unul ce cinstește și se închină patimei lăcomiei de averi, este închinător de idoli¹⁾. Dar dice, că lacomul de averi nu junghie oî nici le jertfește. lăcomiei de averi, dar junghie însă omeni și suflete cuvîntătoare, care este mai cumplit rău. Elinii cu adevărat se închinau fapturilor lui Dumnezeu, iar lacomul de avuții se închină fapturei sale; fiind-că Dumnezeu nu a făcut lăcomia de averi, ci nesațiul omenilor o a aflat această. Și socotesc cum că Pavel a luat cuvîntul acesta dela David, înțelegîndu-l acesta cu chip pe dosnic; că David dice: «Idolii neamurilor sînt argint și aur» (Psalm. CXIII, 15). Iar Pavel dupre înțelepciunea sa cea mare a întors dicerea și a dis, că argintul și aurul sînt idoli, deci și cela ce cinstește argintul și aurul, acela negreșit este și idolo-slujitor.

Că pentru acestea vine urgia lui Dumnezeu asupra fiilor nesupunerei.

Pentru acestea, dice, adică pentru curvie și necurăție și lăvel, Dumnezeu al celor robiți pântecelui; așa o tâlcuește acesta dumnezeescul Chrisostom.

¹⁾ Se potrivesc aicea cuvintele Mar. Athanasie, care sînt acestea: „De multe ori ore carele dintru ai noștri a dis: unde este gîna spre a mărturisi? Mărturisește cu conștiința ta, mori păcatului, omoră-ți mădulările cele de pre pămînt și te faci mucenic cu proalegere. Acolo către împărași și către stăpînitori se luptau mucenicii; ai și tu pre protivnicul tău pre diavolul, pre împăratul păcatului și stăpînitorul demonilor; că cela ce vorbește patimilor și se îndeletnicește în îndulciri, s'a lepădat de Iisus și se închină idolului; că întru sineși au pre idolul Afroditei, pre îndulcirea cea pângărită a trupului; și iarăși cei ce se biruește de urgie și de mînie și nu tae dela sineși pre îndulcirea acesta, s'a lepădat de Iisus și are lui Dumnezeu pre Jupiter; că s'a supus urgiei, care este idolul îndrăcirii. Altul iarăși fiind iubitor de argint și sgîrcit închiidîndu-și îndurările sale și nemilîind pre aprópele, de Iisus s'a lepădat și slujește idolilor, are întru sineși pre idolul Mercur și cinstește pre zidirea mai mult decît pre Ziditorul“. Dice însă și purtătorul de Dumnezeu Maxim tâlcuind dicerea acesta: „Iar când vești vedea pre uriciunea pustiirii stînd în locul cel sfînt“ (Mat. XXIV, 15), loc sfînt și locaș al lui Dumnezeu mintea omului se află, întru care demonii prin gîndurile cele împătimașe pustiind pre suflet, au aședat pre idolul păcatului (la șirul tâlcuirii lui Matei).

comie, și pentru cuvintele cele de acest-fel ale amăgitorilor, vine urgia lui Dumnezeu preste fiii nesupunerei; iar fil ai nesupunerei numește cu cel forte nesupuși și pre cei ce nu cred în Dumnezeu și pre cei ce dogmatisează cele ca acestea¹⁾.

7. Deci nu vă faceți părtași ai lor, că erați ore când întunec, iar acum lumină întru Domnul.

Ci voi hristianii, dice, ucenicii lui Christos, nu vă împărtașiți cu unii ca aceștia, fii ai nesupunerei; apoi aducând aminte lor de răutatea și viața cea de mai înainte ce aveau, dice: gândiți, fraților, ce erați mai dinainte și ce sinteți acum; și că dela întunerecul necunoștinței și al răutății ați venit la lumina cunoștinței de Dumnezeu și a faptelor bune; fiind-că mai înainte erați întunec a ceea, atât duple dogme și duple credință, cât și duple fapte și duple viață; iar acum sinteți lumină a ceea, pentru-că și pre adevăratul Dumnezeu, pre cel ce este lumină, l-ați cunoscut și faptele luminei le întrebuințați. Acesta însă s'a făcut vouă, nu din a voastră bunătate, ci întru Domnul, adevă prin Darul Domnului. Deci nu sinteți îndatoriți a vă împărtași cu fiii nesupunerei, asupra cărora vine urgia lui Dumnezeu, pentru-că întru o vreme și voi erați vrednici de urgia cea de acest fel a lui Dumnezeu, dar acum nu sinteți acest-fel; pentru acesta, să nu vă întorceți iar la întunec ca să vă faceți vrednici de urgia lui Dumnezeu.

8. Ca fiii luminei să umblați.

Adevă precum cele ce se află în lumină, umblă cu chip cinstit și cu bună regulă, pentru-că se vede de toți, așa se cuvine să umblați și voi hristianii, cari vă aflați în lumina cunoștinței și a adevăratei credințe și vă priviți de toți²⁾, sau mai bine a dice, cu cuvintele acestea sfătuiește Apostolul ca să fim noi hristianii lumină și celor-l-alți necredincioși, căci cela ce

¹⁾ Vezi la tălcuire a însăși dicerei acesteea (Col. Cap. III, 6) și la suplinsemnarea acesteea.

²⁾ Dice însă și Coresier: întuneric este păcatul, pentru-că urăște lumina și pentru-că întunecă mintea; căci păcatul se naște din tatăl întunerecului, adevă din diavolul; și dimpotrivă fapta bună și binele este lumină, pentru-că luminează pre minte și pentru-că se naște dintru întâia lumină a lui Dumnezeu; pentru acesta cel îmbunătățit iubește lumina și vine la lumină și de către toți se vede lumină, pentru aceea a dăd Domnul: „Și acesta este judecata, că lumina a venit în lume și omeni ai iubit mai mult întunerecul decât lumina, că rele erau faptele lor; că tot cela ce face cele pângărite urăște pre lumină și nu vine către lumină, ca să nu se vedescă faptele lui, iar cela ce face adevărul, vine către lumină ca să se arate faptele lui, că întru Dumnezeu sînt lucrute“ (Ioan III, 19). Iar Teodorit dice: „Fiind-că i-a numit pre ei lumină, iar adevărata lumină Domnul s'a numit, i-a numit pre ei fii ai luminei.

este fiu și naștere a luminii, negreșit lumină este și el, și precum lumina, trebuie să lumineze și pre alții și să mustre faptele lor cele rele.

9. Că rodul Duhului întru totă bunătatea și dreptatea și adevărul.

Cu cuvintele acestea ca cum ar tâlmăci Apostolul, ce este fiul luminii care l'a ținut mai sus, și dice: că hristianul acela este fiu al luminii, carele are întru sineși rodurile Sfântului Duh, căci Duhul cel Sfânt rodește în hristiani nu urgie și necurăție și lăcomie de averi, care a ținut mai înainte, ci cele împotriva acestora, adică rodește bănătatea, care este împotriva amarăciunii și a urgiei, rodește dreptatea care este împotriva lăcomiei de averi, rodește și adevăr, care este împotriva mincinoșei îndulcirii, necurăției și a trupescului păcat, iar totă bunătatea, dice că o rodește Sfântul Duh întru hristiani, adică bunătate către toți oamenii, nu numai către prietenii și către cei răi, ci cu mult mai virtos către vrășmașii streini.

10. Cercând ce este bine plăcut Domnului.

A cerca cine-va și a judeca care este bine plăcut Domnului, acesta este lucru al celor deplinii și al celor ce au duhovnicescă deslușire, în cât a voi cine-va și a face acele ce nu plac Domnului, ce fel erau patimile cele de mai sus, pre care le-a înșirat Apostolul, acesta este însusire a minții celor nedeplinite și nealésă.

11. Și să nu vă împărtășiți cu faptele cele neroditoare ale întunerecului, ci mai ales și să le înfrunțați).

1) Dicerea: „Iar mai bine să le înfrunțați” aas o tâlcuiește Fotie: înfrunțați-le, dice, cu asemănarea luminii vieții voștre; căci și fără a grăi și a arăta cu cuvintul faptele cele întunecate ale păcătoșilor se vor vădi acelea de virtuțile și faptele voștre. Săți și așa: înfrunțați, dice, pre întunecatele faptele acelora cu strălucita și îmbunătățita viața voastră; și nu așteptați pre aceia să le arăte, pentru-că aceia măcar deși fac fapte de rușine, cunoscându-și însă multa rușinarea lor, se rușinează și nu le arată, iar de veți arăta voi faptele acelora, aceia le prihanesc și se ocărăsc pre sineși, că sînt păcătoși. Iar ocărirea de sineși și prihănirea acesta a loruși, se face lor început de pocăință. Pentru acesta a ținut dumnezeescul Nil: „Începutul mântuirii este osîndirea de sineși”, iar pocăința iarăși îi aduce spre lucrarea faptei bune, carea este lumină și pricinuitoare de lumina ce va să fie.

Pentru acesta și hristianii aceia ce păcătuiesc, se cuvine să primescă muștrările acelea ce le-ar face lor învățătorii și alți hristiani; pentru-că frățesteile înfrunțări și muștrări sînt doștorii ale păcatului lor și ale mântuirii sufletelor lor, iar cel ce își întorče fața despre a nu-l muștra alții, acela tot o dată se întorče și despre mântuirea sa; pentru acesta a ținut sf. Ioan-al-Scărei: „De s'a întors cine-va pre sineși despre muștrarea drăpă sa și nedreptă, acela de mântuirea sa s'a lepădat, iar de a primit

12. Că cele ce se fac întru ascuns de către dinșii, rușine este și a le dice.

Faptele cele întunecose și păcătoase sint fără de rod, căci alt ce-va nu rodesc decât morțe și rușine celor ce le fac; pentru acesta dice Apostolul că hristianii nu se cuvine a se împărtăși cu niște lucruri ca acestea întunecate, ci mai ales să le înfrunțeze, adică să pedepsescă și să înțeleptescă pre cei ce le fac. Și cum într-alt loc dice acesta Apostolul: «Să nu judecați mai înainte de vreme» (I. Cor. IV, 5), și Domnul cum a ȋis: «Nu judecați» (Mat. VII, 1) în loc de: nu osindiți? Ci la acesta răspundem: alta este înfruntarea și alta osindirea; că înfruntarea se face spre îndreptarea celui ce a greșit; iar osindirea se face pentru singură prihănirea și batjocura fratelui celui ce a păcătuit și nu pentru îndreptarea lui. Și duple chip încă acesta, ce o a ȋis Domnul: «Nu judecați», pentru păcatele cele prea mici o a ȋis, și arătată este acesta de la ceea ce duple urmare dice: «Că ce veȋi aȋapocul din ochiul fratelui tȋu» (Mat. VII, 3), adică păcatele lui cele mici? Iar Pavel aicea ghicitoarește arată că în Efes se făceau păcate atât de mari și atât de rușinate, în cât pentru multa lor rușinare, nu era chip nici cu cuvântul a le arăta¹⁾.

13. Iar tȋte vȋdindu-se de lumină se arată.

Duple ce a ȋis Apostolul cum că voi hristianii sinteȋi lumină, iar lumina duple firescul chip arată cele ce sint în lăuntrul în întunerec, pentru acesta duple urmare dice aicea, că de sinteȋi voi îmbunătăȋiȋi și de aveȋi fapte luminate, nu pot a se ascunde de voi, cei ce lucrȋză fapte rele; căci precum când arde făclia nu cutȋză furul a intra în casă, cu asemenea chip și când lumina faptei bune a vȋstră strălucește, cei ce fac faptele cele de rușine și întunecate se vȋdesc; însă și duple alt chip

cine-va din acestea cu durere, saũ și fără durere, în grabă va dobȋndi vindecarea ranelor sale, adică lȋsarea greșalelor sale" (Cuv. IV despre ascultare). Iar cum că hristianii se cuvine să mustre, nu cu patimă și cu mȋndrie, ci cu dragoste și cu smerenie pre fraȋii lor, cei ce păcȋtuiesc, mărturiseste însuși Dumnezeuȋ ȋicȋnd: „Cu mustrare veȋi mustra pre apropele tȋu și nu veȋi dobȋndi păcat pentru acesta" (Levit. XIX, 17); și Solomon dice: „Cel ce mustrȋ căile omului, haruri va avea mai mult decât cel ce face har cu limba" (Pild. XXVIII, 23). Veȋi și hristoiȋia nȋstră cea din nou alcȋtuită, cum se cuvine a se face mustrarea cea către fraȋi.

¹⁾ Unii însă socotesc că acestea le dice aicea Apostolul pentru Nicolaiteni, cari făceau atȋtea fapte de rușine, în cât se rușinează cine-va a le spune și a le scrie; precum despre acestea dice sf. Apostol Iuda în Epistolia cea catolicȋescă, și dumnezeescul Epifanie în însemnȋrile sale cele despre eresuri.

acea să vădese, când se muștră de cuvintele vóstre, cele ce se fac către dînșii spre îndreptare.

Că tot ce se arată, lumină este.

Precum rana, când este acoperită și nu se vede, nici o vindecare primește, așa și păcatul, în cât este ascuns, se face cu totă slobođenia de fiește-carele, iar când se vedește, se face lumină, nu însuși păcatul, ci cela ce face păcatul ¹⁾. Căci când vei muștra tu pe cel ce păcătuiește și el se va pocăi pentru muștrarea ce l-ai făcut și va lua ertare, atuncea nu ai curățit pre păcatul acesta? Atuncea nu ai făcut lumină pre întunecul lui cel de mai înainte? Așa cu adevărat l-ai curățit pre el și lumină l-ai făcut ²⁾. Și după alt chip însă se înțelege a-césta, adevă cum că viața hristianilor, fiind-că este curată și nici o faptă întunecată are, după urmare este și lumină și se arată la toți; pentru-că nimic pôte ascunde pre curata și neprihănită credință și fapta bună, iar faptele cele ce se ascund, pentru acesta se ascund pentru-că sînt rele și după urmare sînt vrednice de întunec și ascundere; acestea însă se cuvine a le muștra cine-va și a le arăta pentru ca să se îndrepteze.

14. Pentru acesta dîce: scólă-te cela ce dormi și te scólă din morți și va lumina asupra ta Christos.

Dormind și mort numește Pavel aicea pre hristianul cel ce se află în păcate, pentru-că cel păcătos cu adevărat este imputit precum este imputit și mortul și nemișcat și nelucrător, precum este nemișcat și cela ce dorme; pentru acesta vede și visuri și își nălucește unele în loc de altele amăgite și idoli ne-

¹⁾ Pentru acesta și dumnezeescul Chrisostom dîce: „Precum rana, până când se încuibéază, acoperită fiind pre de asupra, petrece într'adânc, nu dobândește nici o purtare de grijă;—așa și păcatul până când s'ar ascunde cu multă slobođenie se cutéză, iar când se arată, se face lumină, nu însuși păcatul (căci cum s'ar lumina el?) ci, cel ce îl lucréză” (Vor. XVIII, la acesta către Efesenî). Și dumnezeescul Ioan-al-Scărei dîce că bulele cele ce se biruesc nu vor spori spre mai rău; și iarăși: „Sufletul înțelegendu-se cu mărturisirea ca de un frâu de acesta se oprește a nu păcătui, căci cele nemărturisite ca întru întunec fără sfială de aceea le lucrăm” (Cuv. IV după ascultare).

²⁾ Pentru acesta și dumnezeescul Chrisostom dîce, că Dumnezeu a pus pre hristianî în lume, pentru ca să fie învățători și lumină și aluat dospit și sare necredincioșilor și păgânilor, pentru ca să-i întorcă pre aceștia cu viața sa cea bună la credință și la îmbunătățita viață; pentru acesta are și să cêră Dumnezeu dela fiește carele hristian nu numai pre a lui mântuire, ci și pre mântuirea altora: „Fiind-că învățător și aluat și lumină și sare voește Dumnezeu să fie hristianul. Dar ce este lumina? Viața strălucind, nimic întunecat avênd; lumina nu luiși trebnică, nici sarea, nici aluatul, ci altora arată folosul, așa nu ni se cere numai folosul nostru, ci și al altora (Vor. LII la Ioan).

ipostatnici. Iar când păcătosul se va scula din păcat, atuncea și Christos luminează, adică strălucește asupra lui precum și soarele strălucește aceloră ce se scoldă din somn, iar în câtă vreme păcătosul se află întru păcat, urăște lumina și nu voește să vie la dinsa. Acestea însă le dăce dumneșcul Apostol nu numai pentru cei necredincioși, cari dorm întru întunerecul necinstirei de Dumneșcu, ci și pentru credincioșii hristiani, cari dorm întru întunerecul păcatului. Are osebite însă cela ce dăce de cel păcătos, fiind-că mulți păcătoși dorm adică întru păcat, însă nu laudă păcatul, nici apără pre cei ce îl fac, care pot a se numi că dorm, cari aceștia curând se deșteptă și se scoldă din păcat; și către aceștia se potrivește cuvântul acesta al Apostolului: «Scoldă-te cela ce dormi»; iar alții fac și păcatul și apără încă pre cei ce păcătuiesc, care pot a se numi morți, fiind-că cu anevoe se întorc la bine și la pocăință; însă și la aceștia Christos, viața fiind, strigă să se scole și să se pocăiască, dăcând: «Scoldă-te din morți» fiind-că firea cea schimbăciolă a omenilor nici odinioară se cuvine a se desnădăjdui¹⁾.

15 Socotiți drept aceea cum să umblați cu pază, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți.

Și cu cuvintele acestea oprește Apostolul dela hristiani amărăciunea și mânia și ca cum ar dăce lor, că voi hristianiți sinteți ca niște oi în mijlocul lupilor; precum a dăc Domnul: «Iată trimit pre voi ca pre niște oi în mijlocul lupilor» (Mat. X, 16). Și mulți din cei necredincioși se vor arăta asupra voastră sêlbatici ca niște lupi. Decă voi luați-vă aminte a nu da lor vre o pricină de vrajbă și de ură; și afară de singură credința, întru alt ce-va să nu-i prihăniți, ci să dați lor și totă cinstea, arătându-le supunere; fiind-că unde nu se vatămă credința acolo să nu vă mânâiați, să vă arătați blândi și fără de răutate ca niște porumbi, cari nu se mânâie asupra celor ce le

¹⁾ Dăcerea acesta înțeleptul Fotie întru cele Amfiloh. (Intreb. CLXXII) dăce că o a luat Apostolul dintru cele ascunse (apocrifele) ale prorocului Ieremia, care în vremea Apostolilor se păstrău, iar acum nu se află. Că dăce Pavel: „pentru acesta dăce”. În Sfinta Scriptură o dăcere ca acesta anume nu se află, însă pôte o a luat Apostolul acesta ca un iscusit întru scripturi din vre o parte a Scripturei, care acum nu se află, precum am dăc și despre dăcerea „ci precum este scris, care ochi nu le-au văcut și urechi nu le-au audit” (în Cap. II stih. 9 al cei întâia către Corinteni). Iar somn, duple Coresie, este păcatul: că dăce păcătosul; asemenea și mărte este păcatul; pentru acesta mărte este păcătosul, pentru care și se asemenează cu mărte Lazăr, către carele strigă Christos pre deșteptătorul darul său: „Lazăre, scoldă-te din morți și vino afară”. Veți și la dăcerea: „fiște-carele din voi psalm are” (1 Cor. XIV, 26) în supînsemnarea de acolo, ce dăce Teodorit.

iaŭ puî, că acesta este însușirea înțelepciunii hristianului: a se păzi pre sineși neprins de nici o patimă și neprihănit, și a nu izbândi asupra nici unuî om.

16. Rescumpărând vremea.

Cu aceste cuvinte nu ne învață Apostolul pre noi hristianii a fi cu multe fețe și dupre vreme a ne preface, ba; ci acesta ne învață, fiind-că vremea vieței acesteeă nu este a noastră, și fiind-că sintem streini și nemernici în lumea acēsta, pentru acēsta dīce nouē: o hristianilor, nu căutați cinste și slavă în viața acēsta, nici izbândiți asupra celui ce vē păgubește, ci suferiți tot necazul și necinstea cu mulțămire și cu răbdarea vōstră, cumpărați vremea, și ori câte cer necredincioșii și păgânii de la voi dați-le, afară numai de credință. Și precum când audim că un bogat vedēnd pre tâlhari că vin asupra lui ca să-l ucidă, dă totă bogăția sa ca să-și scape viața, atuncea dīcem că omul acela s'a rescumpărat cu bogăția sa; așa și voi hristianii toți, banii vōștri și averile vōstre dați-le necredincioșilor, numai ca să scăpați capitalul, adecă ca să rescumpărați cu acestea drept slăvitōrea vōstră credință. Că pentru acēsta alurea poruncește Apostolul ca să plătescă hristianii tōte birurile și dajdiile la cei necredincioși, numai ca să-și păzescă credința: «Dați tuturor datorile, celui cu birul, birul; celui cu dajdia, dajdia» (Rom. XIII, 7)¹⁾.

¹⁾ Veți și tălc. cap. IV al cei către Colasenii, sūh 5, adecă dīcerea: „Vremea răscumpărând“. Pentru acēsta fericiți cu adevărat sint hristianii, cari cu mulțămită dau dările lor la cei necredincioși, atât cele ce se dīce de cap, cât și cele-l-alte biruri și havalele. De două ori fericiți sint acei hristianii, cari dau ori-ce le-ar cere necredincioșii și ne avēnd chip cad în datorie și plătesc dobândi prea grele, numai și numai ca să-și păzescă drept slăvitōrea credința lor; și de trei ori fericiți sint hristianii aceia, cari pre lângă aceea că se lipsesc de tōte avuțiile, mai sufer încă cu mulțămire beibicuri și băta și legături și închideri și tōte cele-l-alte rele; carele de către cei de altă credință se pricinuesc lor; aceștia cu adevărat se vor învrednici dupre mōrte a locui în ceriū, în locașuri luminate și prea frumoșe și au să se bucure în vēcūl vēcūl cu o bucurie negrăită; și cum că acēsta este adevărată, iată spre mângăerea hristianilor celor ce se tiranīsc și rău pătīnesc, scriū aicea vedenia cea ce o a vēdūt prea cuviosul acela și mai înainte vēdētōrul dumnezeescul Acachie, cel ce s'a nevoit în schitūl Cavesocalivia, care este așa: Cuviosul acesta ore când rugându-se lui Dumnezeu, a venit intru uimire și a vēdūt ca pre un bărbat minunat care l'a apucat de mână și l-a dus într'un câmp atât de mare, în cât marginea lui nu se vedea, carele era plin de palaturi și de case frumoșe, deșarte însă de omēni. Și mîându-se cuviosul pentru acēsta a întreat pre cel ce îl povățuia: pentru ce palaturile acestea sint deșarte? Iar acela a răspuns dīcēnd: locul acesta și palaturile acestea sint gătite, ca dupre învierea cea de obște să locuiască într'insele hristianii aceia, cari plătesc Turcilor haraciū și alte

Căci ځilele rele sînt.

Aicea nu prihănește Pavel pre firea și ființa ځilelor, pentru-că ființa și firea ځilelor este pôte lumina și cîasurile și minutele care se cuprind; și care rēutate este în lumină și în cîasuri și în minunte? Negreșit nici una. Nu prihănește dar Apostolul aicea ځilele în osebite, ca pre niște rele și neprimiocișe, ci pentru rēutățile și pēcatele cele ce se fac într'insele, pentru acēsta se pare-că prihănește ځilele, precum obicnuim și noi a dice: o! și ce rea ځi am petrecut astă-ځi! prihănind ځiua, pentru relele ce am suferit într'însa dela ômenii cei rēi și nu dela Dumneđeu; decî pentru acēsta se ځic ځilele rele, pentru-că aũ pre ômenii cei rēi, cari stăpănesc într'insele¹⁾.

17. Pentru acēsta nu fiți neînțelepți, ci înțelegēnd ce este voea Domnului.

Fiind, dice, că ځilele vieței acestea aũ ômenii rēi, pentru acēsta voi hristianii nu fiți neînțelepți²⁾, ci ca niște înțelepți și pricepători siliți-vē să nu dați vre un prilej ômenilor celor rēi. Pentru-că acēsta este voea lui Dumneđeu, ca să păziți împreună cu credința vōstră și pre înșivē neprihăniți și neprimși de ori ce patimă și pēcat.

18. Și nu vē îmbătați de vin.

Și cu cuvîntul acesta oprește Apostolul dela hristianii mânia și urgia, precum mai sus cu multe cuvinte o a oprit; fiind-că vin mult bēndu-sē, face pre ômenii ce-l beaũ, mâniași. Pentru acēsta a ځis și Moisi: «Mănie de balaur este vinul lor și mânia de aspidă nevindecată» (A doua Lege LII, 33). Și Sirah ځice: «Beția înmulțește mânia celui nebun» (Sir. XXXI, 35); că vinul mult face pre cei ce îl beaũ obraznici și ocărători; pentru acēsta a ځis Solomon: «Neînfrănat este vinul și ocărătorē beția» (Pild. XX, 1). Și cum că Apostolul aicea pre nemēsurata și covirșitōrea bētură a vinului o prihănește și nu chiar vinul, arătat este, fiind-că nu a ځis: să nu beți vin, hristianii, ci: să nu vē îmbătați, precum și prorocul Angheũ ځice: «Ați bēut și nu spre beție» (Angheũ I, 6). Iar beția se naște din multă bētură a vinului³⁾, pentru-că bētura cea mēsurată și puțină

uani, și cari sufēr cu mulțămire pentru Christos atâtea pătîmiri rele. Drept aceea cuviosul a chemat îndată pre frații cei ce erau cu dînsul și a ځis lor: de aveți bani mergeți și plătiți haraciũ ca și noi să ne facem părătași cu hristianii, cei ce plătesc; și așa a povestit cu amăruntul lor vedenia ce a vēđut.

¹⁾ Veđi despre acēsta la tãlc. cap. III al celei a II către Timotei stih 1.

²⁾ Pentru ce dar aũurea ځice Pavel: A nu se face hristianii înțelepți de sineși, veđi la cea către Romani (Cap. XII, 16).

³⁾ Pentru acēsta și prorocul Ioil sfătuește să plângă cei ce beaũ vinul

a vinului pricinuește și sănătate trupului (precum însuși Pavel acésta o ȳice scriind lui Timotei așa: «Vin puțin întrebuintéza pentru stomahul téu și pentru adesele tale bóle» (I Timot. V, 23). Și nu numai sănătate, ȳic, pricinuește puținul vin béndu-sé, ci și veselie și bucurie în inimă, precum ȳice David: «Și

cel mult și se îmbată pentru multele rele ce le pricinuește beția: „Deșteptați-vé cei ce vé îmbătați de vin, și plângeți cei ce beți vinul” (Cap. I, 5). Și Amos jalește pre cei ce beáu vinul cel strecurat, ȳicénd: „Vai celor ce beáu vinul cel strecurat” (Cap. VI, 6); și Sirah: „Amărăciune a sufletului e vinul cel mult” (Cap. XXXI, 34); și iarăși: „Întru vin nu te îmbărbăți, că pre mulți l-a perdut” (Cap. XXXIX, stih. 29). Și Isaia adaugé vaiul la cei ce beáu vinul cel mult, ȳicénd: „Vai celor ce se scóla diminéța și vânăzé béuturile cele bețive, cei ce rămân până séra, că vinul îi va arde pre dînșii” (Cap. V, 11); care acésta tâlcuind-o Mar. Vasilie ȳice: „Pre tâlcuirea Apostoleștei ȳiceri partea acésta a proróciei o cuprinde: „Căci bețivii împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni” (I Cor. X, 6). Iar béutură bețivă este totă béutura, ceea ce póte a face beție, care se obicinuește de către Evrei a se numi așa... că vinul îi va arde pre dînșii, focul însă din vin făcéndu-se în trup, aprindere se face a săgeților celor înfocate ale vrășmașului; că pre cugetare și pre minte vinul o înécă, iar postele și îndulcirile ca un unt-de-lemn le aprinde; drept aceea acésta ȳicere, că vinul îi va arde pre ei, o înțelegem nu numai la posta de a bea, ci și la ceea-l-altă aprindere a trupului” (tâlc. la Isaia, vedenia a cincía).

Și alíurea Isaia iarăși ȳice: „Vai celor puternici ai voștri, cari beáu vinul, și silnicilor celor ce dreg béuturile cele bețive” (Is. V, 22). Pentru acésta și Domnul poruncește ȳicénd: „Luați aminte însă de sine-vé, nu când-va să se îngreozé inima voastră în benchetuirí și în beții și în îngrijări lumești, și fără de veste să vie asupra voastră ȳiaua aceea” (Luca XXI, 34). Și iarăși Isaia ȳice, că vinul cel mult naște multe amăgiri în minte și înghite pre cei ce-l beáu: „Aceștia amăgiți sînt de vin, s’au înghițit pentru vin” (Cap. XXVIII, 7). Și nu numai relele cele de mai sus le naște, ci și sărăcește pre ucenicii beției; pentru acésta a ȳis Solomon: „Că tot bețivul va sărăci” (Pild. XXIII, 21); și iarăși: „Spinii odrăslesc în mâna bețivului” (Pild. XXVI, 9). Și Sirah ȳice: „Lucrătorul bețiv nu se va îmbogăți” (Cap. X, 1). Și mai ales femeea de este bețivă, acésta este urgia cea mai mare: „Că muerea bețivă este mare urgie” (Sirah. XXVII, 9). Însemnézá însă, că beția este de trei feluri: este beție care se face din multă béutură a vinului, precum ȳice aceea Apostolul și precum mărturisesc tóte ȳicerile cele ce le-am adus; este beție, care să facem din patimi și din multa mulțimea păcatelor, despre care ȳice Isaia: „Vai cununei ocărei... cei ce se îmbată fără de vin” (Is. XXVIII, 1). Și iarăși acesta ȳice pentru Ierusalim: „Ascultă cea smerită și care te îmbetă fără de vin” (Is. LI, 21). Pentru acésta ȳice și Mar. Vasilie: „Cel stăpănit ori de ce fel de patimă a sufletului ca întru o în beție prindéndu-sé duple ameteła, ceea ce de către patimă se face întru dînșul, se ȳice că bea vin, și își dregé luiși béutura bețivă. Și iarăși ȳice: „Grea beție este iubirea de slavă și iubirea de argint; grea îmbetare este zavistia, grea, fătărnicia și grăirea de rău asupra aprópelui, întru ceea ce s’a îmbetat sufletul se uită înțelepciunea că nimic nu turbură așa pre teoriile cele dela înțelepciune, precum

vinul veseleşte inima omului» (Psalm. CIII, 15). Şi fiul lui David, Solomon, aşa scrie în Pildele sale: «Daţi beţie (adecă revărsare şi bunuri) celor ce sînt întru întristări şi vin celor ce sînt în chinuri, ca să uite sărăcia şi să nu-şi mai aducă aminte de dureri» (Pild. XXXIII, 6). Pentru-că puţinul vin topeşte asprimile şi aşedarea sufletului cea tristă şi pre nourul mahniciunei îl goneşte. Pentru acesta şi Dumnezeu măsuraţice a făcut trupurile oamenilor, ca să se îndestuleze cu puţinele mîncări şi băuturi, pentru ca să ne înveţe cu acesta, că nu ne-a făcut pentru viaţa acesta, nici ca să mîncăm şi să bem nemăsurat, ca vieţăţile cele necuvîntătoare, ci ne-a făcut îndemănatici, pentru ca să dobîndim ceea-l-altă viaţă.

Intru carele este desfrînarea.

Adecă în multa băutură a vinului urmăzează stricăclune şi peire, fiind-că multul vin nu mîntueşte, nici pricinueşte sănătate, ci strică şi omoră nu numai pre trup ci şi pre suflet, şi acesta este desfrînarea¹⁾; sau desfrînare numeşte aicea Pavel pre ceea ce se numeşte de către cei proşti nestempărare în patimile cele trupesti; pentru-că din beţie se naşte nestempărarea şi înverşunarea. Pentru acesta a dîs Mar. Vasilie: «De către cei beţivi se fac schimbările firei, adecă cea femească în bărbătescă, iar întru cea femească căutând pre cea bărbătescă» (Cuv. I despre postire). Veţi şi tâlcuirea dîcerei: «Nu întru benchetuiri şi în beţi, nu în curvii şi în înverşunări» (Rom. XIII, 13).

19. Ci vă umpleţi de Duhul, vorovind între voi în psalmi şi în laude şi în cîntări duhovniceşti, lăudând şi cîntând întru inimile vîstre Domnului.

Voeşti, dîce, să te bucuri şi să te veseleşti, hristiano? Fugi de a-ţi umplea pîntecele de vin, şi iubeşte a-ţi umplea sufletul

patima acesta şi tot păcatul²⁾ (tâlc. la Cap. V, la Is.). Este şi beţie care se face din multă iubire şi din dragostea şi darurile lui Dumnezeu, care pricinueşte mai întâiu trezvie şi trupului întregă înţelepciune, despre care dîce mirésa ceea ce cîntă: „Mîncăţi, fraţii mei, şi beţi şi îmbăţaţi-vă, fraţilor“ (Cînt. Cîntăr. V, 2).

¹⁾ Pentru acesta a dîs Mar. Vasilie: Beţia este maica răutăţei, improvireă săptei bune; pre cel vitéz îl arată fricos; pre cel întreg înţelept, înverşunat; dreptatea nu o ştie, pre înţelepciune o omoră; că precum apa este protivnică focului, aşa nemăsurarea vinului stinge pre cuvîntorime... cei ce se îmbată aşa îşi perd sufletul, ca cum ar fi împunşi de toate întinăciunile, încă şi pre însaşi deprinderea trupului o strică, nu numai cu covîrşirea îndulcirilor, strechiind asupra înverşunărilor, topindu-se şi scurgîndu-se, ci pre însaşi mărimea trupului o fac umedă şi curgătoare şi pre trup topit de puterea cea vieţuitoare (Cuv. asupra beţivilor).

de Duh Sfânt; acesta însă se face ție, de te vei învăța a cânta, pentru-că cei ce cântă cântări duhovnicești se umplu de Duh Sfânt¹⁾, precum din protivă se umplu de duh demonicesc și necurat aceia, cari cântă cântece satanicești²⁾. Și sfătuește Apostolul să cântăm întru inimile noastre, una adecă pentru ca să arate, că nu numai cu gura se cuvine să cântăm, ci și cu mintea și cu inima, și alta încă, pentru ca să ne învețe să cântăm cu înțelegere și cu luare aminte, pentru-că cel ce la aminte la cuvintele cele duhovnicești ce se cântă, singur acela cântă cu inima sa. Vezi însă iubite, că după ce a curățit Apostolul sufletul hristianilor de amărăciune și de urgie și de celelalte patimi despre care a scris mai sus; și după ce a făcut pre hristiani îndurători și compătitori către frații lor, atunci îi chează luește (indemnă) să se umple de Duhul Sfânt, fiindcă Duhul Sfânt nu vine prost în om, ci umple totă inima omului; pentru acesta este trebuință mai întâiu a se curăți inima, ceea ce va să primescă Darul cel bogat al Sfântului Duh, și de se va afla Darul acesta al Duhului cu imbelșugare întru noi, atuncea lesnicioasă va fi nouă dobândirea și a celorlalte fapte bune.

¹⁾ Așa și prorocul Elisei s'a umplut de Duhul Sfânt și a prorocit auzind pre cel ce cântă; ci așa este scris, și acum iată, ia-mi mie pre cea ce cântă, de a fost când cânta cea ce cântă, și a fost mâna Domnului preste ei și a zis: „Acestea ție, Domnului” (a patra a Împ. Cap. XXXIII, 15); acesta tâlcuindu-o Teodorit ție: „Leviți întrebuințau duhovnicească dulcea cântare a lui David; dintru aceștia a poruncit prorocul a se chema unul și acela cântând, Darul Duhului însemna ceea ce trebuie a se face”. Și Chrisostom ție: „De ajuns era curăția prorocului a chema pre Duhul cel Sfânt; dar pentru ce ție, dați-mi bărbatul care știe a cânta? Nu ca duhul să se veselască prin cântare, ci ca acela cântând, mintea prorocului să se înoiască și să se facă vrednică de venirea Sfântului Duh. Pentru acesta pre duhul chemă, ca să arate, că nu de dulceta cântărei s'a tras, ci de sufletul cel ce s'a deșteptat de dulceta cântărei; nu a venit la cea ce cântă, ci la cea ce audea”.

²⁾ Pentru acesta și toți de obște sfinți Apostoli opresc ca nici un hristian să cânte cântece păgânești și curvești, nu cum-va în loc de a întra Duhul cel Sfânt în inima lui, să intre demonicesc duh și curvesc; că așa ție în Aședeminturile lor: „Nici în zilele duminicii, cele ale veselilor, dăm voe vouă ore ce necinstit, ori a grăi, ori a face, că ție ore unde Scriptura: „Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați lui cu cutremur”. Și veseliiile voastre cu frică și cu cutremur, trebuie a se face, că hristianul cel necredincios, nici cântare păgânească e slobod a ție, nici cântece curvești, fiind-că se va întempla lui prin cântare a pomeni de numele idolilor cele demonicești și în locul Sf. Duh să intre înfrinsul duhul cel viclean” (Cartea V cap. 10 din Aședeminturi). Iar cum-că hristianii nu se cuvine a cânta în organe și din gură, am spus noi pre larg în cuvîntul 2 al Hristoitiei (Vezi și supținsemnarea țierei: „Întru inimile voastre Domnului” (Col. III, 16), frumósă fiind și de nevoie.

20. Mulțămind tot-de-una pentru toate, întru numele Domnului nostru Iisus Christos, lui Dumnezeu și Părintelui.

Tot-de-una, ȳice, frații mei, mulțămiți lui Dumnezeu și Părintelui nu numai când ve aflați în repaus și în sănătate și în buna norocire, ci și când ve aflați în necaz și în bôla și în nenorocire: Și nu mulțămiți numai pentru bunătățile ce le luați, ci și pentru cele întristătoare, și în scurt pentru cele ce nu știți, fiind-că cu toate câte vin nouă, ni se face bine dela Dumnezeu, măcar deși nu cunoștem noi cum și cu ce chip ni se face binele¹⁾. Se cuvine însă să mulțămim lui Dumnezeu și Părintelui, dar întru numele Domnului, adecă numind numele cel dulce și cu lucrul și cu numele al Domnului Iisus Christos, Fiul lui Dumnezeu, împreună luând și pre Iisus, carele mijlocitor fiind și al tuturor bunătăților celor ce luăm și al însăși mulțămirei ce aducem lui Dumnezeu și Părintelui²⁾.

21. Supuindu-vă unul altuia întru frica lui Dumnezeu.

Iată și aicea rânduește Apostolul dragostea, pentru-că din dragoste se naște și a avea noi supunere unul către altul nu pentru vre un lucru lumesc și sfârșit omenesc, ci pentru frica lui Dumnezeu, căci cei ce pentru Dumnezeu și pentru frica lui Dumnezeu se supun unul altuia, aceia nici o dată se vor sminti, nici se vor osebi între dinșii, având o puternică legătură ca această ce îi ține, adecă pre dragostea cea duple Dumnezeu: «Că pace multă este, ȳice, celor ce iubesc numele tău și nu este întru dinșii smintelă» (Psalm. CXVIII).

22. Femeile să se supue bărbaților săi, ca Domnului.

Nu prost și cum s'ar fi întemplat pörta grijă Marele Pavel pentru nuntă și pentru hristianii cei căsătoriți, fiind-că și Dumnezeu dintru început pentru nuntă cu covirșire a purtat grijă; pentru-că cu Adam cel întâiu zidit a unit pre sora lui, orî mai bine a ȳice pre Eva, fiica și trupul lui; iar duple ce s'a înmulțit neamul ômenilor a întins nunta și la ômenii cei ce erau mai depărtați duple neam și nu a lăsat a fi strimptorită dragostea cea trupescă numai până la singure rudeniile, ci și totă viața ômeni-

¹⁾ Pentru această și dumnezeescul Chrisostom obiceiua tot-de-una a ȳice la toate câte îi venea, acest graiu vrednic de pomenire: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate“ (Epist. XI către Olimpiada). Și Mar. Grigorie al Tirului urmând dumnezeescului Chrisostom, însăși acesta o ȳicea.

²⁾ Pentru acesta și dumnezeestii Părinți, cei ce se numesc deștepți, au legiuit a se ruga ucenicii lor cât și mirenii și a ȳice această scurtă rugăciune și care se numește monologhison (adecă de singure cuvintele), une orî adecă cu gura și mai multă vreme cu mintea și cu inima, adecă: „Dômne Iisuse Christôse, Fiule a lui Dumnezeu, miluește-mă“.

lor prin nuntă și prin căsătorie se întărește. Pentru acestea dar toate poartă grijă aicea Apostolul, adică pentru căsătoriile hristianilor, și dice, că femeile să se supune bărbaților lor, căci, când bărbații cu femeile lor au unire și dragoste între dinșii, negreșit și fiii lor se hrănesc bine și cu frica lui Dumnezeu și robii (servitorii) și róbele (servitoarele) petrec cu bună rânduială și toate lucrurile casei și ale familiei se bine norocesc; ei și megieșii (vecinii) și prietenii lor au parte cu dinșii. Dar pentru ce Pavel a ținut aicea că femeile să se supune bărbaților lor, ca cum s'ar supune Domnului, de vreme ce Domnul a ținut: «De vine cine-va către mine și nu va urî pre Tatăl său și pre maică sa și femeia și copiii... nu poate fi al meu ucenic? (Luca XIV, 26). Și dacă femeile se cuvine a se supune bărbaților lor ca Domnului, cum dice Domnul să se despartă femeile de bărbații lor pentru Domnul? Răspundem la acesta că acest «ca», ce îl dice aicea Pavel, nu arată tot-de-una și negreșit asemănare de cinste și neschimbată potrivire, decât dice să se supune femeile bărbaților lor, fiind-că cunosc că cu supunerea acesta slujesc și să supun Domnului, fiind-că deși nu se supun femeile mai înainte pentru bărbații lor, dar măcar pentru Domnul trebuie a se supune lor; căci dacă cela ce stă împotriva stăpânitorilor celor din afară stă împotriva a înseși poruncei Domnului celui ce a rânduit pre stăpânitorii cei din afară, precum dice aceștia Pavel (Rom. XIII, 2), cu mult mai virtuos stă împotriva poruncei lui Dumnezeu, muerea aceea ce nu se supune bărbatului; în cât dimpotrivă și femeia ceea ce se supune bărbatului său, însuși Domnului se supune, care a rânduit nunta.

23. Că bărbatul este cap al femeii, precum și Christos este cap al bisericii, și acesta este mântuitorul trupului.

Dela omenăștile silogismuri întărește aicea Apostolul cum că se cuvine femeile a se supune bărbaților lor și pune pricină și prilej al iubirii bărbaților cu femeile lor acesta, adică cum că bărbatul are rânduială de stăpânitor și purtător de grijă al femeii; că cap al femeii, dice, este bărbatul și mântuitor al ei, iar femeia are rânduială de supus către bărbatul său; că trup este ea, carele se supune capului; precum și Christos fiind-că este cap al bisericii poartă de grijă pentru dinsa și o mântuește, așa dar și bărbatul este cap și mântuitor al trupului său adică al femeii sale; drept aceea cum să nu fie dator și trupul (adică femeia) a se supune capului său (adică bărbatului său)? carele cap poartă grijă și o mântuește.

24. Că precum biserică se supune lui Christos, așa și femeile bărbaților săi întru toate.

Din aceste cuvinte mai curat înțelegem ceea ce a spus mai sus Apostolul, adică femeile să se supune bărbaților lor ca Domnului, că de vreme ce femeile sînt datore a se supune bărbaților, precum și biserica se supune lui Christos, biserica însă cuprinde și femei, apoi femeia este datore a se supune bărbatului precum și lui Christos. Pentru ce poruncește Apostolul să se supună femeile bărbaților lor întru toate lucrurile? Oare se cuvine a se supune lor când bărbații le îndemnă pre ele la necredință? Să nu fie! Pentru-că Pavel aicea nu vorbește pentru bărbați necredincioși și păgâni, ci despre hristiani și credincioși, către cari și scria¹⁾.

25. Bărbați, iubiți pre femeile vóstre, precum și Christos a iubit biserica și pre sineși s'a dat pentru dînsa.

Vădută-ai, hristiane, cum a îndemnat Pavel pre femei și o a silit să se supune bărbatului său, cu aceeași măsură și rânduială cu care se supune și biserica lui Christos? Ascultă însă iarăși și cum îndemnă aicea și silește pre bărbat să iubească pre femeia sa și a nu se purta către dînsa ca un domn și stăpânitor. Iubiți, ăice, bărbaților, pre femeile vóstre. Cu ce măsură? Cu aceea adevărat, ce și Christos a iubit pre biserică, și purtați grijă pentru femeile vóstre precum și Christos poartă grijă de biserică. Și de ar cere trebuință să pătimiți ce-va sau și să muriți pentru femeile vóstre, să nu vă apărați, pentru-că voi de veți pătimi acesta și de veți suferi mórte, pentru femeile vóstre, care vă iubesc și păzesc cîntea și întreaga înțelepciune, o faceți acesta; iar Christos a suferit și mórte de cruce pentru biserică, care mai înainte era preacurvă, cîntea pre idoli și iubea pre demoni și păcatele, iar pre Christos îl ura; și precum Christos a tras la dragostea sa pre biserica ceea ce își întorcea fața de către el, nu cu ocări și cu îngroziri, așa și voi bărbații de veți vedea pre femeile vóstre că se întorc de către voi și vă urăsc, siliți-vă-a le trage spre dragostea vóstră, cu multă dragoste și purtare de grijă, și de ați pătimi vre un rău pentru femeile vóstre, să nu le ocăriți, că pătimiți pentru dînsese; căci și Christos nu a ocărit biserica, că pentru dînsa a pătimit atâtea patimi și mórte de cruce.

¹⁾ Însemnăm aicea, că femeile nu se cuvine a se supune bărbaților lor nu numai când ei le îndemnă spre necredință, ci și când le îndemnă să facă vre o faptă și lucrare afară de fire și afară de poruncile lui Christos, că întru aceste fără-de-legi și fapte afară de fire trebuie a se împotrivi bărbaților lor și nici de cum să-î asculte. Pentru-că de-î vro asculta și vor păcătui, se vor munci și ele împreună cu bărbații lor. Veți și supți însemnarea ăicezei: „Femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri, precum se cuvine întru Domnul“ (Col. III, 18).

26. Ca pre ea să o sfințescă, curățindu-o cu baea apei în cuvint.

Christos, ȋdice, nu s'a îngrețăluit de biserică, care mai înainte era preacurvă și necurată și slută; și tu bărbatul asemenea nu te îngrețălui de femeea ta, măcar de ar fi smerită și prea grozavă; iar cum că și biserica era grozavă, ascultă ce a ȋdis pentru dinsa mai sus Pavel: «Că erați ȋore când întunec» (Efes. V, 8). Și ce este mai negru și mai slut decât întunerecul? Pentru acesta și în Cântarea Cântărilor această biserică pentru grozăvia ei cea de mai înainte ȋdicea: «Negră sint eu» (Cap. I, 4). Biserica mai înainte era rȋbă rȋutăței adevă ȋdiavolului, și ce este decât rȋutatea și decât ȋdiavolul mai necurat? Biserica mai înainte era nesupusă și fără de minte și hilitȋre, și ce alta este mai fără de minte decât patimile acestea? Cu tȋte acestea Christos pentru biserica această atât de grozavă și fără de minte, necurată, s'a dat pre sineși morței și o a curățit pre ea cu scăldătȋrea apei, adevă cu sfintul bȋtez și cu cuvintul. Cu care? Adevă cu numele Tatălui și al Fiului și al Sfintului Duh, intru carele nȋ botezăm.

27. Că însuși să o pue pre ea înainte sa slăvită pre biserică.

Christos s'a dat pre sine, ȋdice, pentru biserică pentru ca să o înfățișeze pre ea luiși nu simplu curată, ci slăvită și strȋlucită. Decȋ precum Christos s'a făcut pricinuitȋr bisericeȋ de tȋte bunătățile, așa și tu, bărbate, fă-te femeei tale pricinuitȋr de tot binele; și precum Christos a purtat grijă pentru sufletesca frumșetă a bisericeȋ, așa și tu bărbate să nu te îngrijeși cum să fie femeea ta frumȋsă la trup, ci cum să fie frumȋsă cu sufletul. Și cu lesnire o vei face frumȋsă pre femeea ta la suflet, de vei îndrepta moralurile ei, ȋe o vei învăța să păzescă poruncile Domnului, de o vei deprinde a se împodobi cu fapte bune și nu cu haïne frumȋse și cu podȋbe zădarnice și de o vei înfăȋșa pre ea strȋlucită și slăvită cu sufletul, atât înainte ta, cât și înainte lui Dumnezeu.

Ne avȋnd întinăcȋune sau sbărcitură sau ce-va din cele ca acestea, ci ca să fie sfintă și neprihănită.

Cu aceste cuvinte arată Apostolul patimile sufletului, căci întinăcȋuni, cu adevărat, și spurcăcȋuni sint patimile cele noui și de ertat, care le căștigă sufletul (care cu lesnire le pȋte spēla cine-va), pentru-că pricinuesc sufletului slȋtenie și detrebnicesc frumșetă lui. Iar zbărciturile obrazului sint patimile, cele ce se invecnesc în suflet, precum sbărciturile obrazului se pricinuesc din vechime și din bătrănețe; iar aceste patimi fac pre

suflet necurat, fiind-că se curăţesc cu anevoe. Deci aceste patimi le avea biserica, dar sfîntul botez pre toate le-a curăţit şi a făcut pre sufletele omienilor sfînte şi frumoşe; însă şi botezul cel al doilea, adecă pocăinţa şi lacrimile de toate acestea curăţesc pre suflet şi îl fac pre el frumos şi cu totul frumos. Deci cu un chip ca acesta tu, bărbatul, sîrguieşte-te a curăţi pre femeia ta de totă spurcăciunea păcatului, cu sfăturirile tale şi cu pilda cea bună a vieţii tale.

28. Aşa sînt datorii bărbaţii a-şi iubi pre femeile lor, ca pre trupurile lor.

Pilda ce o aduce acum aicea Apostolul, adecă de a-şi iubi bărbaţii pre femeile lor precum îşi iubesc trupurile lor, acesta dîc, nu o dîce ca pre o mai mare pildă şi mai puternică spre a'î îndupleca; pentru-că pilda ce a dîs mai sus, adecă cum că bărbaţii se cuvine a-şi iubi pre femeile lor precum şi Christos iubeşte pre biserică, este încă mai mare şi mai puternică de cât acesta, fiind-că mai mult iubeşte Christos pre biserică de cât bărbaţii pre trupurile lor şi femeile lor; ci a adus pilda acésta Pavel, ca pre o mai apropiată şi mai arătată, căci ca să nu pótă cine-va a dîce, că Christos era Dumnezeu, şi pentru acésta s'a dat pre sineşi morţei pentru dragostea bisericei, pentru acésta Pavel din altă apucătură dîce aicea, că şi bărbaţii sînt siliţi a-şi iubi asemenea pre femeile lor, fiind-că sînt datorii a le iubi, adecă dragostea femeilor lor nu este duple har, ci duple datorie şi nevoe. Pentru ce? Pentru-că femeia este trup al bărbatului: întâi pentru-că din început din trupul bărbatului s'a făcut, şi al doilea încă pentru-că cu dînsa s'a făcut un trup prin amestecare: «Că vor fi, dîce, amîndoi un trup» (Fac. II, 24). Deci pilda Domnului cu biserica o a întrebuintat mai sus Pavel, nu numai pentru ca să iubească bărbatul pre femeia sa; ci şi pentru a o regularisi şi a o face frumoasă la suflet cu faptele cele bune, ca să fie, dîce, sfîntă şi neprihănită; iar pilda acésta a trupului se dîce, pentru a arăta numai cum se cuvine bărbatul a iubi pre femeia sa, şi nu pentru alta.

Cela ce şi iubeşte pre femeia sa, pre sineşi se iubeşte.

29. Că nimenea când-va a urât trupul său, ci îl hrăneşte şi îl încălzeşte, precum şi Christos pre biserică.

Precum fieşte-carele om, dîce, face trupului său totă purtarea de grijă şi dă covîrşitoare dragoste şi ocrotire, aşa şi tu, bărbate, eşti dator să arăţi totă purtarea de grijă pentru femeia ta şi dragostea şi covîrşitoare purtare de grijă. Şi iarăşi aduce Pavel şi la acésta pildă pre Christos şi pre biserică, pentru ca

să arate că și Christos ne-a iubit pre noi precum ș'a iubit și pre trupul său.

30. Că mădulări sîntem ale trupului lui.

Adecă curățenie și apropiere avem noi hristianii către Christos, cari credem într'însul și cari ne numim biserica lui Christos.

Din carnea lui și din oșele lui.

Din carnea, ȳice și din oșele lui Christos sîntem noi hristianii, căci precum Eva s'a făcut din trupul lui Adam, așa și Christos s'a făcut din firea noastră. Și cătă rudire s'a făcut atunci a acolo a lui Adam cu Eva, atăta rudire s'a făcut și acum aicea a lui Christos cu noi, cu biserica sa. Și duple alt chip încă noi hristianii sîntem din carnea lui Christos și din oșele lui: a) căci precum Christos s'a născut fără de sēmēptă de bărbat din Sfîntul Duh, așa și noi ne-am născut prin Sfîntul Duh, cu scaldătorea sfîntului botez; și b) pentru-că împărtășindu-ne cu trupul și sângele Domnului, ne schimbăm întru acelea și ne facem de un trup cu Christos, și pentru ca să ȳicem în scurt, pentru acēsta ȳice Pavel, că sîntem din carnea și oșele lui Christos, pentru nemărginita și covîrșitorea unire și apropiere ce avem cu Christos. Pentru-că și duple ceea ce se vede, Christos ne-a împărtășit pre noi cu trupul său și cu sângele său. Și duple ceea ce se înțelege, pentru-că Christos s'a făcut pricinuiitor de a ne plăzui noi a două oră duhovnicește prin sfîntul botez, precum și Adam s'a făcut pricinuiitor (materialnicește adecă) al facerei Evei.

31. Pentru acēsta va lăsa omul pre tatăl său și pre maica sa și se va lipi de femeea sa și vor fi amēndoi un trup (Fac. II, 24; Mat. XIX, 5).

Iată și altă pricină și dreptate ce are bărbatul de a-și iubi pre femeea sa, adecă pentru-că bărbatul lasă pre înșiși născătorii săi și se unește cu femeea sa. Și nu a ȳis că împreună locuște, ci că se lipește cu femeea sa, ca să arate cu ȳicerea acēsta, pre nedespărțita unire ce are bărbatul cu soția sa. Iar ȳicerea într'un trup, ȳice Mar. Chrisostom, că să ia adecă și simplu cum că bărbatul și femeea se fac un trup prin amestecare, arată însă și altă înțelegere mai adîncă, adecă cum că bărbatul și femeea se împreună amēndoi împreună, pentru ca să săvîrșescă un trup, adecă pentru ca să nască un copil.

32. Taîna acēsta mare este; eu însă ȳic de Christos și de biserică.

Adecă Moîsi, ȳice, mare și minunat lucru a arătat ȳicēnd în cartea Facerei cum că bărbatul va lăsa pre născătorii săi și se va lipi de femeea sa; căci cu adevērat taînic lucru și as-

cuns de minte este a lăsa omul pre născătorii săi acei ce l-au născut și au ostenit a-l crește și a-l hrăni și i-a făcut bine dându-i estimea, și iară, cu voea a înșiși născătorilor săi, merge și se lipește cu o femeie, pre care nici o dată n'a vădut și nici un bine i-a făcut când-va. Cu adevărat mare taină este acesta; se ia însă și se înțelege de către mine Pavel: «Întru Christos și întru biserică», fiind-că acesta s'a dis de către Adam și de Moisi în chip prorocesc pentru Christos; căci și Christos a lăsat pre țărescul său Părinte nu cu localnică mutare, ci cu compogorirea în omenire și a venit la mirăsa, la biserica cea din neamuri, care nici odinioară a cunoscut pre Dumnezeu. Și s'a făcut cu dinsa un duh prin botez; fiind-că: «Cela ce se lipește de Domnul un duh este», duple acestăși Pavel (I Cor. VI, 16) ¹⁾. Deci cum prihănesc unii nunta, că ar fi rea, de vreme ce Pavel o a adus pre ea spre pilda tainei ceii duple Christos și de vreme ce o numește taină? Cu adevărat reii acestia reii și fără-de-lege o prihănesc ²⁾.

33. Însă și voi unul fiește-carele să-și iubească pre femeia sa ca pre sineși.

Însă, ȳice, măcar deși aligorițește și duhovnicește am înțeles eu prorocțiile cuvinte cele de mai sus ale lui Adam și ale lui Moisi la Christos și la biserică, dar însă duple slovă s'a dis și pentru bărbat și femeie, și alegoria acesta duhovnicască nu surpă pre înțelegerea cea duple slovă și pre legătura cea trupască ce se cuvine să o aibă bărbatul cu legăuita sa femeie, căci fiește-carele bărbat dator este a iubi și a ocroti pre femeia sa, precum se iubește și se ocrotește pre sineși. Și să nu-mi ȳici tu bărbate că femeia mea are cutare și cutare metehnă și pentru acesta nu o vrea; pentru-că precum tu când ai vre o metehnă la trupul tău, adecă când mâna ta este ciuntă sau piciorul schiop, sau ochiul încrucișat, sau tot trupul tău are vre o vătămare, nu tai delat trupul tău mădularul acela, ci mai ales și mai mult porți griă ca să-l vindecă, cu un chip ca acesta și femeia ta de are vre o metehnă și vătămare, nu se cuvine să o despară pentru acesta, ci mai ales să te silești pentru ca să o vindecă ³⁾.

¹⁾ Pentru acesta scrie și M. Macarie ȳicend: „Induplecă-te, frate, lui Dumnezeu celui ce te povățuește; împărtășească-se sufletul tău cu Dumnezeu precum se împărtășește mirăsa cu mirele său; că taina acesta mare este, ȳice, iar eu ȳic de Christos și de sufletul cel fără de prihană“ (Vor. XXXVIII a sutei 5).

²⁾ Unii ca acestia au stăut Manihei și Satornii și Efstășianii și veȳi la supținsemnarea ȳicerei: „Carii opresc a se cășători“ (I Timot. IV, 3); pentru acesta și sinodul cel din Gangra îi anatematisește prin Canon. I.

³⁾ Despre pricina că nu se cuvine băbații a se despară de femeile

Iar femeea că să se témă de bărbat.

De vreme ce isotimia (adecă cinstea cea de o potrivă) întru tôte a bărbatului cu femeea, pricinuește nestatornicie în societatea lor și în casele lor, pentru acésta Pavel aicea dîce, cum că femeea se cuvine a avea frică de bărbatul său, ca prin frica acésta să se afle în societatea lor, o începătorie și stăpânire, și cap numai bărbatul, nu și femeea; ci femeea să aibă frică de bărbat, nu frică ca de rob, ca o slujnică, ci o frică cuvinčiosă celor slöbode, care nu este alta, fără numai o covîrșitoare evlavie și sfială și rușine, care trebuie să o albe de către bărbatul său; de vreme ce din frica cea de acest-fel și din evlavie și din rușine mai mult se va întări dragostea între bărbat și între femeie, și iarăș diandărăptele (vice versa): din dragostea cea de acest-fel se va întări temerea cea că acésta și cucernicia; căci femeea va iubi cu adevérat pre bărbatul său ca pre un mădular al trupului ei și se va teme de el și îl va cînsti ca pre capul său, fiind-că și Dumnezeu așa a poruncit Evei la începutul lumii, să albe evlavie și temere de Adam bărbatul ei, dîcînd: «Către bărbatul tău întorcerea ta, și el te va stăpîni pre tine» (Fac. III, 16). Ci pöte ar dîce vre un bărbat: apoi ce să fac eu, că femeea mea nu se teme de mine, nici se rușinează? Căruia, îi răspundem: tu bărbate iubește-ți femeea și fă datoria ta cu multă dragoste, până în sfîrșit o vei pleca pre femeea ta, și să te iubească; și tu femeie deși nu te iubește bărbatul cum se cuvine, tu însă fă-ți datoria ta, teme-te și rușinează-te de bărbatul tău, și cu rușinea ta și cu evlavia îi vei îndupleca pre bărbatul tău până în sfîrșit a te iubi. Veđi însă, o cetitoriule, că Apostolul cu multe cuvinte a întins și a dovedit, că bărbatul se cuvine a iubi pre femeea sa, iar cu un singur cuvînt a arătat că femeea se cuvine a se teme de bărbatul său, fără a întinde multe cuvinte pentru că să arate că întru cei căsătorîți mai mult se cuvine a domni dragostea decît frica; măcar că femeea, precum am dis, este datore a se teme de bărbatul său, ca să fie unit cu dragostea, și nu cu frica, ca să o facă să se témă de el și să tremure, căci din frica cea de acest-fel nu se naște dragoste și unire, ci mai ales ură și prigonire. Nici femeea să se scoale asupra bărbatului și să cee a fi întăia; căci deși femeea este un trup cu bărbatul și are și ea asupra copiilor celor ce se nasc dintr'însa o stăpânire întocmai cu bărbatul după acesta; însă este a döua

lor, veđi supținsemnarea cea pre iarg a canonului 48 apostolesc, în canonicul nostru cel din nou tipărit.

stăpânire, iar cea întâi și mai mare începătorie și stăpânire o are bărbatul ¹⁾).

CAP. VI.

I. Fii supuindu-vă ascultați de născătorii voștri întru Domnul.

Precum un meșter, ce caută să facă o statuă omenescă, mai întâi face capul, apoi grumazul și umerii și mâinile și în sfârșit alcătuește picioarele; cu un chip ca acesta face și arhitectonul bisericei lui Dumnezeu, și mai întâi a dîs despre bărbat: carele este capul, și întâia începătorie a societății, iar al doilea a dîs despre femeie, care este a doua începătorie a aceiași societăți; iar acum dîce aicea și despre fiii, cari sînt a treia începătorie, ca unii ce și ei stăpânesc pre robii; și duple acesteia va dîce și pentru robii, care au rânduială de feciori în casă, pentru-că stăpînitor al femeii este singur bărbatul, iar a copiilor stăpânire este bărbatul împreună și femeia ca mamă; iar a robilor stăpânire sînt și copii ca moștenitori ²⁾). Deci porun-

¹⁾ Pentru acesta a dîs dumnezeescul Chrisostom: „De vom ocărui așa casele noastre și către epistasia bisericei vom fi iscusiți, că și casa este o biserică mică, așa este cu puțință bărbaților și femeilor buni făcîndu-se pre toate a le întrece. Gîndește pre Avraam și pre Sarra și pre Isaac și pre casnicii lor cei trei sute opt-spre-zece; că totă casa împreună se alcătula, cum totă era plină de evlavie; aceea și apostolésca poruncă o plinea și de bărbat se temea, că ascultă-o pre ea dîcînd: „Nu mi s'a făcut mie încă până acum și Domnul meu este bătrîn” (Fac. XVIII, 12). Și el pre dînsa așa o iubea în cât toate ce porunce se înduplecă, și copilul îmbunătățit fiind și casnicii lui minunați... așa dar și aicea cînd bărbatul și femeia și copiii și casnicii vor fi de același îngrijindu-se, multă va fi iconomia casei, multă purtare de grijă dar vom face și de femei și de copii și de robii, știind că începătoria noastră asupra lor va fi lesnicioasă și că certările le vom avea blînde și vom dîce: „Iată eu și pruncii cari mi l-a dat Dumnezeu” (Is. VIII, 18; Vor. XX către Efesenii).

²⁾ Pentru acesta prea potrivit a dîs marele și prea înțeleptul Chrisostom, cum că totă casa, sau a celui bogat sau a celui sărac, este o întreagă cetate și se află întrînsa stăpînitorii osebiți, precum se află și întru o cetate; sau mai bine a dîce: în fiește-care casă se află un împărat și are boeri supuși lui, că așa dîce anume: „Cetate este casa fiește-cărui; stăpînitor este fiește-carele al casei sale, și cum că acest-fel este casa celor bogați, arătat este, unde sînt și țerini și moșii și epitropi și boeri asupra altor boeri; eu însă și casa celor săraci o dîc a fi cetate, că și întru aceea sînt stăpîni adevăți stăpînește bărbatul pre femeie, femeia pre casnic, casnicii pre femeilor lor și femeile iarăși și bărbați pre copii. Oare nu ți se pare fie a fi ca un bărbat cînd are pre atîția stăpînitori supuși lui-și și că i se potrivește lui a fi mai iconomic și mai pețicos decît toți? (Vor. XXII la cea către Efes.)” Și atunci mai ales se face casa fiește-cărui hristian o biserică și o ce-

cește Pavel filor, a se supune și a asculta de născătorii lor, ci întru Domnul, adică când poruncile născătorilor vor fi după Domnul, va să dăcă potrivite cu poruncile și cu legea Domnului, căci de vor îndemna născătorii pre fiii lor spre păgă-

tate, când nu se despart născătorii de fii și fiii de născători, ci și mai înainte de nuntă și după nuntă toți împreună locuiesc și născătorii și fiii și nurorile și nepoții și robii și slugile, adică se cuprind împreună întru una și aceeași curte casele lor, și când toți au o pungă de obște, împreună mănâncă și împreună beau toți la una și aceeași masă și toate le au spre obștească viață. Un obicei ca acesta laudat alături că avea în vremile vechi patriarhul Avraam, chinovicăscă viață trăind cu toți cei trei sute opt-spre-zece casnici ai lui; și patriarhul Iacov cu fiii lui cei doi-spre-zece și cu fiecele și cu robii lui. Și dreptul Iov și alți mulți. Un obicei ca acesta blagoslovit au și până în ziua de astăzi în părțile răsăritului nu numai mulți hristiani, ci și mulți agareni, cari se numesc Ghiuruchi și au viață păstorăscă locuind prin corturi, după urmarea vechilor și sfinților patriarhilor aceloră, despre cari am. dîs. Acest stînt și blagoslovit obicei se cuvine a-l urma și hristianii cei ce se află în părțile noastre: Și nici născătorii a se desparti de fiii lor, când se căsătorește, nici fiii de născătorii lor, după ce se căsătorește și a se muta întru alte case, ci să rămăie împreună locuind și împreună mănâncă și împreună bînd. Că trei bunătăți mari se pricinuesc din împreună locuirea lor; a) pentru-că din împreună locuirea acesta se pricinuesc mai multă unire sufletelor lor, dragoste mai mare, creștere a obștească sfat despre cele ce trebuie a se face pentru viață: bucurie, rușinare, cucernicie, ascultare la orî care alt bine sufletesc. b) Pentru-că se pricinuesc din împreună locuirea acesta și ajutor mare la trebuințele vieții, pentru-că ceea ce nu are unul, o aduce altul și așa toți se îndulcesc din bunătățile fiește-căruia. Și fiește-carele se îndulcește de lucrurile tuturor, și fiește-carele iarăși are și ceea ce are și cel-l-alt și toți au lucrurile tuturor; iar c) și în sfîrșit, pentru-că cheltuielile se face mai puține, când și născătorii împreună locuiesc cu fiii lor cei căsătoriți și mănâncă la o masă, decât când sînt despărțiți și mănâncă la multe mese. Pentru aceasta și dumnezeescul Chrisostom tâlcuind dîcerea aceea a apostoleștilor Fapte, când hristianii cei ce au fost creștini la începutul Evangheliei aveau toți toate de obște și nici unul era sărac (Fapt. IV), acesta dîc tâlcuind-o, foarte laudă casele acelea ale hristianilor întru care împreună locuiesc cu născătorii și fiii și nurorile și robii împreună, și toate le au de obște. Și dovedește că cheltuielile unora ca acestora sînt mult mai puține decât ale celor ce locuiesc deosebi, dîcînd așa: „Iar ca să arăt că deosebirea acesta pricinuesc mai multă cheltuială și este făcătoare de sărăcie, fie o casă în care să fie de cece copii și femeea și bărbatul, și femeea adică lucrăză lână, iar bărbatul din afară adună venituri. Spune-mi dar mie această împreună hrînindu-se și o casă avînd, ore mai mult ar cheltui decât dacă s'ar osebi? Arătat e că despărțindu-se, că de ar urma a se despărți cei de cece copii, ar fi trebuință și de de cece case, și de de cece mese și de de cece slugi și de cele-l-alte venituri asemenea. Și ce ar fi unde se află multime de robi? Aicea nu pentru acesta toți au o masă, ca să nu se facă multă cheltuială? Că osebirea pururea face scădere, iar unirea și conglăsurirea, face adăogire; așa vieșesc acum cei ce se află în monastiri, precum credincioșii cei de atunci: cine dar a murit de fîme? Și cine

nătate și necredință, sau ar voi a-și face pre fiica lor curvă, sau a învăța pre fiii lor vre un meșteșug mârșav, precum este al actorilor (pre cari cei vechi îi numesc cimpoeși) și al jucăreilor și al pezevenchilor și al celor-l-alți ómeni de tétre, sau vre o altă réutate să-î învețe, atuncea poruncile unor născétori ca aceștia, nu sint duple voea și porunca Domnului; pentru acesta nici fiii nu se cuvine a se supune unor porunci ca acestora, ci a-și aduce aminte de cuvîntul Domnului ce dîce: «Cela ce iubește pre tatăl său, sau pre maica sa (mai mult decât pre mine), nu este vrednic de mine» (Matei X, 37).

Că acesta este drept.

2. Cîstește pre tatăl tîu și pre maica ta (Ex. XX, 12), care este întîia poruncă întru făgăduință.

Drept, dîce, este a se supune fiii, născétorilor și a-î cînsti, căci și legea firéscă o voește acesta și legea cea scrisă acesta o poruncește, dar cum dîce Pavel cum că dîcerea, cîstește pre tatăl tîu și pre maica ta, este întîia poruncă? Că întîia poruncă din cele deose este acesta: «Eû sint Domnul Dumnezeuul tîu, nu vor fi ţie dumnezei al tîi afară de mine» (Ex. XX, 2). Și duple rînduiala ce Domnul a dîs poruncile în Evanghelie, mai întîi a pus acesta, să nu uciđi, și acesta să nu preacurvești și apoi a pus acesta: «Cîstește pre tatăl tîu și pre maica ta» (Mat. XIX, 18; Marcu X, 19; Luca XVIII, 20). Deci la

nu se hrănește cu multă îndestulare (Vor. XI, la Fapte). Și cu adevărat, o și căia mare bună norocire se află întru o casă și familie de hristiani ca acesta! Să veđi dimineța pre tatăl poruncind fiilor lui cei căsătórii să mîergă unul la un meșteșug (sau trébă) și altul la altul; asemenea și pre maica poruncind fiicelor celor măritate ale ei, una să lucreze lîună și alta să lucreze bumbac; și séra să-î veđi că se adună împreună toți aducînd unul un fel de mîncare și altul, altul; și așa se şadă la o masă de obște, toți să mîănăce și să bea cu bună rînduială, spre slava lui Dumnezeu, mai sus şedînd născétorii; cu adevărat, iarăş dîce că obşteasca bucurie și mîngăere se află tot-de-una întru o familie ca acesta și mîhnire nu se pôte afla când-va în casa aceea. Pentru acesta și dumnezeescul Chrisostom făgăduiește, că de-î va da Dumnezeu viață să facă tóte casele hristianilor chinovie, pentru multe bunătăți ce se pricinuesc din viața cea chinovicéscă și împreună locuire: „Dar însă, de vom merge înainte, cred lui Dumnezeu că și acesta va fi, numai ascultați-mă pre mine și duple rînduială vom isprăvi lucrurile; ci de va da Dumnezeu viață, cred că curînd vom începe dela voi această petrecere“ (Ti). Din protivă însă, neomenie și întristare și mare sîlbătăcire de hiară este a vedea cine-va cu adevărat, a se despărți născétorii de fi și fiii de născétori, duple ce se căsătoresc; și fiii să locuiască în case strălucite și mari, și să mîănăce și să bea, mese cu multe și mari cheltueli și să bea cu tótă îmbelșugarea; iar născétorii lor să locuiască în case prea vechi și în óre-care ruini, săraci fiind și lipsiți și a nu avea nici pânea cea de tóte zile.

acesta răspundem, cum că Pavel nu o a ȃis ac  st   poruncă prost   nt  la,   i a adaus «  ntru f  g  duin  e» ; pentru-că nici porunca cea   nt  la dintru cele ȃece, nici alta vre una, au f  g  duin  ta   i plată dela Dumneȃeu ; fiind-că nici   neea din cele ȃece a f  g  duit Dumneȃeu să dea plăti de bun  t  ti celor ce le păzesc ; ci la ac  sta numai a f  g  duit să ȃea acestea : «Ca să aibă, ȃice, ȃile multe pre p  m  ntul cel bun, pre care Dumneȃeu îl dă ȃie» (Ex. XX, 12), precum Pavel mai jos o ȃice ac  sta,   i las a ȃice că ȃupre dumneȃeescul Chrisostom   i s  n  titul Teofilact poruncile cele mai înainte de ac  sta ȃupre r  ndu  l   ce Domn  ul le-a ȃis, aȃec   : «Să nu u  ȃi   i să nu prea curvești», nu au f  g  duin  te   i plăti, ci sint numai opriri de rele   i nu lucrări de bun  t  ti,   i nici o plată datore  te   celu  ia ce se depărtéză de r  u   i nu face vre un bine ; iar porunca ac  sta, fiind-că ȃuprinde lucrare de lucru bun, pentru ac  sta   i   nt  la ac  sta a priimit f  g  duin  ta. In să minunată este   i r  ndu  l  la poruncilor ; că de vreme ce Moisi, iar   mai ales Dumneȃeu mai   nt  u a dep  rtat pre   meni dela faptele cele rele cu cele-lalte p  rniri   i vr  nd a-i băga întru lucrarea celor bune, mai   nt  u pre ac  sta poruncă o a r  nduit, aȃec   pre cinstea n  sc  torilor cea dela fi ; că de vreme ce n  sc  torii sint ȃupre Dumneȃeu cei mai   nt  i făcători de bine   menilor, fiind-că sint pricinuitori lor de via     i de estime») ;—pentru ac  sta ȃupre dreptate   i n  sc  torii se cuvine mai   nt  u a se indulci dela fiilor lor de roduri, aȃec   să dob  ndesc   acestea cinci dela fiilor lor : supunere cu ascultare, cinste, dragoste, mul  t  mire   i răbdare la metehnele lor, în vremea b  tr  ne  ei   i a sl  bic  unei, precum este scris la Sirah : «Fiule sprijine  te întru b  tr  ne  te pre tatăl tău, măcar de lipse  te priceperea, aibă concuno  tin  ta   i să nu-l necinste  ti întru t  t  a   ria ta» (Cap. III, 12).

3. Ca să se facă ȃie bine,   i vei fi anii mulți pre p  m  nt²⁾ (Ex. XX, 12).

Singure cuvintele acestea puține le-a ȃis Pavel, pentru supunerea fiilor către n  sc  torii lor   i nu a ȃis mai multe, fiind-că fiilor nu pot a le încăpea acestea, pentru pricina lor. In că   i ȃupre alt chip puține a ȃis despre ascultarea fiilor Apostolul,

¹⁾ Pentru ac  sta, ȃupre Filon Iudeul, dumneȃei casnici numeau   Elinii vre n  sc  torii ; pentru ac  sta   i fra  ii dumneȃeilor acestora aȃec   ai n  sc  torilor, ȃupre tragere (sau pildă) se numesc dumneȃe  sti, unchiul aȃec  .

²⁾ Inseamn  z  , că ȃupre Teodorit, Pavel cu aceste cuvinte a arătat, cum să cele de prisos ale legei (precum a fost partea acesteea s  v  r   tore, care   ndu  ia despre jertfe,   i altele) ȃupre venirea puiutorului de lege a încetat ; ar cele fire  ti mai înainte ȃise (precum a fost cele ȃece porunci)   i ȃupre Testamentul Nouă st  p  nesc.

fiind-că bărbatul și femeea, născătorii fiilor, i-au învățat și le-au regularisit moralurile lor, după legile și cuvintele ce mai înainte au legiuit despre acestea Pavel; pentru acesta părinții cei ce intru acest chip le-au îndreptat moralurile, nu au trebuință de multă ostenelă nici de multe cuvinte, pentru a supune pre fiil lor, și a-l pune în buna regulă; ci nici vorovește aicea Pavel, că au să moștenescă fiil împărăția cerurilor și bunătățile cele negrăite ale viitorului véc, dacă se vor supune și vor cinsti pre născătorii lor, ci s'a îndestulat intru singure cuvintele sfintei Scripturi, și numai acelea le-a dis câte le caută și le iubește sufletul copiilor cel pruncesc și nedeplinit; căci către aceștia întinde cuvîntul său, căci ce altă este mai dulce copiilor celor mici decât a se bine noroci și a trăi ani îndelungați în lumea aceasta? Pentru acesta și Evreilor cari erau prunci și nedepliniți, numai acestea le-a legiuit Dumnezeu, pentru-că nu puteau a auzi și a încăpea pre cele mai deplinite și mai înalte.

4. Și părinții nu întăritați pre fiil voștri.

Nu a dis Pavel că voi născătorii trebuie să-i iubiți pre fiil voștri, că acesta singură firea o cere dela născători și fără a vroi ei «adecă a'și iubi pre fiil lor», ci a dis: «nu întăritați pre fiil voștri», adecă nu-i scoteți din moștenirea voastră, nici îi instreinați atâta intru acestea în cât a-i întrebuința nu ca niște slobozi, ci ca niște fil de rob, tot-de-una cărtind și mânioși fiind asupră-vă.

Ci hrăniți pre ei intru pedepsirea și sfătuirea Domnului.

Cu aceste cuvinte înalță învățătura sa dumnezeescul Apostol la întâia începătorie și pricină a supunerii fiilor, care este Dumnezeu și arată născătorilor cum își vor indupleca și își vor supune pre fiil lor; de vroiți voi, dice, născătorii, a se supune fiil voștri, hrăniți-i și creșteți-i pre ei cu dumnezeestile cuvinte și puneți pre fiil voștri în școli pentru ca să se învețe sfintele Scripturi; să nu diceți că acest lucru este al preoților și al călugărilor a se învăța carte și a ceti dumnezeestile Scripturi și nu a copiilor mireni și lumești, nici să diceți cuvintele acelea grele: și ce'mi trebuie mie a ști copilul meu carte? Ei nu am a-l face preot sau călugăr, ci am să-l fac om lumesc pentru-că fiește-cărui hristian îi este însușire a învăța carte pentru ca să știe să cetască dumnezeestile Scripturi și mai ales celor lumești, fiind-că ei au mai multă trebuință a se învăța carte, ca să cetască sfintele Scripturi, decât monahii și călugării; pentru-că cei lumești, aflându-se în pricinile patimilor și ale păcatului, ca cum ar fi intru o necurmată furtună și vifor al mării lumei, după urmare le trebuie și mai mult ajutor decât monahilor, pentru ca să se mântuiască; și acest a

jutor dintru nici o parte alta pot a-l dobândi, fără numai din cetera dumnezeștilor Scripturi. Și cetirea țaraș a Scripturilor alt-fel nu se poate dobândi, fără numai de s'ar învăța de copil mic carte. Drept aceea de ve veți îngriji voi născătorii a se învăța copiii voștri carte, ei în urmă cetind dumnezeștile Scripturi, folosul vostru va fi, că din acelea învățându-se fiil voștri, porunca acésta: «Cinstește pre tatăl tău și pre maica ta», au se ve cinstescă și se ve odihnescă ca pre iubiții născători. Și fiind-că mulți hristiani iubesc a'și pune copiii lor în elineștile școli, pentru ca să se învețe cuvintele Elinilor și ale filosofilor celor din afară, din care cuvinte se învața copiii toate năravurile cele mai rele și mai stricate și toate răutățile și dar cum nu trebuie mai ales înșii părinții să dea pre copiii lor la învățator, pentru ca să învețe hristienescă învățatură, și învățatura credinței și cinstitele cărți ale sfintelor Scripturi și ale dumnezeștilor părinți? Că învățatura dumnezeștilor Scripturi aceea este chiar învățatură și sfătuire a Domnului, cu care chizăsluește aicea Apostolul pre hristian să'și crească pre copiii lor și nu iscusirea și știința cuvintelor și a învățăturilor celor din afară, că aceea mai mult strică pre cei tineri și începători, decât îi folosește!).

1) Pentru acésta și dascălul școlilor Elinești nu se cuvine a paradosi tinerilor celor începători dialogurile lui Luchian cele de morți, nici pre Omir și pre Evripid și pre Aristofan și pre cei-l'alți poetici. 1) Pentru-că tinerii cei ce se învața acestea, începători fiind și fără de drepta judecată se învața multe patimi și minuni din cuvintele cele ca acestea și din poetici și ca o cără môle ce se tipărește într'însa ori ce s'ar lipi de ea, așa se tipărește și în fantazia lor acelea și până în sfârșit rămân neșterse; pentru acésta a dîs dumnezeescul Chrisostom: „Că multă este neînțelepția într'u acea vîrstă a pruncilor, iar neînțelepției i se face adăugire și cele din cuvintele cele din afară când se învața acolo cele ce de dînșii se laudă de iroi, robii patimilor fiind și fricoși de morțe (Vor. XXI la cea către Efes.), și 11) Încă pentru-că în conscrierile cele elinești ale poeticilor celor de mai sus și basnelor și cuvintele cele mincinoase ale Elinilor și numirile minciuno-dumnezeilor și ale demonilor, prin gura tinerilor celor ce învața purtându-se, împreună și prin dascălii lor urmăză primejdie, nu cum-va să între duh demonicesc și necurat și în învățătorii cei ce predanesc acestea și în ucenicii cei ce le ascultă, precum au dîs dumnezeștii Apostoli: „Că hristianul cel credincios nu este ertat nici cântare păgânescă a dice, nici cântec curvesc, fiind-că se va întempla lui prin cântare (adauge, rogu-te: și prin cetire) pomenind numele idolilor cele demonicesci să între într'u dînsul în locul Sfîntului Duh dohul cel viclean“ (Așez. Cartea 5, cap. X). Pentru acésta, sfîinți dascălii noștri în locul cuvintelor celor elinești ale poeticilor celor din afară rogu-mă să paradosescă tinerilor sfîințele cuvinte ale dumnezeștilor părinți, cele elinești scrise și alcătuite și mai ales ale Marelui părinte Vasile și în locul poeticilor celor din afară să paradosescă Scripturile cele în măsuri ale Marelui Grigorie; că două bunătăți din paradosires

5. Robii ascultați pre domniū cei duple trup.

Fiind-că bunătatea robilor este mult de priință spre întărirea caselor și a familiei hristianilor, pentru acesta și Apostolul aicea nici partea acesta o a lăsat, ci în sfârșit vine să-î

cuvintelor acestora dobândesc tinerii: și a se învăța meșteșugul limbei elinești, și a se întipări întru dinșii moralurile spre fapta bună. Iar deși ar pune cine-va înainte, cum că Marele Vasilie scrie un cuvint întreg cum că tinerii să se învețe cuvintele cele elinești. Răspundem că sfântul Vasilie nu cu scopul cel din adins scrie și sfătuiește acesta, ci fiind-că mulți tineri, cetind cuvintele cele elinești, să vatămă cu sufletul, pentru acesta a făcut compogorâre sfântul și a scris cuvintul acela cum adecă și cu ce chip întrebunțând tinerii (cetirea) au să se folosescă din elineștile cuvinte și nu să se vatămă. Și însemnează câtă propășire rânduiește acolo sfântul părinte, pentru a se păzi mai înainte tinerii pre sineși de vătămare și de primejdie. Dar ce trebuință este a se arunca cine-va pre sineși întru o primejdie ca acesta, de vreme ce acestaș Mar. Vasilie oprește cetirea Sfintei Scripturi cei Vechi despre cei nedepliniți, pentru primejdia vătămării, precum scrie către Hilon ucenicul său, cu cât mai virtos oprește cetirea și paradosirea cuvintelor celor din afară, de care vederat mulți s'au primejduit și se vatămă și tot-de-una se primejduesc și se vatămă? Pentru acesta poruncește Chrisostom acestea către părinți dicend: „Nu căuta cum ai face ales întru învățăturile celor din afară pre fiul tău și cum l'ai arăta slăvit, ci îngrijește-te cum l'ai arăta pre el să defaima slava învățurii cei din afară în lumea acesta; acesta nu le învață cine-va dela dascăli, nici prin meșteșug, ci prin dumnezeieștile cuvinte (Vor. XXI la cea către Efes.).

Ascultă încă ce dice și Marele Vasilie: „De vreme ce, și cetirea învățăturilor învățatură se dice (dupre ceea ce este scris despre Molși, că s'a învățat totă înțelepciunea Eghiptenilor, Fapt. VI, 22) că nu adauge că a știut el învățăturile cele ce s'ar fi întemplat, ci că s'a învățat a cunoște învățatura cea mai trebuincioasă care nu e mic lucru spre mântuire, și duple urmare dice sfântul: că mulți îndeteticindu-se la meșteșugul gheometricesc și astrologicesc, poetic, ritoricesc și sofisticesc, au vătămat cunoștința de Dumnezeu; apoi dice: „Deci de vreme ce mulți cu silința cea pentru acestea au conținut despre cunoștința lui Dumnezeu, îndeteticindu-se întru cercetarea celor zădarnice, de nevoie este cunoștința învățurii și către alegerea învățurii cei folositoare și către ferirea de cea nefolositoare și vătămătoare“ (la început. pildelei). Poruncesc însă și dumnezeieștii Apostoli tuturor hristianilor în Aședeminturile lor, dicend acestea: „De toate cărțile celor de alte neamuri ferește-te, că ce trebuință este ție și de cuvinte streine, sau de legi, sau de minciuno-proroci, care cu adevărat pre cei mai deșerti și dela credință se abat, că ce ți lipsește ție în legea lui Dumnezeu, ca să năvălești la basnele acelea ale altor neamuri? Căci ori știinși istoricești de voești a ceti, ai cărțile împărățiilor, ori sofisticesți și poetice, ai proroci pre Iov, pre Parimiasul întru care vei afla mai multă agerime decât întru totă poetica și sofistica, că sint grăiri acestea ale singurului înțeleptului Domnului; ori cântătorești (poetice) de poștești, ai Psalmii; ori de facerea cea din început, ai Cartea Facerei lumii; ori porunciri de lege de voești, ai Legea cea slăvită a Domnului Dumnezeu; deci depărtă-te de toate cele streine cu de-adinșul și de cele diavolești“.

învețe pre aceștia cu cuvîntul și să-î sfătuiască cele de cuvîntă, fiind-că și robii sînt cei mai de pre urmă decît toți, rînduială de picior_e avînd în casă, pre cucon, am dîs. Și nu vorovește acestora Pavel ca unor fii și prunci și nedepliniți, ci ca unor bărbați desăvîrșiți, precum de aicea înainte vom arăta; iar domni duple trup numește pre stăpînitorii cei vremelnici; cu dîcerea acesta însă îndată îi mîngăe pre aceștia, arătînd că robia lor este vremelnică și împreună cu trupul se topește și încetează și acesta¹⁾.

Cu frică și cu cutremur, întru prostimea inimei vîstre, ca lui Christos.

Femeei, a dîs Apostolul curat, să se tîmă de bărbatul său; iar aici dîce temerea cu întindere și covîrșire dîcînd, că robii să asculte de stăpînii lor cu frică și cu cutremur. Cutremurul însă este întinderea friceii și covîrșirea; că femeea este întocmai și asemenea în cinste cu bărbatul ei și slobodă; iar robii nu aū asemenea și de o potrivă cinste cu femeea, căci măcar de sînt și robii frați, duple Christos, însă fiind-că Apostolul poruncește mai sus, că toți frații cei duple Christos, și slobodii fiind, să se supue unul altuia; că supuîndu-vă, dîce, unul altuia întru frica lui Dumnezeu (Efes. V, 21). Și fiind-că asemenea poruncește ca și femeea să se supue bărbatului său, cu cît mai virtos poruncește robilor, să se supue stăpînilor lor? Căci a se supune cine-va și a robii celuia-l alt, acesta nu este vre o necinste a neamului său și a faptei bune a sale, ci mai ales este cea dintîi evghenie și boerie a ști cine-va a se smeri și a se supune fratelui său. Pentru acesta și acesta Apostol scria Galatenilor dîcînd: «Pentru dragoste slujim unul altuia» (Gal. V, 13). Insa fiind-că mulți robii se supun stăpînilor lor nu din dragoste și din bună voință, ci din frică și silit tiranicește (pentru aceea și pre ascuns niște robii ca aceștia vrăsmășesc și fac rău stăpînilor lor), pentru acestea, dîc, Apostolul a adaus acestea: «întru prostimea inimei»; pentru ca să învețe pre robii în acesta, să nu facă rău pre ascuns și cu viclesug stăpînilor lor, ci să-î slujască cu prostime și cu neviclenă inimă.

6. Nu duple vederea ochilor slujbă, ca cei ce vor să placă omenilor.

¹⁾ Însemnăză, că robii chiar se numesc acei ce se rescumpără de stăpînii lor, iar cei ce slujesc cu plată, cu rea numire se dîc δοῦλοι (a decă robii), că aceia chiar se numesc năimiți; iar Apostolul aicea vorovește chiar pentru cei ce se dîc robii, adecă rescumpărați sau moștenii și nu năimiți. Și veđi la stîh 2 al cap. VI al ceii către Timotei întîia duple cîte chipuri se faee cine-va rob. Veđi la suptînsemnarea dîcînd: Rob te-a chemat? Nu-ți pasă ție (I Cor. VI, 23).

Adecă voi robii nu slujiți stăpânilor voștri numai când sint de față și vă ved, ca să vă arătați plăcuți lor, ci atât când sint de față ei, cât și când lipsesc, de o potrivă se cuvine să-i slujiți.

Ca niște robi ai lui Christos.

Căci cel ce voește a fi plăcut ómenilor, acela nu este rob al lui Christos, precum ațurea acestaș Pavel o țice acesta: «De aș plăcea ómenilor, nu aș fi rob al lui Christos» (Gal. I, 10)¹⁾.

Făcend voea lui Dumnezeu din suflet cu dragoste.

Find-că este cu putință a sluji robul stăpânului său fără vicleșug și cu prostime de inimă, însă nu și cu totă puterea, ci a face numai slujba cea rânduită de stăpânul său, dar nu și alt ce-va, mai mult, pentru acesta adauge aicea Pavel, că robul se cuvine a sluji stăpânului său din suflet, adecă cu totă puterea și cu osirdie, ci și cu dragoste și cu pace, adecă cu totă priimirea și nu de silă și de nevoie. Cu un chip ca acesta când slujește robul pre stăpânul său, se ridică dela sineși prostimea neamului și numirea ceea ce se pare necinstită a robiei, când cu voea sa face binele adecă și supunerea către stăpânul său și când nu așteptă a fi silit și bătut pentru ca să se supue. Voe însă a lui Dumnezeu este ori ca să se supue robii stăpânilor lor, căci acesta este voea lui Dumnezeu, buna rânduială a ómenilor, ori căci voea lui Dumnezeu acesta însemnéză, că robii se cuvine a se supune stăpânilor numai la lucrurile și slujbele acelea, care le voește Dumnezeu. Că pôte stăpânii să siléscă pre robi la óre care fapte necinstite sau la păgânătate, care acestea nu sint plăcute voei lui Dumnezeu, ci mai ales urite. Deci la unile ca acestea nicidecum se cuvine a se supune robii stăpânilor lor, ci să le stea împotrivă, și mai bine mórte să alégă, decât să facă vre o faptă nelegiuită și lucru urit lui Dumnezeu²⁾.

7. Slujind Domnului și nu ómenilor.

Robii, țice, slujind stăpânilor lor, trebue să socotéscă că slujesc Domnului și nu ómenilor; fiind-că Domnul este carele priimește aședărea robilor cea bine plăcută, cu care slujesc pre

¹⁾ Veți și supținsemnarea țicerei: de caut să plac ómenilor? (Gal I, 10). Carele este cel ce place ómenilor și nu pôte cine-va a șcāpa de plăcerea ómenilor.

²⁾ Pentru acesta cetim și în istorii, că un Spartiat luādu-se în robie de tālharii de mare s'a sloboțit intru una că poruncit de stăpânul fiind să facă un lucru nevrednic de neamul lui, cu sloboțenie i-a răspuns că nu ascultă, iar stăpânul lui țicend către dñsul ba, vreaș să ascuți că eu te-am cumpărat rob, acum i-a răspuns tēnērul, acum vei vedea pre cine ai cumpărat rob, și îndată aruncādu-se pre sineși duple fe-rēstră, a ales mai bine a muri decât a face vre o faptă nevrednică.

stăpânii lor, fiind-că Domnul este carele a legiuit și această bună rândulală a oamenilor și a rânduit ca stăpânii să stăpânescă pre robi, iar robii să se stăpânescă de stăpânii lor, și cel ce nu slujește pre stăpânul său cum se cuvine, acela se împotrivescete legei celui dumnezei¹⁾.

8. Știind că ori ce bine va face fiește-carele, acela va lua dela Domnul, ori rob de ar fi, ori slobod.

Fiind-că urmară mulți stăpâni Elini și necredincioși, cari să nu fi făcut nici un bine, nici da plată aceloră ce îi slujiau cu credință și precum se cuvine, pentru acesta dăce aicea Pavel, că voi robii măcar deși nu luați plată dela stăpânii voștri cei duple trup însă să-i slujiți, și plată o veți lua dela stăpânul tuturor, Dumneșeu. Cu aceste cuvinte însă arată acesta, că vorbește robilor ca unor depliniți întru cunoștință și nu ca unor copii nedepliniți. Căci copiilor le-a pus înainte mai sus plată pre buna norocirea cea de pre pământ și viața cea de mulți ani de vor asculta și vor cinsti pre născătorii lor; iar robilor le pune înainte plată, pre dobândirea bunătăților celor ce vor să fie.

9. Și domnii acestea faceți către dînșii.

Și voi stăpânii, dăce, acestea trebuie a le face către robii voștri nu ca cei ce vor să placă oamenilor, ci cu frica și cu tremurul lui Dumneșeu; pentru-că deși Pavel nu le-a dăis acestea aveau, însă acestea se înțeleg, că voește a le face și stăpânii către robii lor, fiind-că fiește-carele stăpân slujește pentru robul său. Cum? Și cu ce chip? Pentru-că poartă grijă și economisește pentru dînșul, pentru-că dă lui toate cele de trebuința vieții și pentru-că îi suferă toate metehnele și face compogorire la neputințele lui și în scurt fiind-că se poartă către socotința robului său; ascultă însă și cele-l-alte:

¹⁾ Că Dumneșeu a legiuit robii la oameni, că însuși a dăis despre Isav, că cel mai mare va rob celui mai mic, adică lui Iacov (Facer. XXII, 25). Și către Israiliteni a dăis: „Și sluga și slujnica ori ce-ți vor fi fie, din neamuri câți sint împrejurul tău, dintre acele neamuri veți câștiga robii și robe” (Levit. XXV, 44). Însemneză însă cum că din început Dumneșeu nu a făcut pre oameni, pentru ca să fie cine-va stăpânitor întru dînșii și robii, ci duple călcarea poruncei a intrat în lume această rea osebire de stăpân și de rob, precum dăce Teologul Grigorie: ce este stăpânul său robul pângărita tăere? La toți făcătorul unul este, o lege, o judecată asupra slujitorului adică privește ca asupra celui împreună cu tine rob, iar când te vei dezlega mai cinstit te vei arăta? (Că adică nu te vei arăta tu stăpânul mai cinstit decât robul duple morțe, ci pôte te vei arăta și mai josit de va fi robul decât tine mai înbunătățit). Încă și Marele Vasilie dăce: „Dela fire adică, nici unul din oameni nu e rob, în cât deși acela este stăpân iar cutarele se dăce slugă, dar însă toți și duple asemănarea cinstei și duple avuția celui ce ne-a făcut pre noi, sintem împreună robii unui cu alții” (Despre Sf. Duh, cap. XX).

Slăbind îngrozirea.

Nu a ȃis că st p nii să lase bătăile robilor lor, ci încă  i pre  nse i  ngrozirile cele către rob ; pentru ac sta dacă  ngrozirile cele asupra robilor trebuie a le slăbi  i a le lăsa st p nii lor, cu mult mai virtos se cuvine a lasa sching iurile; ca cum le ar ȃice: voi st p nii at ta nu trebuie a vă arata gre i  i  ns rcin tori robilor voștri, în c t nici a vă m nia asupra lor se cuvine  i a'  îngrozi că'  ve i bate.

 tiind că  i  nsu i al vostru Domnul este în cerîuri.

Ve i, o cetitor ile, cum  ngroze te Apostolul pre st p nitori . Cu măsura, ȃice, cu care tu st p nul m so i robului tău, cu aceea i măsură  mprotiv  se va măsura  ie de către Dumnezeu, St p nul  i Domnul t u  i al tuturor «căci cu măsura, ȃice, ce ve i măsura, se va r sm sura vou » (Mat. VII, 6), adecă precum faci tu fratelui t u, a a va face  i  ie Dumnezeu. Pentru ac sta  a aminte, nu cum-va  i  ie să ȃic  st p nul Dumnezeu: «Slugă vici n   i rea; t t  datoria o am lăsat  ie; a  nu trebuie  i tu a avea milă de cel împreună rob cu tine, precum eu te-am miluit pre tine?» (Mat. XVIII, 32).

 i luare de fa a nu este la  insul.

Să nu socote ti, ȃice, tu st p nul, că de te ve  arăta aspru  i fără de omenire către cel împreună cu tine rob, cum că nu te ve  cerc ta de către Dumnezeu pentru asprimea ta. P te căci robul tău este fa a pr st ? Nu, să nu socote ti a a, că Dumnezeu nu caută în fa a; căci legile cele din afară, acele fac osebite între st p ni  i între rob , de neam bun  i de neam prost, fiind leg  de  meni muritori a edate,  ar în legile lui Dumnezeu, ac sta nu urm z ; căci  i tu, carele e ti st p n, rob e ti al lui Dumnezeu, carele este st p n  i al tău  i al robului t u.  i de te ve  arăta tu aspru  i cu nemilostivire către cel împreună cu tine rob, să  tii că te ve  os ndi în muncă de ob tescul st p n Dumnezeu; fiind-că nici a făcut Dumnezeu din început pre vre un om rob al altuia, ci lăcomia  menilor, precum este cea a t lharilor  i a vr  ma ilor  i ocara cea către n sc tori  i necinstirea, precum a fost cea a lui Canaan către Noe, acestea a băgat pre rob  în lume  i a făcut pre  meni rob   i robi i. Însă de i Dumnezeu, cu de- dinsul nu a făcut robia, ȃar însă leg ue te supunerea duple ertare  i duple al doilea cuv nt, adecă r ndue te a se supune  menii către al i, cel mai mică către cel mai mar  pentru buna r nduial   i alcătuirea lumii  i pentru a nu se umplea via a  menilor de r s-b e  i de vărsări de s nge, nevr nd a se supune unui altora.

10. Deci, frații mei, întăriți-vă întru Domnul și întru puterea tăriei lui.

Casa și familia fiește-căruia hristian se asemenază cu lașgărul de oști și tabără oștilor celor războinice; pentru acesta Pavel după ce a pus în rândulăla trezile casei și ale familiei hristianilor, acum aicea scote pre fiește-carele hristian, spre războiul și oștirea cea nevedută și gândită asupra diavolului; căci când bărbatul și femeia și fiul și robii păzesc cuviincioasă rândulăla lor, și nu lasă afară din legile cele de Dumnezeu rânduite, atuncea și războiul ce au să-l facă asupra demonilor va fi bine norocit și bine se va înainta. Și fiind-că multe lucruri a pomenit Apostolul, care se par cu anevoc de isprăvit, pentru acesta dăce aicea: nu vă temeți hristianilor, ci întăriți-vă și nădăjduiți întru puterea Domnului, fiind-că întru Domnul nu este numai putere simplă și stăpânire de putere, adică Domnul are putere nepovestită, care stăpânește și biruește și domnește preste toate făpturile.

11. Imbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva meșteșugirilor diavolului.

Care este totă întrarmarea hristianului, mai jos va arăta Apostolul. Veți însă, o cetitorule, că nu a dăș Pavel lupte și războe ale diavolului, ci metodii (adecă meșteșugiri); metodia însă este a se nevoi vrășmașul, ca să amăgescă și să biruască pre cela-l-alt cu meșteșug și cu staticima (stratagemă) și cu mehanică ¹⁾, pentru-că diavolul nu arată omenilor vederat păcatele,

1) Pentru acesta și înțeleptul Nil mărându-se și nedumerindu-se de meșteșugirile cele de multe feluri ale diavolului, aduce martur la acesta pre dumnezeescul Iov, dăcând așa: Iar minunatul Iov, nedumerindu-se despre una ca acesta dăce: „Cine va descoperi fața imbrăcăminteii sale? Și întru învălitura zelei sale, cine ar intra? Și ușile feței lui cine le va deschide?” (Iov XI, 13). Iar ceea ce dăce, acest-fel dăce: „Nu este, dăce, ceea ce se arată la dănsul fața, că cu multe imbrăcăminte își acopere viclenia, amăgind adecă cu ceea ce se vede, cu vicleșug și cu pândire întru cea ascunsă meșteșugind peirea; și ca să nu se împreună numără și pre sineși cu cei ce nu cunosc meșteșugirile lui, spune arătat lucrările lui vedând ochii săi pre totă grozava lucrare cea asupra sa, dăcând: „Chip de lucăfăr de zori este, iar celă din lăuntru ale lui sânt aspidi (Iov. XII, 18). Și acesta dăce înfruntând pre lucrarea cea rea a lui, că cu prefacerea în chipul lucăfărului celui de zori se ispitește a trage către sineși pre cei ce-l ved. Iar prin aspidi cele din lăuntru, mărte neguțătoarește celor ce se apropie de el” (cuv. Aschitecesc). Drept aceea meșteșugirile ce le întrebuințază diavolul în războiul cel asupra hristianilor, sânt cu anevoc de biruit; și rări sânt acela, precum, acesta Nil dăce, care înțeleg mehanicele lui, precum era Iov, cum s'a dăș; precum a fost Pavel și căți ca Pavel. Pentru acesta însuși despre acesta voroște dăcând: „Că nu ne sânt necunoscute înțelegerile lui” (II. Cor II,

adecă nu sfătuește pre om arătat, să se facă idolo-slujitor, sau să curvască sau să omóre, ci cu alt chip le formăluște acestea și cu metoduri și cu meșteșuguri îl aruncă în păcatele acestea, adecă ori cu cele de-a drépta îl amăgește, ori cu cuvinte și cugetări induplecătore pre care le întrebuintează ca pre un obrăzar sau mască și acoperământ al răutăței sale ¹⁾).

11). De acesta bine a ȋis Mar. Macarie cum că nimenea pôte cu amănuntul a înțelege metodele și meșteșugurile diavolului, și a le birui, fără numai singur Dumnezeu. Pentru acesta ajurea acestaș Pavel a ȋis: „Iar Dumnezeuul păcei curând va zdrobi pre Satana supt picătorele voștre” (Rom. XVI, 20). Pentru acesta se cuvine către singur Dumnezeu să alergăm și pre el să-l rugăm, ca însuși să zdrobască cursele cele asupra noastră și meșteșugurile diavolului, având noi împreună ajutători la acesta și pre fericită smerenia, care pôte să scape de cursele vrășnașului; precum a arătat Mar. Antonie anghelii când a văcut cursele diavolului întinse pre tot pământul.

1) Căci precum atȋopesc pescarii undița cu vermușorul și așa prind pre ticălosul pește, și precum cei ce dau otrava cea amară, ung buzele paharului cu mîere, așa și diavolul nu arată pre păcat gol la ȋomeni, ci îl acopere pre de-asupra cu amăgirea binelui și îl unge cu mîierea faptei bune, și așa amăgește pre ticăloșii ȋomeni și îi vânează pre mulți încă și îi omoră cu otrava păcatului; căci de ar arăta păcatul gol, de departe l'ar vedea ȋomenii și nu ar alerga ca să se vâneze de el și să se omóre; pentru acesta prea înțelepțește a ȋis sfîntul Grigorie al Nisei: „De ar zăcea răutatea golă înaintea vieței ne fiind acoperită cu ȋre-care fantazie de bine, nu ar alerga de bună voe la dînsul ȋomenii; pentru aceasta ȋomenii cei mai mulți se amăgesc de cele de-a drépta de fac rēul, decăt să amăgesc de cele de-a stînga. Pentru acesta a ȋis Cîntătorul de Psalmi că de cele de-a stînga, cad mii, adecă în numele răutăței și al păcatului; iar de cele de-a drépta cad ȋece mii, adecă întru numele binelui și al faptei bune: „Cadea-vor din partea ta (adecă din partea de-a stînga) o mie (adecă mai puțin) și ȋece mii de-a drépta ta (adecă mai mulți)” (Psalm XC, 1). A ȋis însă și sfîntul Dionisie Ariopaghitul cum că toți căpi fac rēul, îl fac că cum părăndu-li-se bine: „Rēului de-a fi să ȋicem duple înțēplare și pentru altă ȋre-ce și nu din început de sineși, în cāt ceea ce se face, a se părea că este bine, că se face pentru vre un bine. Însă cu adevērat nu este drept, căci ceea ce nu este bine, ni se pare a fi bine” (Cap. IV, despre dumnezeștile numi). Pentru acesta și Teodorit așa a tȋlcuit meșteșugurile diavolului, ȋicēnd: „Meșteșugiri a numit pre mehanicile lui, că de multe ori și prin feturile faptei bune meșteșugește răutatea și este une-ȋri cȋnd și cu postul și cu rugăciunea și cu sȋrguința celor ce se rȋgă, mestecă pre slava cea deșartă, însă și întru întregă înțelepciune bagă pre prihana mȋndriei”. Veȋi și suptinsemnarea ȋicerei: „ca să se arate păcatul mie prin bună-tate lucrȋndu-mi mȋrte” (Rom, VIII, 13). ȋice însă și dumnezeescul Augustin pentru osebitele ispitele diavolului acestea: „Dȋmne, acesta este balaurul cel mare și finicesc (adecă roșu închis). Șēpele cel din început satana și diavolul numit... iată înaintea picătorelor noastre a întins nenumerate curse și tȋte căile noastre le-a umplut de amăgiri, ca să amăgescă sufletele noastre, și cine va scȋapa? Cursă a ascuns întru bogăȋie, în sȋrȋcie, cursă a revȋrsat în deșȋtare, în beutură, în îndulcirile noastre,

Arătând dar Pavel că vrășmașul hristianilor este puternic și înfricoșat și mult meșteșugareț, îi roagă să nu doarmă nici să se lenescă, ci să fie deștepți și osârdnici întru nevădutul războiului cel asupra vrășmașului, pre carele dumnezeescul Chiril al Alecsandriei îl numește războiul sfințit și sfânt, dîcînd: «Iar nouă celor obicinuiți a bine plăcea întru Christos, prin credință, nu ne este războiul împotriva sîngelui și a cărnei, ci nici arătare de vitejie trupescă este lucrul; că armele oștirei noastre nu sînt trupești, după glasul lui Pavel, ci asupra aceloră ce acum din vechiune stăpînesc (adecă asupra demonilor) și asupra a totă patima ceea ce este întru noi să ridică sfințitul și sfîntul război» (Vor. XV, la Paști).

12. Că nu este nouă luptă către sânge și carne.

Și acest cuvînt îl dîce Pavel aicea, nu pentru ca să sperie pre hristianii, ci pentru ca să-i facă mai luători aminte, căci voevodul de oști cel ce arată ostașilor celor supuși lui, puterea și meșteșugul vrășmașului aceleia cu care au să se lupte, îi face mai siguri și mai îmbărbătați. Nu avem dîce, o fraților hristianii și împreună cu mine ostași, nu avem să ne luptăm cu omeni asemenea pătimași ca noi, adecă cu întocmai putere cu noi.

în somn, în privighere, în cuvînt, în lucru, în tôte căile noastre". Și iarăș: „Izbăvește-ne pre noi de protivnicul nostru cel de tôte dîilele, carele său de dormim, său de privighem, său de mîncăm, său de bem, său de facem alt ce-va, cu tôte chipurile stă asupra noastră și diua și nîptea cu meșteșuguri, cu amăgiri, acum vederat, acum pre ascuns, săgeți otrăvitoare aruncînd asupra noastră, ca să omîre sufletele noastre" (Ieroticésca rugăciune 15). Pentru acésta și purtătorul de Dumnegeu Macarie, despre cugetările diavolului cele de-a dreapta a dîs: „pre cei-l-alți demoni, pôte curînd nevoitorul înțelegîndu-i cu lesnire ar fugi de vătămarea cea dela dînșii, iar de cei ce se par de a ajuta în calea taptei bune și ore cum că vor împreună să zidescă biserica Domnului, care minte ore din cele prea înalte, iar înțelege, fără de euvîntul cel lucrător și viu ce pătrunde prin tôte" (Cap. XIX din a cîincia sută din teologhi). Trei însă isnt pricinile pentru care diavolul s'a făcut mult iscusit și mult meșteșugareț întru nevădutul războiului cel asupra omenilor: a) pentru-că el și slujitorii lui demoni sînt duhuri firești subțiri și după urmare sînt aflători de multe, și neînțelese stratighimi și mehanici; b) pentru-că diavolul și demonii lui fiind de șapte mii și atâtea sute de ani pentru vechimea și mulțimea anilor, acésta s'au făcut foarte învățați în metoduri; și c) căci el și demonii lui oștindu-se cu toți omenii dela Adam și până acum, și mai ales cu cuvioși cei ce au strălucit în nevoință și cu puscicii și ei luptându-se de către aceștia împotriva, s'au învățat prin cercare și prin oștire mai multe metode și vicleniri și după urmare s'au iscusit și s'au făcut prea cereați, precum sf. Ioan și Simeon noul teolog și Mar. Macarie dîc: „Pentru acésta de deșteptă luare aminte avem trebuință și de credință ferbinte către Dumnegeu și de osârdie covîrșitoare, pentru ca să biruim meșteșugurile lui".

Ci către începătoriile și stăpâniile.

Ci avem, ȳice, să ne luptăm cu domnii și stăpânitori gâdnii și nevăduii, adevă cu demonii; căci precum avea Dumneȳeu în cerii osebite cete de sfinii ingeri și începătorii și stăpânii, acest-fel și tiranul și apostatul lui Dumneȳeu diavolul a făcut pre pământ osebite cete ca acestea pentru ca să se socotescă ore cum și el ca un dumneȳeu ¹⁾).

Improtiva stăpânitorilor lumei.

Stăpânitorii de lume numește pre demonii aicea Apostolul ²⁾), nu că dör stăpâneșc ei lumea, adevă fapurile lui Dumneȳeu. Să nu fie! Ci lume obicnuiește sfința Scriptură a numi pre

¹⁾ Însemnă, cum că dumneȳeescul Ioan Damasc. și sfinț. Maxim mai întâii au ȳis pre Eosforul al rânduiei cei mai de pre urmă, adevă al cei a nouă a anghelilor și că din acesta singură au căȳut, căȳi angheli au căȳut. Iar Tertulian pre Eosforul l'a numit că era mai ales de cât toii angheli și prea înțelept; și Chrisostom ȳice că Eosfor era întâii al anghelilor și că a căȳut din anghelicescul vîrf; cu carele împreună se conȳlășuește și sfinții Avgustin și Dialogul. Iar Ieronim mai pre suș de toii l'a socotit pre Eosfor și cum că angheli cei ce au căȳut nu dintru o ceta, ci din multe, și adevărează cuvîntul acesta din ȳicerea de mai suș a lui Pavel ce ȳice: „Nu este nouă luptă către sânge și carne, ci către începătoriile și stăpâniile“; că arată Pavel cu cuvintele acestea cum că demonii au căȳut din cetele începătorilor și a stăpâniiilor. Iar Eosforul din cetele serafimilor a căȳut, însă el nu se numește serafim, nici scaune, nici domnii, pentru-că acestea însemnă covîșire, care nu se potrivește demonilor. Iar Toma cel mai nou Aquina împreună cu învățătorul cunoștințelor P. Lombardul a socotit că Eosforul împarte câte un demon la fiește-carele om. Și Teodorit încă ȳice, tălcuind ȳicerea adevă a Apostolului: „Dintre sfințele cete a fost viclenii demonii, dar pentru vicleșul și răutatea lor, au căȳut din rânduiala aceea, au încă și acum numirile spre înfruntarea pângărăciunilor“.

²⁾ Pentru acesta și Mar.Vasilie tălcuind ȳicerea lui Isaia acesta: „Domnul a poruncit unui neam luptător de arme“ (Is. XIII, 5), ȳice că neam luptător de arme, sînt viclenii demonii, că ȳice așa: „Au arme viclenii demonii, care sînt improtiva alcătuirii armelor dreptului; că dreptul are pavăza credinței, iar pavăza viclenului este pavăza de necredință; dreptul, sabia cuvîntului, iar acela, sabia necuvîntărei, acesta se seguripsește cu pavăza dreptăței, iar acela se îmbracă cu pavăza nedreptăței; capul acestuia îl stränge coiful mîntuirii, iar împrejurul acestuia se află coif de peire; acesta își are piciorolele gata către Evanghelia păcei, iară piciorolele acestuia alergă către vistiria celor rele“. Veȳi, iubitul meu frate, cu ce fel de arme sînt vrășmașii noștrii întrarmați? Decî priveghază și ia aminte; luptă-te improtiva lor și să nu te temi, căci măcar deși demonii ca niște neîntrupăți sînt mai tari decăt noi, cari purtăm trup, însă stăpânul nostru Christos, carele împreună se luptă cu noi, este mai puternic decăt toii, și angheli lui sînt împreună cu noi, lucrând și ajutându-ne, și sînt mai mulți decăt demonii, precum a ȳis prorocul Elisei slugei sale: „Nu te teme, că mai mulți sînt ai noștri decăt cei ce sînt cu dînșii“ (IV Imp. VI, 16).

faptele cele rele și viclene și pre ômenii acela, carii lucrază faptele acestea; pentru acesta a ȃis și Domnul către Apostoli: «Voi nu sînteți din lume» (Ioan XV, 19), adecă voi nu sînteți dintru acela carii fac faptele acele rele, și cugetază lucrurile lumii aceștia. Decî lucrurile aceste rele și pre ômenii cei de rele cugetători îi stăpînesc și îi domnesc demonii, fiind-că de voea lor s'au robit pre sineși demonilor.

A întunerecului vécului acestuia.

Pavel pre rěutate și pre pecat îl numește întunerec, care nuhai întru acest véc se lucrază și se arată, iar mai mult nu are să se lucrăze.

Improtiva duhurilor rěutatei.

Duhuri ale rěutatei numește Pavel aicea pre înșisi demonii, că de vreme ce și anghelii sînt duhuri, pentru acesta a adaus aicea a ȃice «duhurile rěutatei» pentru ca să arate că anghelii sînt duhuri bune și luminate și sfînte; iar demonii din protiva sînt duhuri rele, întunecate și necurate; însă duple ce a ȃis că noi hristianii nu avem rězboi cu sînge și cu carne, adecă cu vrășmașii trupești și veduți, face osebirea care o au vrășmașii noștri de vrășmașii cei trupești și ȃice cum că vrășmașii, cu carii noi hristianii ne luptăm, sînt duhovnicești, adecă fără trup și ușori ¹⁾. Și nevėduți sînt încă și cu totul vicleni, și duple urmare sînt cu anevoe de luptat și cu greu de a-i birui. Decî este trebuință să avem mare luare aminte întru gănditul rězboiului cel asupra lor.

Întru cele cerești ²⁾.

Cu cūvîntul acesta deșteptă iarăș Pavel pre hristianii și ȃice lor: o' hristianilor, să nu socotiți, că pentru lucruri pămîntești

¹⁾ Pentru acēsta și Ieremia plāngea ȃicēnd: „Ușor s'a făcut cei ce ne gonesc pre noi mai mult decāt vulturii ceriului“ (Plāng. IV, 19). Și înțeleptul Nil ȃice, că de sînt ușori cei ce ne gonesc, duple cela ce ȃice (Ieremia) și noi îngreunāndu-ne pre înșine cu lucruri lumēști, arātāt e că mai încet mișcāndu-ne către cale cu lesnire ne vom ajunge de vrășmași (cuvînt Aschiticesc).

²⁾ Iar în ôre-care prescrieri se află așa: „Întru cele de supt ceriū“, fiind-că demonii au stăpānire nu în ceriū, ci supt ceriū, adecă în aer, precum și Pavel a ȃis mai sus despre dînsii: pre începătorul stăpānirii aerului (Ef. II, 2). Și la lov este scris despre dînsul: „Încungîrānd pāmēntul și umblānd împrejur pre supt ceriū fāță sînt“ (lov I, 7). Fiind-că ceriul este neumblat de demonul, duple tălcuirea lui Chrisostom, și nici este el pretutindenea fāță, ci din încungîurare. Iar înțelept. Fotie ȃice, cum că unii au prefăcut ȃicerea și au ȃis: întru cele de supt ceriū. Nu-i place însă lui acēstā prefăcere; una adecă cum că nu s'cuvine a se schimba sfînțitele ȃiceri, nici întru o literă, și alta încă, căci și așa rēmānēnd ȃicerea, noīma nu se oprește, fiind-că cerești obiċnuēște Scriptura a

și stricăcioase și mici ne dau războiul demoni, și noi iarăși din
protivă ne războim cu dișii, nu; ci pentru cele cerești, pentru
cele nestricăcioase și pentru bunătățile cele negrăite ale împă-
răției lui Dumnezeu, că propoziția «întru» este în loc de «pen-
tru», adică pentru cele cerești se face lupta acesta a noastră
cu demoni, adică pentru ca să dobândim bunătățile cele ce-
rești și pentru ca să nu ne lipsim de dinsele; pentru acesta
se cuvine să fim deștepți, osirdnici și luători aminte.

13. Pentru acesta luați toate armele lui Dumnezeu, ca
să puteți sta împotrivă în ziua cea rea.

Pentru acesta, dice, întrarmați-vă, voi hristiani, cu totă în-
trarmarea lui Dumnezeu, cea gândită, ca să puteți sta împo-
tinvă în ziua cea rea. Și care ziua dice rea? Pre vécul acesta
și viața acesta, și îl numește rău pentru răutățile și viclesugu-
rile ce se fac într'insul, precum am dis și în tâlcuirea dicerei: «Că
dilele rele sînt» (Efes. V, 16). Mângăe însă Apostolul pre hri-
stiani arătând, cum că vremea este puțină și scurtă a războiului
acestuî gândit, care aū să-l facă. Că ziua a numit pre totă
vremea vieții aceastea, pentru scurtimea ei.

Și toate isprăvindu-le să stați.

Toate patimile, dice, și toate poștele cele rele, noi hristiani se
cuvine să le omorîm și să le biruim și atunci să putem a
sta¹⁾. Fiind-că mulți duple ce biruesc pre vrășmașii lor iarăși
se biruesc și cad, pentru acesta dice aicea Apostolul, că noi
hristiani, duple ce vom birui patimile cele mai sus dise și pre
diavolul, se cuvine să stăm tot-de-una nebiruiți și să nu mai
cădem deacîia în patimile acelea și să ne biruim; căci de ne
vom lenevi, diavolul, vrășmașul nostru cel biruit și omorît, ia-
răș va învia și iarăș ne va da războiul. Vedî însă, o cetitorîule,
că nu este cu neputință, ci să pôte noi să biruim patimile și
pre diavolul și să stăm neclătiți. Pentru acesta nu se cuvine a
ne lenevi puind de pricină că vrășmașii noștri sînt puternici
și nebiruiți, de vreme ce și putere mare am luat prin credință

numi și pre cele ce se cuprind în lăuntru în cerfi, precum este aerul
adeacă vécutul (Intreb. CXXXIII, din cele Anfiloh.).

¹⁾ Pentru acesta și profetul Ieremia despre războiul cel asupra pati-
milor aceastea le dice tropologhicești: „Luați asupra-vă arme și pavăze, a-
propiați-vă iarăși la război, înșelați caii, încălecați călărești, stați întru
coifurile vóstre, cuprindeți sulțile vóstre și îmbrăcați-vă cu zalele vós-
tre“ (Ier. XLVI, 3). Și acestă dicere propuindu-o sf. Chiril al Alexand.
urmază dicend: „Că trebuie noi a iubi să ne sculăm asupra-le și prea
vitejești asupra înbulzirilor celor ce ne chêmă spre răutate și cu toate
întrarmările duhului încinși fiind, să ne oștim împotiva patimilor“ (Vor.
XL la Paști).

dela Christos¹⁾ și ne-am învățat un meșteșug ca acesta, în cât să putem împotrivă a ne lupta și cu înșii demonii prin puterea lui Christos celula ce locuște întru noi, în cât nici să avem trebuință a face cu dinșii rășboiū, ci numai să-i călcăm ca pre niște prea josite insecte (adecă vietăți mici), «că iată, ȋdice, ȋdău vouē stăpânire de a călca preste șerpī și preste scorpiī» (Luca X, 19). Iar acestea le scrie Pavel Efesenilor, fiind-că aveau mulți vrășmași. Decī îi învață atât pre acela cât și pre toți hristianiī, cum că nu ne vrășmășuesc ômenī pre noi, ci demonii prin ômenī; pentru acēsta voi hristianiī nu vē mâniați asupra ômenilor, cari nu greșesc, ci asupra demonilor cari întrebunțēză unelte pre ômenī și vē ȋdău rășboiū.

14. Stați drept aceea încingēnd mijlôcele vôtrecu adevêrul.

În oștile cele regulate, care aū războiū, cea întâiū învățatură este, a ști fiește-carele ostaș să stea bine în rânduȋala sa; iar al doilea învățatură este a ști fiește-carele ostaș să pôrte și să întrebunțēze armele sale precum se cuvine. Pentru acēsta și Pavel aicea, ca un voevod al oștirei ceiȋ gândite, cei împotivă demonilor, întâia învățatură ȋdă hristianiilor, ostașilor lui Christos, cum să stea bine în rânduȋala lor și cu bună regulă și precum se cuvine; căci cel ce stă cu adevêrul acela este drept și nu se plēcă cu inima sa, adecă nu se împătimeste către nici un lucru al lumei acestee, precum dimpotivă și cela ce nu stă, nici este drept; adecă cel ce este iubitoc de îndulciri, și iubitoc de argint, și postitor de veselii, acela nu stă drept, ci este plecat, căci se plēcă cu împătimirea inimei lui spre îndulciri și spre argint și spre desfătări. Iar duple ce a învățat Pavel pre hristianiī cum să stea în rânduȋala lor cea oștinēscă, atuncea ȋdă lor alta a dōua matimă, a se încinge adecă fiește-carele cu armele sale. Decī ca un iscusit arhistratig încinge gânditorește pre fiește-carele ostaș al lui Christos cu briul și strânge cu acela poștele fiește-căruȋa hristian, care se revarsă și se plēcă la cele de jos și pămēntești. Că și briul cel simțit strânge și grămădește hainele omului și nu le lasă a se târi pre jos, mijlocul însă îl încinge Pavel cu briul acesta, pentru-că mijlocul însemnēză pre puterea omului, ceea ce ține totă greutatea trupului, că precum este cărna, adecă grinda cea din care să țin tôte cōstele corăbiei, la corăbiū, așa este mijlocul la vietăți. Său precum este temelia la casă, așa este și mijlocul la om. Pentru acēsta când se întâmplă de ostenim și

¹⁾ Veȋ și supținsemnarea și tâlcuirea ȋcicerei: „că pēcatul pre voi nu vē va mai stăpâni“ (Rom. VI, 14).

obosim, punem mâinile noastre la mijlocul nostru și așa ne ținem pre sine-ne. Și precum mijlocul cel simțit ține pre totă greutatea trupului, așa și mijlocul cel gândit ține pre totă greutatea sufletului, pre care mijloc poruncește Apostolul să-l învingem, atât cu adevărul dreptelor dogme și al credinței, cât și cu adevărul vieții noastre cei îmbunătățiți¹⁾. Drept aceea nici un eretic și carele are dogme mincinoase, nu-și încinge mijlocul său cu adevărul, ci toți cei rău slăvitori sînt fără de învingere, cari se târasc la cele de jos și pămîntești și nici o dogmă înaltă și adevărată pot să înțeleagă; ci cu silogismuri omenești și mincinoase și pre jos târătore cercetază pre cele dumnezeiești și cerești, asemenea și cei ce au încingătoare viclenă și păcătosoasă, și cei ce lau aminte la amăgirea lumii aceștia, nici aceia încing mijlocul lor cu adevărul; pentru-că avîndu-și inimile plecate către cele pămîntești, cascade gurile către cele mincinoase și deșarte; dar noi hristianii nu se cuvine să fim astfel, ci toate se cuvine să le întrebuițăm cu adevărul, măcar dogmă de ar fi și noimă duhovnicescă, se cuvine să căutăm adevărul; măcar lucrare și faptă moralică de ar fi, trebuie să lucrăm pre cea adevărată și nu pre cea mincinosă și fățarnică, alții arătîndu-ne pre din afară și alții fiind din lăuntru. De vom avea mijlocul nostru întru acest chip încins și duple dogme și duple fapte și de viețuim o viață neviclenă și nefățarnică, adecă adevărată, vom putea să alergăm fără împedecare pre calea mîntuirii noastre, precum cu lesnire alergă cei ce sînt încinși. Dîcînd însă Pavel că să fim încinși, arată că noi hristianii tot-de-una trebuie să fim intrarmați, precum și David această însemnînd-o dîce: «Ca un brâu cu care tot-de-una se încinge» (Psalm. CVIII, 18).

¹⁾ Și care este mijlocul acel gândit? Este gândul omului. Decî gândul acesta nu trebuie a fi dezlegat și neîncins, adecă nu se cuvine a se revărsa spre lucrurile lumii celei din afară și a alerga la cele ce a vădut ore-cine și a audît și a mirosît și le-a gustat și le-a pipăit. Și în scurt dîce, nu trebuie omul a-și lăsa gândul său, a umbla prin lucrurile cele simțite și zadarnice, din care nimic alt pôte aduna, fără numai patimi și păcate și spurcăciuni, ci trebuie a-l încinge. Și care este brăul? Este luarea aminte și grabnica întorcere către inimă a gândului. Decî cu luare aminte ca cu un brâu și cu ținerea răsufălării trebuie a strînge cine-va tare pre gândul său și a-l întorce în lăuntru în inima sa și acolo trăgîndu-i să-l obicinuiască a stăruî și a dîce: Dîmne Iisuse Hristoase Fiule a lui Dîmneșu, miluește-mă. Precum acestea toate le arată Mar. și Vîrfelnicul Petru cu cuvintele acelea ce dîce: Iubiților, încingînc mijlocele gândului vostru, deștepți fiind desăvîrșiți, nădăjduiți întru daru cel ce vî poartă pre voi întru descoperirea lui Iisus Hristos» (I. Petr. I, 13); precum așa tâlcuește dîcerea acesta a Vîrfelnicului în pricina această, Mar. Grigorie al Tesal. (Cuv. în III Duminică a marelui post).

Și Domnul ne poruncește zicând: «Fie mijlocele văstre încinse» (Luca XII, 35). Se cuvine dar să fim tot-de-una încinși și întrarmați, pentru-că tot-de-una ne aflăm și în gânditul războiului, ca și ostașii aceia cari se află în războiul cel simțit, nici o dată nu se descing de brâul lor ca să doarmă, ci încinși dorm; că însușire de om trândav și molațic și deznodat este a se descinge de brâul său și a dormi. Iar Teolog. Grigorie șale și mijloc înțelege pre partea cea poftitoare; fiind-că la șale și mijloc sînt rărunchii cari sînt semnul lucrării cetii poftitoarești după dumnezeesca Scriptură (că mai de multe ori la rărunchi se află lucrarea cea poftitoarească și gheócea sămênței, după doftori și fizici¹⁾). Iar adevăr numește pre lucrarea cea teoretică²⁾, pentru-că adevărul este sfîrșitul teoriei, precum și sfîrșitul faptei este binele. Deci dice Teolog. că Apostolul ne sfătuește pre noi hristianii să strângem poftele noastre cu teoria și cu înțelegerea lui Dumnezeu; pentru-că acela ce teorisește pre Dumnezeu (adecă cu mintea îl privește) și se îndulcește în teoria lui, ca de cel cu adevărat iubit și desăvîrșit dorit, acela nu va lăsa pofta sa a se pogori la cele de jos și a se târî către împătîmirea și dragostea lucrurilor celor pămênțești³⁾).

Și îmbrăcându-vă cu zéua dreptăței.

Dreptatea aicea numește Apostolul pre fapta bună cea preste tot cuprîndătoare și petrecerea cea îmbunătățită și ca cum ar dice: îmbrățișați, o hristianilor, și însinuiați (adunați) toate lucrurile cele drepte; căci precum zéua, adecă cămașa cea de fier, ne rănît păzește pre ostaș, așa și dreptatea și fapta bună cea

¹⁾ Pentru acesta și Teodorit dice: „Că la șale se află aședați rărunchii și întru aceia este lucrarea a poștei“. Așa și feticitul David a dis, de păcatul prea curviei tînguindu-se: „Că șalele mele s'au umplut de ocări“, în loc de: nu spre ceea ce se cuvenea am întrebuițat pofta firei. Așa și despre Levi a dis dumnezeescul Apostol: „Că încă în șalele părintelui era, când l'a întîmpinat pre el (adecă pre Avram) Melchisedec (Evr. VII, 5). Dice însă și Mar. Vasilie, tâlcuind dicérea aceea a lui Isaia: „Pentru acesta șalele Moabitencei strigău“ (Is. XV, 5). Șalele pretutîndenea se iaă în locul părților celor născătoare; deci înțelegem cum că înseamnă a strînge poftele cele slujitoare spre naștere.

²⁾ Cuvintele Marelui Grigorie sînt acestea: „Caut ce este de obște șalelor și adevărul? Ce s'a înțeles de sf. Pavel a dice: „Stați drept aceea încingînd mijlocul vostru întru adevăr? Nu cum-va ére partea cea teoretică strînge pre cea poftitoarească și nu o lasă a se purta aiurea; că nevoește ceea ce se află către óre-ce cu chip iubitoresc, é. avea aceeași putere către cele-l-alte îndulciri“ (Cuv. la Pască).

³⁾ Iar Icumenie dice, că și pre Christos poți să-l înțelegi adevăr; că însuși este adevărul cel chiar, precum însuși a dis: „Eu sînt calea și adevărul și viața“ (Ioan XIV, 6); deci cu Christos se cuvine hristianii, nu numai încinși a fi, ci și îmbrăcați, precum Pavel ne poruncește zicînd: „Căți în Christos v'ați botezat, în Christos v'ați îmbrăcat (Gal. III, 27).

preste tot cuprindătoare, ne rănit păzește pre hristianii de ori carele rău.

15. Și încălțând piciorile vostre întru gătirea Evangheliei păcei.

Bine încalță piciorile noastre Apostolul cu încălțăminte și cu cizme, însemnăză însă cu acesta, s'aū că se cuvine să fim gata spre a bine vesti și a propovedui la alții cuvintele lui Dumnezeu, că dīce despre acesta Isaia: «Frumoșe sīnt piciorile celor ce bine vestesc pacea și cele bune» (Is. LII, 7); sau că toți noi hristianii se cuvine tot-de-una să fim gata ca să umblăm în calea vieții celei-l-alte, precum ne poruncește Parimiastul, dīcend: «Gătește spre eșire lucrurile tale» (Pild. XXIV, 16) ¹⁾. A-

¹⁾ Eșire însă pōte numește aicea Parimiastul nu numai pre cea din viața acesta, ci și pre cea din păcat; și căți vor să iasă afară din păcat trebuie a purta încălțăminte la picior, precum au purtat Evreii cānd au eșit din Eghiptet, poruncindu-le să se încălțe: „Și încălțămintele“ (Eș. XII, 11), care tâlcuind-o Teologul Grigorie dīce: „Iar încălțămintele, cel ce va să se atingă de sfīntul pământ și cīnstitorul de Dumnezeu, trebuie a se descălța de ele. Precum și Moisi acela a făcut în munte, ca nimica mort să pōrte, nici lucru în mijloc de Dumnezeu și de omenī. Iar cel ce fuge de Eghiptet și de cele eghiptenești, încălță-se și pentru altă siguranție și pentru a călca preste scorpii și preste șerpi. Eghiptul multe hīrare de acestea hrănește, ca să nu se vatāme de cei ce pāndesc călcāiul pre carī a-i călca sīntem porunciți“ (Cuv. la Pască).

Acestea însă sholiasāndu-le (adecă tâlcuindu-le mai cu amăruntul) înțeleptul učenic al Teologului, Nichita Sholiastul, dīce: încălțămintele une ori se înțeleg la muriciunea cea prihānită, fiind-că acelea sīnt de pele de dobitoc mort. Iar alte ori se înțeleg spre lāudata pāzire și siguranție. Decī Moisi în muntele Sinaī aflāndu-se a fost poruncit să-și deslege încălțămintele piciorilor; fiind-că locul întru carele sta era pământ sfīnt. Și însemnăză acesta că cela ce voește a se înālta la teoria lui Dumnezeu, care este pământ sfīnt, asūpra căruia Dumnezeu se arată, acela e dator a lepāda lumeștile griji, ca pre niște mōrte și nefolositoare și care despart pre mīnte de Dumnezeu. Iar cela ce fuge de Eghiptet și de cele eghiptenești, adecă de păcat și de nașterile păcatului, acela se cuvine a purta încălțăminte, pentru ca să nu-și rănescă piciorile și să se vatāme, călcānd preste cīulinī și preste ghimpī, adecă preste îngrijirile și păcatele, cu picior gōle și ne pāzite; iar încălțăminte sīnt viața cea înfrānată și aschiticăscă, care sfarmă ghimpī și boldurile spinilor și îi oprește a nu se înfige în piciorile sale și dintru puțin început și nevēgut să se înfigă în adānc păcatele sau și îngrijirile vieții; se cuvine dar a purta cine-va încălțăminte și pentru șerpi și scorpiile pre care le hrănește păcatul, adecă pentru demonii cei vicleni, carī pre ascuns vrāșmășuesc; despre care a dīs Domnul: „Iată daū vōuē stāpānire a călca preste șerpi și preste scorpi“. Și șerpi adecă se pot înțeleg păcatele cele așatate și mari; iar scorpi, cele micī adecă vēdute păcate, rănesc însă acestea cu boldul morții și omōrā. A dīs însă osebit despre șerpe Dumnezeu: „Acesta (adecă omul) va pāndi capul tēu și tu vei pāndi călcāiul lui“ (Fac. III, 13). Pentru ce e dator omul a pāndi capul gān-

căstă gătire însă se va face nouă de vom viețui întru fapte bune, precum ne poruncește sfânta Evanghelie, pentru-că piclărele și calea este semn al însăși vieții. Pentru acesta și a-iurea acestas Pavel a ăis: «Vedeți cum să umblați cu scumpătate, adecă cum să petreceți (Efes. V, 16). Iar gătirea Evangheliei este osărdia inimei și faptele cele bune la care ia aminte și privește Domnul, duple psalmicăsca ăicere: «La gătirea inimei lor a luat aminte urechea ta» (Psalm. IX, 41), și bine a ăis: «a Evangheliei păcei», că de vreme ce mai sus a pomenit de război și de luptă, arată aicea cum că războiul acesta se cuvine să-l avem cu demonii și nu cu omenii; căci cu aceștia se cuvine să avem pace, pentru-că și Evanghelia care o propoveduim, Evanghelia păcei se numește, și pre lângă acestea arată cu acesta Apostolul, cum că noi de avem război cu demonii, cu Dumnezeu cu adevărat avem pace, și de vreme ce Evanghelia va să ăică bună vestire, deci Evanghelia păcei dă nouă bună vestire cum că vom birui și dar să nu ne temem de război și de vrășmașii aceia.

16. Preste tôte luând pavăza credinței.

Ăicerea «preste tôte» însemnéză că asupra încingerei adevărului și asupra zelei dreptăței și preste încălțămintele gătirei Evangheliei, se cuvine să luăm pavăza credinței și să ne intrarmăm cu ea; fiind-că acestea tôte au trebuință de credință către Domnul; nu credință cum că Dumnezeu este adevărat, ci credință ăicea, cea fără indoială, care face pre om să credă pre cele ce vor să fie, ca cum sint de față, care lucrăză semnele și minunile și care este atât de înfocată și ferbinte, în cât strămută și munți și dealuri. Deci precum pavăza ăiindu-se în mână să pune înaintea a tot trupului și ca o ușe de pörtă de fier păzește și închide, adecă ocrotește pre trup de loviriile protivnicilor și ale vrășmașilor, așa și credința cea fără indoială către Dumnezeu, păzește pre tot sufletul de proloviriile de-

ăditului șerpe,—al diavolului, adecă întâia prolovire a pugetului celui rău; Ca nu cum-va băgându-și capul său acesta,—diavolul, în suflet, să tragă împreună și să-și bage și tot celă-l-ăit trup al său; Iar șerpele iarăș pândeste călcăiul adecă spre sfirșitul lucrărei omului și al păcatului a-celula și sfirșitul vieții omului, adecă pândeste să-i dea război la sfirșitul morței lui. Pentru acesta ăice și dumnezeescul Grigorie al Nisei „Pentru acesta și poruncește povățuitorul faptei bune a pândi capu lui (adecă Dumnezeu). Iar cap numește pre începutul rătăței, care nu priimindu-se, rămășița remâne ne lucrată; că cela ce cu totul se pune vrășmășește asupra îndulcirea, nu va aștepta particularnicele proloviri ale patimei; Iar cela ce priimește începutul patimei, pre tötă hăara îndat împreună o priimește (Vor. IV la Ecclesiastul)“. Vedeți și supținsemnare ăicerei: „Nu dați loc diavolului“ (Ef. IV, 27).

monilor și ale patimilor. Deci credința cea către Dumnezeu este adevărată pavăză, care păzește și acopere pre suflet și nu înțelepciunile cele părute și mincinoasele cugetările omienilor, carele amăgesc și oborâ pre suflete și nu le propăzesc.

Cu care veți putea stinge toate săgețile cele înfocate ale viciului.

Cu pavăza credinței, ȳice, veți putea stinge toate poștele cele rele și gândurile necredinței și ale hulei, care vi le propune viciul diavol și ȳice vouă: ȳore se va face înviere? ȳore face-se-va judecată? Că acestea le-a numit săgeți înfocate ale diavolului; fiind-că poștelea prind și înfrântă pre trup spre lucrările cele de rușine ale păcatului, din care poște să arde conștiința noastră pre din lăuntru, înfrântându-ne pre noi și ră-nindu-ne pentru ce le priimim; asemenea încă și cugetele necredinței și ale hulei ne ard pre noi și ispitele cele osebite ce vin asupra noastră. Deci credința le stringe pre toate acestea, căci dacă credința supune și biruește și gonește pre inșiși demonii aceștia, cu cât mai virtos supune și biruește și gonește patimile, pre nașterile demonilor? Drept aceea de te aprinde poșta trupului, hristiane, nu te teme; căci creșdnd tu din spre bunătățile cele ce vor să fie și pentru bucuria ce o vei dobândi duple moarte, poți a stinge flacăra acesta și cu lesnire o suferi; și de-ți urnează ispite și necazuri nu te teme, căci creșdnd tu că pentru necazurile acestea vremelnice, ai să îți împărăția certului, te vei mângâia la necazurile tale. Asemenea și gândurile necredinței și ale hulei de te supără pre din lăuntru, tu avēnd credința neîndoită către Domnul le vei împărăția pre acelea ca pre o negură și fum. Socotește cum că și Avraam se ardea pre dinlăuntru de gânduri și de firescul dor, când vrea să jertfescă pre fiul său, pre Isaac; dar însă credința lui cea multă către Dumnezeu îi stingeă văpaea și biruia pre dorul firei.

17. Și coiful mântuirii priimiți.

Coif de mântuire numește Pavel aicea, pre nădejdea către Dumnezeu cea neclătită, care mântuește și păzește pre capul nostru, adecă pre mintea și pre darul cel ighemonicesc al nostru, de către totă prolovirea gândurilor celor rele, căci de vom avea credința cea către Dumnezeu ne îndoită, care este pavăza hristianului, curând vom lua împreună cu credința și pre nădejdea cea fără îndoială și statornică către Dumnezeu, care este coiful hristianului, fiind-că amēndouē acestea teologice sapte bune, iubesc a se afla împreună¹⁾.

¹⁾ Pentru acesta despre giudețul și nevēdutul războiul acesta ȳice

Și sabia Duhului, care este graiul lui Dumnezeu.

Armele adevărate, care mai sus le-a dat Pavel hristianilor, au fost ca să apere și să nu se rănească ei de vrășmașii cei gândiți. Iar arma pre care acum o dă lor, este ca ei să rănească și să omore pre vrășmași. Și acesta este sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu. Deci sabia Duhului numește Pavel sau dela Duhul cel Sfânt, după cuprindere, adevărat după Darul Sfântului Duh, sau pre viețuirea cea duhovnicească cu care duhovnicească sabie să taie capul diavolului; iar duhovnicească sabia adevărată, este graiul lui Dumnezeu, adevărat porunca lui Dumnezeu; căci de vom păzi noi hristianii poruncile Domnului, omorăm pre balaurul și pre șerpele cel învălătat, precum dice Isaia: «În ziua aceea va aduce Dumnezeu sabia cea sfântă și mare și tare asupra balaurului, șerpelui ce fuge asupra balaurului, șerpelui celui încolățat; va omori pre balaur» (Cap. XXVII, 1). Sau graiul lui Dumnezeu dice pre numele Domnului Iisus Christos, cu carele Apostolul scotea pre demoni și vindeca pre bolnavi: «Că întru numele, dice, lui Iisus Christos Nazarineanului scoldă-te și umblă» (Fapt. II, 6).

Sau curat sabie a Duhului numește pre înțelepciunea cea întru Sfântul Duh și pre tot cuviatul cel duhovnicesc; căci precu măsura acestă Pavel dice: «Cuvântul lui Dumnezeu viu este și lucrător și mai ascuțit decât totă sabia cea cu două ascuțisuri» (Evr. IV, 12). Ci și cel ce are darul duhovniceștei sabiei

dumnezeescul Chrisostom hristianilor: „Deci de este război, de sînt acest-fel tăbăcirile, de sînt începătoriile netrupești, de sînt stăpînitorii de lume, de sînt dureri ale răutății, și spune-mi tu cum te veselești? Cum ești așa de revărsat? Cum vom putea a birui, neîntrarmați fiind? Acestea fiește-carele în toate zilele dă-le lui, când se biruește de mînie, când de poftă, când în zadar și îndesert caută viața acestă umedă. Ascultă pre fericitul Pavel zicînd: „Nu este nouă luptă împotriva sîngelui și a cărnei, ci împotriva începătoriilor și a stăpînitorilor”; mai cumplit este războiul acesta decât cel simțit, mai strășnică luptă (Voi. 22 la cea către Efes.).

1) Pentru acestă și dumnezească Părinți, cei ce se numesc deștepti (achimii), predanisind metodel practice al gânditorii rugăciunii în inimă, poruncesc tuturor hristianilor să cheme numele Domnului Iisus Christos și să dă în inima lor această rugăciune cu puține cuvinte: „Domne Iisuse Christos Fiul lui Dumnezeu, miluește-mă”. Că sfîntul și înfricoșatul numele lui Iisus Christos grăindu-se în inimă și ca o sabie întorcîndu-se întrînsa, rănește și omoră pre balaurul diavol, carele locuiește pre fața inimii. Pentru acestă a dă Ioan al Scărei: „Cu numele lui Iisus biruește pre vrășmași”. A dă însă și dumnezeescul Diodot: „Duhurile cele rele împregiurul părților inimii se zăbovesc; care nici odată vor a se crede de omeni demoni; că nu mințea însăși acestă știindu-o cu amarul, cu pomenirea lui Dumnezeu asupra să se întrarmeze” (Cap. XXXIII din Filocalia).

acestea și grăește cu îndrăznăla cuvintele lui Dumnezeu și cu gură slobodă, precum a fost însuși Pavel acesta¹⁾ și însuși dice înfricoșat și nebiruit este de demoni și de patimi și de omeni necredincioși.

18. Prin totă rugăciunea și cererea rugându-vă întru totă vremea cu duhul.

După ce a intrărmat Pavel pre hristiani cu duhovniceștile arme, aicea acum înfașează înaintea lor pre Împăratul Dumnezeu, pentru ca să-l roge pre el să le dea ajutor; că de vreme ce mai sus a dis, că voi veți putea a stinge săgețile diavolului cele înfocate, pentru a nu se mândri ei, le dice acum, că aveți trebuință hristianilor în războiul acest gândit de ajutorul lui Dumnezeu; care ajutor îl veți dobândi de vă veți ruga, nu prost, ci cu totă rugăciunea și cererea, adică să vă rugați lui Dumnezeu, ca să vă ajute cu tot felul de rugăciune și cu plângere și cu lacrimi și cu bătaea peptului și cu ingenunchere și cu metanii așternute la pământ și cu înălțarea și ridicarea mânilor vostre; să vă rugați însă nu numai în cele șapte vremi rânduite ale rugăciunei, ci și în totă vremea. Și să vă rugați întru Duhul, adică să nu cereți nici un lucru lumesc și pămîntesc dela Dumnezeu, ci să cereți numai cele duhovnicești și cerești. Sau dicerea «întru duhul» înseamnă ca să nu vă rugați numai cu gura, ci și cu mintea și cu inima luând aminte cuvintele întru rugăciune. Dicînd însă Pavel, că rugați-vă cu totă rugăciunea, ghicitoarește a arătat că pôte cine-va a se ruga, și iarăși a nu se ruga, când cine-va rugându-se vatologhisește, adică când dice cuvinte multe, fără a lua aminte la dinsele socotind, că cu singura multă vorovire va fi ascultat de Dumnezeu, precum a dis Domnul: «Iar rugându-vă să nu vatologhisiți²⁾ în rugăciune ca păgânii, că li se pare că întru multa vorovirea lor vor fi ascultați» (Mat. VI, 7).

Și însuși întru acesta priveghind.

Privighere aicea dice să pre rugăciunile cele de totă noaptea, care se fac și slavo-cuvîntările, să dice pre dîstîpă luare aminte și trezirea minții, pentru-că amîndouă acestea sînt pri-

¹⁾ Veți înainte despre acesta la stih. 19, 20 al acestui Cap., unde sabie a Duhului numește Teofilact pre slobodănia gurei și pre îndrăsnăla lui Pavel.

²⁾ Dumnezeucul Chisostom tâlcuind graiul acesta dice: „Iar vatologhie pre bârfire o dice să pre multa cuvîntare dela ore-carele elin Vat numit, carele a fost făcut laude lungi și de multe stihuri la idoli, vatologhie avînd, adică aceleași cuvinte postorindu-le. Vatologhia dar este când cerem dela Dumnezeu cele ce nu se cuvine, adică silnicii, și a birui pre vrășmași, și avuții de bani și în scurt cele ce nu folosesc nouă.

imite la Dumnezeu. Că cea ce se roagă și se înfățișează întrarmat înaintea Împăratului ceresc, se cuvine a fi deștept și cu luare aminte.

Cu totă răbdarea și rugăciunea.

Cu acest cuvânt arată Pavel, cum că nu se cuvine hristianii a se ruga numai o dată sau de două sau de trei ori, ci de multe ori și cu tot felul de răbdare și îngăduire, și nu în puțină vreme, ci precum se ruga Hananianca și văduva și Ana. Că acesta este cu adevărat rugăciune și acesta se ascultă de Dumnezeu, care se face cu îngăduire și cu răbdare.

Pentru toți sfinții și pentru mine.

Din aceste cuvinte arată cum nu se cuvine a ne ruga noi numai pentru înși-ne, ci și pentru cea-l-alți frați ai noștri. Veți însă, o cetitorule, smerita cugetare a Marelui Pavel, îndoită fiind! Și căci în urma celora-l-alți s-au pus pre sineși și căci are trebuință de rugăciunea ucenicilor săi și când? Când era îmbrăcat cu legături și cu lanțuri pentru Christos. Și aceasta nu este de mirare, pentru-că și Marele Petru cu lanțuri era legat în temniță, însă pentru el se făcea rugăciune întinsă către Dumnezeu de toți credincioșii și ascultată fiind l'a slobodit pre el din legături și din temniță, precum mărturisesc Faptele Apostolești (Cap. XII).

19. Ca să mi se dea cuvânt întru deschiderea gurei mele.

Din cuvîntul acesta încheem cum că Apostolul Pavel nu gândea mai înainte ceea ce dice, ci cuvintele acestea ce i se da dela Dumnezeu, acelea și le dicea; că păzea porunca lui Christos celui ce a dis: «Iar când vă vor da pre voi, să nu vă îngrijiți cum, sau ce veți grăi, că se va da vouă în clasul acela ce să grăiți. Că nu voi veți fi cari veți grăi, ci Duhul Părintelui vostru, acela va grăi întru voi» (Mat. X, 19). Pentru acesta și Apostolul deschidînd gura sa, grația acele ce i se da atunci dela Duhul Sfînt. Așa toate și câte le dicea și câte le făcea Pavel, cu dumnezeescul Dar le dicea și le făcea. Din dicerea acesta însă veți înțelege, iubitele, care este sabia Duhului, că adecă este grațul și cuvîntul lui Dumnezeu, ce l'a dis mai sus în stihul 17 al acestuiaș capitol.

Cu îndrăznelă a face cunoscută taina Evangheliei?

20. Pentru carea și solesc în legături ca întru dînsa cu îndrăznelă să grăesc precum se cuvine mie a grăi.

Adecă rugați fraților, dice, pre Dumnezeu pentru ca să răspund precum se cuvine, cu îndrăznelă și cu bărbăție și cu multă pricepere înaintea necredincioșilor pentru Evanghelia ce pro-

poveduesc. Către cari însă ai fost trimis de Dumnezeu solitor, o fericite Pavle? Către omeni, ȳice, cei necredincioși pentru ca să-ȳ împac și să-ȳ împrietenesc cu Dumnezeu; dar ei necunos-cători fiind și neînțelegând facerea de bine ce le pricinuesc, m'au legat cu lanțuri, cu toate că legea este, că soli și mij-locitorii și împăcătorii, să nu pătimescă rău de către omenii aceia, către cari se trimit. Deci lanțul, ȳice, s'a pus asupra mea pentru ca să oprăscă îndrăznela mea cea către Evanghelie; însă rugăciunea voastră dimpotrivă va deschide gura mea, pen-tru ca să cutez a mă înfățișa și a ȳice toate acelea ce a po-runcit mie. Christos cel ce m'a trimis sol și mijlocitor la nea-muri. Veȳi aicea, o cetitoriuale, sabie, îndrăznela și sloboda gură a ritorului lui Dumnezeu? Ce fel de graiu avea Pavel să grăiască întru deschiderea gurei sale?

21. Iar ca să știȳ și voi cele pentru mine, ce fac, toate voue vi le-a face cunoscute Tihic, iubitul frate și cre-dinciosul slujitor întru Domnul.

Câte era despre dogme adecă și despre viețuirea cea im-bunătățită și despre duhovniceasca mângăere, toate acelea pre larg le-a arătat Apostolul prin scrisoarea acesta, iar fiind-că a-icea a pomenit pentru legăturile ce purta, nu lungeste cuvîn-tul pentru acesta, ci lasă să le spue prin cuvînt Tihic aducê-torul scrisorei acestee¹⁾.

Pentru a nu se arăta a fi netrebnică venirea lui, carele fi-înd-că este iubit, ȳice, negreșit le știe toate cele întemplate mie. Și fiind-că este credincios și adevărat, nu va spune voue minciuni și slujitor este întru Domnul adecă pentru Dumnezeu slujește; și pentru dumnezeesti lucruri (precum era. Evanghelia și propoveduirea și slujbele Apostolilor). Pentru acestea slu-jește și nu pentru vre un lucru lumesc sau pămîntesc. Sau forma este săritore și se împreunăză așa: iubitul frate întru Domnul, adecă duhovnicescul frate și cel duple Dumnezeu.

22. Pre carele l'am trimis la voi pentru însuși acesta ca să cunoșteȳ cele despre noi și să mângăie inimile voștre.

Dumnezeescul Ioan Chrisostom așa a cetit ȳicerea acesta: «Ca să cunoșteȳ cele despre noi, adecă pentru ca să vă arate lucrurile mele cum sînt și așa să nu vă lase să vă întristaȳ pentru mine, că adecă mă aflu în greutăȳi și port lanțuri; a-cesta însă tot o dată arată și covîrșitoare dragoste ce avea

¹⁾ Tihic acesta duple neam era asian, precum istorisește sfințitul Luca la Fapte ȳicînd: „Cum că urma lui Pavel: Tihic și Trofim“ (Fapt. XX. 5). Și întru cea a doua către Timotei arată Pavel trimiterea lui Tihic acestuia la Efes ȳicînd: „Iar pre Tihic l'am trimis la Efes“ (II Tim. IV, 12).

Pavel către Efesenî, precum asemenea și dragostea ce aveau Efesenii către Pavel».

23. Pace fraților și dragoste cu credință dela Dumnezeu Părintele și Domnul Iisus Christos.

Cu aceste cuvinte roga Pavel Efesenilor hristiani să aibă pace și dragoste cu credință; iar acesta are acest-fel de înțelegere, sau ca să nu iubească pre cei de altă slăvire sau religie, ci pre singurii cei credincioși; sau că se cuvine să aibă ei și credință ca cu adevărate să nădăjduiască că vor dobândi bunătățile cele fiitoare; fiind-că fără de credință, dragostea nimica folosește, sau mai bine a dice nici ca cum pôte fi dragoste fără de credință; pentru acesta a dis pace și dragoste cu credință. Învețând însă cum s'ar putea câștiga pacea acestă, după urmare dice, că se câștigă prin dragoste. Iar dragostea iarăș cum se câștigă? Adecă de vom avea credință.

24. Darul¹⁾ fie cu toți cei ce iubesc pre Domnul nostru Iisus Christos întră nestrăcătune; amin.

Aicea Apostolul a osebit pacea de dar, și pre fiește-care o a pus osebit, cu tôte că în tôte cele-l-alte Epistoli ale sale le pune împreună; iar dicerea «întră nestrăcătune» sau arată că cei ce iubesc pre Christos se cuvine a-l iubi cu curățenie și cu feciorie, sau arată că nu pentru bogăție și slavă se cuvine a iubi pre Christos, adecă pentru lucruri stricăcioase și curgătoare (trecătoare), ci pentru bunătățile și darurile cele nestrăcate; sau arată că cei ce iubesc pre Christos se cuvine a-l iubi prin fapta bună, care este nestrăcătune, și nu prin păcat, carele este stricăciune, căci după cum dicem că feciōra cea după trup se strică cu stricăciunea trupului, așa dicem că și feciōra cea după duh, adecă sufletul, se strică cu stricăciune duhovnică, prin aședarea gândurilor celor de rușine; pentru acesta și însuși Pavel scria despre duhovnică stricăciune cea de acest-fel dicend: «Nu cum-va să strice înțelesurile vōstre» (II Cor. XI, 3). Și alurea dice: «Ōmeni stricați cu mintea» (II Timot. III, 8). Și o, însă de ne-am învrednici și noi să arătăm dragostea cea către Christos, atât cu cucernicie și cuviința moralurilor nōstre, cât și cu căutarea nestrăcatei acelor bunătăți, și în scurt cu tōtă pe-

¹⁾ Teodorit dice că Pavel dicend aicea „Darul“, a arătat pre prea Sfintul Duh (al căruî este Darul) cum că este dătător al păcii și al dragostei și al credinței celor de mai sus dișe, împreună cu Părintele și cu Fiul. Dice însă aceșai pre lângă acesta, cum că Darul fie cu toți și cele-l-alte, obicnuia fericitul Pavel a le scrie cu însăși mâna sa în loc de orăție și de îmbrățișare în tōte Epistolile sale, și însemnăză aceea ce obicnuim noi a scrie acum la sfîrșitul scrisorilor nōstre ce trimitem: fii sănătos!

trecerea noastră cea îmbunătățită, care păzește pre suflet nestricat și nu îl lasă să se strice cu iscusințe rele și cu păcate, întru însuși Christos, nestricăciosul mire al fecioreștilor și nestricatelor suflete, căruia slava fie, împreună cu Părintele și cu Duhul în vecurile veurilor; amin.

Acésta către Efesenî s'a scris din Roma și s'a trimis cu Tihic.

